

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

C
36426

51-
526e

2452

PROEVE VAN EEN
WOORDENBOEK

VAN

NEDERLANDSCHE SYNONIEMEN,

DOOR

J. V. HENDRIKS.

UITGEGEVEN ONDER TOEZICHT EN MET MEDEWERKING

VAN

A. A. WIKMAN,

LEERAAR AAN DE H. B. SCHOOL TE NIJMEGEN.

DEVENTER,
A. TER GUNNE.

1880.

85492

11. 10. 05
Houtman
0.75-

PROEVE VAN EEN

WOORDENBOEK

VAN

NEDERLANDSCHE SYNONIEMEN,

DOOR

J. V. HENDRIKS.

UITGEGEVEN ONDER TOEZICHT EN MET MEDEWERKING

VAN

A. A. WIKMAN,

LEERAAR AAN DE H. B. SCHOOL TE NIJMEGEN.

DEVENTER,

A. TER GUNNE.

1880.

VOORBERICHT.

»Wie helpt ons toch eens aan een Woordenboek van Nederlandsche synoniemen!» Reeds jarenlang had ik deze vrome verzuchting — ik herinner mij niet, wie ze 't eerst geslaakt heeft — hooren uiten, en even zooveel jaren had ik in stilte meegezucht, en zelfs nu en dan beproefd bouwstoffen bijeen te brengen, die tot samenstelling van zulk een Woordenboek zouden kunnen dienen — alles evenwel zonder noemenswaardige gevolgen — toen ik kennis kreeg van eene voor de pers bestemde verzameling synoniemen van den heer HENDRIKS, en mij verzocht werd toezicht te houden op de uitgave, en tevens die veranderingen of verbeteringen er in aan te brengen, die ik noodig zou oordeelen.

Niet zonder aarzelen nam ik de mij aangeboden taak op mij; want waarlijk de rijkdom onzer taal, haar overvloed van zinverwante, vaak nauwelijks van elkander te onder-

scheiden woorden en uitdrukkingen, ter onderscheiding waarvan noch bij de afleiding, noch bij de spraakkunst baat te vinden is, maar waartoe in hoofdzaak groote belezenheid, een geoefend oor, smaak en meer dan gewone scherpzinnigheid bij 't opmerken van de verschijnselen in de levende taal geëischt worden, deden het mij wel eenigszins bedenkelijk achten mij bloot te stellen aan eene beoordeeling, die zoo ergens meer bepaald hier niet dan al te gemakkelijk in eene veroordeeling kon ontaarden. De verleiding intusschen bleek mij te sterk; en de gedachte het mijne te hebben bijgedragen om den wensch in bovengenoemde verzuchting vervat vervuld te zien deed mij besluiten de taak te aanvaarden; ik begreep eene billijke critiek niet te moeten vreezen, overtuigd, dat de onbevooroordeelde criticus iedere poging, hoe zwak ook, zal weten te waardeeren, die leiden kan tot het vermeerderen van de kennis onzer moedertaal.

Wij hebben gemeend deze poging te moeten aankondigen als eene »Proeve»; immers bij het volslagen gemis aan eene eenigszins bruikbare en niet verouderde verzameling van Nederlandsche synoniemen zou het wel wat al te aanmatigend zijn te verlangen, dat men in hetgeen hier wordt aangeboden een verwezenlijkt ideaal zou zien. Met ver-

mijding van alle geleerdheid en wetenschappelijkheid is echter bij de bewerking zooveel mogelijk gestreefd naar volledigheid, gepaard aan duidelijkheid en bruikbaarheid.

Voor al dit laatste is in 't oog gehouden. Het doel der uitgave is dan ook in de eerste plaats een practisch handboekje te leveren, dat ieder oogenblik geraadpleegd kan worden door allen, die zich nauwkeurig en duidelijk wenschen uit te drukken, die er prijs op stellen een zuiveren stijl te schrijven.

Als zoodanig vinde het zijne plaats op de boekenplank van den kweekeling, in de schooltasch van den leerling der H. B. School of van het gymnasium, op de schrijftafel van den onderwijzer, op den lessenaar van den journalist, op het boekenrek in het kantoor en de huiskamer, kortom binnen het bereik overal, waar geschreven wordt, en waar genoeg liefde voor onze taal bestaat om dat ook goed te willen doen.

Wat de rangschikking aangaat der verschillende groepen synoniemen, heeft men zich aan de alphabetische volgorde gehouden. Valt uit een wetenschappelijk oogpunt beschouwd daarop misschien veel af te dingen, met het oog op de bruikbaarheid is zij niet slechter dan eene andere, en levert zelfs voor den niet wetenschappelijk gevormden gebruiker

het gemak op, dat hij niet lang behoeft te zoeken. Gebeurt het eene enkele maal, dat bij het een of ander woord naar een volgend artikel gewezen wordt, deze afwijking van de alphabetische orde beschouwe men niet als met voordacht geschied, maar ze moet geweten worden aan eene dier toevallige omstandigheden — zoo men wil onnauwkeurigheden bij de bewerking en samenshikking — des te eer te verontschuldigen, wanneer men weet, hoe bij het samenstellen van woordenboeken in het algemeen de meeste zorgvuldigheid niet verhinderen kan, dat er fouten ontdekt worden, als het te laat is om ze te veranderen. De fout in quaestie doet intusschen aan de bruikbaarheid van het boekje niet af.

Als drukfout merke men aan eene andere afwijking van de alphabetische orde, zooals bijvoorbeeld voorkomt op blz. 61, waar de artikelen **Bedenken** en **Bedenkelijk** van plaats behooren te verwisselen. Dezelfde fout komt o. a. nog voor op blz. 79, 132 en 191.

Ten slotte nog een paar aanvullingen en verbeteringen.

Op blz. 1 bij **Aamborstig** moet opgemerkt worden, dat de daar gegeven beteekenis niet juist is. *Aamborstig* is ontstaan uit *angborstig*, d. i. *engborstig* (Zie het artikel in den *Taal- en Letterbode*, I, 201 envv.).

Op den laatsten regel van blz. 108 staat *scherp*, men leze daarvoor *stomp*.

Op blz. 177 moet nog ingevoegd worden: **Medemensch**, zie **Evenmensch**, en op blz. 180: **Naaste**, zie **Evenmensch**.

Daarentegen moet vervallen op blz. 156: **Grot**, zie **Hol**.

Op blz. 194 moet nog ingevoegd worden het volgende artikel:

Pijnigen — martelen. *Martelen* onderstelt, dat er gepijnigd wordt erger dan noodig is, met eene soort van genot, en met het bepaalde doel om het lijden hevigen van langen duur te doen zijn. Ook denkt men er veelal bij, dat de pijn geleden wordt door onschuldigen. Bij *pijnigen* denkt men meer in 't bijzonder aan de pijnen, die voorheen een veroordeelde door den beul werden aangedaan. *Martelen* wordt ook figuurlijk gebruikt, zooals in: iemands gehoor *martelen* door b.v. slecht te spelen op een gebrekkig muziekinstrument.

Eveneens op blz. 204:

Treuren — betreuren. Het laatste onderstelt altijd iets, waarover getreurd wordt; bij *treuren* is dat niet strikt noodzakelijk. *Treuren* is droevig gestemd zijn en zijne droefheid door woorden, houding of gebaar te kennen geven. *Betreuren* heeft ook de beteekenis van berouw of spijt hebben. *Hij betreurt zijn misstap*.

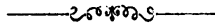
De voorbeelden bij de verschillende artikelen zijn voor een deel ontleend aan bekende schrijvers. De versregel van Vondel op blz. 5 bij *aaneen* is opzettelijk veranderd om een voorbeeld te geven, dat het onderscheid tusschen de daar behandelde synoniemen duidelijker kan doen uitkomen dan de woorden van Vondel zelf.

En hiermede ga deze »Proeve» de wereld in. Ik aarzel

niet haar aan te bevelen aan allen, die het goed met de Nederlandsche taal voor hebben. Ik kan dat met des te minder aanmatiging doen, wijl van de eer der bewerking ik mij maar een gering gedeelte mag toerekenen. Moge het ruime gebruik, dat van het werkje gemaakt wordt, den heer HENDRIKS het bewijs geven, dat zijne met moeite bijeengebrachte en met zorg bewerkte verzameling geen vergeefsche arbeid geweest is niet alleen, maar ook dat zij waardig geacht wordt eene cervolle plaats in te nemen onder de hulpmiddelen tot opbouw en veredeling onzer taal. Werd deze wensch vervuld, het zou mij eene aangename voldoening zijn iets daartoe te hebben bijgedragen.

NIJMEGEN, 22 April 1880.

W.

A.

Aalen — streelen. Zacht met de hand over iets heen strijken om eene aangename gewaarwording teweeg te brengen. *Aaien* komt meer in de gemeenzame taal voor en wordt vooral door en tegen kinderen gebezigd. Met eene eenigszins spottende bijbedoeling gebruikt men het ook voor *op eene lage wijze vleien*. *Streelen* is doorgaans deftiger en geeft overdrachtelijk in 't algemeen te kennen wat aangenaam aandoet.

Aaks (aakse, aks) — bijl. *Aaks* is eene groote zware bijl, die tot het vellen van boomen gebruikt wordt.

Aal — paling. De laatstgenoemde visch is spitsner van kop, bruiner van kleur, geler aan den buik, doorgaans ronder en vetter dan *aal* en wordt als spijs hooger geschat.

Aalmoes — gift. *Gift* is hetgeen men uit welwillendheid, enz. aan iemand om niet geeft. *Aalmoes* is eene gift aan een behoeftige, meer bepaald aan een bedelaar.

Aamborstig — kortademig. *Aamborstig* = aan *gebrek* (borste) aan *aam* (adem) lijdend. *Kortademig* is hij, die eene snelle en krachtige lichaamsbeweging niet lang volhouden kan. *Aamborstigheid* doet zich ook gevoelen zonder voorafgaande inspanning.

Aanbegin — aanvang — begin. *Aanbegin* is de allereerste aanvang, het begin van het begin. *Van 's werelds aanbegin*. Toegepast op den tijd staan *aanvang* en *begin* in beteekenis gelijk, ofschoon het eerste doorgaans in meer verheven stijl gebezigd wordt. *Begin* kan ook van de ruimte gebezigd worden, *aanvang* niet. Men zegt zoowel *de aanvang* als *het begin der onderhandeling*, *van eene regeering*, maar niet *de aanvang van de straat*.

Aanbelang — belang. *Aanbelang*, dat steeds voorkomt voorafgegaan door het voorz. *van*, beteekent *groot belang*; men kan dus nooit spreken van *eene zaak van weinig aanbelang*.

Aanbelangen — belangen — aangaan — betreffen — raken. De beide eerste woorden, alleen in den 3den pers. enk.

tegenw. tijd in gebruik, zijn deftiger dan *aangaan* en *betreffen*, en drukken meer uit, dat een of ander belang of voordeel met de zaak gemeen is. *Wat mij aanbelangt, kunt ge uw gang gaan. Raken* is gemeenzaam, in een ontkennden zin zelfs plat. *Dat raakt u niet.*

Aanbevelen — aanpreken — aanprijzen — zich aanbevelen — zich aanbieden. *Aanbevelen* heet het pogen om belangstelling voor iemand of iets in te boezemen, en tot betooning daarvan op te wekken. *Ik beveel u mijn zoon aan.* Een persoon of eene zaak door het vermelden der goede hoedanigheden aan een ander sterk aanbevelen, noemt men *aanprijzen*. *Goede waar prijst zich zelf aan.* Sterk aanprijzen heet *aanpreken*. *Die koopman weet zijne waar zoo netjes aan te preken, dat men wel van hem koopen moet.* *Aanbevelen* kan ook het denkbeeld van zorg voor het aanbevolene in zich sluiten, *aanprijzen* niet. *Ik beveel u mijn huis aan. Zich aanbevelen, zich aanbieden* (voor eene betrekking) geven beide te kennen, dat men eene betrekking begeert; in het eerste geval voert men tevens de redenen aan, die de gewenschte benoeming kunnen uitlokken.

Aanbeveling, zie Voordracht.

Aanbiddelijk — aanbiddenswaardig. *Aanbiddenswaardig* zegt men van iets, dat op grond zijner hoedanigheden *kan, aanbiddelijk*, dat om diezelfde reden *moet* aanbeden worden. *Aanbiddenswaardige wijsheid. Aanbiddelijk Opperwezen!*

Aanbidden — vereeren. Beide duiden een hoogen trap van eerbied en bewondering aan, *aanbidden* echter den hoogsten, en wordt voornamelijk gebezigd van godsdienstige vereering. *Men aanbidt God.* Ook wordt *aanbidden* gezegd van den eeredienst aan valsche goden bewezen, en in het algemeen van alles, waarmede afgoderij gepleegd wordt. *De opgaande zon aanbidden* = de bovendrijvende partij naar de oogen zien en vleien. Eindelijk overdrachtelijk in den zin van hartstochtelijk *vereeren*, inzonderheid van hartstochtelijk beminnen. *Hij aanbidt haar.*

Aanbiddenswaardig, zie Aanbiddelijk.

Aanbieden (zich), zie Aanbevelen.

Aanblikken — aanzien — aanschouwen — beschouwen — bezien — aankijken — aanstaren — aangapen. *Aanblikken, aanzien:* hetzelfde als zien, alleen met dit onderscheid, dat er bij verwezen wordt naar het voorwerp, waarop het oog is gericht. *Aanschouwen* is dichterlijker, en wordt daarom alleen gebezigd van voorwerpen van verhevener aard. *Niemand heeft ooit God aanschouwd. Beschouwen* is iets met aandacht en opmerkzaam-

heid gadeslaan, evenals het meer gemeenzame *bezien*. *Aankijken* is eene versterking van *aanzien*, een zien naar iemand met belangstelling, bepaaldelijk iemand in 't gezicht zien. *Waarom kijkt gij mij zoo aan?* *Aanstaren* wordt gebruikt voor sterk aanzien, ten gevolge van een onweerstaanbaar gevoel van verwondering of begeerte, dat er verwekt is. *Nu staat zij, sprakeloos, den krijgsheld aan te staren.* *Aangapen* is verwonderd of dom met open mond aanstaren op de wijze van eenvoudige lieden.

Aanbrengen — aangeven — aanvoeren — verklikken. Eigenlijk gebruikt beteekenen *aanbrengen* en *aanvoeren* ergens heen voeren, brengen aan een persoon of aan eene plaats. *Aanbrengen* kan van iedere wijze van vervoer gezegd worden; *aanvoeren* geeft tevens te kennen, dat er betrekkelijk veel te vervoeren is. *Aanbrengen* heeft de overdrachtelijke beteekenis van *verschaffen*, *bezorgen*, *berokkenen*, en van *aangeven*, *verklikken* (een bedreven kwaad). *Verklikken* heeft altijd eene ongunstige beteekenis. Tusschen *aangeven* en *aanbrengen* bestaat dit verschil, dat men iets *aangeeft* (n.l. aan de overheid), wanneer men zelf de beleedigde partij is, of wanneer men het ambtshalve doet; is noch het een noch het ander het geval, dan heet het, dat men iets *aanbrengt*. *Die slauwe jongen brengt bij den meester alles aan. Hebt gij den diefstal, die bij u gepleegd is, al aangegeven?* *Aanvoeren* wordt oneigenlijk gebezigd in den zin van iets ter weering, ten bewijze aanvoeren (bijbrengen), en van iemands woorden, gezegden enz. aanvoeren (aanhalen).

Aandachtig — oplettend — opmerkzaam. *Aandachtig* is men, als men zijne gedachten bij eene zaak bepaalt; geeft men zich moeite om er bij te verwijlen en ze te overwegen, dan is men *oplettend*; tracht men bovendien de zaak te begrijpen in al hare kenmerken en er zoo mogelijk gevolgen uit af te leiden, dan is men *opmerkzaam*. Een redenaar, die niet meer verlangen mag dan dat zijne hoorders niet aan andere zaken denken, zegt: *Aandachtige toehoorders!* Een onderwijzer, die wenscht dat zijne leerlingen nauwkeurig zijne lessen volgen, is tevreden als zij *oplettend* zijn; hij zal ze prijzen als zij *opmerkzaam* zijn, d. i. als zij toonen het verband gevat te hebben van de zaken, die hij hun heeft medegedeeld, en het geleerde verwerkt te hebben.

Aandeel — deel — gedeelte. Met *aandeel* is, in onderscheiding van *deel* en *gedeelte*, altijd het denkbeeld van eigendom, bezitting of deelgenootschap verbonden. Het is dat deel van iets, dat iemand in eigendom behoort of toekomt. *Deel* en *gedeelte* drukken bloot de betrekking tot het geheel uit, in zoover als het deel samen

met de andere deelen het geheel uitmaakt. *Een werk in vijf deelen.* Overdrachtelijk gebruikt voor het deel, dat men voor zichzelf neemt in het wedervaren van een ander, drukt *aandeel* dit denkbeeld iets sterker uit dan het thans meer gebruikelijke *deel*. *Aandeel* staat ook voor *aandeelbewijs*, het bewijs van een bepaald aandeel in eene zaak, enz.

Aandenken, zie **Gedachtenis**.

Aandichten — toedichten — te laste leggen. *Iemand iets aandichten, toedichten* = hem iets toeschrijven, dat verduikt of verzonnen is; meestal iets kwaads, en in dat geval hetzelfde als *valschelijk te laste leggen*. *Iemand iets toedichten* kan ook beteekenen: Iem. voor den maker van iets houden. In dit geval kan *aandichten* niet gebezigt worden. *De domme menigte dicht aan hen, die als hervormers der maatschappij optreden, altijd zelfzuchtige bedoelingen toe.* *Te laste leggen* onderstelt altijd zekeren grond, waarop de beschuldiging rust. *Wat men hem ook kan te laste leggen, zeker geen gierigheid.*

Aandoen — aanschieten — aantrekken — omdoen — omslaan — omwerpen — opzetten — voordoen. Al deze woorden beteekenen een deel des lichaams van een kleedingstuk of iets derg. voorzien. *Opzetten* en *voordoen* zien op de plaats (het hoofd of de voorzijde) waar het kleedingstuk wordt aangebracht; *aantrekken, aanschieten, omslaan* en *omwerpen* zien op de wijze (bedaarder, vlugger, haastig of ter loops en achteloos), waarop de kleedingstukken aangedaan worden. Spreekt men in het algemeen, dan omvat *aandoen* alles wat de laatste vier woorden beteekenen. Ter onderscheiding van *aandoen* bezigt men *omdoen*, als men sieraden of kleedingstukken bedoelt, die het geheele lichaam of wel den hals geheel omgeven, *een boordje, een gordel, een das omdoen.*

Aandoen — roeren — schokken — treffen. *Aandoen* = het teweegbrengen van een gevoel van droefheid, van medelijden, soms ook van vreugde. *Treffen* is sterker dan *aandoen*; ook door verwondering kan men *getroffen*, niet *aangedaan* worden. Een nog dieper indruk wordt te kennen gegeven door *roeren*, dat een *aandoen*, een *treffen* gepaard met eene hevige gemoedsbeweging aanduidt. Door *schokken* wordt hetzelfde nitgedrukt, doch tevens gewezen op het plotselinge en onverwachte van den teweeggebrachten indruk.

Aandrijven — aanprikkelen — aanporren — aansporren — aanvuren — aanzetten. Figuurlijke uitdrukkingen, waardoor de aandrang van buiten op iemand wordt aangeduid om

hem tot handelen te bewegen. *Aanzetten* drukt deze werking het zwakst uit, *aandrijven* sterker, *aanvuren* het sterkst (*de paarden aanzetten, aandrijven, iemands ijver aanvuren*). Tusschen *iemand aanzetten* en *iemand tot iets aanzetten* bestaat dit onderscheid, dat het laatste veelal in ongunstigen zin gebezigd wordt. — Met *aanprikkelen, aansporen, aanporren* vereenigt zich het denkbeeld van eene meer herhaalde aandrijving; *aansporen* wordt doorgaans in goeden zin gebruikt, en onderstelt dat er reeds eenige neiging ten goede aanwezig is. *Aanprikkelen* wordt bij voorkeur aangewend om eene werking op de eersucht, den hartstocht, enz. aan te duiden. *De toefuiching, welke hem ten deel viel, prikkelde hem aan om nieuwe eer te bejagen.*

Aanduiden — aanwijzen — aantoonen. Deze woorden drukken eene handeling uit met het doel om een of ander zichtbaar voorwerp van andere voorwerpen te doen onderscheiden, om te doen weten wie of wat bedoeld wordt. *Aanduiden* veronderstelt het opgeven van enkele kenmerken; *aantoonen* wordt meer gebruikt om eene geheele zaak, bepaaldelijk wat haar wezen en hare eigenschappen aangaat, kenbaar te maken, terwijl *aanwijzen* in zich sluit het aantoonen met verwijzing naar de plaats, waar eene zaak zich bevindt. Overdrachtelijk gebezigd bestaat er tusschen *aanwijzen* en *aantoonen* dit verschil, dat *aantoonen* hoofdzakelijk gebezigd wordt van zaken, welke onaangenaam zijn voor hen, aan wien ze getoond worden. Een meester *wijst* den leerling de fouten in zijn werk *aan*.

Aaneen — aan elkander geven beide eene vereeniging van twee of meer voorwerpen te kennen. Bij *aaneen* let men meer op de tot stand gebrachte eenheid, bij *aan elkander* meer op elk der verbonden voorwerpen afzonderlijk.

Twee zielen gloënde *aaneen* gesmeed

En innig *aan elkaadr* verbonden.

Aaneen — achtereen. *Aaneen*, dat den duur van het geheele tijdsverloop als onafgebroken voorstelt, drukt de aansluiting in den tijd sterker uit dan *achtereen*, dat dien duur aanwijst als eene opvolging van afzonderlijke tijdruimten. Men bezigt dus *aaneen*, waar de tijd snel vervliegt, *achtereen*, waar hij langzaam voortkruipt. *Wat zijn wij jaren aaneen gelukkig met elkander geweest! Uren achtereen wachtte ik tevergeefs op zijne tehuiskomst.*

Aanerven — overerven. *Aanerven* beteekent door erfenis als eigendom verkrijgen. Ook wordt het gebruikt voor verkrijgen bij of met de geboorte (nog bij het leven der ouders, in welk geval men voornamelijk het oog heeft op lichamelijke of zedelijke eigen-

schappen), en is in dezen zin synoniem met het meer gebruikelijke overerven. *Kinderen erven dikwijls ziekten en gebreken van hunne ouders over.*

Aanfokken — aankweeken verschillen alleen in zoover, dat *aanfokken* van dieren, *aankweeken* van gewassen gebezigd wordt. Overdrachtelijk: *de vriendschap aankweeken.*

Aangaan — aanloopen. Iemand een bezoek brengen. Het laatste wordt uitsluitend gezegd van een vluchtig bezoek. *Langs zijn huis komende liep ik even bij hem aan.*

Aangaan — sluiten — treffen — voltrekken. Eene overeenkomst aangaan, waaruit bepaalde verplichtingen ontstaan. *Treffen* en *sluiten* zijn op eene wederzijdsche verbintenis, *aangaan* meer op eene eenzijdige verplichting of schuld. *Een wapenstilstand treffen* of *sluiten.* *Een vrede sluiten.* *Een verbond sluiten.* *Eene overeenkomst aangaan* of *sluiten.* *Eene weddingschap, eene schuld aangaan.* *Een huwelijk aangaan, sluiten of voltrekken.*

Aangaan, zie Aanbelangen.

Aangaan — leven maken — tieren — razen — woeden — uitvaren — kijven. *Leven maken* is het veroorzaken van gerucht in het algemeen, *aangaan* ziet vooral op gerucht maken door woorden. *Tieren* is heviger dan *aangaan*, *razen* en *woeden* weer heviger dan *tieren*; alle drie gaan vergezeld van hevige bewegingen. *Uitvaren* en *kijven* geschiedt alleen met woorden. *Kijven* wordt vooral van het twisten van vrouwen gebezigd. *Kijvende vischwijven.*

Aangapen, zie Aanblikken.

Aangeboren — aangeschapen — ingeschapen. Alle drie woorden drukken iets uit, dat men aan de natuur ontleent, in tegenstelling van hetgeen aan tijd en omstandigheden te danken is. *Aangeboren* kan alleen van menschen en dieren gezegd worden, *ingeschapen* is op al het geschapene toepasselijk. *Aangeschapen* is beperkt tot de uiterlijke eigenschappen, *ingeschapen* wordt alleen gebezigd van de innerlijke krachten en hoedanigheden. *De bullen zijn den kameel aangeschapen.* *De aantrekkingskracht is der stof ingeschapen.*

Aangehuwd — aangetrouwd. Het eerste is deftiger. Beide beteekenen door huwelijk vermaagschapt.

Aangelegen — aanliggend — belendend. *Aangelegen* en *aanliggend* (aangrenzend, belendend) worden eigenlijk gebezigd van huizen en landerijen, wier greazen elkander aanraken. Overdrachtelijk gebruikt men *aangelegen* van onstoffelijke dingen, die iemand

aangaan, die van belang voor hem zijn. In dezen zin is het synoniem met *belangrijk*, *gewichtig*. *Aangelegene onderwerpen*.

Aangemerkt — aangezien — vermits — dewijl — naardien — nademaal — omdat — daar. *Aangemerkt* en het meer gebruikelijke *aangezien* geven te kennen, dat de waarheid van het in den hoofdzin vermelde uit het in den bijzin uitgedrukte volgt. *Naardien*, *nademaal* hebben ongeveer dezelfde beteekenis. *Dewijl* en *vermits* geven eene oorzaak te kennen, waaruit iets van zelf volgt; *daar* wijst op een feit, waaruit het in den hoofdzin vermelde kan afgeleid worden; *dewijl* (*vermits*) *hij om zijne ziekte thuis moet blijven, kan hij niet komen*, daarentegen: *daar hij nog al druk bezet is, zal hij misschien niet op den bepaalden tijd hier kunnen zijn*. *Omdat* is zuiver redengevend en geeft van eene zaak of eene gewaarwording den grond, de reden aan. *Ondanks zijne bekwaamheid wordt hij weinig geacht, omdat hij zoo verwaand is*.

Aangenaam — liefelijk — behaaglijk — plezierig. *Aangenaam* is de algemeene uitdrukking en omvat alle andere; het kan zoowel van gewaarwordingen als van zaken en personen gebezigd worden. *Een aangenaam gevoel, een aangenaam mensch, een aangenaam verblijf*. *Liefelijk* geeft een edeler, een fijner gevoel te kennen en wordt bij voorkeur gebruikt van hetgeen door 't gehoor of 't gezicht wordt waargenomen; niet echter van personen. *Een liefelijk gezang, eene liefelijke streek*. *Behaaglijk* ziet alleen op de innerlijke gewaarwording en kan nooit op zaken buiten ons toegepast worden; *een behaaglijk gevoel*. *Plezierig* wordt meer in de gemeenzame taal gebezigd en ziet op gewaarwordingen van zinnelijken aard. Het wordt ook gebruikt om spottenderwijze iets zeer onaangenaams te kennen te geven. *Ik wensch u plezierige kermis. Wel, dat is plezierig, nu hebt gij alles in de war gebracht*.

Aangetrouwd, zie **Aangehuwd**.

Aangeschapen, zie **Aangeboren**.

Aangeven — aanreiken. Het eerste is de algemeene uitdrukking, het laatste geeft meer bepaald te kennen, dat men een voorwerp geeft aan iemand, die er zelf niet bij reiken kan. Het wordt uitsluitend van stoffelijke zaken gebezigd; terwijl *aangeven* ook figuurlijk voorkomt, behalve voor *aanbrengen*, *verklikken* (zie boven), in den zin van: iets ter kennis van een ander brengen, veelal met het bijdenkbeeld, dat de ander er zich naar richten zal. *De hoofdpunten aangeven. De rustpunten bij het lezen aangeven*. Verder nog in de muziek: *den toon aangeven*; alsmede

in de volgende uitdrukkingen: *Een sterfgeval aangeven; deuren en vensters aangeven; goederen* (voor de inkomende rechten) *aangeven; zich voor de loting aangeven; zich voor eene betrekking aangeven* enz. *Aanreiken* bij uitbreiding = *iets aan iemands huis afgeven.*

Aangeven, zie **Aanbrengen**.

Aangezicht — **aanzicht** — **aanschijn** — **gezicht** — **gelaat** — **wezen** — **uiterlijk**. Alle beteekenen het voorste gedeelte van 's menschen hoofd. *Aangezicht, aanzicht, gezicht* (dit laatste gemeenzamer, soms zelfs plat) zien meer op den bloot uwendigen vorm. *Het kind gelijkt zijn vader alsof het uit zijn aangezicht gesneden was.* *Gelaat* en *wezen* zien op de trekken van het aangezicht als uitdrukking van het karakter; *een edel gelaat.* *Aanschijn* verschilt alleen in zoover van *aangezicht*, dat de uitdrukking dichterlijk is. *Aangezicht* staat ook wel voor tegenwoordigheid; *Iemand in zijn aangezicht prijzen*; zoo ook *aanschijn*: *Komt voor zijn aanschijn met vroolijk gezang.* *Uiterlijk*, de uiterlijke gedaante, het voorkomen, wordt soms geheel beperkt tot de uitdrukking van het gelaat: *Die man heeft geen gunstig uiterlijk.*

Aangezien, zie **Aangemerkt**.

Aangrenzend, zie **Aangelegen**.

Aangrijpen — **aanpakken** — **aantasten** — **aanvatten**. *Aanvatten* = stoffelijke voorwerpen aanraken en vasthouden (meestal met voorzichtigheid); *aanpakken* = gemeenzame uitdrukking voor onbeschoord aanvatten; *aantasten* = met de volle hand aanvatten (meestal onbesuisd); *aangrijpen* = plotseling, snel of krachtig iets aanvatten. *Figuurlijk: Met de bajonet aangrijpen; Eene stelling aantasten; Eene zaak flink aanvatten; Eene gelegenheid, een werk aanvatten.*

Aangroeien — **grooter worden** — **toenemen** — **vermeerderen** — **zich uitbreiden**. *Aangroeien* is eigenlijk door groeien groot worden. Overdrachtelijk wordt het gebezigd van dingen, die niet eigenlijk gezegd groeien, zooals vermogen, invloed, huisgezin, en is in dezen zin synoniem met *grooter worden, toenemen, vermeerderen, zich uitbreiden.* *Door het toenemen van iemands inkomsten en het aangroeien van iemands kapitaal wordt zijn rijkdom grooter, vermeerderen zich zijne bezittingen en breidt zijn invloed zich uit.*

Aanhalen — **aantrekken** — **aanlokken**. Iemand door voorkomendheid enz. tot zich trekken, gunstig jegens zich stemmen. *Aanhalen* vooronderstelt, dat er rechtstreeks en met zelfbewustheid

op anderen gewerkt wordt. *Aantrekken* en minder sterk *aanlokken* geven meer te kennen, dat sommige omstandigheden anderen voor een persoon of eene zaak winnen kunnen. Vandaar dat *aanhalen* zinverwant is met *vleien*, en alleen van personen gebezigd wordt, terwijl men ook *aangetrokken* en *aangelokt* kan worden door onbezielde voorwerpen.

Aanhalen, zie **Aanbrengen**.

Aanhalen — **aanhouden**. *Aanhalen* = het in beslag nemen van belaste waren of goederen, wegens het ontduiken der verschuldigde belasting. De vaar- of voertuigen, waarmede zij vervoerd worden, worden *aangehouden*. *Aanhalen* is niet hetzelfde als verbeurd verklaren, dat al of niet op de aanhaling kan volgen. *De kommiezen hebben eene belangrijke aanhaling gedaan.*

Aanhang — **bende** — **factie** — **partij** — **rot**. Door *aanhang* verstaat men de personen, die zich bij iemand voegen ter bereiking van zeker doel. *Partij* drukt hetzelfde uit, maar wordt daarenboven van hen gebruikt, die dezelfde meeningen, beginselen enz. zijn toegedaan. Eene *factie* is eene partij met zelfzuchtige bedoelingen, *de Loevesteinsche factie*. *Bende* veronderstelt dat zij, die er toe behooren, niet alleen in gevoelens en streven één, maar ook lichamelijk bij elkander zijn; *rot* sluit dit niet noodzakelijk in. *Bende* en *rot*, in den zin van *aanhang* genomen, hebben altijd eene slechte beteekenis, namelijk van verbinding met een laakbaar doel. *Een dievenrot*. *Eene bende struikrovers*.

Aanhangsel — **bijvoegsel** — **bijlage**. *Aanhangsel*, wat aan iets gehecht wordt, drukt eene inniger betrekking tot het hoofdwerk uit dan *bijvoegsel*, wat er bloot aan wordt toegevoegd. *Bijlage* duidt een nog minder nauw verband aan. Het wordt vooral gebezigd van de stukken, die aan eenig geschrift worden toegevoegd, om de waarheid van het daarin vervatte te staven.

Aanhechten — **aanknoopen** — **aanvoegen** — **bijvoegen**. *Aanhechten*, *aanknoopen* duiden een nauwere verbinding aan dan *aanvoegen* en *bijvoegen*. *Aanhechten* geschiedt altijd door een tusschenkomend middel. *Aanvoegen* en *bijvoegen* verschillen in zover, dat het eerste eene nadere bijeenbrenging aanduidt, zoodat het aangevoegde met hetgeen waar het is aangevoegd als 't ware één lichaam uitmaakt, terwijl het tweede slechts eene vergrooting te kennen geeft. Men *voegt* een stuk *aan* hetgeen te kort is; men *voegt* meer *geld bij* eene som die te klein is.

Aanheffen — **aanvangen** — **beginnen**. Alle duiden het tot stand komen aan van dat deel van iets, dat het eerst voorkomt

of aanwezig is. Ter onderscheiding van *aanvangen* en *beginnen* wordt *aanheffen* uitsluitend gebruikt van eene handeling, die met de stem geschiedt: *Een gezang, eene klacht aanheffen*. Omtrent *aanvangen* en *beginnen* zie *Aanbegin*.

Aanhoorigheid, zie **Aankleef**.

Aanhouden — volharden. Niet ophouden, iets voortzetten, volhouden. *Aanhouden* drukt alleen eene bestendigheid van werking uit; *volharden*, dat alleen van personen gezegd wordt, het niet staken der werking ondanks de zwarigheden, die zich opdoen. Men *houdt aan* met verzoeken; maar men *volhardt* in het weigeren. *De aanhouder wint*.

Aanhouden, zie **Aanhalen**.

Aanhoudend — bestendig — blijvend — duurzaam — gedurig — gestadig — onafgebroken — onophoudelijk. Alle geven het voortduren van eene werking of van een toestand te kennen. Bij *bestendig* en *onafgebroken* denkt men aan eene voortdurende zonder, bij *gedurig* en *gestadig* aan de herhaling van een zelfde geval met tusschenpoozen; *gedurig* komt meer in ongunstigen zin voor, *gestadig* heeft steeds eene gunstige beteekenis: *Uw bestendig welzijn, onafgebroken klachten, gedurige pijn, gestadige afwijzing*. *Onophoudelijk* kan in beide beteekenissen voorkomen, het ziet op werkingen en heeft doorgaans een ongunstigen zin: *onophoudelijk geklaag, gezanik*. *Aanhoudend* staat gelijk met *bestendig*, met dit onderscheid, dat dit laatste alleen in goeden zin gebruikt wordt: *aanhoudende kou, bestendige vriendschap*. Als bijwoord kan *aanhoudend* ook voor *gedurig* gebezigd worden. Tusschen *blijvend* en *duurzaam*, die ook op stoffelijke zaken toepasselijk zijn, bestaat dit onderscheid, dat *duurzaam* te kennen geeft, dat eene zaak uit zich zelf de geschiktheid heeft om lang te duren, terwijl *blijvend* op het lange voortduren zelf ziet.

Aankantén (zich) — dwarsboomen — zich verzetten — wederstaan — wederstreven. *Zich aankanten* en, minder sterk, *zich verzetten* wordt gebezigd voor: iemand of iets te keer gaan. *Hij kantte zich tegen dien maatregel aan*. *Wederstaan* (evenals *wederstreven* en *dwarsboomen* bij voorkeur van personen gebezigd) heet zich met kracht verzetten. *Ik wederstond hem in het aangezicht*. *Wederstreven* en *dwarsboomen* geven (het laatste het sterkst) te kennen, dat het geschiedt met onedele bedoelingen. *Ik werd in al mijne pogingen gedwarsboomd*.

Aankijken, zie **Aanblikken**.

Aanklagen — beschuldigen — klagen. *Beschuldigen* is

in het algemeen de schuld van iets op iemand leggen; *klagen*, over iemand zijn beklag doen; met *aanklagen* is in den regel het bijdenkbeeld verbonden, dat de beschuldiging bij hen wordt ingebracht, die met het openbaar gezag bekleed zijn. *Iemand wegens misbruik van macht aanklagen. Mijn geweten klaagt mij aan.*

Aankleeden — kleeden. *Kleeden* bepaalt zich tot het verschaffen van kledingstukken, *aankleeden* sluit het aantrekken daarvan in zich. *Aangekleed* staat dikwijls tegenover naakt in den zin van *eenvoudig*. *Een aangekleede boterham*. De spreekwijze *een aangekleede aap* drukt uit, of een afschuwelijk leelijk of een bespottelijk opgeschikt mensch.

Aankleef — aanhoorigheid — onderhoorigheid. De beide eerste woorden behelzen iets, dat verbonden is aan of behoort tot iets anders. *Aankleef* komt alleen voor in de uitdrukking *met den aanleve van dien*, b.v. in eene aankondiging van eene publieke verkooping: *eene branderij met den aanleve van dien*. Het laatste duidt nitsluitend een grondgebied aan, welks bestuur aan dat van een ander onderworpen is. *De stad en hare onderhoorigheden.*

Aankleven — gehecht zijn. Overdrachtelijk zijn beide = nauw met iets samenhangen of nauw aan iemand verbonden zijn. *Aankleven* is sterker dan *gehecht zijn*. Van zaken gebruikt wordt *aankleven* inzonderheid gebezigd in een kwaden zin: *Dat gebrek heeft hem van zijne jeugd af aangekleefd.*

Aanknoopen, zie Aanhechten.

Aankomen — komen — naderen. Het verminderen van den afstand, die ons van een voorwerp scheidt. *Naderen* geeft eene vermindering te kennen, die op eene of andere wijze is waar te nemen. Bij *komen* ziet men meer op de beweging, die doet naderen. *De trein nadert; hij voelde zijn einde naderen; daarentegen: De trein komt nog niet; mijne ure is nog niet gekomen. Aankomen* ziet op het bereiken van het doel. *De goederen zijn aangekomen. Hoe laat komt de trein aan?* Soms wordt *aankomen* ook gebruikt in den zin van het enkele *komen*: *Ik zag dien man van verre aankomen.*

Aankondigen — aanmelden — aanzeggen. *Aankondigen* = mondeling of schriftelijk doen weten, dat iets gebeurd is of gebeuren zal. *Aanzeggen* veronderstelt eene mondelinge officieele kennisgeving. *Iets in de courant aankondigen; den vrede aankondigen; daarentegen: iemands overlijden laten aanzeggen. Aanmelden* is schier uitsluitend beperkt tot het berichten van de komst van iemand,

die een bezoek wenscht te brengen. *Zich aanmelden* voor eene betrekking = zich opgeven als mededinger naar eene betrekking.

Aankondigen — voorspellen — voorzeggen. Lets aanstaands te kennen geven. *Aankondigen* beteekent het toekomstige met zekerheid te kennen geven, het vooruit melden van dingen, die uit den loop der natuur volgen moeten. De beide andere woorden worden gebruikt van zaken, voor welke aankondiging een meer dan gewoon inzicht in den samenhang tusschen oorzaken en gevolgen noodig is. *Voorzeggen* kan alleen door personen geschieden, en geeft in hoogere mate dan *voorspellen* te kennen, dat men zekerheid omtrent de vervulling heeft.

Aankopen, zie Aanschaffen.

Aankweeken, zie Aanfokken.

Aanlachen — toelachen. *Toelachen* is iets krachtiger. Het onderstelt altijd bewustheid en opzet. *Aanlachen* kan onbewust geschieden. Eene schoone *lacht* haar beminde *toe*; een kind *lacht* onbewust bekende personen *aan*. Van zaken gebezigd beteekent *aanlachen* aangenaam schijnen, b.v. *Die reis lacht mij zeer aan*.

Aanlanden — belanden. *Aanlanden* geeft te kennen, dat men het doel zijner reis bereikt heeft; met *belanden* is het bijdenkbeeld van toeval verbonden, alsmede dit andere, dat men eenigen tijd ter plaatse, waar men is aangekomen, vertoeft, of er zich voor goed vestigt. *Gij zijt daar goed beland, ik raad u aan er te blijven*.

Aanleg — geschiktheid — vatbaarheid — gave — talent. De hoedanigheid, waardoor men geschikt is voor eene bepaalde bestemming. *Aanleg* drukt de mogelijkheid daarvan in de toekomst uit. *Geschiktheid* en *vatbaarheid* kunnen ook van den tegenwoordigen tijd gezegd worden. *Vatbaarheid* veronderstelt de eigenschap om op te nemen, wat van buiten af aangebracht wordt. *Gave* drukt datgene uit, hetwelk zonder ontwikkeling reeds waarde heeft, ofschoon het door ons toedoen in waarde kan vermeerderen. Zulk eene *gave*, door vlijtige inspanning tot volkomenheid gebracht, noemt men *talent*.

Aanleggen — bouwen — stichten. Als zinverwant van *bouwen* heeft *aanleggen* eene dubbele beteekenis: die van naar een vast plan aanvangen (*Eene schildery aanleggen*) en die van op den platten grond naar een vast plan vervaardigen (*Een park aanleggen*). *Bouwen* heeft altijd den zin van optrekken. *Stichten* als synoniem van *bouwen* wordt alleen gebruikt van zulke gebouwen, en ook van zulke instellingen, die een langen duur beloven. *Eene kerk stichten. Een godsdienst stichten*.

Aanleggen — pleisteren. Gedurende eene reis ophouden. *Pleisteren* wordt uitsluitend van rijtuigen gebezigd en onderstelt een stilhouden op eene vooruit bepaalde plaats; bij *aanleggen*, dat ruimer van beteekenis is, behoeft dit niet het geval te zijn. *De diligence pleistert te A. Wij leggen op weg naar B. nu eens te D. dan weer te A. aan.*

Aanleiding — gelegenheid — oorzaak. Als zinverwant beteekenen zij de uiterlijke omstandigheden, die er toe meewerken het mogelijk maken, dat iets geschiedt. *Oorzaak* wijst datgene aan, waaruit iets voortvloeit, en geeft een nauwer verband te kennen dan *aanleiding* tusschen werking en uitwerksel. Roekeloosheid kan *aanleiding* geven tot een ongeluk. Een val kan de *oorzaak* worden van den dood. Bij *aanleiding* heeft men meer het oog op de bijkomende omstandigheden, die tot een of ander besluit leiden, bij *gelegenheid* meer op die, welke de uitvoering gemakkelijk maken. De *aanleiding* brengt als het ware de gebeurtenis aan, de *gelegenheid* staat er niet rechtstreeks mee in verband. *Geeft iemand ons aanleiding om hem te haten, dan zoeken wij maar al te vaak gelegenheid om hem te schaden.* Eene *oorzaak* en eene *aanleiding* kan men dus niet zooals eene *gelegenheid*, gebruiken, aangrijpen.

Aanliggend, zie **Aangelegen**.

Aanlokken, zie **Aanhalen**.

Aanloop — toeloop. Als synoniem beteekenen beide eene snelle beweging met de voeten naar een bepaald doel. *Aanloop* geeft dikwijls een vijandig oogmerk te kennen: *In den eersten aanloop werd zijne bende overhoop geworpen*; of het veroorzaken van last: *Wie aan den weg woont, heeft veel aanloop* (in den zin van bezoek, waarvan men liever bevrijd bleef). *Toeloop* heeft omgekeerd dikwijls eene gunstige beteekenis voor hem, naar wien de beweging gericht wordt. *Die predikant heeft veel toeloop.*

Aanloopen, zie **Aangaan**.

Aanloopen — aanhouden — duren. Niet spoedig een einde nemen of te niet gaan. *Aanloopen* wordt alleen van tijd gezegd, *aanhouden* en *duren* van tijd en van zaken. *Het zal wel anderhalf uur aanloopen eer ik terug kan zijn. Dat groote werk zal lang aanhouden. Het houdt lang aan, duurt lang, eer hij zijn examen doet. Duren* van zaken gebezigd duidt vooral een in stand blijven aan ten gevolge van de hechtheid der grondstoffen, waaruit het voorwerp vervaardigd is. *Vruchten kunnen niet heel lang duren.*

Aanmatigen (zich) — toekennen (zich) — toeschrijven (zich). Beweren ergens recht op te hebben. *Zich aanmatigen* geeft te kennen, dat onze aanspraak ongegrond is, en heeft dus altijd een

afkeurenden zin. *Zich een gezag aanmatigen. Zich toekennen* duidt aan, dat men zich bewust is ergens recht op te hebben. *Als uw oudste vriend ken ik mij het recht toe u uwe fouten onder 't oog te brengen. Zich toeschrijven* laat de wettigheid of de onwettigheid der aanspraak in het midden. *Zich bekwaamheid toeschrijven.*

Aanmelden, zie **Aankondigen**.

Aanmerkelijk — aanzienlijk — bijzonder — merkwaardig — opmerkelijk. Hetgeen onzen geest treft of verdient te treffen. *Merkwaardig* wordt meer van de zaak zelve gebezigd, *aanmerkelijk*, *aanzienlijk* van hare quantiteit of intensiteit. *Aanzienlijk* is sterker dan *aanmerkelijk*. *De krokodil is een merkwaardig dier. Hij heeft dit jaar aanmerkelijke vorderingen gemaakt.* Een *aanzienlijk* bedrag is grooter dan een *aanmerkelijk* bedrag. *Opmerkelijk* is hetgeen de aandacht trekt, en wordt dus gezegd van bijkomende, toevallige omstandigheden. *Bijzonder* is hetgeen van den gewonen loop afwijkt en uit dien hoofde sterk in het oog valt. *'t Is opmerkelijk, hoe zacht de winters tegemoordig zijn. Wat ziet gij er van daag bijzonder goed uit.*

Aanmerking — bedenking — opmerking — tegenwerping. Het uitspreken van gedachten over een punt, waarvan sprake is. Bij *opmerking* wordt meer dan bij *aanmerking* de eigen vinding van den spreker op den voorgrond gesteld. *Dat is eene snuggere opmerking. Aanmerking* heeft allengs een ongunstigen zin aangenomen en beteekent veelal het uitspreken van een afkeurend oordeel. In deze opvatting is het sterker dan *bedenking*, dat meer het opperen van een bezwaar te kennen geeft, hetwelk misschien voor oplossing vatbaar is. *Bedenking* is ook de zachtere uitdrukking voor *tegenwerping* = de meening, die men in een dispuut of een debat tegen die van een ander overstelt. (*Bemerking* gebezigd voor *op-* of *aanmerking* is een germanisme.)

Aanmerking, zie **Aanteekening**.

Aanmerking nemen (in) — gadeslaan — opmerken — waarnemen. *Opmerken* is goed op iets acht geven, het oplettend beschouwen. *Gadeslaan* sluit het bijdenkbeeld in van het voornemen om te letten op gebeurtenissen, welke nog moeten plaats grijpen. *Iemands gedrag gadeslaan. Gadegeslagen* gebeurtenissen opmerken noemt men *waarnemen*. In *aanmerking nemen* is eene zaak of bedenking in overweging nemen, voornamelijk met betrekking tot een op te maken besluit.

Aanminnig — bekoorlijk — beminnelijk — bevallig — liefelijk. *Aanminnig* = wat liefde wekt; het wijst vooral op

datgene, waardoor zich het innerlijke openbaart. *Een aanminnig gelaat. Aanminnige oogen. Bekoorlijk* stelt meer het aanlokkelijke op den voorgrond. *Een bekoorlijk landschap. Bevallig* ziet op hetgeen in houding en manieren het oog aangenaam aandoet. *Eene bevallige houding. Eene bevallige danseres. Liefelijk* wordt gebezigd van hetgeen eenigszins teedere gewaarwordingen teweegbrengt. *Eene liefelijke melodie. Een liefelijk tooneeltje. Beminnelijk* heeft eene ruimere beteekenis en geeft te kennen, dat iemand in alle opzichten verdient bemind te worden. *Een beminnelijk mensch. Een beminnelijk karakter.*

Aanmoedigen — bemoedigen — moed geven — moed inboezemen — moed inspreken. De drie laatste woorden beteekenen moed doen ontstaan, waar die in 't geheel niet aanwezig is. *Moed geven* beteekent ook hoop geven, doen hopen. *Moed inboezemen* wijst op een hooger en graad van moed, en klinkt deftiger. *Moed inspreken* geschiedt alleen met woorden. *Bemoedigen* is den moed opwekken, waar hij sluimert; *aanmoedigen* den moed versterken, waar hij niet toereikt. *Mocht ik nog lang worden aange-moedigd door uwe goedkeuring!*

Aannemen, zie **Aanvaardden**.

Aanpakken, zie **Aangrijpen**.

Aanporren, zie **Aandrijven**.

Aanpreeken, zie **Aanbevelen**.

Aanprijzen, zie **Aanbevelen**.

Aanprikkelen, zie **Aandrijven**.

Aanraken — aanroeren — betasten — bevoelen. Raken aan de oppervlakte van iemand of iets. *Aanraken* en *aanroeren* zijn beide niets meer dan de hand aan iets brengen, hetwelk bij *aanraken* onwillekeurig kan geschieden, maar bij *aanroeren* eigenlijk niet. *Aanroeren* veronderstelt veelal het veroorzaken van eene beweging. *Eene teedere snaar aanroeren. Betasten* en *bevoelen* is van verschillende zijden al grijpende iets *aanroeren*, met het doel er zich goed mee bekend te maken. *Betast mij gerust, gij zult niets bij mij vinden. Bevoelen* verschilt in zoover van betasten, dat het ook kan gezegd worden van de binnenzijde van een of ander ding.

Aanranden — aanvallen. Iemand gewelddadig aantasten, hem te lijf gaan, beginnen te bestrijden. Met *aanranden* is altijd het bijdenkbeeld verbonden, dat daardoor onrecht of geweld gepleegd wordt. *Door struikroovers aangerand worden.*

Aanreiken, zie **Aangeven**.

Aanroepen — bidden — smeeken. Zich tot een hooger wezen om bijstand wenden. *Aanroepen* is onbepaald dan *bidden*

en *smeeken*. In den dag mijner *benzuwdheid* roep ik U aan. Wie God *aanroeft* laat de keus der middelen tot bijstand aan Zijne wijsheid over; wie God *bidt* draagt de middelen in alle nederigheid zelf voor; van den vurig biddende zegt men, dat hij *smeekt*.

Aanroeren, zie **Aanraken**.

Aanschaffen — **aankopen** — **inkooopen**. Zich iets bezorgen, verschaffen, iets *koopen*. Deze woorden verschillen alleen wat het oogmerk der handeling betreft. Men *schuift* zich iets *aan*, omdat men het voor een bepaald doel wenscht te gebruiken. *Zich gereedschappen aanschaffen*. Men *koopt* iets *aan*, omdat men het wenscht te bezitten, zonder een of ander bijoogmerk. *Een landgoed aankopen*. Men *koopt* iets *in*, om het weder te verkoopen. *Die winkelier heeft het meel veel te duur ingekocht*.

Aanschieten, zie **Aandoen**.

Aanschijn, zie **Aangezicht**.

Aanschouwen, zie **Aanblikken**.

Aanslag — **ontwerp** — **toeleg** — **voornemen**. Al deze woorden wijzen eene strekking van geest en wil aan om iets ten uitvoer te brengen. *Voornemen* drukt deze stemming het onbepaaldst uit. *Zijt gij voornemens naar de societeit te gaan?* Gaat men tot het vaststellen der middelen en het beramen der wijze van uitvoering over, dan vormt men een *ontwerp*. *Een ontwerp van een gebouw, van een brief, van eene wet*. *Toeleg* is de voorbereiding en het maken der schikkingen tot de uitvoering; *aanslag* heet de onderneming zelve. *Toeleg* en *aanslag* hebben altijd eene ongunstige betekenis. *Zijn snoode toeleg werd verijdeld*. *Er werd een aanslag op 's prinses leven gedaan*.

Aanspoeling, zie **Aanwas**.

Aanslibbing, zie **Aanwas**.

Aansporen, zie **Aandrijven**.

Aanspraak — **toespraak** — **rede** — **redevoering**. *Rede* en *redevoering* verschillen alleen in zoover, dat de laatste eene meer plechtige wijze van openbare behandeling van een of ander gewichtig onderwerp aanduidt dan de eerste. *Rede* heet ook hetgeen men in het gewone gesprek tot een ander zegt. *Iemand in de rede vallen*. *Aanspraak* is het min of meer deftig spreken tot alle aanwezigen; *toespraak* veronderstelt meer, dat de spreker zich rechtstreeks wendt tot een of meer der aanwezigen. Bij een openbaar examen, eene prijsuitdeeling, opent de voorzitter de plechtigheid met eene *aanspraak*, en richt naderhand eene *toespraak* tot de leerlingen. In het bijzonder gesprek verwacht men van den *aange-*

sprokene een antwoord, de *toegesprokene* kan met aanhooren volstaan.

Aanspraak maken op, zie **Betwisten**.

Aansprakelijk — verantwoordelijk. Verplicht om de gevolgen eener daad op zich te nemen, of zich over die daad te verantwoorden. Aan eene hoogere macht is men *verantwoordelijk*; men is *aansprakelijk* ook jegens zijns gelijken of zijne minderen. Het doel van *verantwoording* is rechtvaardiging; *aansprakelijkheid* verplicht ons tot vergoeding van schade. *De ministers zijn aan den koning verantwoordelijk, en voor de gevolgen eener eigendunkelijke handelwijze aansprakelijk*.

Aanstaan — behagen — bevallen. Eene aangename aandoening verwekken, een gunstigen indruk maken. *Behagen* en *bevallen* schijnen in zoover van elkander te verschillen, dat het eerste betrekking heeft op het voorwerp, dat de aandoening verwekt, het laatste op den persoon, die haar ondervindt. Eene schoone vrouw kan bij den eersten aanblik *bevallen*; eene verstandige en gevoelvolle vrouw *behaagt* op den duur. *Aanstaan* is synoniem met *behagen*, maar men bezigt het alleen in den gemeenzamen stijl. *De streek staat mij hier wel aan*.

Aanstaand — eerstkomend — toekomend. Alle drie worden gebezigd van toekomstige gebeurtenissen. Het begrip *aanstaand* is minder ruim dan het begrip *toekomend*; het wijst nauwkeuriger dan *toekomend* iets aan, dat in de *naaste* toekomst ligt. *Toekomende jaar* (niet: *aanstaande*) *hoop ik een plezierreisje te doen*. *Aanstaanden zomer ga ik op reis*. *Eerstkomend* wijst op de eerste van eene reeks bepaalde gebeurtenissen in de toekomst. Bij de namen van dagen, weken, maanden en andere zaken, die op vaste tijden terugkeeren, gevoegd, zegt *aanstaand* hetzelfde als *eerstkomend*. *Den eersten April aanstaande of eerstkomende*.

Aanstaren, zie **Aanblikken**.

Aanstekelijk, zie **Aanstekend**.

Aanstekend — aanstekelijk — besmettelijk. Eene ziekte is *aanstekend*, als de smetstof door onmiddellijken invloed van den zieke op een ander kan worden overgebracht; *besmettelijk*, wanneer daarvoor geen rechtstreeksche aanraking met den zieke noodig is, maar de smetstof reeds door iemand, die zelf voor de besmetting onvatbaar is, aan derden kan worden medegedeeld. *Aanstekelijk* staat in den regel voor *lichtelijk aanstekend*. Onwillekeurige handelingen, zooals het geeuwen, kunnen *aanstekend* en *aanstekelijk*, maar niet *besmettelijk* zijn, omdat een derde, die zelf niet geeuwt, die neiging niet op ons kan overbrengen.

Aansteken — ontsteken — opsteken — in brand steken. Iets aan het branden brengen, doen ontvlammen. *Opsteken* wordt uitsluitend van tot licht geven bestemde dingen gezegd, *ontsteken* alleen van hetgeen als vuur brandt; *aansteken* geldt van beide. *Ontsteken* onderstelt het aanwezig zijn van brandstof, die maar even met vuur behoeft in aanraking te komen om te branden, wat bij *aansteken* niet altijd het geval is. Men steekt eene kaars, eene lamp op en *aan*; kruit en reukwerk worden *ontstoken* of *aangestoken*. Eene pijp of eene sigaar kunnen worden *aangestoken*, niet *opgestoken* of *ontstoken*. In *brand steken* onderstelt niet noodzakelijk strafbare bedoelingen, zooals met *brand stichten* altijd het geval is. *Pas op, dat ge den boel niet in brand steekt!*

Aanstellen — benoemen — beroepen. *Aanstellen* is eene werkzaamheid van eenigen duur aan een persoon opdragen, die ook bereid is zich daarmee te belasten en haar werkelijk aanvaardt. *Benoemen* onderstelt altijd eene bevoegdheid tot aanstellen, hetzij door de overheid, door een of ander wettig erkend college of door bijzondere personen door de wet daartoe aangewezen, en sluit niet noodzakelijk in, dat de aangewezen persoon zich de opdracht zal laten welgevallen. *Iemand tot boekhouder, opzichter, enz. aanstellen, tot rechter, ontvanger, enz. benoemen.* *Beroepen* onderstelt altijd eenige onzekerheid of de persoon, die *geroepen* wordt, de betrekking zal aannemen. Het wordt daarom vooral gebezigd van geestelijken, die door een kerkeraad, enz. tot de herderlijke bediening worden uitgenoodigd, met vrijheid om dat aanbod al of niet aan te nemen.

Aanstands — aldra — binnen kort — dadelijk — dra — eerlang — gauw — haast — onmiddellijk — onverwijld — oogenblikkelijk — ras — spoedig — straks — terstond — weldra — welhaast — zóó — op staanden voet. Al deze woorden geven te kennen, dat eene of andere gebeurtenis van een gegeven tijdpunt of door nagenoeg geen, of slechts door een betrekkelijk kort tijdsverloop gescheiden is. *Aanstands, dadelijk, straks, terstond, zóó, onmiddellijk, onverwijld, oogenblikkelijk, op staanden voet* duiden het kortste tijdsverloop aan, en veronderstellen, dat het bedoelde werkelijk zal of moet plaats hebben. *Aanstands* en nog meer *terstond* geven te kennen op *dit eigen oogenblik*. *Straks* wijst op eenige, ofschoon geringe tusschenruimte. *Dadelijk* en *op staanden voet* komen het meest met *terstond* overeen, maar zijn gemeenzamer en vooral het laatste gebiedender. Dezelfde kracht als *terstond* hebben ook *onverwijld* (dat meer in den hooger en stijl voorkomt), *onmiddellijk, oogenblikkelijk*. *Zóó* geeft te kennen, dat iets geschie-

den zal onmiddellijk na den afloop van iets anders, dat nu geschiedt, doch dat nog maar kort duren zal. *Binnen kort, weldra, spoedig, gauw, eerlang, dra, aldra, haast, welhaast en ras* duiden een langer tijdsverloop aan, maar dat toch altijd betrekkelijk kort blijft. In de spreektaal worden alleen de vier eerste gebruikt. *Gauw* is hetzelfde als *spoedig*, doch minder deftig. *Binnen kort* duidt een korter tijdsverloop aan dan *weldra* en het laatste weer een korter dan *spoedig* en *eerlang*. *Dra* en *aldra* zijn hetzelfde als *weldra*, doch worden minder gebruikt. *Haast, welhaast en ras* zijn dichtertelijke synoniemen van *spoedig*. *Spoedig* en *gauw* hebben niet alleen betrekking op den tijd waarin, maar kunnen ook slaan op de snelheid waarmee eene handeling verricht wordt. In deze opvatting zijn zij van gelijke beteekenis als *fluks, gewind, haastig, ijlings, schielijk*, die alle het denkbeeld *met spoed* met meer of minder kracht nitdrukken.

Aanstoot — ergernis. De beleedigende of kwetsende gewaarwording, die iemand ondervindt bij hetgeen zijn zedelijk of godsdienstig gevoel, of wel zijne eigenliefde beleedigt of kwetst. *Aanstoot* is minder dan *ergernis*. Hij, die lichtzinnig spreekt, *geeft aanstoot*; hij, die goddelooze taal voert, *geeft ergernis*. Verder bestaat er tusschen beide woorden nog dit verschil, dat *ergernis* meer slaat op het gevoel van hem, die geërgerd wordt, *aanstoot* op de daad van hem die ergert.

Aantal — getal — hoeveelheid — menigte — tal. *Hoeveelheid* is de algemeene uitdrukking voor eene verzameling van gelijksoortige of gelijksoortig gedachte eenheden. *Getal* is in het afgetrokkene de naam eener getelde hoeveelheid; concreet duidt het ook wel de getelde eenheden zelf aan. *Slechts een klein getal der leden steunden het voorstel*. Met deze laatste beteekenis komt gewoonlijk ook *tal* overeen; somtijds heeft het eene eenigszins ruimere beteekenis: *Iemand tal van vragen doen*. Bij *aantal* en *menigte* wordt altijd aan eene onbepaalde, niet getelde hoeveelheid gedacht. *Aantal* duidt gewoonlijk eene vrij aanzienlijke hoeveelheid aan; *menigte* beteekent steeds een *groot aantal*. *Menigte* sluit alle denkbeeld van tellen buiten, waarvan *aantal* althans de mogelijkheid onderstelt. *Eene menigte volks. Eene ontelbare menigte. Eene onoverzienbare menigte.*

Aantasten, zie Aangrijpen.

Aanteekenen — opteekenen — opschrijven — boeken. *Opteekenen, opschrijven* geven het bloote opschrijven, onverschillig waar, te kennen. Met *aanteekenen* is het bijdenkbeeld verbonden,

dat het opschrijven geschiedt op eene bepaalde plaats of bij iets anders, dat bekend is, zoodat men het aangeteekende gemakkelijk kan wedervinden. *Ik zal den dag onzer vergadering even in mijne portefeuille aanteekenen.* Boeken verschilt in zoover van *aanteekenen*, dat voor het eerste noodwendig boeken, in den regel koopmansboeken, vereischt worden.

Aanteekening — aanmerking — noot. Geschrevene of gedrukte opmerking ter opheldering enz. aan den tekst toegevoegd. *Aanteekening* is ruimer dan *aanmerking*. Elke schriftelijke opmerking aan het werk van een schrijver toegevoegd heet eene *aanteekening*, maar *aanmerking* noemt men haar alleen dan, wanneer zij eene (doorgaans ongunstige) beoordeeling van den tekst inhoudt. *Aanteekening* en *noot* beteekenen geheel hetzelfde.

Aantoonen, zie **Aanduiden**.

Aantreffen — ontmoeten. Het begrip aan beide woorden gemeen is: in iemands onmiddellijke nabijheid komen, met iemand samenkomen. Zij verschillen in zooverre, dat *aantreffen* meer eene toevallige samenkomst aanduidt, *ontmoeten* meer eene zoodanige, waarop men meer of min was voorbereid. *Wat, tref ik u hier aan? Bergen en dalen ontmoeten elkander niet, maar menschen wel.*

Aantrekken, zie **Aandoen**.

Aantrekken, zie **Aanhalen**.

Aantrekken (zich) — bekreunen (zich) — bekommeren (zich) — storen (zich). Iets onaangenaams op zich zelf toepassen, zich ontevreden of bedroefd er over gevoelen. *Zich aantrekken* zegt alleen, dat men er niet onverschillig onder blijft en wordt alleen van zaken gebezigd. Bij *zich storen*, *zich bekreunen*, *zich bekommeren* is de uitwerking sterker, zoodat het gebeurde of ons van onze gemoedsrust berooft (*zich storen*), of ons pijnlijk treft (*zich bekreunen*), of ons met angst en bezorgdheid vervult (*zich bekommeren*.)

Aanvaarden — aannemen — op zich nemen. Van een ambt, eene betrekking, een post, eene taak, enz. gebezigd hebben *aanvaarden* en *op zich nemen* eene meer bepaalde beteekenis dan *aannemen*; het laatste drukt alleen de bereidwilligheid uit om er zich mede te belasten, de eerste geven te kennen, dat men ze reeds is begiinnen te bekleeden, te vervullen. *Hij heeft die betrekking wel aangenomen, doch nog niet aanvaard.* *Op zich nemen* geeft bovendien meer uitdrukkelijk te kennen, dat men eene verantwoordelijkheid op zich laadt. Van zaken gesproken, die als het voorwerp van bezit beschouwd worden, staat *aanvaarden* voor *aannemen*, doch al-

tijd met het bijdenkbeeld, dat zij door een ander worden aangeboden; *aanvaarden* veronderstelt, dat het eene zaak van eenig belang geldt; en dat de aanneming min of meer plechtig geschiedt. *'Aanvaard deez' gouden ring.* In de uitdrukkingen *eene reis, een tocht aanvaarden* is *aanvaarden* synoniem met *ondernemen, aanvangen, beginnen*.

Aanvallen, zie **Aanranden**.

Aanvallig — **bevallig**. *Aanvallig* wordt schier uitsluitend van kinderen gebezigd. Het wordt in zoover van *bevallig* onderscheiden, dat *bevallig* meer op het bezit van liefelijke hoedanigheden ziet, terwijl bij *aanvallig* de *indruk* daardoor teweeggebracht op den voorgrond staat. Een *bevallig kind* kan ons koud laten; een *aanvallig kind* trekt ons onweerstaanbaar tot zich.

Aanvang, zie **Aanbegin**.

Aanvangen, zie **Aanheffen**.

Aanvatten, zie **Aangrijpen**.

Aanvechten — **in verzoeking brengen**. Tot het booze verlokken. *Aanvechten* drukt dit begrip het sterkst uit, en wordt uitsluitend gebezigd van booze hartstochten en zondige gedachten, die den mensch een inwendigen strijd veroorzaken en hem in gevaar brengen van een zedelijken val. God kan ons om bestwil *in verzoeking brengen*, maar de *aanvechting*, die daar het gevolg van is, gaat altijd uit van de zondige neigingen van ons eigen hart. *Pascal droeg om het bloote lichaam een gordel met scherpe pennen, die hij er onbarmhartig indreef, zoodra hij de eene of andere aanvechting gewaar werd.*

Aanvoegen, zie **Aanhechten**.

Aanvoeren, zie **Aanbrengen**.

Aanvuren, zie **Aandrijven**.

Aanwas — **aanspoeling** — **aanslibbing**. Langzame uitbreiding van land aan een loopend water gelegen. *Aanspoeling* ziet alleen op de wijze van uitbreiding; *aanwas* stelt den nieuw gevormden grond voor als eene vergrooting van den reeds vroeger bestaanden; *aanslibbing* (aanslijking) ziet op de stof, waaruit de *aanspoeling* of *aanwas* zich gevormd heeft. *De geheele grietenij Het Bilt is eene aanslibbing.*

Aanwenden — **besteden** — **gebruiken** — **bezigen** — **zich ten nutte maken** — **zich bedienen**. Als synoniem: door bepaalde middelen streven naar de bereiking van zeker doel. *Gebruiken* is het algemeenste, en sluit niet noodwendig het handelen met een oogmerk in. *Zijn tijd wel of kwalijk gebruiken. Zich ten*

nutte maken is gebruiken op zulk een wijze, dat het gebruik voordeel geeft aan den gebruiker. *Die zijn tijd aan beuzelingen verkwist, maakt zich dien schat niet ten nutte.* *Bezigen* en *zich bedienen* stellen de gebruikte zaak als middel voor; het eerste ziet meer op het gewone gebruik, dat er van gemaakt wordt, het laatste meer op het toevallige. *Men bezigt* gewoonlijk *geen pennemes om vleesch te snijden*, maar men kan er zich desnoods daartoe *van bedienen*. *Besteden* heet insgelijks iets als middel gebruiken, maar wordt alleen van die zaken gezegd, die door het gebruik vergaan. Men *besteedt* zijn geld en zijn tijd, maar men *gebruikt* zijne pen. Met *aanwenden* is het begrip van een doel, waartoe iets gebruikt wordt, altijd onafscheidelijk verbonden. *Vernuft, tijd, geld, moeite, vlijt aanwenden.*

Aanwensel — hebbelijkheid. Handeling, die men zich tot eene gewoonte heeft gemaakt. *Aanwensel* heeft altijd en *hebbelijkheid* meestal het ongunstige bijbegrip, dat de gewoonte verkeerd of belachelijk is. *Ieder volk heeft zijne gewoonten en zijne aanwensels.* *Mijn geest had zich geducht overspannen en eene hebbelijkheid gekregen om automatisch te werken.* *Hebbelijkheid* staat ook voor bedrevenheid. *Men moet er de hebbelijkheid van bezitten.*

Aanwezen — aanzijn — bestaan — leven. *Aanwezen* en het tegenwoordig meer gebruikt wordende, maar geheel hetzelfde beteekenende *aanzijn* duiden het bestaan in de werkelijkheid van iets of iemand aan in tegenstelling van het bloote bestaan in de gedachten. *Bestaan* geeft meer een voortgezet *aanzijn* te kennen. *God heeft als Schepper der wereld het aanzijn gegeven, en hij zorgt als Onderhouder voor haar bestaan.* *Leven* is het bestaan van hetgeen bewerktuigd is. *De kat heeft een taai leven.*

Aanwezend — aanwezig — tegenwoordig — voorhanden. Worden in het algemeen gezegd van iets of iemand, die op eene bepaalde plaats is. *Aanwezig* heeft de ruimste beteekenis en kan zoowel van personen, als van stoffelijke dingen en tijdstippen of tijdsomstandigheden gebezigd worden; *tegenwoordig* wordt van personen en tijden, maar minder van stoffelijke zaken gezegd; terwijl *voorhanden* alleen van stoffelijke dingen gezegd wordt en veronderstelt, dat zij ook dadelijk gebruikt kunnen worden. *Tegenwoordig*, op personen toegepast, is op zulk eene wijze *aanwezig* zijn, dat men aan de handeling, die ter plaatse voorvalt, kan deelnemen. Met deze beteekenis van *tegenwoordig* stemt *aanwezend* overeen, dat intusschen weinig gebruikt wordt. De leden van eene vereeniging, die eene openbare vergadering bijwonen, zijn *aanwezig* of *tegenwoordig*; van de toehoorders,

die geen deel aan de beraadslaging mogen nemen, zegt men liefst dat zij *aanwezig zijn*.

Aanwezig, zie **Aanwezend**.

Aanwijzen, zie **Aanduiden**.

Aanzeggen, zie **Aankondigen**.

Aanzetten, zie **Aandrijven**.

Aanzicht, zie **Aangezicht**.

Aanzien, zie **Aanblikken**.

Aanzienlijk, zie **Aanmerkelijk**.

Aanzienlijk — **achtbaar** — **eerwaardig** — **voornaam**.

Aanzienlijk, *voornaam* is de man, die door uiterlijke omstandigheden inzonderheid door stand en vermogen boven zijne medeburgers verheven is. *Mohammed was gesproten uit een der edelste en aanzienlijkste Arabische geslachten*. *Achtbaar*, *eerwaardig* wordt van die soort van aanzien gezegd, hetwelk niet door omstandigheden buiten ons, maar door eigene, innerlijke waarde verkregen wordt. Ook wordt het praedikaat *achtbaar* iemand toegekend op grond van de deftigheid van zijn voorkomen, die ontzag en eerbied inboezemt. *Een achtbaar magistraat*.

Aanzijn, zie **Aanwezen**.

Aanzoek — **verzoek** — **bede** — **smeekgebed** — **smeek-**

bede. Het zich tot iemand wenden om iets van hem te verkrijgen of bij hem te bewerken. De eenvoudigste uiting van zulk een wensch heet *verzoek*; het wordt gewoonlijk gebezigd van dingen, die slechts weinig waarde hebben. *Aanzoek* is een min of meer plechtig verzoek, dat op meer gewichtige dingen betrekking heeft, en onderstelt bijna altoos, dat de verzoeker eenige aanspraak kan doen gelden om zijn verzoek te zien ingewilligd. Om eene gunst van de regeering te ontvangen kan een *verzoek*, eene *bede* geschieden, maar men doet *aanzoek* om een *ambt*, een *pensioen*. Men doet ook *aanzoek* (dat is men verzoekt plechtig) om de hand eener vrouw. *Bede* is een dringend, een plechtig verzoek, meestal gericht tot hen, die boven ons staan, inzonderheid tot God. *Smeekgebed*, *smeekbede* heet eene ongemeen vurige bede.

Aard — **geaardheid** — **natuur** — **inborst** — **karakter**.

Als synoniemen geven deze woorden de gezamenlijke eigenschappen van een of ander bezielde of onbezielde voorwerp te kennen, die het wezen er van uitmaken en die het van andere onderscheiden. *Aard* wordt zoowel van levende wezens als van onbezielde voorwerpen gebezigd en wijst de stoffelijke of de zedelijke eigenschappen of wel beide te gelijk aan. *Gedierte naar zijnen aard*. *Vruchten naar haren*.

aard. Van personen gezegd ziet *aard* altijd op de zielsgesteldheid. *Innemend, driftig van aard*. *Natuur* (dat evenals *geaardheid, inborst* en *karakter* alleen van levende wezens gebruikt wordt) duidt meer uitdrukkelijk datgene aan wat ingeschapen is. *De ezel is van nature matig*. *Geaardheid* geeft te kennen van hoedanigen aard iemand is, is meer beperkt dan *aard* en kan dan ook in het meer-voud gebruikt worden, wat met *aard* niet het geval is. *Inborst* en *karakter* duiden het geheel der zedelijke hoedanigheden aan. *Karakter* in engeren zin ondersteelt bovendien, dat men zich die hoedanigheden allengs door inspanning, oefening, enz. eigen gemaakt heeft. *Geen karakter hebben. Een man van karakter*.

Aardbodem, zie Aarde.

Aardbol, zie Aarde.

Aarde — aardbodem — aardbol — aardrijk — wereld.

Al deze benamingen duiden de planeet aan, welke wij bewonen. *Aarde* is de meer gewone, alledaagsche naam; de andere zijn meer schilderachtig. *Aardbol* en *aardrijk* worden gebezigd, de eerste wanneer men inzonderheid het oog heeft op de aarde als bolvormig lichaam, de andere, wanneer men vooral op haar doelt als de woonplaats van de gansche menigte bezielde en onbezielde wezens, die haar bevolken. *De bergen zijn oneffenheden op onzen aardbol. De zon beschijnt het aardrijk. Aardbodem* wijst meer bepaald de oppervlakte der aarde aan, den bodem, waarop menschen en dieren leven, zonder, zooals meer bij *aardrijk* het geval is, aan de bewoners zelve te doen denken. *Den aardbodem bebouwen. Het aardrijk beeft*. Het begrip *wereld*, dat eigenlijk al het geschapene, het *heelal*, aanduidt, wordt wel eens enkel beperkt tot onze planeet. *Eene reis om de wereld*.

Aardig — fraai — hupsch — lief — mooi — schoon.

Wat door zijne uiterlijke gedaante een aangename indruk maakt. *Schoon* drukt het begrip uit van een uiterlijk, dat welgevallen verwekt in het afgetrokkene, en geeft meer dan de andere genoemde woorden iets groots of verhevens te kennen. *Mooi* daarentegen is voor elkeen slechts dat, wat hem persoonlijk bevalt; er is dus altijd het bijdenkbeeld van het veroorzaken eener aangename gewaarwording mede verbonden. Bij uitbreiding bezigt men *schoon* van de innerlijke voortreffelijkheid van het een of ander. *Eene schoone gedachte; eene schoone ziel. Fraai* geeft inzonderheid het denkbeeld van sierlijkheid aan. *Lief* wordt gezegd van iets dat bevallig, maar klein is: *Zij heeft een lief gezichtje. Lief* staat tot *fraai*, gelijk *mooi* tot *schoon*, en sluit altijd het bijdenkbeeld van het maken van een aangename indruk in. *Fraai schrift. Een mooi meisje. Aardig* drukt meer

alleen uiterlijke bevalligheid uit, terwijl *hupsch* ook ziet op de innerlijke hoedanigheden, waardoor de innemendheid van een gunstig uiterlijk wordt verhoogd. *Een hupsch jong gezel.*

Daar was in Zeeland eens een man,

Hij had een *aardig* kind.

Aardig — boertig — geestig — grappig — luimig — vernuftig — zinrijk. Wat door vlugheid van geest en gevatheid uitmunt, en daardoor een aangename indruk maakt, tot vrolijkheid stemt. *Aardig* houdt het midden tusschen *boertig*, *grappig* en *luimig*, die grover, en *geestig*, *vernuftig*, die fijner zijn. *Boertig*, *grappig*, *luimig* worden gebezigd van eene minder puntige scherts, maar die den lachlust sterk opwekt. *Geestig*, *vernuftig* veronderstellen altijd een talent van vermaken, waarin zich scherpzinnigheid aan aardigheid paart. Het *geestige* is nog meer de bloem van het verstand dan het *vernuftige*, dat nadert tot hetgeen men schrander noemt. Men zegt zoowel een *geestige* als een *vernuftige* inval; maar eene *vernuftige*, niet eene *geestige* uitvinding. *Zinrijk* ziet alleen op de uiting zelve en niet op de vermogens van den geest, waaruit zij ontspringt.

Aardkorst — aardschors. Het vaste gedeelte der aarde. *Aardkorst* is het algemeene begrip. Door *aardschors* verstaat men het buitenste, bekende gedeelte der *aardkorst*.

Aardrijk, zie **Aarde**.

Aardsch — wereldsch. *Wereldsch*, dat tegenover *geestelijk* staat, verschilt van *aardsch*, als tegenstelling van *hemelsch*, en heeft altijd eene ongunstige beteekenis. *Aardsche* genoegens kunnen onschuldig en rein zijn; door *wereldsche* verstaat men altijd de zoodanige, waardoor ons geestelijk welzijn in gevaar gebracht wordt.

Aarzelen — schromen — weifelen — in twijfel staan — zich bedenken. *Aarzelen* en *schromen*, het tegenovergestelde van doortasten, duiden een niet durven beginnen aan, of een niet durven doorzetten van hetgeen men begonnen heeft. Ter onderscheiding van *aarzelen*, dat veelal een dralen, een uitstellen aanduidt, geeft *schromen* meer uitdrukkelijk eene zekere vrees te kennen. *Hij aarzelt niet te doen wat hij zijn plicht acht. Schroom niet Hem om hulp te vragen, Hij kan redden, Hij alleen. Weifelen* is het niet kunnen komen tot een besluit, omdat het ons aan geestkracht ontbreekt; *in twijfel staan* het niet weten te kiezen tusschen twee zaken, omdat er evenveel vóór als tegen te zeggen valt; *zich bedenken* zijn half genomen besluit nog eens goed overwegen uit vrees van voorlarig te wezen. *Zich anders bedenken* = van besluit veranderen.

Aas — voedsel — krenge. *Voedsel* is in het algemeen alles wat als spijs genuttigd wordt. *Aas* wordt alleen gebruikt van de spijs van in 't wild levende dieren, inzonderheid van vogels. Daar nu vele dieren door het vleesch van doode lichamen aangelokt worden, bezigt men het woord *aas* van zulke rottende lichamen, waarop zij als op eene prooi komen *azen*. Bij *krenge* staat meer dan bij *aas* het walgelijke van de verrotting op den voorgrond. *Aas* wordt evenals *krenge* en *prij* als plat scheldwoord voor een gemeen vrouwspersoon gebruikt. *Dat stinkende aas!*

Ach! — ai! — au! — helaas! — och! Uitroepen van droefheid, ter uiting van verschillende graden van pijn of smart. *Ach!* geeft meer uitdrukkelijk een smartelijk gevoel van de ziel te kennen; *ai!* en *au!* zijn meer kreten van lichaamspijn. *Helaas* geeft hetzelfde als *ach*, maar plechtiger te kennen. *Och!* is niet zoozeer eene uitdrukking van droefheid of smart als wel van ongeduld, misnoegen of verlangen. *Och! stoor mij niet telkens! Och! mocht ik haar nog eenmaal wederzien!*

Achtbaar, zie Aanzienlijk.

Achteloos — onachtzaam — onoplettend — slof — slordig — zorgeloos. *Achteloos* en *onachtzaam* geven het ontbreken van de noodige oplettendheid en zorg te kennen; *achteloos* wijst meer bepaald aan dan *onachtzaam*, dat het gebrek eene gewoonte geworden is. *Onoplettend* geeft te kennen, dat men vluchtig over iets heen loopt. *Slof* is hij, die zijne zaken uit traagheid verwaarloost; *slordig* wordt hij, bij wien slofheid gewoonte is geworden, die niet alleen zijne zaken niet geregeld waarneemt, maar ze ten eenenmale verzuimt. *Onze secretaris is wat slof. Een slordig werker. Zorgeloos* wordt van hem gezegd, die uit luchthartigheid en onnadenkendheid zijne belangen verwaarloost.

Achten — schatten — waardeeren. Aan iemand of iets eene zekere waarde toekennen. Bij *achten*, dat van *acht*, opmerkzaamheid, oplettendheid komt, staat meer de belangstelling op den voorgrond, die men iets waardig keurt, bij *schatten* en *waardeeren* denkt men meer aan de waarde of den prijs, waarop men het in zijne gedachten stelt. *Schatten* en *waardeeren* zijn sterker dan *achten*, omdat het laatste het denkbeeld van op prijs stellen niet noodzakelijk insluit. *Schatten* en *waardeeren* verschillen in zoover van elkaar, dat *schatten* meer ziet op de waarde, die iets op zich zelf heeft, *waardeeren* meer slaat op de waarde, die het bezit voor een bepaald persoon. Een zeldzamen diamant zou men met meer juistheid *onschatbaar* dan *onwaardeerbaar* kunnen noemen, omdat al is zijne

innerlijke waarde ook moeielijk op te geven, zijn prijs zich ten slotte toch regelt naar de som, die de liefhebbers bereid zijn er voor te besteden. *Waardeeren* heeft ook de bijbeteekenis van *in waarde houden*.

Achten — denken — gelooven — meenen — rekenen — vermeenen — vermoeden — wanen. Iets meer of min zeker voor waar houden. *Denken* drukt dit begrip het sterkst uit en sluit nagenoeg iederen twijfel buiten. Bij *achten* en *rekenen* kan twijfel bestaan, *meenen* en nog sterker *vermoeden* geven zulks uitdrukkelijk te kennen. *Gelooven*, als synoniem van *meenen*, beteekent iets wel vast voor waar houden, maar alleen op het getuigenis van een ander, in wien men vertrouwen stelt. *Geloof niet al wat men vertelt*. *Wanen* duidt altijd een valsch oordeel aan, dat aan hem, die het woord bezigt, als zoodanig bekend is. *Men waande Napoleon op Elba onschadelijk te hebben gemaakt*. *Vermeenen* is zooveel als stellen. *Ik vermeen dat het zoo behoort*.

Achteraan — achterna. Tusschen deze bijwoorden van plaats bestaat dit verschil, dat het eerste onmiddellijke aansluiting, het laatste eenige tusschenruimte veronderstelt. *Iemand achteraan loopen* is *vlak achter* hem loopen. Figuurlijk verdient *achterna* of *later* de voorkeur boven het telkens voorkomende van *achteren*: b.v. „Welk een en ander niet belet . . . . . *achterna* of *later* te zeggen, dat. . . . .”

Achterdocht — argwaan — mistrouwen — verdenking — wantrouwen. Het geloof aan de mogelijkheid van iets kwaads, dat ons bedreigt. *Mistrouwen*, *wantrouwen* en *verdenking* hebben altijd betrekking op een aangewezen persoon. *Mistrouwen* is de zachtste uitdrukking, en geeft niets anders te kennen dan gemis aan vertrouwen. *Wantrouwen* is gemis aan vertrouwen om bepaalde redenen. Men *mistrouwt* een vreemde, daar hij onbekend is; men *wantrouwt* iemand, wiens handelingen aanleiding geven om hem niet te vertrouwen. *Verdenking* is een tamelijk sterk vermoeden, dat iemand zich aan verkeerde handelingen heeft schuldig gemaakt. *Achterdocht* en *argwaan* geven te kennen, dat men een kwaad veronderstelt, waarvan men geen duidelijke voorstelling heeft; zij drukken eene onbepaalde vrees uit, en behoeven ook niet noodzakelijk een aangewezen persoon te betreffen. Met *argwaan* is altijd het bijdenkbeeld verbonden, dat het gebrek aan vertrouwen meer voortspruit uit het zwakke of slechte karakter van den persoon zelf, dan wel uit eene aanleiding buiten hem.

Achtereen, zie Aaneen.

Achterklap — kwaadsprekendheid — laster — laste-

ring. Het vermelden van hetgeen iemands goeden naam benadeelen kan. *Achterklap* is meer het gevolg van babbelzucht en geschiedt dikwijls zonder kwade bedoelingen.

Ach, mocht ik minder d' achterklap

Der wereld en haar wuft gesnap,

En meer des hemels oordeel schromen!

Kwaadsprekendheid onderstelt altijd boos opzet. *Laster* sluit het denkbeeld van een *opzettelijk verzonnen* kwaad in, en geschiedt dus altijd met boosaardige oogmerken. *Het is vuige laster, dat alleen eerzucht Willem van Oranje zou bewogen hebben tegen Filips op te staan.* *Lastering* is zwakker dan *laster*, en duidt meer eene tegen iemand ingebrachte beschuldiging aan, die men niet genoegzaam kan staven. *Laster* en *lastering* kunnen ook in iemands bijzijn geschieden.

Achterna, zie **Achteraan**.

Achternazetten, zie **Achternazitten**.

Achternazitten — **achternazetten**. Iemand met drift achtervolgen. Het laatste ziet vooral op de snelheid der vervolging, en wordt dus bij voorkeur van ruiters gebezigd. *De ruitery zette den vluchtenden vijand spoorlags achterna.*

Achteruit, zie **Achterwaarts**.

Achterwaarts — **achteruit** — **naar achteren** — **ruggelings** — **rugwaarts** — **terug**. Alle duiden eene teruggaande beweging aan. *Achteruit*, *ruggelings* en *rugwaarts* (de beide laatste alleen van personen gebezigd) drukken uit, dat het bewegende voorwerp zich daarbij niet omkeert, wat bij *achterwaarts* onbeslist gelaten wordt, en door *naar achteren* uitdrukkelijk wordt aangeduid. *Terug* onderstelt het wederkeeren naar de plaats, van waar men gekomen is.

Acht geven — **acht slaan**. *Acht slaan* op iemand of iets wil alleen zeggen, dat men zijne aandacht er op vestigt. Geschiedt dit met groote nauwkeurigheid, met het doel om te leeren of kennis op te doen, dan bezigt men liever *acht geven*.

Achting — **hoogaching** — **hoogschatting** — **eerbied** — **ontzag**. Het gevoel ons door het besef van iemands meerderheid ingeboezemd. *Achting*, bij versterking *hoogaching*, wordt men gerekend iemand toe te dragen, wanneer men recht laat wedervaren aan zijne zedelijke waarde en verdiensten, en hem dienovereenkomstig bejegent (*aching voor iemand opvatten, krijgen*). *Hoogschatting* is evenzeer gegrond op het erkennen van iemands loffelijke hoedanigheden, maar sluit niet noodzakelijk eene gunstige gezindheid in jegens den persoon, wien men ze toedraagt. *Eerbied* verschilt al naar dat

hij, ook gevoeld of enkel *betoond* wordt. In het eerste geval is hij de hoogste mate van hoogachting, teweeggebracht door het besef van eigen minderheid; in het laatste geval kan er de hoogachting, ja zelfs de achting geheel aan ontbreken. Men kan een magistraat ter wille van zijn rang, van den post, dien hij bekleedt, *eerbied* bewijzen, ofschoon men hem in 't geheel geen *achting* toedraagt. *Ontzag* is de eerbied, die ons vervult jegens hen, die over ons gesteld zijn, en door wie we ter verantwoording kunnen geroepen worden voor onze tekortkomingen en overtredingen. Het is dus zooveel als *eerbiedige schroom*.

Acht nemen (zich in) — zich wachten — zich hoeden.

Door behoedzaamheid iets kwaads trachten te vermijden. *Zich wachten*, d. i. zich zelf tot eene wacht strekken, heeft bloot betrekking op het afwenden van gevaren, die ons van buiten bedreigen; *zich in acht nemen* sluit het bijdenkbeeld in, dat men dit doet door zoo op zich zelf te letten, dat men het kwaad, waardoor men bedreigd wordt, geen vat op zich geeft. In het bijzonder wordt het gebezigd voor *zorg dragen voor zijne gezondheid*. *Zich wachten* vereischt meer een bepaald persoon of voorwerp, waarvoor men op zijne hoede is. *Voor zulk een moet men zich wachten*. *Wacht u voor de ondeugd*. *Zich in acht nemen* kan ook onbepaald gebezigd worden. *Neem u in acht!* *Zich hoeden* vereenigt met het denkbeeld van waakzaamheid, door *zich wachten* uitgedrukt, dat van beschutting. *Die zich wacht doet wel, die zich hoedt doet beter*.

Acht slaan, zie Acht geven.

Adel — adeldom — adelstand. *Adel* is de rang zelf, *adeldom* het bezit van den rang, *adelstand* de stand der edelen, in tegenstelling met andere maatschappelijke standen.

Adelaar — arend. Beide zijn benamingen van denzelfden roofvogel en verschillen alleen hierin, dat het gebruik van het eerste woord beperkt is tot den dichterlijken stijl en de wapenkunde. De vlucht van den menschelijken geest wordt vaak vergeleken bij die van den adelaar.

*Een geest, die veel te stout voor d'aard
Op aadlaarspennen hooger vaart.*

Adeldom, zie Adel.

Adellijk — edel. *Adellijk* ziet op de geboorte, *edel* tegenwoordig vooral op de inborst. *Hij is niet alleen van adellijken bloede, maar ook een edel man*. Een enkele maal heeft *edel* nog de betekenis van adellijk, b.v. in de uitdrukkingen *van edele geboorte, van edelen bloede*.

Adelstand, zie **Adel**.

Ademen — ademen — hijgen. Het opnemen van lucht in de longen tot verfrissing van het bloed. *Ademen* duidt meer aan dat deze werking onwillekeurig, *ademhalen* dat zij met bewustheid geschiedt. *Hijgen* is moeielijk ademhalen ten gevolge van ziekte of inspanning. *Naar iets hijgen* = sterk naar iets verlangen.

Ademhalen, zie **Ademen**.

Afbedelen — afbidden — afsmeeken. Door dringend verzoeken van iemand iets trachten te verwerven. Met *afbedelen* is altijd iets vernederends voor den vrager verbonden. De beide andere, *afsmeecken* het sterkst, slaan alleen op het dringende van het verzoek. *De laffe vleier met zijn afgebedelden rang en weidsche titels*.

Afbeelding — afbeeldsel — beeld — beeltenis. De zichtbare voorstelling van een persoon of eene zaak. *Beeld* en *afbeelding* zijn algemeener dan *afbeeldsel* en *beeltenis*. De eerste worden ook gezegd van de voorstelling van iets louter ideaals, dat alleen in de gedachten bestaat. Ter onderscheiding van *beeld* geeft *afbeelding* bijna uitsluitend de zichtbare voorstelling te kennen. De laatste worden altijd ondersteld de nabootsing van iets werkelijk bestaands te wezen. *Afbeeldsel* en nog meer *beeltenis* worden bij voorkeur gebezigd voor het beeld van een persoon, een *portret*. Overdrachtelijk wordt *afbeeldsel* ook datgeen genoemd, waarin de karaktertrekken van een persoon of eene zaak duidelijk te erkennen zijn.

Afbeeldsel, zie **Afbeelding**.

Afbetalen — afdoen — uitbetalen — voldoen. Het vereffenen van eene schuld. *Afbetalen* en *afdoen* worden ook gebezigd voor eene bloote *vermindering* van schuld; *voldoen* onderstelt, dat de schuld geheel vereffend, te niet gedaan wordt. *Uitbetalen* gebruikt men van die gelden, waarop iemand, als loon, traktement, pensioen enz., uit de eene of andere openbare of bijzondere kas aanspraak heeft. *Afdoen* en *voldoen* worden ook overdrachtelijk gebezigd op zedelijk gebied. *Zijne achterstallige schuld van brieven afdoen. Aan zijne verplichtingen voldoen*.

Afbeuren, zie **Aflichten**.

Afbidden, zie **Afbedelen**.

Afbreken — omhalen — omverwerpen — slechten — sloopen. Al deze woorden geven het vernietigen te kennen van hetgeen door iemand opgebouwd, tot stand gebracht is. *Sloopen* heeft de ruimste beteekenis. Het geldt niet alleen van gebouwen, maar ook van roerende goederen, kasten, schepen, enz. *Afbreken* wordt gebezigd voor het eenigszins geregeld uit elkaar nemen van

de deelen van timmer- en metselwerk, onverschillig met welk doel. Eene kast kan worden *afgebroken* om haar te gemakkelijker te verplaatsen. Zij wordt *gesloopt*, als men de deelen zoodanig verbreekt, dat de kast er niet weer uit kan worden samengesteld. *Slechten* wordt het meest van metselwerk bij voorkeur van vestingwerken gebezigd. Er zijn de beide bijdenkbeelden mee verbonden, dat hetgeen weggeruimd wordt in den weg staat, en dat alles met den grond gelijk gemaakt wordt. *Omhalen*, *omverwerpen* worden gebezigd voor het wegruimen van een gebouw van zekere hoogte, en wel in haast en met geweld. *Omverwerpen* geschiedt met een of ander vijandelijk oogmerk. De bevelhebber van een leger laat *omverwerpen* wat de beweging der troepen belemmert. Bij brand laat men een gebouw *omhalen* om het vuur in zijn voortgang te stuiten.

Afbreken — staken. Iets doen ophouden. Met het eerste woord gaat het bijdenkbeeld gepaard, dat het ophouden onverwachts plaats heeft, het veronderstelt veelal de mogelijkheid van de voortzetting der werking. *Staken* geeft een overlegd plan te kennen. Men *breekt* onderhandelingen *af*, maar men *staakt* eene onderneming, die geen winsten meer oplevert. Ontevreden arbeiders *staken* het werk om daardoor hunne eischen ingewilligd te zien.

Afbreuk — hinder — nadeel — schade — verlies. Aan al deze woorden is de beteekenis gemeen van een kwaad, dat wij ondervinden. *Nadeel* is in het algemeen alles, wat wij met onze belangen strijdig achten. *Afbreuk* geeft een nadeel te kennen, dat ons door een ander berokkend wordt, met krenking van ons recht. Het komt bijna uitsluitend voor met het werkw. *doen* verbonden. *Schade* wijst op eene vermindering van welstand, *verlies* op eene vermindering van bezit, *hinder* op eene dwarsbooming onzer plannen of verrichtingen. Door *schade* (niet door *nadeel*) wordt men wijs, dat wil zeggen: een verlies behoeft niet altijd voor een kwaad gehouden te worden, het kan dikwijls zelfs zeer nuttig voor ons zijn.

Met schade en schande wordt men wijs.

Jawel! met dien verstande,

Dat men de schade stelle op prijs,

En God dank' voor de schande!

Afdanken — afschaffen — afscheid geven (zijn) — afzetten — ontslaan. Iets of iemand ophouden te gebruiken, zich er niet langer van bedienen. *Zijn afscheid geven* en *ontslaan* worden uitsluitend van personen gezegd; *afdanken* bij voorkeur van personen, *afschaffen* bij voorkeur van zaken. *Gebruiken*, *gewoonten*, *wetten afschaffen* = ze buiten werking stellen. *Afschaffen* van per-

sonen gebezigd onderstelt altijd, dat het ontslag een gevolg is van de opheffing der bediening. *Door de afschaffing der doodstraf is de beul ook afgeschapt.* Met *afdanken* is, in onderscheiding van *zijn afscheid geven* en *ontslaan*, altijd het bijdenkbeeld verbonden, dat het ontslag geen gevolg is van ontevredenheid over de verleende diensten. *Afzetten* daarentegen sluit dit laatste altijd uitdrukkelijk in. *De troepen werden betaald en afgedankt. Ongelukkige generaals worden gewoonlijk afgezet.*

Afdeelen — verdeelen. Iets in deelen scheiden. *Afdeelen* is iets zóó in deelen scheiden, dat er een onderling verband tusschen de deelen blijft bestaan, dat zij een geheel blijven uitmaken. Eene school in klassen *afdeelen*. *Verdeelen* is sterker en sluit het begrip van verderen samenhang uit. *Zij verdeelden het geld onder elkander. Een rijk, dat verdeeld is, kan niet bestaan.*

Afdingen — afknibbelen. Den gevraagden koop prijs trachten te verminderen. Wie *afdingt* doet dat, omdat de prijs hem te hoog is, wie *afknibbelt* omdat hij inhalig en gierig is. *Ik moet wel overvragen, want gij zoekt altijd iets af te knibbelen.*

Afdoen — bijleggen. Aan een geschil een einde maken. Men doet eene betwiste zaak *af*, wanneer men haar uitmaakt, uitwijst, tot klaarheid brengt; *bijleggen* wordt alleen gebruikt van die geschillen, welke in der minne worden *afgedaan*, die worden beslecht door wederzijdsche toefelijheid.

Afdoen — afmaken — eindigen — volbrengen. Iets ten einde toe verrichten. *Eindigen* ziet op het laatste gedeelte, dat aan het geheel wordt toegevoegd. *Is de godsdienst oefening nog niet geëindigd? Volbrengen* duidt strikt genomen de volkomenheid aan, waartoe dit geheel, door bijvoeging van het laatste gedeelte, gebracht wordt. *Zijn daqwerk volbrengen.* *Afdoen* en *afmaken* geven te kennen, dat er aan de zaak of den arbeid niets meer te doen overblijft. *Afdoen* slaat op de werking, *afmaken* op de uitkomst. *Ik moet nog een opstel afmaken en dan is mijne taak afgedaan.*

Afdoen, zie Afbetalen.

Afdoen — afleggen. Het zich ontdoen van kleedingstukken of sieraden. *Afleggen* verschilt hierin van *afdoen*, dat het onderstelt dat het *afdoen* met zorg geschiedt en dat het afgelegde behoorlijk wordt weggeborgen. Bij uitbreiding, oneigenlijk: *voor goed afleggen*, van kleedingstukken, hoedanigheden, gezindheden, enz. *Zijne zonden afleggen; wrok, haat, angst, liefde, stroefheid afleggen.*

Afdrogen, zie Afvegen.

Afdruk — overdruk. *Afdruk* wordt bij voorkeur gebezigd

van een exemplaar van een geschrift, dat afzonderlijk uitgegeven is; *overdruk* onderstelt altijd, dat het oorspronkelijk een deel uitmaakte van een grooter werk (b. v. van een tijdschrift), en dat er van dit gedeelte maar enkele exemplaren afzonderlijk gedrukt zijn. *Als mijn artikel, waarvan ik u gesproken heb, in de Gids wordt opgenomen, zal ik er u een overdruk van zenden.*

Afdwalen — afraken — afwijken. Den rechten weg verlaten. *Afwijken* geeft niets anders te kennen dan dat de oorspronkelijke richting niet ten einde toe gevolgd wordt. *Afraken* duidt aan, dat die afwijking een gevolg is van toevallige omstandigheden. *Afdwalen* is evenzeer zich ongemerkt en onwillekeurig van de juiste richting verwijderen, maar altijd met het bijdenkbeeld, dat het moeite kost den rechten weg terug te vinden. Figuurlijk: *van de zaak afdwalen, van zijn plicht afdwalen; van zijn onderwerp afraken; van een regel, een plan afwijken.*

Afdwingen — afpersen — afknevelen. Iemand eene bezitting ontnemen. *Afdwingen* duidt enkel aan, dat hiertoe dwang gebezigd wordt. *Afpersen* is sterker en onderstelt behalve dwang ook overmacht. *Afknevelen* is het sterkst, en sluit in, dat men zich behalve van dwang en overmacht ook nog van slinksche streken bedient.

Afgaan (op) — uitgaan (op). Uitgaan om iets te bekomen. *Afgaan* onderstelt dat men weet, wat men begeert en waar het te vinden is; *uitgaan* dat men weliswaar weet wat men hebben wil, maar de zekerheid mist of en waar men het begeerde bekomen kan. Iemand, die werk zoekt, *gaat er op uit* om het te vinden; weet hij, waar werk te krijgen is, dan *gaat hij er op af*.

Afgeleefd — bejaard — bedaagd — oud — stokoud. *Bejaard*, en minder sterk *bedaaagd*, drukken uit, dat men niet jong meer is, *oud* veronderstelt, dat men een hoogen, *stokoud* dat men een zeer hoogen leeftijd bereikt heeft. *Afgeleefd* ziet minder op den duur van het leven, dat men achter zich heeft, dan wel op de uitputting, die er het gevolg van is. Men kan nog betrekkelijk jong en ten gevolge van afmattende studie, nitspattingen enz., reeds *afgeleefd* zijn.

Afgetrokken — verstrooid. Beide geven te kennen, dat men niet let op datgene, waarop men behoort opmerkzaam te zijn. *Verstrooid* duidt een niet geregeld denken aan, een dwalen met de gedachte over verschillende onderwerpen. *Afgetrokken* geeft te kennen, dat men geheel in zich zelf gekeerd is, en als 't ware aan niets denkt. Een leerling, die onder de les aan allerlei andere zaken

denkt, is *verstrooid*; die als wezenloos voor zich ziet, zonder zelfs te weten, wat er buiten hem omgaat, is *afgetrokken*.

Afgevaardigde — volksvertegenwoordiger. Den eersten naam dragen de leden eener wetgevende vergadering met betrekking tot de districten, door welke zij gekozen zijn, den tweeden met betrekking tot het mandaat, hetwelk zij te vervullen hebben. *Onze nieuwe afgevaardigde belooft een uitmuntend volksvertegenwoordiger te worden.*

Afgezant — gezant — ambassadeur — minister-resident — zaakgelastigde. Een aanzienlijk persoon, die een vorst of een staat bij een anderen vorst of staat vertegenwoordigt. *Afgezant, gezant, ambassadeur* heet zulk een vertegenwoordiger bij de groote mogendheden; aan hoven van minderen rang draagt hij den titel van *minister-resident*. *Afgezant* noemt men ook hem, die een vorst voor eene bepaald aangewezen zaak vertegenwoordigt. Door *zaakgelastigde* verstaat men in den regel dengene, die bij ontstentenis van den eigenlijken gezant diens functiën tijdelijk waarneemt.

Afgrijselijk — afschuwelijk — afzichtig — gruwelijk — ijselijk — verschrikkelijk — vreeselijk. Wat een hevigen afkeer of schrik inboezemt. Men kan zeggen dat deze woorden elkander aldus opvolgen: *Vreeselijk, verschrikkelijk* (wat vrees of schrik verwekt); *ijselijk, gruwelijk* (wat doet ijzen of gruwen); *afgrijselijk* (wat afgrijsen wekt, verwant aan griezelen); *afschuwelijk, afzichtig* (wat in zoo hooge mate verschrikkelijk is, dat men er onwillekeurig de oogen van moet afwenden). Met uitzondering van *afzichtig* worden al deze bijvoegelijke naamwoorden in de spreektaal gebezigd als krachtige versterkingswoorden, zonder dat het denkbeeld van afkeuring er bepaald mee verbonden is. *Een afschuwelijk, gruwelijk enz. leven maken. Afzichtig* wordt alleen gebezigd van zichtbare dingen, *afschuwelijk* ook van onzichtbare. *Een afschuwelijk verraad. Afschuwelijke wreedheden.*

Afgrijzen, zie Afkeer.

Afgrond — kolk — poel. Eene diepte. *Afgrond* wordt voornamelijk gezegd van bodemlooze diepten, waarin alles te pletter valt; *kolk* voornamelijk van grondelooze, onpeilbare wateren, waarin men reddeloos verdrinkt; *poelen* zijn stilstaande wateren, die ofschoon niet zoo diep, door hunne vuilheid niet minder huiveringwekkend zijn. *Afgrond* en *poel* worden ook figuurlijk gebezigd van een toestand van diepe ellende, waarin men reddeloos verloren gaat. *Een afgrond van gevaren. Een poel van jammeren.*

*Europa lag, in d' afgrond van het donker,
In d' open muil der slavernij!*

*Gelijk de zee geen klacht hergeeft
Van hem, die in haar kolken sneeft.*

Afgunst — nijd — wangunst. Het gevoel van spijt over het goede, waarin een ander zich verheugt. *Afgunst* zegt alleen, dat men een ander hetgeen hij heeft niet gunt; *wangunst* en vooral *nijd* sluiten in, dat men hetgeen onze *afgunst* opwekt zelf wenschte te bezitten; *nijd* geeft nog daarenboven te kennen, dat men den persoon tegen wien men *wangunst* voedt, wegens zijn meerderen voorspoed een kwaad hart toedraagt. *Afgunstig* wordt dikwijls in sterkere opvatting gebezigd, in den zin van met onverholen nijd en spijt. *Iemand met afgunstige oogen aanzien.*

Afhakken — afhouden — afkappen — afslaan. Stofelijke voorwerpen hetzij van andere, waaraan zij vastzitten, hetzij in deelen scheiden. *Afslaan* is de meest algemeene uitdrukking en kan ook met een bot voorwerp geschieden; *afhakken*, *afhouden*, *afkappen* worden uitsluitend gezegd van het slaan met een scherp voorwerp, veelal met eene bijl of een hakmes. *Een tak van een boom afhakken. Iemand het hoofd afhouden. De kabels afkappen* (om het schip los te maken).

Afhalen — afstroopen — villen. Van de huid of het vel ontdoen. *Afhalen* en *afstroopen* wordt inzonderheid van hazen, konijnen, alen en palingen gezegd. Van de meeste andere dieren en van menschen gebruikt men *villen*. Figuurlijk beteekent *villen* oplichten, plukken, afzetten. *Die schelm heeft mij leelijk gevild.*

Afhooren — af luisteren — beluisteren. Iets te weten komen door het hooren van 't geen anderen spreken. *Afhooren* heeft de ruimste beteekenis; het kan toevallig en zonder opzet geschieden. *Afluisteren* veronderstelt altijd de begeerte om te vernemen wat er gezegd wordt. *Beluisteren* ziet op de personen, wier gesprek men afluistert.

Afhouden — terughouden — verhinderen. Maken dat iemand zich van eene handeling onthoudt. *Afhouden*, *terughouden* is maken, dat hij niet tot de uitvoering van hetgeen hij zich vóornam overgaat (iemand van zijn werk, den arbeid, van eene slechte daad *afhouden*); *verhinderen* is hem in die uitvoering belemmeren, hem noodzaken van zijn pogen af te zien. *De gedachte, dat hij mijn weldoener is, zou mij reeds terughouden* (of weerhouden) *hebben, op hem aan te vallen, wanneer de onmogelijkheid om hem te bereiken, mij daarin ook niet verhinderd had.*

Afhouden — aftrekken — inhouden — korten. De hoeveelheid eener som geld, die men betaalt, verminderen. Men *kort* en *trekt af*, wanneer men het bedrag te hoog vindt, men *houdt af*, wanneer men eene tegenvordering heeft; men *houdt in* op een loon of een traktement, om iemand in staat te stellen een genoten voorschot bij gedeelten terug te geven, eene achterstallige schuld bij gedeelten af te doen, of een stuivertje tegen den kwaden dag te besparen. *Ik zal u iedere week een gulden op uw loon inhouden, dan hebt ge van den winter ten minste geen broodsgebrek.*

Afhouwen, zie **Afhakken**.

Afkappen, zie **Afhakken**.

Afkeer — afgrijzen — afschrik — afschuw — tegenzin — walging — walg — weerzin. De onaangename gewaarwording teweeggebracht door iets dat ons mishaaft. *Tegenzin* geeft die gewaarwording het zwakst te kunnen. *Weerzin* is sterker en kan ook op personen toegepast worden, *tegenzin* niet. *Afkeer* geeft eene hooge mate van *weerzin* te kennen. Eene bijzondere soort van *afkeer* vormen *walging* en *walg*, gebezigd om eene hoogst onaangename aandoening der smaakzenuwen aan te duiden. *Walg* wordt meestal figuurlijk gebruikt, niet alleen van spijzen, maar ook van andere zaken en van personen, waarvan men een onoverwinnelijken afkeer heeft. Een sterken *afkeer* gepaard met schrik, omdat het voorwerp, waardoor hij opgewekt wordt, iets afzichtelijks heeft, noemt men *afschrik*. Overdrachtelijk worden *walg* en *afschrik* ook gebezigd van datgene, wat om zijn aard en zijne hoedanigheden afkeuring verdient; dit geldt in nog hoogere mate en altijd voor *afschuw*, nog sterker voor *afgrijzen*. Met *tegenzin*, *weerzin*, *afkeer* en *walging* is dit niet noodzakelijk het geval. Men kan *tegenzin* hebben in een zeker werk, *weerzin* gevoelen voor iemand, *afkeer* hebben van eene handeling of een persoon, *walging* kan opgewekt worden door spijzen, ofschoon die werkzaamheid, die handeling, die personen, die spijzen op zich zelf beschouwd niets in zich hebben, waardoor eene onaangename gewaarwording behoeft opgewekt te worden. Datgene, waarvan men een *afschuw*, een *afgrijzen* heeft, is altijd om zich zelf te veroordeelen. Met *afschrik* en *walg* is dit alleen het geval figuurlijk gebruikt en in zedelijke toepassing.

Afkeeren — afleiden — aftrekken — afwenden. Van richting doen veranderen. *Afwenden*, *afkeeren* is iets dat zich in zekere richting beweegt tegenhouden, verhinderen dat het er in voortga. *Afkeeren* drukt dit begrip sterker uit dan *afwenden*. *Een gevaar afkeeren* onderstelt een rechtstreeksch optreden tegen hetgeen

dreigt; bij *afwenden* let men minder op het tegengaan, dan wel op het leiden van het gevaar, zoodanig dat hij, die er door bedreigd wordt, geen hinder er van heeft. *Afleiden* is langzamerhand en met overleg van richting doen veranderen. *Iemands gedachten afleiden*. *Aftrekken* is iets zoo afleiden, dat de oorspronkelijke richting geheel verlaten en door eene andere vervangen wordt. *Op hetzelfde oogenblik werd mijne aandacht afgetrokken door hetgeen om mij heen voorviel.*

Afkeerig — hulverig. *Afkeerig van iets zijn* beteekent er een tegenzin in hebben, er geen behagen in scheppen; *huiverig zijn om iets te doen* is niet zoozeer het niet willen, als niet goed durven doen.

Afkeuren, zie **Wraken**.

Afknevelen, zie **Afdwingen**.

Afknibbelen, zie **Afdingen**.

Afkomeling — afstammeling — nakomeling — nazaat.

De beide eerste woorden verschillen nagenoeg niet in beteekenis; zij worden gezegd van al de personen, die van een zelfden voorvader afstammen, zoowel de kinderen, de kindskinderen als de verdere bloedverwanten, tot in den verwijderdsten graad. De beide andere woorden daarentegen hebben alleen betrekking op een meer verwijderd nageslacht. Wil men echter van zulke nazaten of nakomelingen meer bepaald de geslachtebetrekking tot den gemeenschappelijken voorvader doen uitkomen, dan noemt men hen bij voorkeur *afstammelingen*. *Wij, die zoo verachtelijk den neus ophalen voor de middeleeuwsche beschaving, loopen wij geen gevaar, dat onze nazaten het eveneens zullen doen over onze hooggeroemde negentiendebeuwsche wetenschappelijkheid? Indien uwe voorouders uit hunne graven opzagen, meent gij, dat zij in u hunne afstammelingen zouden erkennen?*

Afkomst — geboorte — oorsprong. Alle drie woorden hebben betrekking op de keten, die iemand aan zijne voorouders verbindt. De *geboorte* is van die keten als het ware de laatste schakel, het directe aanknooppingspunt. De *afkomst* omvat van die keten een grooter gedeelte; de *oorsprong* vormt haar begin. *Iemand kan een Franschman van geboorte, maar Nederlander van afkomst zijn. De oorsprong van zijn geslacht is moeielijk na te gaan.*

Aflaten — nalaten — ophouden — uitscheiden. Iets niet doen of niet voortzetten. Het eerste is de beteekenis van *nalaten*. *Nalaten* is in 't algemeen iets niet doen, waarvan kan verondersteld worden, dat wij het doen zouden. Men *laat* zoowel iets

goeds als iets kwaads *nu*, ofschoon het afgeleide *nalatig* alleen in een kwaden zin gebezigd wordt. *Aflaten*, *ophouden* en *uitscheiden* geven te kennen, dat de handeling, waarvan men afziet, reeds begonnen was. Bij *uitscheiden* wordt meer opzettelijk dan bij *ophouden* te kennen gegeven, dat de afgebroken handeling niet hervat wordt. *Aflaten* wordt bij voorkeur gezegd van zulke handelingen, die als kwaad of althans als onaangenaam voor een ander worden voorgesteld. Vandaar dat het veelal gebezigd wordt in de gebiedende wijs of met de ontkenning. *Laat af van toorn!*

*Groothartige Egmond laat niet af,
Zijn wakk're volgers aan te vuren.*

Afleeren — afzien. Van iemand eene kunstvaardigheid leeren, niet door onderricht, maar door goed acht te geven, hoe hij handelt. *Afzien* kan geschieden met iemands toestemming; met *afleeren* is altijd het bijdenkbeeld verbonden, dat het onopgemerkt plaats heeft.

Afleggen, zie **Afdoen**.

Afleiden — besluiten. Van het een tot het ander komen, iets uit iets anders opmaken, eene gevolgtrekking maken. *Bestuiven* is sterker dan *afleiden*. Het eerste duidt aan, dat men voor zich zelf vast overtuigd is van de juistheid der gemaakte gevolgtrekking. *Moet ik hieruit besluiten, dat 'ge niet voornemens zijt uw woord gestand te doen?*

Afleiden, zie **Afkeeren**.

Afleiding — uitspanning — stoornis — verstrooiing. Een voorval of eene bezigheid, waardoor iemand van iets afgetrokken wordt. *Stoornis* duidt iets aan, dat hem in de geregelde voortzetting van een werk belemmert; *uitspanning* en *verstrooiing* wijzen op een opzettelijk staken van den arbeid, het eerste meer bepaald ten einde herstel van krachten te vinden, het laatste om eene onaangename gewaarwording voor eenigen tijd te vergeten. *Afleiding* kan zoowel in den eenen als in den anderen zin gebezigd worden. *Een opstel onder vele afleidingen vervaardigd. Wij hebben allemaal, geloof ik, afleiding nodig.*

Aflichten — afbeuren — afnemen — afstillen. Een voorwerp, dat op een ander ligt of iets, dat aan iets anders vast zit, daarvan verwijderen. *Afnemen* heeft de ruimste beteekenis; de andere drie onderstellen altijd, dat het te verwijderen voorwerp zich *bovenop* een ander bevindt, en dat het eerst opgelicht moet worden, voor het weggenomen kan worden. Bij *afbeuren* denkt men altijd aan betrekkelijk zware voorwerpen, *aflichten* geldt van minder zware voorwerpen; *afstillen* staat tusschen beide in.

Afloopen — doorkruisen. Eene uitgestrektheid in de ruimte in alle richtingen doorloopen. *Afloopen* wordt inzonderheid gezegd van het *doorkruisen* met een vijandig doel, om te rooven, te plunderen en te verwoesten. *Hij heeft al de zeeën doorkruist. Nu werd Vlaanderen afgeloopen door de twistende partijen.*

Afloopen — eindigen. Ophouden. *Afloopen* is in zoover van *eindigen* onderscheiden, dat het alleen gebruikt wordt van den tijd en van zulke handelingen en voorvallen, waarvan de duur als een tijdsverloop beschouwd wordt. *De onderhandelingen zijn afgeloopen.*

Aflossen — vervangen. Iemand, die met zekere taak belast is, daarvan ontheffen en deze aan een ander opdragen. *Aflossen* ter onderscheiding van *vervangen* onderstelt altijd, dat die taak een last was, en somtijds ook, dat hij die een ander *aflost* zelf in diens plaats treedt. *„Wil ik je nu niet reis aflossen, men lieve galeislaven?” vroeg Dolf ons met hartelijkheid, nadat we een goed half uur geroeid hadden.*

Aflossen — betalen. Eene schuld voldoen. *Betalen* ziet op de schuld zelve, die vernietigd wordt; *aflossen* op het onderpand, dat men daarvoor gegeven heeft, en waarover men de vrije beschikking herkrijgt. *Eene schuld aflossen* is dus eene overdrachtelijke uitdrukking.

Afluisteren, zie Afhooren.

Afmaken, zie Afdoen.

Afmalen — afschilderen — beschrijven. In geschreven of gesproken woorden eene duidelijke voorstelling van iets geven. *Beschrijven* is de gewone uitdrukking. *Afmalen*, dat tegenwoordig alleen in hooger, dichterlijken stijl voorkomt, en *afschilderen* noemt men personen of zaken zoo levendig beschrijven, ze met zulke heldere kleuren voorstellen, dat men den lezer of den hoorder een duidelijk beeld voor oogen stelt.

Niets zoo vleiend, noch vervoerend,

Voor eens jongen dichters lied,

Als de daden af te malen...

Op der vaadren boom geschied.

Afmatten — vermoeien — afsloven — uitputten. Vermindering van krachten teweegbrengen. Ontstaat deze vermindering uit zwaren of langdurigen arbeid, dan is men *vermoeid*. Te zware inspanning, maar vooral gebrek, ziekte en geestelijke kwellingen *matten af*. *Zich afsloven* onderstelt niet alleen eene zeer sterke, maar ook eene langdurige afmattende inspanning. *Die oude man heeft zich in den dienst mijns vaders afgesloofd.* *Uitputting* is een hooge

graad van vermoeidheid of afmatting; het geheel verbruiken als het ware van de hoeveelheid kracht, waarmee het lichaam of de geest toegerust is. Wie *vermoeid* of zelfs *afgemat* is, zou zijn werk desnoods nog kunnen voortzetten, wie *uitgeput* is, ziet zich gedwongen het althans voorloopig te staken. Figuurlijk: *iemand's geduld uitputten* = maken dat hij al zijn geduld verliest.

Afnemen, zie **Aflichten**.

Afpersen, zie **Afdwingen**.

Afplaggen — **afzoden**. Het eerste wordt van heidegrond, het laatste van een grasveld gezegd.

Afraden — **ontraden**. Het eerste zegt meer dan het laatste. *Ontraden* is eenvoudig iemand den raad geven iets niet te doen; *afraden* onderstelt, dat daartoe eenige aandrang gebezigd wordt, b.v. doordat men den persoon, dien men van iets wenscht terug te houden, op de verkeerde gevolgen zijner handeling opmerkzaam maakt. *Het behoort onder de domme streken mijner jeugd, dat ik zoo dikwijls met vreemdelingen in vriendschap ben vervallen; gelijk ik het dan ook, door ondervinding wijs geworden, iedereen stellig afraad.*

Afraken, zie **Afdwalen**.

Afreizen — **vertrekken**. De plaats verlaten, waar men zich bevindt, om elders heen te gaan. *Vertrekken* is ruimer van beteekenis dan *afreizen*, en kan gebezigd worden van iedere verwijdering van de plaats, waar men is; *afreizen* sluit in, dat zij geschiedt met het doel om zich naar eene andere, meer verwijderde plaats te begeven, waarvoor eene reis noodig is. *Reeds heden reis ik naar Zeeland af.*

Afschaduwen, zie **Afschetsen**.

Afschaffen — **herroepen** — **intrekken**. Doen ophouden. Te niet doen. *Intrekken* en *herroepen* onderstellen de rechtstreeksche tusschenkomst der bevoegde macht, of ten minste van een bepaald persoon, *afschaffen* kan ook ten gevolge der veranderde tijdsomstandigheden als het ware van zelf geschieden. Gewoonten, gebruiken, instellingen, wetten, enz. kunnen worden *afgeschaft*. De regeering *trekt* een wetsvoorstel *in*; eene wet of een besluit *herroept* zij of *schaft* zij *af*. Iemand *trekt* zijne woorden *in*. Men *herroept* zijne dwalingen.

Afschaffen, zie **Afdanken**.

Afscheid geven (zijn), zie **Afdanken**.

Afscheiden — **afzonderen** — **scheiden**. Den samenhang verbreken, vaneenbrengen. Bij *scheiden* (behalve in den zin van *vertrekken*) wordt gelet op de beide deelen, waarvan de samenhang

verbroken wordt. *Afscheiden* is sterker; daarbij heeft men meer bepaald het oog op dat eene deel, hetwelk van het geheel afgenomen wordt. Ditzelfde geldt ook van *afzonderen*, doch met de bijbedoeling dat het afgescheiden deel tot een bepaald doel bestemd is. *De schapen van de bokken scheiden. Van de zijnen afgescheiden, en geheel alleen onder vreemden, gevoelt hij zich volstrekt niet op zijn gemak. Willt ge niet eene kleinigheid voor dat liefdadig doel afzonderen?*

Afschetsen — afschaduwen. Zichtbare dingen in hoofdtrekken afteekenen. *Afschaduwen* is zwakker dan *afschetsen*, en heeft het bepaalde bijdenkbeeld, dat de schets slechts eene zwakke voorstelling van het afgebeelde voorwerp geeft.

Afschilderen, zie Afmalen.

Afschrijven — naschrijven — overschrijven — uitschrijven. *Afschrijven* wordt bij voorkeur gebezigd van het vervaardigen van afschriften van geschreven of gedrukte stukken; *overschrijven* van het in het net overbrengen van hetgeen men vooraf in klad opgesteld heeft; *naschrijven* van het overnemen van plaatsen uit een anderen schrijver, meestal met het bijdenkbeeld, dat men ze voor eigen werk tracht uit te geven; *uitschrijven* van het overschrijven van belangrijke gedeelten uit een boek, enz. om ze bij de hand te hebben, wanneer men ze noodig heeft, alsmede van het opmaken van rekeningen.

Afschrik, zie Afkeer.

Afschudden — afwerpen. Overdrachtelijk worden beide woorden gebezigd in den zin van zich van dienstbaarheid of afhankelijkheid bevrijden. *Afschudden* is sterker dan *afwerpen*, daar het insluit, dat voor de bevrijding eene inspanning noodig was. *Op het bericht van Napoleons beslissende nederlaag bij Leipzig maakten alle door hem geknevelde volken zich gereed het juk der dienstbaarheid af te schudden.*

Afschuw, zie Afkeer.

Afschuwelijk, zie Afgrijselijk.

Afslaan — afweren. Een vijand of een vijandelijken aanval door vechten tegengaan, zoodat de vijand genoodzaakt wordt zijn aanval te staken. Bij *afweren* bepaalt men zich tot zelfverdediging; *afslaan* is door zich vechtend te weer te stellen den aanvaller met geweld van wapenen noodzaken den aanval te staken.

Uw stad en staet verduurt der Monarchijen troonen,

Staat Mahomets geweld met ijsre klauwen af.

Afslaan — vellen. In het openbaar verkoopen. *Veilen* is het algemeene begrip. *Afslaan* wordt gezegd van zulk eene verkooping.

waarbij de prijzen in afdalende reeks worden genoemd, en de koop aan den hoogst afmijnende wordt toegewezen. *Het afslaan van visch is iets dat mij altijd amuseert.*

Afslaan, zie **Afhakken**.

Afslaan — **weigeren**. Verklaren iets, dat van ons verlangd wordt, niet te kunnen toestaan of te kunnen geven. *Afslaan* heeft meer betrekking op de daad van verzoeken, *weigeren* en *ontzeggen* meer op den inhoud van het verzoek. Een aanzoek, verzoek, eene bede of uitnoodiging *afslaan*. Iemand ondersteuning *weigeren*.

Afslijten — **verslijten**. Door langdurig gebruik onbruikbaar worden, inzonderheid van kleedingstukken. *Verslijten* verschilt hierin van *afslijten*, dat terwijl het laatste zich meer tot de oppervlakte, dus tot het uiterlijk voorkomen van het voorwerp bepaalt, het eerste meer ziet op zijne innerlijke deugd, zijne sterkte. Zijne schoenen zijn *versleten* (d. i. niet meer te gebruiken); maar de hakken zijn er *afgesleten* (ofschoon de schoenen daarom toch nog wel te gebruiken zijn).

Afsloven, zie **Afmatten**.

Afsmeecken, zie **Afbedelen**.

Afspraak — **overeenkomst**. Zich over iets onderling verstaan. *Afspraak* geeft altijd eene mondelinge regeling te kennen, *overeenkomst*, dat doorgaans deftiger is, laat de wijze der regeling geheel onbepaald. *De afspraak was te 4 uur bij elkander te komen. De beide mogendheden hebben de overeenkomst, waarover al zoo lang onderhandeld wordt, nog niet geteekend.*

Afstaan (van iets) — **afstand doen**. Zijn bezit of zijne aanspraak opgeven, laten varen. Het laatste is tegenwoordig in proza de gebruikelijke uitdrukking.

De dood staat van haar prooi niet af.

Afstaan — **afstappen** — **afzien**. Een voornemen, eene gezindheid, enz. opgeven, laten varen; met iets uitscheiden, er niet mede voortgaan. *Afzien* slaat altijd op eene handeling, waarvan de uitvoering nog niet begonnen is, *afstaan* gewoonlijk op eene zoodanige, waarmee men wel een begin gemaakt heeft, maar die men niet wenscht voort te zetten. *Afstappen* bezigt men gemeenlijk met betrekking tot een onderwerp, waarover men spreekt of schrijft, maar waarmee men niet wenscht voort te gaan. *Ik heb van de reis naar D. afgezien. Dappere edellieden... staat af van uw roekeloos bestaan! Laat ons liever van dit onderwerp afstappen.*

Afstammeling, zie **Afkomeling**.

Afstand — **verte**. Tusschenruimte tusschen de plaatsen, waar

twee personen of voorwerpen zich bevinden. *Afstand* laat die tusschenruimte geheel onbepaald, *verte* duidt aan dat zij groot is. *Dat lijkt er in de verte niet naar. Iemand op een afstand houden* = zorgen dat hij niet te gemeenzaam wordt.

Afstand doen, zie **Afstaan**.

Afstappen, zie **Afstaan**.

Afsteken — **opzichtig zijn**. Sterk in het oog vallen. *Afsteken* wordt gezegd van een voorwerp, dat van een ander in kleur verschilt, wanneer het tegen dat andere aan of daarnaast gezien wordt. *De sneeuw der hooge kruinen steekt schitterend af tegen den blauwen hemel.* Ook van kleuren onderling. *Die felle gele verf steekt reeds van verre af bij het harde groen.* *Opzichtig zijn* sluit altijd het bijdenkbeeld in van het oog op eene onaangename wijze aandoen. Het geeft ook geen tegenstelling tusschen twee kleuren of voorwerpen te kennen, maar wordt slechts van één kleur of voorwerp gebezigd. *Die japon is voor hare jaren veel te opzichtig.* *Afsteken* wordt ook overdrachtelijk gebruikt. *De pracht, die aan uw hof wordt gevonden, en zoo afsteekt bij mijn burger huishouden.*

Afsteken — **afvaren**. Zich met een vaartuig van den wal verwijderen. Met *afsteken* is het bijdenkbeeld verbonden, dat dit door het voortstuwen met een boom of haak geschiedt, zoodat het eigenlijk alleen op kleinere vaartuigen van toepassing is. Bij uitbreiding staat het echter voor *afvaren* in het algemeen. *De stoomboot? ... ze is juist afgevaren.*

Afsterven — **overlijden** — **sterven**. *Sterven* en *overlijden* zijn de algemeene uitdrukkingen. *Overlijden* is eene soort van euphemisme en stelt het sterven voor van zijne troostrijke zijde, het geeft als 't ware te kennen, dat de gestorvene naar een beter leven overgaat. *Afsterven* sluit de bijgedachte in van het gemis, dat de achtergebleven betrekkingen van den overledene door zijn dood lijden. Het wordt dus bij voorkeur gebezigd als eene zachte uitdrukking voor het overlijden van zulke personen, van welke men met eerbied en liefde spreekt. Als synoniem van *sterven* wordt het bij voorkeur als zelfst. nw. en het verl. deelw. *afgestorven* als bijv. nw. gebruikt. *De vriend, wiens vroegtijdig afsterven wij betreuren.*

Afstraffen — **straffen**. Iemand voor eene overtreding doen boeten. *Straffen* is het algemeene begrip. Met *afstraffen* is altijd het bijdenkbeeld verbonden, dat de straf in den vorm eener lichamelijke kastijding of van eene kastijding met woorden voltrokken wordt. In dit geval staat het gelijk met *iemand geducht doorhalen*.

iemand sink zeggen, waar het op neerkomt, om hem zijn ongelijk en zijne minderheid te doen gevoelen.

Afstroopen, zie Afhalen.

Afstuiten — terugstuiten. Bij het raken van een hard voorwerp er niet in doordringen, maar door den stoot er zich weer van verwijderen. *Terugstuiten* drukt meer dan *afstuiten* het denkbeeld uit, dat de terugkeerende beweging in dezelfde richting geschiedt, waarin de voorwaartsche plaats greep. Figuurlijk wordt *afstuiten* gezegd van het mislukken van pogingen, die men aanwendt om een doel te bereiken. *Al hare gebeden stuitten af op zijne onverschilligheid.*

Affillen, zie Aflichten.

Aftrekken, zie Afhouden.

Aftrekken, zie Afkeeren.

Aftuimelen — afvallen — nedervallen — nederstorten — vallen. Het laatste woord vormt het algemeene begrip, waarvan de andere nadere bepalingen zijn. *Nedervallen* drukt hetzelfde denkbeeld uit. *Nederstorten* is met geweld nedervallen. *Afvallen* is door vallen gescheiden worden van datgeen, waarmee iets te voren verbonden was. *De blaren vallen af.* *Aftuimelen* is hals over kop naar beneden vallen. Overdrachtelijk wordt *vallen* vooral gebezigd van het pad der deugd verlaten: *toen Adam viel, kwam de zonde in de wereld; afvallen* van iemand of iemands zijde verlaten. *Na Hannibals overwinningen in Noord-Italië vielen de Galliërs van de Romeinen af.*

Afvaardigen — afzenden. *Afvaardigen* is plechtiger dan *afzenden*; het sluit in, dat de afgevaardigde een persoon is van rang, en dat hem eene gewichtige zending opgedragen is. *Na zijne overwinning bij Heraclea vaardigde Pyrrhus van Epirus zijn welsprekenden staatsdienaar Cineas naar Rome af om den vrede aan te bieden.*

Afvallen, zie Aftuimelen.

Afvaren, zie Afsteken.

Afvegen — afdrogen — afwisschen. Met een doek of een ander reinigingswerktuig stof, vuil of vocht wegnemen. *Afdrogen* wordt alleen gezegd van de geheele verwijdering van vocht; *afvegen* beteekent doorgaans het verwijderen door middel van een droog voorwerp (doek, bezem, enz.); met *afwisschen* gaat steeds het denkbeeld van vocht gepaard, onverschillig of droog vuil of stof met een vochtig werktuig, dan wel iets vochtigs met een droog voorwerp wordt weggestreken. Gebezigd van een of ander vocht, dat verwijderd moet worden, beteekenen *afvegen* en *afwisschen* hetzelfde, ofschoon het laatste minder gemeenzaam en niet zoo alledaagsch is.

Afwaaien — wegwaaien. Het verschil ligt in de voorzetsels; *af* duidt alleen eene scheiding, *weg* eene verwijdering aan. Het laatste is dus sterker dan het eerste. *Waait* iemands hoed *af*, dan kan hij hem in den regel gemakkelijk terugkrijgen, maar wanneer hij *wegwaait*, kost het dikwijls vrij wat moeite hem te achterhalen.

Afwachten — verwachten — wachten. Ergens blijven of zich ophouden, totdat iemand of iets komt of gebeurt. *Wachten* heeft deze beteekenis zonder eenig bijbegrip. *Ik zal u hier wachten.* *Verwachten* onderstelt een uitzien toeven, een verlangend verbeiden. *Wij hadden reeds lang een bezoek van u verwacht.* *Afwachten* voegt daar het begrip nog aan toe van een wachten tot het einde toe, totdat de persoon komt of de zaak gebeurt. *Wacht uwe beurt af.* *Afwachten* wordt ook gebezigd voor: zich laten welgevalen, dulden, verdragen. *Ik denk geene beledigingen van u af te wachten.* *Uwe bevelen verkies ik niet af te wachten.*

Afwenden, zie Afkeeren.

Afwennen — ontwennen. Eene gewoonte of hebbelijkheid allengs afleggen. *Afwennen*, het tegenovergestelde van *aanwennen*, geeft te kennen, dat het afleggen der gewoonte een gevolg is van een genomen besluit en eigen krachtsinspanning; het *ontwennen* heeft onwillekeurig plaats ten gevolge van verschillende omstandigheden. Als onoverg. werkwoorden bestaat er tusschen beide alleen dit verschil, dat het eerste iets sterker is dan het laatste. *Iets ontwend zijn* geeft dus niet zoo nadrukkelijk als *iets afgewend zijn* het gehele ophouden der gewoonte te kennen. Men *ontwent* het paardrijden, als men er weinig toe in de gelegenheid is; men *went* het rooken *af*, als men het voor zijne gezondheid nadeelig acht.

Afweren, zie Afslaan.

Afwerpen, zie Afschudden.

Afwijken, zie Afdwalen.

Afwijzen — wijzen (van de hand). Niet toelaten. Niet toestaan. Weigeren in te willigen. *Afwijzen* wordt alleen gebruikt met betrekking tot den persoon, die het verzoek doet; beide woorden met betrekking tot het verzoek zelf. *Eene bede, een voorstel, eene uitnoodiging afwijzen.* *Een verwoek van de hand wijzen.* *Iemand afwijzen*, b. v. bij een examen; verklaren dat men hem den verlangden graad of de verlangde bevoegdheid niet kan verleenen.

Afwisschen, zie Afvegen.

Afwisselen — vervangen. Voor een persoon of eene zaak een ander persoon of eene andere zaak in de plaats stellen. Met *afwisselen* is altijd het bijdenbeeld verbonden, dat het vervangen

bij beurtwisseling geschiedt, zoodat nu eens de een, dan weer de ander optreedt. *De matrozen wisselden elkander aan de pompen af.*

Afwisseling (bij) — beurtelings. Beide uitdrukkingen worden gebezigd om het telkens vervangen van een persoon of eene zaak door een ander persoon of eene andere zaak aan te duiden. Geschiedt deze vervanging in eene geregelde volgorde, dan bezigt men *beurtelings*; in het tegenovergestelde geval is *bij afwisseling* de juiste uitdrukking. Dag en nacht volgen elkander *beurtelings* op, maar de wind waait *bij afwisseling* uit de verschillende windstreken.

Afzenden, zie Afvaardigen.

Afzetten, zie Afdanken.

Afzichtig, zie Afgrijpselijk.

Afzien, zie Afleeren.

Afzien, zie Afstappen.

Afzoden, zie Afplaggen.

Afzonderen, zie Afscheiden.

Afzweren — verloochenen — verzaken. Van iemand of iets afvallen. *Afzweren* ziet op een gewettigden afval, hetzij van een kerkgehoof, dat onze geestelijke behoeften niet meer bevredigt, hetzij van een vorst, wien ons geweten ons verbiedt langer te gehoorzamen. *De Nederlanders hebben Filips II afgezworen. Luther heeft den Roomsch-Katholieken godsdienst afgezworen. Verloochenen en verzaken* slaan daarentegen op een laakbaren afval, die uit ontrouw of onverschilligheid voortspruit. Men *verloochent* zijne beginselen. Men *verzaakt* zijne vrienden, zijn geloof. *Troef verzaken* beteekent geen troef bijspelen, terwijl men ze heeft. Alleen in de uitdrukking: *zijne ondeugden verzaken*, heeft verzaken geen hatelijke beteekenis.

Ai! zie Ach!

Ajuin — look. *Look* is de algemeene benaming. Tot de soorten van look, die gekweekt worden, behooren behalve de gewone ui of *ajuin*, de prei, de knoflook en de sjalotten.

Akelig — doodsch — eenzaam. *Eenzaam* duidt gemis aan gezelligheid aan.

Daar zat hij oud en eenzaam neer

In 't uitgestorven huis.

Doodsch ziet op de afwezigheid van leven en beweging in 't algemeen: *eene doodsche woestenijs, eene doodsche stille; akelig* op het huiveringwekkende, dat eene plaats om de eene of andere reden voor ons heeft. *Het is in dit bosch zoo eenzaam en akelig.*

Akelig — vervaarlijk — naar. Wat angst of schrik ver-

wekt. *Vervaarlijk* drukt dit denkbeeld het sterkst uit. *Naar* is zwakker dan *akelig*. Een slagveld met dooden en gewonden bedekt is een *akelig* (niet *naar*) schouwspel. *Akelig* en *naar* worden ook dikwijls gebruikt in den zin van *somber*, *doodsch*, *treurig*. *Een nare nacht*. *Eene akelige plaats*. *Nare menschen*.

Akker — veld — land. *Land* heeft de ruimste beteekenis; het noemt dat gedeelte der aarde, hetwelk boven het water uitsteekt; in engeren zin in tegenstelling van *de stad* dat deel der aardoppervlakte, dat tot het opleveren van natuurproducten geschikt is of geschikt gemaakt kan worden. *Veld* is zoodanig stuk land, waar reeds op de een of andere wijze voordeel van getrokken wordt; bijv. *grasveld*, *bleekveld*, *jachtveld*, *goudvelden*. *Akker* duidt een stuk land aan, dat werkelijk bebouwd wordt, bepaaldelijk tot het telen van granen en dierg.

Akkerman — landbouwer — boer — veldbewoner. *Veldbewoner* noemt men in 't algemeen iemand, die op het land verblijf houdt. *Boer* geeft bovendien te kennen, dat iemand zich de gewoonten, de taal, enz. der buitenlui eigen gemaakt heeft; vandaar dat *boer* ook dikwijls gebezigd wordt om iemand aan te duiden, wien de fijne vormen van den beschaafden stedeling ontbreken. Als synoniem met *akkerman* en *landbouwer* heeft *boer* de ruimste beteekenis en noemt een ieder, die op de eene of andere wijze met veldarbeid zijn bestaan vindt. Met *akkerman* en *landbouwer* worden meer in 't bijzonder zij bedoeld, die zich met het aankweken van gewassen bezig houden. Tusschen *akkerman* en *landbouwer* schijnt nog dit onderscheid te bestaan, dat het eerste (dat tegenwoordig in de gewone spreektaal minder voorkomt) meer uitdrukkelijk hem noemt, die het werktuigelijke akkerwerk verricht; terwijl *landbouwer* ook gebezigd wordt voor het hoofd der landbouwonderneming, die de zaak bestuurt.

Aldra, zie Aanstonds.

Alle — elk — ieder. De gezamenlijke eenheden, die eene hoeveelheid uitmaken. Beschouwt men die eenheden als collectief, als eene som, dan bezigt men *alle*. *Alle leden der vergadering waren tegenwoordig*. Wil men die eenheden daarentegen afzonderlijk, één voor één, aanduiden, dan gebruikt men *elk* of *ieder*. *Het vreemde geval deed zich voor, dat schier elk der aanwezigen van een ander gevoelen was*.

Alledaagsch — daagsch — dagelijksch. *Daagsch* drukt eene tegenstelling uit tusschen de gewone dagen, de werkdagen, en de zon- en feestdagen: *mijn daagsche jas*; *alledaagsch* eene tegen-

stelling tusschen het gewone en het ongewone, het gemeene en het bijzondere: *mijne alledaagsche bezigheden, een alledaagsch mensch; dagelijksch* geeft alleen eene herhaling te kennen. *Dit is mijne dagelijksche gewoonte. De dagelijksche omwenteling der aarde om hare as.*

Alleen — eenig — eenzaam. Wat afgezonderd is, op zich zelf staat. Voor zoover de beide eerste woorden verschillend van beteekenis zijn, beteekent *eenig* meer, dat er van eene zekere soort van personen of voorwerpen maar één bestaat. *Zijn eenige zoon. Mijne eenige hoop.* *Alleen* drukt meer uit het ontbreken van andere voorwerpen van dezelfde soort op eene bepaalde plaats. Wat het onderscheid tusschen *alleen* en *eenzaam* betreft, *alleen* duidt enkel eene tijdelijke, *eenzaam* eene voortdurende afzondering aan. Hij, die voor eene poos zonder gezelschap is, is *alleen*; wie gewoonlijk gezelschap ontbeert is *eenzaam*. *Hij is bang in 't donker, bang alleen. In zijn ouderdom krijgt men het op de wereld zoo eenzaam.* Bij uitbreiding: *een eenzaam pad.* (Verg. *akelig, doodsch, eenzaam.*)

Allerhande — allerlei — velerhande — velerlei — onderscheiden — verscheiden. Wat niet van dezelfde soort is. Wil men aanduiden, dat er zeer vele of wel *alle* soorten vertegenwoordigd zijn, dan gebruikt men *allerlei* of *allerhande*; van vele soorten bezigt men *velerlei, velerhande*; van niet weinige soorten *onderscheiden* en minder sterk *verscheiden*. Het laatste wordt ook gezegd van dingen van dezelfde soort, en drukt dan enkel eene veelheid nit. *In het gevolg van den keizer merkte men verscheidene vreemde generaals op.*

Allerlei, zie Allerhande.

Alom — overal. Op alle plaatsen. *Alom* ziet meer op de ruimte, die men op het oog heeft, in haar geheel, *overal* meer op al de plaatsen, welke binnen die ruimte gelegen zijn. *De tijdning verspreidde zich alom; men hoort haar overal waar men komt.*

Als — dan. Tusschen deze twee voegwoorden van vergelijking bestaat dit verschil, dat *dan* gebruikt wordt na den vergrootenden trap en altijd na *anders, ander, nergens, nooit, niets* en *niemand*.

Als — toen. Deze beide tijaanduidende voegwoorden verschillen in zoover, dat *als* op de toekomst, *toen* op het verleden betrekking heeft. *Als gij komt, zal ik u de zaak meedeelen. Toen hij kwam, was het reeds te laat.* (Af te keuren is het gebruik van *als* met betrekking op het verledene, wat intusschen bij overigens keurige schrijvers wel eens voorkomt. *Ik was bezig mij te verlustigen in het denkbeeld, hoe goed alles bij mijn oom in de verf was, als de plaatsdeur opening en Keesje verscheen.*)

Als, zie Wanneer.

Altaar — outer. De verhevenheid, waarop men offert. Het laatste woord wordt tegenwoordig alleen gebezigd in den hooger en stijl.

Altijd — altoos — immer. Zonder ophouden, onafgebroken. Tusschen *altoos* en *altijd* bestaat nagenoeg geen verschil, en beide woorden worden zoowel van het verledene als van het toekomstige gebruikt. *Hij is altijd (of altoos) een braaf man geweest, en er is geen twijfel aan, of hij zal het ook altoos (of altijd) blijven. Immer slaat, evenals het tegenovergestelde nimmer, alleen op de toekomst. Hij zal zijne grondbeginselen immer getrouw blijven.*

Altoos, zie Altijd.

Alweder — andermaal — herhaaldelijk — nogmaals — opnieuw — wederom. Alle duiden de herhaling eener zelfde gebeurtenis of handeling aan. *Andermaal* (d. i. voor de tweede maal, *ander* = *tweede*) geeft te kennen, dat iets reeds éénmaal, *nogmaals* dat het reeds meermalen is voorgevallen. *Wederom* vereenigt met het begrip van herhaling dat van wederkeerigheid. *Alweder* ziet meer op het snelle, *herhaaldelijk* op het menigvuldige, *opnieuw* op het onaangename der herhaling. *Hebt gij uw geld alweer op? Ik heb hem herhaaldelijk mijn ongenoegen te kennen gegeven. Komt gij mij opnieuw lastig vallen?*

Ambacht — beroep — handwerk. Het algemeene begrip is eene maatschappelijke werkzaamheid, waardoor men in zijn onderhoud voorziet. *Beroep* is de edelste uitdrukking, en onderstelt meer eene geestelijke dan eene lichamelijke inspanning. Men is advocaat, geestelijke, onderwijzer van *beroep*. *Ambacht* en *handwerk* worden gezegd van die maatschappelijke bedrijven, waarbij handenarbeid hoofdzaak is. Strikt genomen schijnt *ambacht* eene edeler uitdrukking te wezen dan *handwerk*, en alleen die handwerken te omvatten, waarbij eene groote mate van handigheid en eenige wetenschappelijke kennis vereischt worden; tegenwoordig echter worden beide woorden veelal door elkander gebezigd.

Ambassadeur, zie Afgezant.

Ambt — bediening — dienst — betrekking — post — waardigheid. Alle duiden een maatschappelijken stand aan, waaraan zekere werkzaamheden verbonden zijn, en wel zoodanige, welke men niet vrijwillig op zich neemt, maar die ons door anderen worden opgedragen. *Betrekking* heeft de ruimste beteekenis. *Welke betrekking bekleedt hij?* *Ambt* en *bediening* duiden eene openbare *betrekking* aan; *betrekking* en *dienst* (het laatste bij voorkeur) worden gebezigd van een arbeid verricht voor particulieren. Bij *bediening* en nog meer

bij *dienst* staat het begrip van ondergeschiktheid op den voorgrond; *ambt* heeft voornamelijk betrekking op de verrichting zelf. *Post* vergelijk: de plaats, welke een ambtenaar bekleeden moet, met het punt, waarop de krijgsmann op schildwacht is geplaatst om het te bewaken. *Waardigheid* wijst niet zoozeer de betrekking zelf aan als wel de eer en het aanzien, die er mee verbonden zijn, en wordt dus alleen gebruikt van hooge ambten en bejeningen. *De waardigheid van minister, van gouverneur-generaal.*

Ambtenaar — beambte. *Beambte* ziet meer op den persoon, *ambtenaar* meer op den stand; van den geheelen stand sprekende zegt men dus niet *de beambten*, maar *de ambtenaren*. Het gebruik heeft *beambte* nitsluitend beperkt tot de ambtenaren van lagere rang.

Andermaal, zie **Alweder**.

Angst — schrik — schroom — vrees. Het gevoel van beklemming of de schok, dien men ondervindt bij de nadering van een werkelijk of vermeend gevaar. *Schroom* is de zwakste uitdrukking, en spruit minder voort uit het dreigende, dan wel uit het ongewone of indrukwekkende der omstandigheden. *Niet dan met een gevoel van diepen schroom vat ik in deze achtbare vergadering het woord op.* *Angst* en *bangheid* — het laatste een lichte graad van angst — behoeven niet noodzakelijk door iets buiten ons veroorzaakt te worden, maar kunnen ook het gevolg wezen van lichamelijke storingen, b. v. een overprikkeld zenuwgestel. *Vrees* heeft altijd op het een of ander voorwerp betrekking, waardoor zij wordt opgewekt. *Schrik* is eene hevige vrees, die ons plotseling overvalt en vaak hoogst nadeelige gevolgen hebben kan.

Antwoorden — beantwoorden — hernemen — hervatten. Op eene tot ons gerichte rede iets zeggen. *Antwoorden* onderstelt altijd eene vraag, of iets dat met eene vraag gelijk staat, en heeft van de beide eerste woorden de algemeenste beteekenis. Met *beantwoorden* is het bijdenkbeeld verbonden, dat het antwoord min of meer afdoende is. Eene tegenwerping *beantwoorden* is dus sterker dan op eene tegenwerping *antwoorden*. *Hernemen* en *hervatten* verschillen van de vorige woorden in zoover, dat zij eigenlijk alleen de voortzetting eener afgebroken rede aanduiden. *Antwoorden* en *beantwoorden* kunnen ook schriftelijk geschieden, en *beantwoorden* heeft dan de bepaalde beteekenis van antwoord geven op den inhoud van een brief of een stuk.

Arbeid — bezigheid — werk — werkzaamheid. De verrichting, de uitvoering van iets. *Bezigheid* en *werkzaamheid* zijn het tegenovergestelde van ledigheid; *werkzaamheid* onderstelt

daarenboven eene nuttige bezigheid. *Arbeid* ziet uitsluitend op de inspanning onzer vermogens en krachten; *werk* doelt daarbij eenigermate, en somtijds uitsluitend, op hetgeen er door tot stand wordt gebracht, het gewrocht.

Arbeider — werkmán. Een persoon, die voor loon meestal lichamelijken arbeid verricht. *Werkman* ziet op den stand, *arbeider* op de verrichting. Het eerste wordt gebezigd van hen, die eene vaste, eene beroepswerkzaamheid hebben, waarvoor ondervinding en kennis noodig zijn, en is dus eene meer vereerende benaming dan het laatste, dat meer het verrichten van eene toevallige werkzaamheid aanduidt, waarvoor weinig oefening, veelal alleen spierkracht, gevorderd wordt. De tuinman, de boer hebben *arbeiders*, de timmerman, de metselaar hebben *werklieden*.

Arbeidzaam — naarstig — nijver — vlijtig — werkzaam. Wie zijne krachten gaarne tot eenig doel aanwendt. *Arbeidzaam* en *werkzaam* is hij, die met lust, *naarstig* die met ernst, *vlijtig* die onafgebroken bezig is. Tusschen *arbeidzaam*, *werkzaam* en *vlijtig* bestaat nog dit verschil, dat het laatste ook, en somtijds bij voorkeur, van hem gebezigd wordt, die een lichten arbeid, meer tot uitspanning verricht, terwijl de eerste altijd slaan op een nuttigen arbeid, waarvoor groote krachtsinspanning gevorderd wordt. *Vlijtig* wordt bovendien gebezigd om de inspanning der zuiver geestelijke vermogens aan te duiden, waarvoor de andere woorden niet aangewend kunnen worden. *Nijver* ziet op eene aanhoudende met verstand en overleg gepaarde werkzaamheid en vlijt. *De nijvere bij. De nijvere landman. De nijverheid.*

Arend, zie Adelaar.

Arglistig — doortrapt — listig — sluw. Worden gezegd van hem, die door het bedriegen van anderen zijn doel bereikt. *Listig* is het algemeene begrip; *arglistig* is listig met een boos opzet, dus listig en boosaardig tevens; *doortrapt* duidt aan, dat iemand doorkneet is in bedriegelijke kunstgrepen; *sluw* wijst op de behendigheid om zoowel zijne eigene bedoelingen en de middelen, die men aanwendt, te verbergen, als om de aanslagen van anderen, waaraan men bloot staat, te verijdelen. *Een sluwe knaap. Een doortrapt booswicht.*

De Nijdigheid werkt loos en listig, en bespriet

Het hek van wuen tuin, of zij een open ziel,

Om in te booren . . . .

*Ten schimp van zooveel nijs, erglistigheên en laegen,
Verzekert en gelijk op zijne hond gedraegen.*

*In 't eind: verraden en gevonden,
Arglistig in den strik gebracht. . . .*

Argwaan, zie **Achterdocht**.

Arm — **armoedig** — **armzalig** — **behoeftig** — **ellendig** — **kommervol** — **nooddruftig**. Aan al deze woorden is het begrip van ontberen gemeen. *Arm* geeft in het algemeen iedere schaarschheid te kennen. *Arm* aan woorden, *arm* aan deugden, *arm* aan vrienden. *Armoedig* ziet op eene schaarschheid van tijdelijke goederen, en meer bepaald op eene zoodanige, die uitwendig merkbaar is. *Ofschoon hij arm is, ziet hij er in zijne kleeding toch nooit armoedig uit. Behoeftig* en *nooddruftig* zijn sterker dan *armoedig*; het eerste duidt aan, dat men zich het noodigste, het tweede dat men zich zelfs het onontbeerlijke niet verschaffen kan. *Ellendig*, *armzalig* en *kommervol* zien minder op het gemis van tijdelijke goederen, dan wel op het ontberen van gezondheid, zielsrust, tevredenheid, enz. Een rijk man kan dikwijls zeer *ellendig* zijn, een zeer *kommervol* leven leiden. *Ellendig* en *armzalig*, figuurlijk gebezigd, duiden iets aan, dat weinig waarde heeft. *Welk een ellendig geschrijf! Wat armzalige uitvlucht!*

Armoedig, zie **Arm**.

Armzalig, zie **Arm**.

Au! zie **Ach!**

Averechts — **verkeerd**. De *averechtsche* zijde is de *verkeerde* zijde. Iets *averechts* doen is het geheel en al van den *verkeerden* kant aanpakken. Dat *averechts* sterker is dan *verkeerd*, blijkt uit de spreekwijze: *averechts verkeerd*.

Avontuur — **gebeurtenis** — **toeval** — **voorval**. De ruimste beteekenis heeft het woord *gebeurtenis*, dat in het algemeen iets aanduidt, dat geschiedt of voorvalt. *Voorval* ziet op eene gebeurtenis, die enkele personen betreft. Met *toeval* is altijd het bijdenkbeeld verbonden van iets onverwachts of verrassends. *Avontuur* is eene buitengewone, zeldzame gebeurtenis; en wel voornamelijk eene zoodanige die vergezeld gaat met gevaar. De nederlaag van Napoleon bij Waterloo was eene gewichtige *gebeurtenis*; de ontmoeting van Blucher en Wellington aan den avond van den slag was een gedenkwaardig *voorval*; het niet verschijnen van het corps van Grouchy op het beslissende oogenblik was voor de Franschen een noodlottig *toeval*. De vlucht van Napoleon uit Rusland was vol *avonturen*.

B.

Baai — binnensee — bocht — golf — inham — kreek — zeearm. Het gedeelte der zee, dat in het land binnendringt. Eene matige insnijding in de kust noemt men *baai*, *bocht*, *golf*. Zeer kleine bochten heeten *inhām*. Kleine, smalle, ver landwaarts indringende *inhāmmen* dragen den naam van *kreek*. *Inhām* en *kreek* (het laatste bij voorkeur) worden ook gezegd van insnijdingen, gemaakt door eene rivier of een meer. Als eene baai zeer lang en smal is heet zij een *zeearm*. Groote golven noemt men *binnensee*.

Baal — zak. *Baal* is een omkleedsel van waren of goederen, dat er *om heen* bevestigd wordt; *zak* een vooraf gereed gemaakt omkleedsel, waar zij *in* worden gedaan. *Baal* duidt echter zoowel den inhoud aan als het omkleedsel, hetwelk ook wel met *zak* het geval is, ofschoon in mindere mate. *Honderd balen koffie. Tien zak aardappels.*

Baan — pad — straat — steeg — weg. De tot verkeer of vervoer gebezigde ruimte. *Weg* duidt in het algemeen de verbindingslijn aan, die men zich tusschen twee plaatsen denkt. *Baan* is een betreden, begaanbare weg, ook de voorgeschreven weg, dien een zich voortbewegend lichaam moet volgen om zijn doel te bereiken. *Kegelbaan, glijbaan, loopbaan.* *Straat* heetten oorspronkelijk de breede, geplaveide hoofdwegen tusschen de huizen in de steden of dorpen. De doorgaans smalle dwārstraten, die de hoofdstraten doorsnijden en met elkander verbinden, noemt men *stegen*. *Paden* zijn buiten, wat in de steden de *stegen* zijn; het zijn veelal smalle wegen, alleen voor voetgangers geschikt. *Pad* en *weg* worden ook overdrachtelijk gebruikt, het laatste vooral voor *beschikking: de wegen der Voorzienigheid*; het eerste voor *levenswandel: het pad der deugd, de paden der goddeloozen.*

Baar — branding — golf — kabbeling. De voorbijgaande verheffing van de oppervlakte van het water door zijne beweging veroorzaakt. *Golf* is de algemeene benaming. *Baar* is de grootere, *kabbeling* de kleinere verheffing. Het eerste wordt bijna uitsluitend van de zeeoppervlakte gezegd. *Branding* is de schuimende en bruisende beweging der golven, als zij breken op ondiepten of tegen de kust.

Baar — staaf. Metaal in een langwerpigen vorm. Van kostbare metalen, die in zulk eene gedaante gegoten zijn, gebruikt men *baar: eene baar goud, eene baar zilver*; van andere, die door

smeden in dien vorm gebracht zijn, bezigt men *staaf*. *Eene staaf ijzer*.

Baas — heer — meester. Die boven anderen verheven is, en over hen te bevelen heeft. Alleen het eerste lid dezer bepaling past op *heer*, want men kan door geboorte, beschaving of levenswijze boven de lagere standen der maatschappij verheven zijn, zonderdat men juist dienaars onder zich heelt. *Baas* en *meester*, van ambachtslieden gebezigd, verschillen hierin, dat *baas* de naam is, waarmee hij door zijne ondergeschikten wordt aangesproken. *meester* de titel, waarvan hij zich zelf bedient, om zich als het hoofd van eene zaak aan te duiden. *Meester Smid*.

Baat — nut — voordeel — winst. Eene vermeerdering van datgene wat waarde voor ons heeft. *Voordeel* drukt die vermeerdering het onbepaaldst uit; *baat* ziet op eene vermeerdering van welstand; *nut* op eene vermeerdering van kennis, ervaring, enz.; *winst* op eene vermeerdering van bezit. *Gij hebt uit mijne lessen niet veel voordeel getrokken. De voordeelen, door de belegeraars tot hiertoe behaald, zijn niet groot. De zieke heeft bij dit geneesmiddel weinig baat gevonden. Maak u zijn voorbeeld ten nutte. Ik heb honderd gulden winst gehad.*

Baatzucht — hebzucht — eigenbaat — eigenbelang. Overdreven zucht naar eigen voordeel. De beide eerste woorden hebben eene ongunstiger beteekenis dan de laatste. *Baatzucht* is eene minder stuitende ondeugd dan *hebzucht*, omdat de baatzuchtige, wien het alleen te doen is om voordeel, nog mild kan wezen: eene goede hoedanigheid, die de hebzuchtige, wien het bezit alles is, nooit heeft. *Eigenbaat* is laakbaarder dan *eigenbelang*. De *eigenbelangzuchtige* bevoordeelt zich alleen met *verwaarloozing* van de belangen van anderen; die door *eigenbaat* gedreven wordt gaat verder, en doet het zelfs *ten koste* van anderen.

Babbelen — kakelen — kouten — praten — rammelen — snappen — snateren. Weinig beduidende dingen zeggen. *Praten* en *kouten* is een gemeenzaam gesprek voeren tot tijdverdrijf enz. over onverschillige onderwerpen. *Snappen* en *babbelen* is snel en aanhoudend spreken zonder er veel bij te denken; het eerste wordt bij voorkeur van jongere kinderen gezegd; met het laatste is veelal het bijdenkbeeld verbonden, dat hetgeen men zegt ten nadeele van anderen is. *Kakelen*, *rammelen* en *snateren* is zoo onophoudelijk en luid babbelen of snappen, dat men zich geheel alleen van het gesprek meester maakt, en het voor anderen onmogelijk is er een woord tusschen te krijgen. *„Ja maar, Koojsen!” rammelde mevrouw Dorbeen, voorbij Mietjen van Naslaan heen sprekende. ....*

Bakken — braden — koken — roosten — stoven.

Spijzen eetbaar maken door middel van vuur. Bij *koken* doet men ze in eene vloeistof, die men verhit tot het kookpunt; bij *braden* stelt men ze bloot aan de onmiddellijke werking, bij *roosten* daarenboven aan de onmiddellijke aanraking van het vuur. *Stoven* beteekent eetbaar maken door eene langduriger, matiger warmte, dan men tot *koken*, *braden* of *roosten* bezigt. *Bakken* sluit altijd het bijdenkbeeld in, dat hetgeen eetbaar wordt gemaakt, te gelijk van een weeken in een harderen of vasteren toestand overgaat.

Baksteen — klinker — tichelsteen. Steenen door kunst vervaardigd, in plaats van door de natuur voortgebracht. *Tichelsteen* is tegenwoordig de ruimste benaming, daar zij op alle kunststeenen, ook op de in de zon gedroogde, toepasselijk is. Oorspronkelijk beteekende *tichelsteen* echter uitsluitend een steen bestemd om te dekken of te bekleeden; eene beteekenis, die later op *tegel* is overgegaan. *Klinker* noemt men een zoo hard gebakken steen, dat hij klinkt als men er tegen slaat, en die inzonderheid tot bestraten gebezigd wordt.

Baldadig, zie **Dartel**.

Ballingschap — verbanning. Verwijdering uit een land. *Verbanning* is de daad der verwijdering, *ballingschap* de toestand, waartoe de verbanne gebracht wordt.

Balsem, zie **Zalf**.

Band — boei — keten — kluister. Een werktuig, waardoor iemand in zijne vrijheid van beweging belemmerd wordt. *Boei* en *kluister* (een gesloten boei) dienen uitsluitend tot dit oogmerk. Figuurlijk gebezigd geven *boeien* en *kluisters* eene macht te kennen, die ons ondanks ons zelf gevangen houdt, *ketenen* en *banden* daarentegen meer eene zoodanige, waaraan wij ons met bewustheid onderwerpen, of waaraan wij ons althans niet wenschen te onttrekken. De *banden* des bloeds, des huwelijks, der vriendschap. *Harten ketenen*, d. i. sterk verbinden door weldaden. De *keten* der min. *Door zooveel bevalligheid geboeid (of gekluisterd) was het mij niet mogelijk de oogen ook maar een enkel oogenblik van haar af te trekken.*

En rolt de Rijn weer langs zijn boorden,

Ontslagen van den winterboei.

Band — bindsel. Waarmede gebonden wordt. *Bindsel* is hetgeen tot binden dienen kan, *band* hetgeen daartoe opzettelijk vervaardigd is. Figuurlijk wordt altijd *band*, nooit *bindsel*, gebezigd. *De banden des bloeds.*

Bang, zie **Bloode**.

Bank — schabel — stoel — zetel. Hetgeen dient om op te zitten. Ieder zoodanig werktuig is een *zetel*, maar dit woord wordt alleen in den hooger en stijl gebruikt. *Koninklijke zetel*. *Bank* is een lange zetel, waarop plaats is voor meer dan één persoon (bij uitbreiding *de bank van leening*, *de schepenbank*); *schabel* een laag bankje om de voeten op te zetten, of een laag stoeltje; *stoel* een min of meer sierlijke zetel voor één persoon, van leuning en enz. voorzien. *Iets onder geen stoelen of banken steken* = iets niet verbergen.

Banket — gastmaal. Een rijke en deftige maaltijd voor vreemde genoodigden aangericht. *Gastmaal* of *diner* is voor zulke maaltijden de gewone benaming. Bijzonder luisterrijke maaltijden bij vorstelijken personen of bij gelegenheid van het een of ander feest noemt men *banketten*.

Banier — standaard — vaan — vaandel. Veld- of leger-teeken. *Banier* heette in de Middeleeuwen het veldteeken van den baanderheer, den edelman, die het recht had in het leger van zijn leenheer een eigen vaandel te voeren. *Standaard* was oorspronkelijk een veldteeken zonder doek. Tusschen de vier woorden bestaat thans alleen dit verschil, dat *banier* en *vaan* dichtelijker uitdrukkingen zijn, en dat *vaandel* meer van eene vaan bij het voetvolk, *standaard* van eene ruitervaan gebezigd wordt.

Bar — dor — onvruchtbaar — schraal — woest. Wat weinig of niets voortbrengt. *Bar*, dat de dubbele beteekenis heeft van naakt, bloot en van koud, duidt aan, dat ergens niets groeit, of dat er niets kan groeien, omdat het er te koud is. *Eene barre rots*. *Het barre Noorden*. *Dor* ziet op een gebrek aan vocht, aan levenssappen. *Eene dorre vlakte*. *Schraal* geeft alleen een gemis van voedende bestanddeelen te kennen. Een *schrale* grond is dus beter dan een *barre* of *dorre*. *Woest* duidt aan, dat eene plaats de ken-teekenen draagt, dat er de zorgende hand van den mensch ontbreekt, dat zij nog in haar natuurstaat verkeert. *Een woest oord*. *Onvruchtbaar* vereenigt de beteekenis van meest al de andere woorden in zich, en duidt een grond aan, waaraan, om welke reden dan ook, het vermogen om voort te brengen ontbreekt.

Barbaarsch — hardvochtig — onbarmhartig — onmeedoogend — onmenscheijk — wreed. Zonder deernis of medegevoel. *Onbarmhartig*, *onmeedoogend* en *hardvochtig* zijn enkel negatief, en geven niet meer te kennen dan eene onaandoenlijkheid voor het lijden van anderen. Het laatste sluit intusschen

het menschelijk gevoel niet altijd buiten, en ziet dikwijls meer op de uiterlijke omstandigheden. Een heelmceester b.v., die zonder aan-doening te verraden eene pijnlijke operatie verricht, wordt al licht *hardvochtig* genoemd. *Onneedoogend* en nog meer *onbarmhartig* geven steeds een laakbaar gemis aan gevoel te kennen. *Onneedoogend voor het lot der armen*. *Onbarmhartig* is b. v. de schuldeischer, die door baatzucht gedreven geen medelijden betoont met den wellicht buiten zijne schuld onvermogenen nalatigen betaler. *Wreed* onderstelt, dat men het lijden van anderen zelf veroorzaakt, of er zich ten minste in verlustigt. *Barbaarsch* is *wreed* gelijk de *Barbaren*, de wilden; *onmenschelijk* wreeder zelfs dan een Barbaar pleegt te zijn, *wreed* in die mate, dat men alle menschelijk gevoel moet heoben uitgeschud. Het Amsterdamsche canaille, dat niet lang geleden eene rat met teer bestreek, die aanstak, en zich in den verschrikkelijken doodstrijd van het arme dier verlustigde, verdient den naam van *onmenschelijk*.

Barmhartig — deelnemend — mededoogend — medelijdend. Het eerste woord zegt meer dan de andere. Het drukt niet alleen uit, dat men door het lijden van anderen wordt aangedaan, maar sluit ook de bereidvaardigheid in, om hen naar vermogen te helpen. *De barmhartige Samaritaan*. *Deelnemend* onderstelt belangstelling in hetgeen anderen wedervaart, onverschillig of dit iets aangenaams of onaangenaams is. *Mededoogend* en nog sterker *medelijdend* geven altijd eene *deelnemende* belangstelling te kennen in het leed van anderen.

Barsch — norsch — stug — stuursch. Onaangenaam in den omgang. *Stugheid* is gebrek aan natuurlijke vriendelijkheid; *stuurschheid* opzettelijke onvriendelijkheid; *barschheid* eene strakheid en koelheid van gelaat, eene hardheid van stem, die vrees verwekken, maar niet noodzakelijk welwillendheid buitensluiten (krijgslieden hebben veelal een *barsch* uiterlijk, maar toch dikwijls een week hart); *norschheid* de uiting van eene ruwe inborst, van ontevredenheid of van eene vijandige stemming in toon en gedrag. *Eene norsche ontvangst*. *Een norsch antwoord*.

Barst — scheur — spleet. De geleeltelijk verbroken samenhang van sommige deelen van een lichaam. *Scheur* zegt men bij voorkeur van zachtere stoffen, papier, linnen, enz.; *spleet* van harde; *barst* van harde maar tevens broze lichamen. *Eene rotsspleet*. *Een gebarsten schotel*.

Bast — schors. Het bekleedsel der boomen. *Bast* ziet op het geheele bekleedsel, *schors* alleen op het buitenste ruwe gedeelte er van.

Bastaard — natuurlijk kind — onecht kind. Een buiten huwelijk verwekt kind. *Onecht kind* is de algemeene benaming en wordt hoofdzakelijk gebezigd met betrekking tot de moeder. *Natuurlijk kind* wordt uitsluitend met betrekking tot den vader gebruikt, en meestal gezegd van de buiten huwelijk verwekte kinderen van een gehuwd man. *Bastaard* sluit het begrip in, dat de moeder van veel lagere afkomst is dan de vader. *De vorstelijke bastaarden hebben eene groote rol in de geschiedenis gespeeld.*

Bazelen — ijlen. Wartaal spreken. Een gezonde, die weinig verstand heeft of het niet gebruikt, *bazelt*; een zieke, wiens regelde hersenwerking gestoord is, *ijlt*. *Wat bazelt gij toch altijd van spoken! Eene ijlende koorts.*

Bazuin — horen — trompet. Metalen blaasinstrumenten. De *horen* is een der oudste speeltuigen; hij werd eerst van beestenhorns, vervolgens van hout en op het einde der zeventiende eeuw van metaal vervaardigd. De *trompet* is een horen van eene bijzondere constructie, die een schellen toon geeft en inzonderheid voor militaire signalen gebezigd wordt. Een *bazuin* is eene trompet met verschuifbare stukken.

Beademen, zie Beslaan.

Beambte, zie Ambtenaar.

Beantwoorden, zie Antwoorden.

Bedaagd, zie Afgeleefd.

Bedaardheid — bezadigdheid — gematigdheid — kalmte. De eigenschap, die het gevolg is van zelfbeheersching. *Kalmte* is eene zoo volstreckte gelijkmoedigheid, dat de hartstochten hoegenaamd geen vat op ons hebben; *bedaardheid* het vermogen door oefening verkregen om zelfs zijne hevigste aandoeningen meester te blijven en voor anderen te verbergen. *Bezadigdheid* en *gematigdheid* zijn gevolgen der *bedaardheid*; het eerste duidt inzonderheid aan, dat wij ons *denkvermogen*, het laatste dat wij onze *daden* vrij weten te houden van den invloed van hartstochtelijke opwellingen. *Een bezadigd man. Caesar toonde zich na zijne overwinningen onbegrijpelijk gematigd.*

Bedachtzaam — behoedzaam — beraden — bezonnen — omzichtig — voorzichtig. Wie met het noodige overleg handelt. *Bedachtzaam, beraden* en *bezonnen* is hij, die over hetgeen hij wenscht te ondernemen eerst behoorlijk nadenkt, die het voor en tegen wikt en weegt, en de beste wegen voor zijn doel kiest; *beraden* en meer nog *bezonnen* geven bovendien eene grootere mate van snelheid te kennen in het nemen van een besluit. *Voor-*

zichtig is hij, die de mogelijk nadeelige gevolgen zijner handelingen vooruitziet en zoo handelt, dat zij niet kunnen plaats grijpen; *behoedzaam* wie in gevaarlijke omstandigheden zoo beleidvol te werk gaat, dat zij onschadelijk worden gemaakt. *Omzichtig* is hetzelfde als *voorzichtig*; alleen drukt het nog sterker de voorzorg van den behoedzame nit om op te letten of alles rondom veilig is, of er niet van eenigen kant gevaar dreigt.

Bedanken — danken — dank zeggen — dank weten.

Iemand zijne erkentelijkheid betuigen voor bewezen weldaden of diensten of voor zijne goede bedoelingen. *Danken* duidt alleen dat gevoel van erkentelijkheid aan, terwijl het in het midden laat, of het al-dan niet wordt geuit. *Wat hebben wij onzen ouders niet te danken!* Met *bedanken* en *dank zeggen* is het bijdenkbeeld verbonden, dat dit gevoel zich door uiterlijke teekenen kenbaar maakt. Bij het einde van een feestmaal drinkt de genoodigde zijn glas leeg om zijn *gastheer te bedanken*. *Dank zeggen* bepaalt dat denkbeeld nog nader door de uitdrukkelijke vermelding, dat het met woorden geschiedt. *Dank weten* beteekent iemand als den bewerker van iets beschouwen. Men zegt ook *slechten dank weten*, wanneer men door iemand benadeeld is.

Bedaren — gaan liggen. Het in kracht afnemen van den wind. *Bedaren* wordt gezegd van een hevigen wind, die vermindert; *gaan liggen* van een wind van iedere sterkte, die zoodanig vermindert, dat het stil wordt.

Bedaren, zie Bevredegen.

Bedding — bodem — grond. *Bodem* heet het onderste deel van een voorwerp met betrekking tot zijne plaats, die tegenovergesteld is aan het bovenste. Van vaten, kisten, enz. gebezigd duidt bodem meer bepaald de naar boven gekeerde zijde van dat onderdeel aan. *Hij kan den bodem van zijne geldkist zien. Zijn glas tot op den bodem leegdrinken.* *Grond* noemt men dat deel met betrekking tot zijne ligging, als het lagere, waarop het hoogere rust. *Grond* noemt men de oppervlakte der aarde, als de draagster van alles wat er uit voortkomt of er op rust. Men plant een boom *in den grond*. Men zit *op den grond*. Men spreekt meer van den *bodem* dan van den *grond* der zee, omdat men zich van het onderste der zee, waarvan wij zoo weinig weten, haast geen andere voorstelling vormt, dan dat het van den waterspiegel het tegenovergestelde is. *Bedding* noemt men den bodem der rivieren en den vloer der sluizen, alsmede de plankenzoldering, waarop het gescht rust.

Bede, zie Aanzoek.

Bedeelen — ondeelen — ronddeelen — uitdeelen.

Aan verschillende personen het hun toekomend of toegedacht deel van iets overhandigen. *Uitdeelen* zegt niets anders dan dit. *Ondeelen*, *ronddeelen*. (inzonderheid van het geven van kaarten) onderstellen, dat de uitdeeling in een kring plaats heeft. *Bedeelen* wordt uitsluitend gebezigd van eene vaste bedeeling aan behoeftigen, en figuurlijk voor toegerust zijn met gaven en rijkdommen. *Hij is rijk bedeed. Met de gaven der fortuin bedeed zijn.*

Bedeesd — bloode — bedremmeld — beteuterd — onthutst — schuchter — verlegen — versteld. Wie door aangeboren vreesachtigheid of door eene plotselinge ontroering eenigermate in zijne vrijheid van spreken of handelen belemmerd wordt. Het eerste lid dezer bepaling slaat op *bedeesd*, *bloode*, *schuchter* en *verlegen*, het tweede op de andere woorden. *Bloode* is sterker dan *bedeesd*; het duidt veelal eene soort van beschaamdheid aan; *schuchter* onderstelt vrees gepaard met schuwheid, terwijl *verlegen* te kennen geeft, dat men ten gevolge van zijne vreesachtigheid niet weet hoe zich te gedragen. *Bedremmeld*, *onthutst* en *versteld* drukken de verandering uit, die de ontroering teweegbrengt in houding en geelaat; *beteuterd* wijst op de door haar veroorzaakte belemmering in de spraakorganen. In *onthutst* ligt het denkbeeld van schrik, in *versteld* dat van schrik of verbazing, in *bedremmeld* en *beteuterd* dat van vrees voor een persoon, in wiens tegenwoordigheid wij ons bevinden, en dien we om de eene of andere reden meenen te moeten duchten.

Bedekking — dek — deksel. *Bedekking* is zoowel de daad van dekken als datgeen, waarmee men dekt; maar in beide gevallen verstaat men door *bedekking* eene volledige beschutting, die geen gedeelte ongedekt laat. *Dek* daarentegen wordt ook van eene gedeeltelijke beschutting gebezigd. *Een paardedek*. Verder verstaat men door *dek* een voorwerp, dat bepaald tot dekken bestemd is, door *bedekking* een voorwerp, dat er bloot toe gebezigd wordt of dat te gelijk ook tot andere doeleinden dient: kleederen zijn eene *bedekking*, geen *dek*. *Deksel* is in sommige uitdrukkingen synoniem met *dek* (*hoofddeksel*), ja heeft soms zelfs een nog ruimeren zin. *Voedsel en deksel*. Meestal duidt het echter een werktuig aan, dat dient om de opening in een voorwerp te sluiten. *Het deksel van een trekpots*.

Bedelaar — schooier. Het eerste woord duidt alleen een persoon aan, die aan de huizen onderstand vraagt; een *schooier* is een zwerfende bedelaar zonder vast verblijf.

Bedenken — denken — dunken — nadenken. *Denken* is de inspanning van ons denkvermogen om ons het een of ander duidelijk voor te stellen. *Hoe zit gij zoo te denken? Ik heb daar waarlijk niet bij gedacht.* *Bedenken* heet iets met zijne gedachten bewerken: *de mensch bedenkt gemeenlijk slechts het aardsche en vergankelijke; nadenken* zich van voorkomende zaken rekenschap trachten te geven, inzonderheid van zijne eigen handelingen, ten einde zodoende een richtsnoer te verkrijgen voor het vervolg. *Dunken* onderstelt, dat het denken tot een oordeel heeft geleid. *Wat dunkt u van hem? Van iemand een goeden dunk hebben.* Ook *denken* heeft somtijds de laatstgenoemde beteekenis. *Ik denk er zoo over. Ik denk dat hij het wel klaren zal.*

*Wie 't met zijn denken hier beneden
Nog wel het verste brengen kan? . . .
Mij dunkt somtijds, en dat met reden!
Een needrig en weldenkend man.*

Bedenkelyk — hachelijk — netelig — zorgelyk. Verschillende uitdrukkingen om het gevaarlijke van een toestand aan te duiden. *Bedenkelyk* zegt alleen, dat de toestand van dien aard is, dat hij ongerustheid veroorzaakt. *Zorgelyk* is sterker, en onderstelt behalve de veroorzaakte ongerustheid nog de vrees voor de mogelijkheid van een ongunstigen afloop. *Hachelijk* duidt aan, dat de kans op een ongunstigen uitslag grooter is dan op een gunstigen. *Netelig* ziet niet zoozeer op den uitslag der zaak als wel op de onaangenaamheden, die men, door haar te ondernemen, zich zelf kan berokkenen. *De toestand van den zieke is bedenkelyk, is zorgelyk. Een hachelijk oogenblik. Een netelig geval* (als met b. v. tusschen twee kwaden kiezen moet).

Bedenking, zie **Aanmerking**.

Bedenking, zie **Bezwaar**.

Bediende — dienaar — dienstbode — knecht — lakei. *Bediende* duidt in het algemeen iemand aan, die voor loon dient. Door *dienstboden* verstaat men hoofdzakelyk de bij iemand inwouende personen, die voor loon huiselijke werkzaamheden verrichten. *Dienaar* is edeler dan *bediende* of *dienstbode* en veronderstelt een voornamer of gewichtiger werkkring; vandaar dat het gebezigd wordt in samenstellingen als *kamerdienaar, gerechtsdienaar, staatsdienaar*, enz. *Knecht* daarentegen, waarin het denkbeeld van persoonlijke afhankelijkheid op den voorgrond staat, heeft eene minder vereerende beteekenis, en dit is in nog sterkere mate het geval met *lakei*, daar

er bij de tegenwoordige inrichting der maatschappij niet ten onrechte eene soort van oneer gezien wordt in het dragen van liverei.

Bedienen (zich), zie Aanwenden.

Bediening, zie Ambt.

Bedijken — omdijken. In onderscheiding van *bedijken* geeft *omdijken* te kennen, dat de bedijking van alle kanten geschiedt, zoodat het bedijkte geheel door een ringdijk omsloten wordt. Elke *omdijking* is eene *bedijking*, maar niet omgekeerd.

Bedillen — berispen — gispen — laken. Zijne afkeuring te kennen geven. De zwakste beteekenis heeft *laken*. *Berispen*, *gispen*, *bedillen* sluiten het bijdenkbeeld in, het eerste van eene *strenge*, het tweede van eene *scherpe*, het derde van eene *vitterige*, *kleingeestige* afkenring. *Oude lieden zijn meestal bedilziek*: men kan hun moeielijk iets naar den zin doen.

Beding — voorwaarde. De verplichting, waaronder ons het een of ander wordt toegestaan. In *beding* staat het denkbeeld op den voorgrond, dat over die verplichting gedongen, onderhandeld is; in *voorwaarde*, dat men haar van te voren heeft op zich genomen; overigens hebben beide woorden dezelfde beteekenis.

Bedoeling, zie Doel.

Bedotten, zie Bedriegen.

Bedrag — beloop. De hoegrootheid van eene som. *Bedrag* is de juiste som; *beloop* haar vermoedelijk bedrag.

Bedremmeld, zie Bedeesd.

Bedreven — ervaren — geoefend. Worden gezegd van hem, die zekere kundigheden en de daarmee verbonden vaardigheid bezit. *Geoefend* ziet meer alleen op technische vaardigheid; *bedreven* op vaardigheid met bekwaamheid gepaard. *Ervaren* onderstelt daarenboven eene rijke ondervinding, die ons in staat stelt in de meeste omstandigheden naar vaste regels te handelen. *Een geoefend ruiter. Een bedreven heelmeeester. Een ervaren staatsman.*

Bedriegen — bedotten — foppen — misleiden — verschalken. Dwaling veroorzaken. *Misleiden* zegt niets meer dan dit. *Een der Grieksche schilders wist zoo bedriegelijk drijven na te bootsen, dat de vogels er zich door lieten misleiden.* *Bedriegen* heeft het bijbegrip, dat de misleiding gepaard gaat met schennis van vertrouwen. *Bedotten, foppen* en *verschalken* toonen aan, dat er list is aangewend, om de dwaling te doen ontstaan. Zij sluiten dus altijd opzet in, iets wat bij *misleiden* en *bedriegen* niet nood-

zakelijk het geval behoeft, te wezen. Daar zij echter ook van onschuldige misleidingen gebezigd worden, die geen nadeel berokkenen, wat inzonderheid met *foppen* het geval is, hebben zij eene minder hatelijke beteekenis dan *bedriegen*. *Verschalken* wordt vooral gebezigd, waar van twee partijen, die ondersteld worden elkaar te bestrijden, de eene de andere in eene hinderlaag lokt, haar met list een of ander voordeel zoekt af te winnen. *De jagers verschalken het wild*. *Bedotten = beet nemen* behoort tot de platte spreektaal.

Bedriegerij — bedrog. *Bedrog* is eene enkele misleiding; *bedriegerij* eene aaneenschakeling van misleidingen, en geschiedt als zoodanig altijd met voorbedachten rade. Men zegt het *bedrog*, niet de *bedriegerij*, der zinnen. In zijne ongunstigste opvatting is *bedrog* echter sterker dan *bedriegerij*, omdat eene reeks van misleidingen alleen dan mogelijk is, wanneer zij weinig schade veroorzaken, en dus niet zoo spoedig worden opgemerkt.

Bedrijven — doen — handelen — maken — vervaardigen — verrichten — werken. Zijne kracht aanwenden. *Handelen* is de algemeenste uitdrukking; men bezigt het vooral van de werkzaamheid van redelijke wezens; van levenlooze stoffen en van dieren gebruikt men *werken*. *Het middel begint te werken*. *De spinnen werken*. *Werken* onderstelt altoos een uitwerksel, een gewrocht. *Doen* is handelen met een bepaald oogmerk; *verrichten* wordt meestal gebezigd van het volbrengen eener bepaalde taak. *Maken* onderscheidt zich van *doen* hierdoor, dat de werking altijd onder het bereik der zinnen valt en gewoonlijk ook iets duurzaam achterlaat. (*Eene wandeling, eene reis, een tocht maken* zijn uitdrukkingen in strijd met het Nederlandsche taaleigen, dat hier *doen* vereischt). *Vervaardigen* voegt aan de beteekenis van *maken* die van voltoofing toe. Gelijk *verrichten* doorgaans in een goeden zin gebruikt wordt, komt *bedrijven* meest altijd in een slechten zin voor, b.v. *eene edele daad verrichten, een snood stuk bedrijven*.

Bedroefd — bedrukt — droevig — neerslachtig — treurig — zwaarmoedig. Alle duiden het tegenovergestelde aan van eene opgewekte stemming. Tusschen *bedroefd*, *droevig* en *treurig* bestaat dit verschil, dat het eerste woord aanduidt, dat de oorzaak der droefgeestigheid in de eene of andere uiterlijke omstandigheid te zoeken is, terwijl de beide andere die oorzaak geheel in het midden laten. *Treurig* drukt een langeren duur der aandoening uit (men denke aan *uit den treuren*), en is dus sterker dan *droevig*. *Droevig* en *treurig* worden oók van zaken gebezigd. *Droevige dagen*. *Een treurig verlies*. *Neerslachtigheid* is eene lichte en tijdelijke,

zwaarmoedigheid eene aanhoudende en diepe moedeloosheid. De laatste is minder het gevolg van uitwendige oorzaken, dan wel van eene ontstemming des gemoeds. *Bedrukt* ziet vooral op de sporen der droefheid, die in gelaat en houding vallen op te merken. *Een bedrukt gelaat. Een bedrukt voorkomen.*

Bedroevend — deerlijk — jammerlijk. Alle drie woorden geven te kennen, dat een toestand van dien aard is, dat hij veel leed veroorzaakt. *Jammerlijk* is sterker dan *bedroevend*; het slaat op de klachten, die den lijdende of hem, die getuige van zijn lijden is (of van iets treurigs in het algemeen), worden afgeperst. *Deerlijk* komt meestal als bijwoord voor en beteekent dan *in zeer hooge mate*. *Ik heb mij deerlijk in hem bedrogen. Hij heeft mij deerlijk beet gehad. Dat kind heeft zich deerlijk gebrand. — Dat dronkenmansgevecht was een bedroevend tooneel. Het gekarrewar van staatkundige partijen, die slechts door bekrompen zelfzucht worden geleid, levert voor hem, die het met zijn land wel meent, een jammerlijk schouwspel op.*

Bedrog, zie Bedriegerij.

Bedrukt, zie Bedroefd.

Beduiden — verklaren. Duidelijk maken. Men *beduidt* iets aan iemand, die traag van begrip is; men *verklaart* eene duistere, ingewikkelde zaak.

Beduiden — beteekenen. Te kennen geven. Het eerste woord zegt, dat dit door rechtstreeksche aanduiding, het tweede dat dit door teekens plaats heeft. Ofschoon de eerste wijze van aanwijzing nauwkeuriger is dan de laatste, zijn de uitdrukkingen in het gebruik geheel synoniem.

Bedunken — begrip — denkbeeld — denkwijze — erachten — gedachte — gevoel — idee — inzien — meening — oordeel. De meer of minder heldere voorstelling, die ons denkvermogen zich van eene zaak vormt. *Gedachte* is de algemeenste uitdrukking. *Denkbeeld* is de uitkomst van het denken, het beeld dat ten slotte door ons voorstellingsvermogen gevormd wordt, en kan dus nooit, gelijk wel eens met *gedachte* geschiedt, voor het denken zelf genomen worden. *Het is mij nooit in de gedachte* (niet: in het denkbeeld) *gekomen*. *Denkwijze* is de tot hebbelijkheid geworden manier van denken, die een gevolg is van iemands karakter, beginselen, enz. *Begrip* is de samenvatting van het gedachte tot één geheel, als basis van een oordeel. *Als ge de moeite hadt genomen u een juist begrip van de zaak te vormen, dan zoudt ge niet zulk een scheef oordeel geveld hebben*. *Idee* heet de voorstelling, als men

haar tegenoverstelt aan de werkelijkheid. Ook verstaat men door *Ideeën* oorspronkelijke, geniale denkbeelden. *De Ideeën van Multatuli*. *Inzien, bedunken, erachten, meening, gevoelen, oordeel* drukken met toenemende kracht de vastheid van overtuiging uit, waartoe men door gezet nadenken over de eene of andere zaak voor zich zelf komt. *Bedunken* en *erachten* worden alleen in den tweeden naamval enk. gebezigd. *Mijns bedunkens; mijns erachtens.*

Bedwelmd — duizelig — verdoofd. De toestand, waarin wij, ten gevolge eener gestoorde hersenwerking, niet meer meester zijn van onze bewegingen, of wel alle bewustheid verloren hebben. Het eerste gedeelte dezer bepaling is alleen op *duizelig* toepasselijk, het laatste alleen op *verdoofd* en *bedwelmd*. Eene hevige *duizeligheid* gaat over in *verdooving*. Van *bedwelming* is altijd eene aanleiding van buiten de oorzaak. Men wordt *bedwelmd* door een slag, van schrik, door kolendamp, door chloroform, door het overmatig gebruik van geestrijke dranken, enz.

Beeld, zie Afbeelding.

Beeltenis, zie Afbeelding.

Beemd — weide — weiland Eene met gras begroeide uitgestrektheid gronds. *Beemd* heet zij als zoodanig in onderscheiding van andere soorten van land, als boschland, bergland, enz. *Weiland* wordt zij genoemd, wanneer zij voor de veehoederij gebezigd wordt. Een afgeperkt stuk weiland draagt den naam van *weide*. In den hoogerem stijl heeft *beemd* eene ruimer beteekenis, namelijk die van wandeldreven, bebloemde velden.

Beest — dier — vee. Zich zelf bewegende schepselen. *Dier* is de geslachtsnaam; *beest* en *vee* zijn namen van soorten. *Beest* heeft alleen betrekking op de redelooze wezens, *vee* uitsluitend op de tamme dieren, die de mensch verzorgt, om door middel van hun vleesch, hunne melk, enz. in zijne behoeften te voorzien.

Befaamd — beroemd — berucht — vermaard. Algemeen bekend. *Berucht* = ongunstig bekend, te slechter naam en faam. *Befaamd*, d. i. door de faam bekend gemaakt, wordt in een goeden, maar nog meer in een kwaden zin gebruikt. *Vermaard* = meer dan befaamd, minder dan *beroemd*. Dit laatste wordt altijd in gunstigen zin gebezigd.

Begaafd — bekwaam — geniaal — talentvol. *Begaafd, talentvol, geniaal* zien (het tweede meer dan het eerste, het derde meer dan het tweede) op het bezit van een rijken natuurlijke aanleg. *Bekwaamheid* omvat zoowel de verworvene, als de aangeboren hoedanigheden.

Begaan — plegen. Iets verkeerd bedrijven. Het tweede is sterker dan het eerste. Men *begaat* een misslag. Men *pleegt* een misdrijf.

Begeeren — haken (naar iets) — verlangen — wenschen. Zijn gemoed op iets richten. *Wenschen* is het koesteren van een wensch in het algemeen, die soms niet eens ernstig gemeend, ja vaak zelfs onmogelijk te vervullen is. Men *wenscht* met zijn werk reeds gereed te zijn, wanneer men een vervelenden arbeid begint. Men *wenscht* iets niet gedaan te hebben, ofschoon men zeer goed weet, dat het gedane niet ongedaan kan worden gemaakt. *Verlangen* heeft wel het bijbegrip van hoop op vervulling, maar slechts op eene vervulling in eene meer of minder verwijderde toekomst. Men *verlangt* naar eene partij, naar het bezoek van een vriend. *Haken* is vurig verlangen. *Begeeren* eindelijk is het trachten naar iets, dat binnen ons bereik, of terstond te verwezenlyken is; en daar het aanwezige altijd eene sterkere aantrekkingskracht oefent dan het afwezige, drukt *begeeren* eene nog heviger aandoening uit dan *haken*. *Eene vrouw aanzien om haar te begeeren.*

Begeerlijkheid — begeerte — lust — zucht — trek. *Begeerte* ziet op een verlangen, *zucht* op een sterk en aanhoudend verlangen naar iets in het algemeen; *lust* meer bepaald op een sterk verlangen naar genot, *begeerlijkheid* op een sterk verlangen naar bezit, *trek* op een verlangen naar spijs. *Lust* en *begeerlijkheid*, in het meervoud gebruikt, hebben altijd de ongunstige beteekenis van ongeregelde zinnelijke begeerten. *De begeerlijkheden der wereld. De lusten des vleesches.*

Begeerte, zie Begeerlijkheid.

Begeven — verlaten. Het eerste wordt uitsluitend van personen of persoonlijk genomen dingen gebezigd: *de moed begeeft den strijder; begeef gij het vaderland niet;* het laatste ook van onpersoonlijke dingen: men *verlaat zijn huis, zijne kamer*. De daad van *begeven* veroorzaakt altijd een verlies aan hetgeen begeven wordt, wat bij *verlaten* niet noodzakelijk het geval is, daar verlies lijden bewinstheid onderstelt.

Begin, zie Aanbegin.

Beginnen, zie Aanheffen.

Beginsel — regel — stelregel. *Regel* in overdrachtelijke toepassing is een algemeen voorschrift, waarvan men in het belang van eene goede orde, enz. niet mag afwijken: *taalregel, leefregel, de regel eener geestelijke orde*. *Stelregel* is een aan de praktijk ontleende regel, dien men zich zelf stelt, om er bij voorkomende ge-

legenheden zijn gedrag naar in te richten. *Beginselen* zijn vaste beweegredenen, de vrucht van waarheidsliefde en nadenken, die eene innerlijke noodzakelijkheid ons dwingt ten grondslag te leggen aan al ons doen en laten. *Mijn stelregel is nooit twee dingen te gelijk te doen. Een man van beginselen weet desnoods alleen te staan.*

Begraafplaats — kerkhof — godsakker. De plaats waar de lijken begraven worden. *Begraafplaats* is de gewone benaming; *kerkhof* noemt men haar naar hare voormalige ligging om de kerken; *godsakker* als de plaats, waar de oogst van God rijpt, eene voorstelling, die haar oorsprong te danken heeft aan het geloof aan eene vleeschelijke opstanding.

Begrip, zie Doorzicht. id. Bedunken.

Begrijpelijk — bevattelijk — duidelijk. *Begrijpelijk* ziet op zaken, die men licht kan begrijpen; *bevattelijk* op personen, die iets licht bevatten of begrijpen; *duidelijk* is sterker dan *begrijpelijk* en geeft te kennen, dat men iets bijna zonder nadenken kan begrijpen. *Eene onbegrijpelijke dwaling. Een bevattelijk kind. Een duidelijk bewijs.*

Begrijpen, zie Bevroeden.

Begrijpen — beseffen — bevatten — verstaan. Eene duidelijke kennis van iets bezitten. *Verstaan* drukt enkel het bezit dier kennis uit en laat de wijze, waarop zij verworven is, onbepaald. *Begrijpen* en *bevatten* daarentegen sluiten in, dat het eenige inspanning gekost heeft haar te verwerven, en dat er eene zekere mate van scherpzinnigheid voor werd vereischt. *Beseffen* heeft gewoonlijk de beteekenis van een innig, levendig begrip van iets hebben. *Zijne plichten beseffen.*

Begrootten — ramen — schatten — waardeeren. Bij gissing bepalen. *Ramen* is onbepaalder dan *begrootten*. Men *raamt* uitgaven, wanneer men opgeeft, wat zij vermoedelijk *kunnen*, men *begroot* ze, wanneer men opgeeft, wat ze waarschijnlijk *zullen* be-
loopen. Voor *schatten* en *waardeeren* zie onder *achten*.

Behaaglijk, zie Aangenaam.

Behagen, zie Aanstaan.

Behalen — verkrijgen. Erlangen, verwerven. *Behalen* heeft het bijbegrip, dat men het verkregene: roem, overwinning, eereprijsen, enz., met moeite verworven heeft door het aan anderen te betwisten.

Behandelen — bejegenen. Zich jegens iemand gedragen. *Behandelen* ziet op de gedragslijn, die men hetzij in eene bepaalde aangelegenheid, hetzij bij voortduring jegens iemand volgt; *bejegenen*

op de wijze van behandelen bij eene ontmoeting. Het laatste wordt alleen van personen gebezigd.

Behandelen — bewerken. Eene wetenschappelijke stof bewerken. *Behandelen* ziet meer op den vorm, *bewerken* op den inhoud van de rede of het geschrift, waarin men zijne denkbeelden niteenzet. *Dat onderwerp is goed behandeld. Die rede is met zorg bewerkt.*

Beheer — bestuur — bewind — heerschappij — regeering. Oefening van gezag. *Bestuur* zegt alleen, dat men de leiding van zaken in handen heeft; *beheer* voegt er de bepaling aan toe, dat men het bestuur voert krachtens zijne rechten als heer. *Heerschappij, regeering, bewind* worden uitsluitend gebezigd van het bestuur over gewichtige zaken, *regeering* meer in 't bijzonder van een bestuur over een staat. *Heerschappij* onderstelt bij hem, die ze oefent, niet alleen het recht, maar ook de macht om zich te doen gelden; het wordt figuurlijk gebruikt, b.v. *Heerschappij over zijne hartstochten.*

Behelzen — bevatten. Inhouden (van brieven en geschriften). *Behelzen* duidt aan, dat iets den hoofdinhoud van een brief of geschrift uitmaakt; *bevatten*, dat het er onder andere onderwerpen slechts ter loops in aangeroerd of besproken wordt. *Dit artikel behelst eene leerzame studie over den jongsten roman van den gewierden schrijver, en bevat daarenboven een aantal belangrijke opmerkingen over zijne vroegere werken.*

Behendig — handig. Worden gezegd van hem, die iets vlug en goed weet te doen. *Handig* ziet meer alleen op de vlugheid der handen; het onderstelt eene vlugheid gepaard met overleg. *Een handig werkman.* *Behendig* ziet op de vaardigheid van het lichaam in het algemeen; men denkt er bij aan de geschiktheid om op een gegeven oogenblik, zonder veel tijd om te overleggen, iets snel te verrichten. *Een behendig boogschutter.* Figuurlijk duidt het ook de vaardigheid van den geest aan. *Een behendig diplomaat.* In figuurlijken zin heeft *handig* altijd eene mingunstige beteekenis; het is dan het tegenovergestelde van bekwaam, eerlijk. *Een handig staatsman, een handig advocaat.*

Behoeden — beschermen — beschutten — beveiligen — bewaren. Voor iets zorgen; maken dat iets geen schade lijdt. *Bewaren* en in nog hoogere mate *behoeden* geven alleen te kennen, dat er voor het aan onze zorg toevertrouwde gevaar dreigen *kan*; de drie andere woorden daarentegen sluiten in, dat dit gevaar *werkelijk dreigt*, zoodat 's menschen werkdadige tusschen-

komst, of die van het Opperwezen, noodig is, om het af te wenden.

*Bescherm, o God, bewaak den grond,
Waarop onze adem gaat.*

Behoedzaam, zie **Bedachtzaam**.

Behoeftte — **benooidigheid** — **nooddruft**. Gemis van hetgeen men gaarne zou bezitten, of van hetgeen men niet ontberen kan. De eerste bepaling slaat op *benooidigheid*, de tweede op *behoeftte* en *nooddruft*. *Behoeftte* is gebrek aan het noodige, *nooddruft* gebrek aan het allernoodigste, het onontbeerlijke.

Behoeftig, zie **Arm**.

Behooren — **betamen** — **passen** — **voegen**. Het begrip, dat aan al deze woorden gemeen is, is dat van eene verplichting om in zekere omstandigheden op eene aangewezen wijze te handelen. *Behooren* duidt de reden dier verplichting niet nader aan. *Betamen* stelt die verplichting voor als een uitvloeisel van ons plichtbesef, als een zedelijk moeten. *Passen* en *voegen* beschouwen haar als een gevolg der omstandigheden. *Men behoort te vergeven en te vergeten. Het betaamt ons de wederwaardigheden des levens met onderwerping te dragen. Het voegt mij niet u tegen te spreken. Het is zeer ongepast iemand in de rede te vallen.*

Beiden — **wachten** — **toeven**. Voorloopig nog op eene plaats blijven. *Toeven* laat het hoelang onbepaald; *beiden*, dat meer in hoogerem stijl voorkomt, en *wachten* daarentegen drukken uit, dat men slechts zoolang denkt te blijven, totdat een persoon gekomen, of een bericht ontvangen is, of eene gebeurtenis heeft plaats gehad. *Graaf Willem V droeg zoolang zijne moeder nog leefde den naam van verbeider. Toeven* heeft ook de beteekenis van *doen wachten*. *Beiden* en *wachten* worden ook onzijdig gebruikt. *U beiden wacht nazmlouze smart.*

Bejaard, zie **Afgeleefd**.

Bejegenen, zie **Behandelen**.

Bejegenen, zie **Beurt (te . . . . vallen)**.

Bejegenen, zie **Wedervaren**.

Bek — **mond** — **muil** — **neb** — **snavel** — **sneb** — **sniit**. Het orgaan, waardoor het voedsel wordt opgenomen en het geluid wordt voortgebracht. *Mond* heet het uitsluitend bij den mensch. *Bek* is de gemeenschappelijke naam, dien het bij de dieren draagt. Bij dieren met spits toeloopende bekken, dus inzonderheid bij de vogels, noemt men het *neb*, *sneb* en *snavel*; bij verscheurende dieren, en in 't algemeen bij dieren, die een grooten bek hebben,

muil. De voormuil van varkens, enz. en het voorste gedeelte van den muil des olifants heeten *snuit*.

Bekkeneel — hersenpan — kruin — schedel. *Bekkeneel* en *hersenpan* = het beenig bekleedsel der hersenen. *Schedel* = het bovenste gedeelte der hersenpan, dus van het geheele lichaam. *Van de voetzolen tot den schedel*. *Kruin* = het bovenste gedeelte van het hoofd (bij uitbreiding de top van andere voorwerpen: een boom, een berg). *Eene geschoren kruin*.

Beklaaglijk — beklagenswaardig — deerniswaardig. Daar *deernis* eene eenigszins duurzame aandoening te kennen geeft, de daad van *beklagen* echter alleen het gevolg kan wezen van eene voorbijgaande opswelling, duidt *deerniswaardig* een hooger trap van lijden aan dan *beklaaglijk* en *beklagenswaardig*. Bij *beklaaglijk* treedt het eigenlijke begrip van klagen meer op den achtergrond, het zegt minder dan *beklagenswaardig* en wordt bovendien niet van personen gebezigd.

Beklagenswaardig, zie Beklaaglijk.

Bekend — ruchtbaar. Waarvan een aantal personen kennis dragen. Wat voor de openbaarheid bestemd was, wordt *bekend*; wat geheim had moeten blijven, of althans te vroeg wordt openbaar gemaakt, wordt *ruchtbaar*. *Ruchtbaarheid* onderstelt dus altijd onbescheidenheid. *De Russische regeering had in Januari 1878 hare maatregelen goed genomen, opdat hare vredesvoorwaarden niet te spoedig ruchtbaar werden.*

Bekennen — belijden. Een kwaad dat men gedaan heeft aan iemand mededeelen. *Belijden* ziet op eene vrijwillige, *bekennen* op eene min of meer afgedwongene schuldbelijdenis. *Men gebruikte vroeger de pijnbank om de misdadigers tot bekentenis te brengen.*

Beknopt — bondig — kort. Wat niet gerekt of vervelend is (eene rede of een geschrift). *Kort* zegt alleen, dat iets niet lang is; *beknopt*, dat men in een klein bestek het voornaamste, wat er over eene zaak te zeggen valt, bijeengebracht heeft: *een beknopt relaas van iets geven*; *bondig* dat een betoog of een gezegde kracht aan korthed paart. *Kort en bondig* = in weinig woorden.

Bekocht (aan iets ... zijn) — te duur (iets ... betaald hebben). De eerste uitdrukking is sterker dan de laatste. *Wie iets te duur koopt*, besteedt er slechts een hooger prijs voor dan eigenlijk noodig was; *wie aan iets bekocht is*, heeft zijn geld verspild aan eene zaak, die onbruikbaar is of die slechts luttele waarde heeft.

Bekomen — erlangen — krijgen — ontvangen — verkrijgen — verwerven. In het bezit van iets komen. *Krijgen* en iets deftiger *ontvangen* laten in het midden of men daartoe al dan niet moeite aangewend, stappen gedaan, aanleiding gegeven heeft. Men *ontvangt* een brief, maar men *ontvangt* ook antwoord. Een kind *krijgt* knorren, maar het *krijgt* ook permissie om uit te gaan; men *krijgt* de koorts. (*Ontvangen* onderstelt altijd, dat men iets van een persoon krijgt. *Vergeving van zonden ontvangen.*) *Bekomen*, *erlangen*, *verkrijgen* en *verwerven* daarentegen hebben altijd het bijdenkbeeld, dat men zich inspanning of moeite getroost heeft om tot het bezit te geraken of wel, dat men er al of niet met bewustheid aanleiding toe gegeven heeft. *Erlangen* komt bijna alleen in hooger en stijl voor; *verkrijgen* is sterker dan *bekomen*; *verwerven* zegt wederom meer dan *verkrijgen*. *Waar zijn deze goederen te bekomen? Door onvoorzichtigheid een ongeluk bekomen. De vrijheid erlangen. Eer en aanzien verkrijgen. Iemand's goedkeuring verwerven.*

Bekomen — beteren — herstellen — opkomen. In gezondheid vooruitgaan. *Beteren* zegt niets anders dan dit. *Bekomen* wordt gebezigd van een schrik, eene flauwte, enz. *Herstellen* ziet op eene volkomen genezing. *Opkomen* is het herstellen uit eene zware ziekte, waar groot gevaar bij was. De beteekenis dezer woorden kan overigens blijken uit den volgenden zin: *Sinds hij van zijne laatste flauwte bekomen is, betert de zieke van dag tot dag, zoodat er gegronde hoop bestaat, dat hij er van zal opkomen, ofschoon het nog lang duren kan, eer hij hersteld is.*

Bekommerd, zie **Bezorgd**.

Bekommeren (zich), zie **Aantrekken (zich)**.

Bekopen — betalen — boeten. De onaangename gevolgen van iets strafbaars of iets verkeers ondergaan. *Boeten* onderstelt eene overtreding en beschouwt hetgeen zij na zich sleept als eene gerechtelijke vergoeding; *betalen* bevat het denkbeeld van eene vrijwillige compensatie, *bekopen* dat van een ruilhandel. Een misdrijf *boeten*. *Eene roekeloosheid met zijn leven betalen*, d. i. haar als het ware door het brengen van het offer van zijn leven weer goed maken. *Een genot met den dood bekopen*, d. i. dat genot als het ware tegen het leven inruilen.

Bekoorlijk, zie **Aanminnig**.

Bekoren — betooveren — innemen — verrukken. Door ongemeene aantrekkelijkheid een sterken invloed oefenen. *Bekoren* (verleiden) drukt alleen de werking uit. *Dat kan mij niet*

bekoren. Leid ons niet in de bekoring. In betooveren, innemen en verrukken vertoont zich ook het uitwerksel. *Verrukken* is eene zoo sterke bekoring oefenen, dat we als het ware buiten ons zelf gebracht worden; *betooveren* is kluisterend bekoren, als het ware door toovermacht gevangen houden. *Hoe valsch toch Mastazza die betooverende diamanten (oogen) beoordeelde, toen hij beweerde, dat zij scheel zagen!* *Innemen*, dat op het vermogen ziet om harten te winnen, wordt alleen van personen gebruikt, en nog wel uitsluitend van honne geestelijke aantrekkelijkheden, of van het gelaat als den spiegel der ziel. *Eene innemende persoonlijkheid.*

Bekrachten — bevestigen — bezegelen — staven — verzekeren. Aan een verhaal, eene verklaring, enz. meer geloofwaardigheid bijzetten. Iemand *staaft* iets door het aanvoeren van bewijzen; *verzekert* iets door het beroep op zijne geloofwaardigheid; *bevestigt* iets door het afleggen eener gelijklopende verklaring; *bekrachtigt* en *bezegelt* iets door er op eenigszins plechtige wijze zijn zegel aan te hechten. *Bezegelen* wordt vooral gezegd van eene bekrachtiging door daden. *Zijne leer met zijn leven bezegelen.*

Bekreunen (zich), zie Aantrekken (zich).

Bekrompen — bevooroordeeld — eenzijdig — partijdig. De *bekrompene* velt een scheef oordeel, omdat zijn verstand te beperkt of te weinig ontwikkeld is; de *bevooroordeelde*, omdat hij eigen inzichten en overeengekomen voorschriften als een onfeilbaren toetssteen beschouwt; de *eenzijdige*, omdat hij slechts sommige punten van beschouwing in het oog vat en de andere verwaarloost; de *partijdige*, omdat hij zich laat beheerschen door vooringenomenheid of weerszin.

Bekwaam — geschikt — kundig. Wie de vereischten bezit om iets naar behooren te verrichten. *Kundig* ziet vooral op het bezit van theoretische kennis, *geschikt* op het bezit van praktische vaardigheid; *bekwaam* is wie kunde aan vaardigheid paart. *Hij is een bekwaam werkmán* beteekent: hij verstaat zijn vak grondig; *hij is een geschikt werkmán*: hij is handig en werkt goed. *Hij is een kundig rechtsgeleerde* beteekent: hij bezit veel rechtsgeleerde kennis; *hij is een bekwaam rechtsgeleerde* beteekent: hij is een geroutineerd advocaat.

Bekwaam, zie Begaafd.

Bel — schel. De *schel* is een klokvormig werktuig, waarin het geluid door een klepel veroorzaakt wordt; de *bel* is eigenlijk rond en klinkt door losse, daarin rammelende stukjes metaal. *Een*

kinderbel (rammelaar), *een narrenbel*. Deze onderscheiding wordt echter weinig in acht genomen. In verschillende plaatsen beslist het gebruik. De Rotterdammer b.v. spreekt altijd van de *bel*; *schel* behoort daar tot den deftigen en hoogeren stijl.

Belachelijk — bespottelijk. Wat *belachelijk* is, wekt alleen vroolijkheid op; wat *bespottelijk* is, vroolijkheid vermengd met afkeuring (*zich bespottelijk aanstellen*). *Belachelijk* ziet niet zoozeer op iets, dat op zich zelf verkeerd is, als wel op iets, dat het wordt door onoordeelkundige toepassing. *Eene belachelijke naïverij*.

Beladen — bevrachten. Met een last voorzien. *Bevrachten*, dat uitsluitend van schepen gebezigd wordt, is het zorgen voor eene lading. *Beladen* is het plaatsen van de lading op of in het voertuig. *Het schip was op de uitreis niet bevracht, maar slechts met ballast beladen*.

Belanden, zie Aanlanden.

Belang, zie Aanbelang.

Belangen, zie Aanbelangen.

Belangrijk — gewichtig. Beide woorden worden gebruikt om eene zaak van eenige beteekenis aan te duiden. *Gewichtig* ziet meer op hare volstreckte, *belangrijk* meer op hare betrekkelijke waarde. De uitvinding der boekdrukkunst in Europa is voorzeeker ook in het oog der Chineezzen eene *gewichtige* gebeurtenis, maar *belangrijk* is zij voor hen moeielijk te noemen.

Belangrijk, zie Aangelegen.

Belasting — oijns — tijns — tol — schatting. *Belasting* heet in het algemeen het geld, dat door de inwoners van een land, gewest, enz. ten algemeenen nutte wordt opgebracht; *schatting* in het bijzonder de jaarlijksche som door een vazalstaat aan zijn suze-rein te betalen, of de schadevergoeding in geld door een overwonnen staat aan zijn overwinnaar te geven (oorlogsschatting); *oijns*, *tijns* het servituut eener jaarlijksche uitkeering, dat op de eene of andere bezitting ligt; *tol* de belasting, die men betaalt voor het recht van passage of doorvoer.

Beleedigen — beschimpen — hoonen — krenken — smaden — smalen — verguizen — verongelijken. Iemand onrecht aandoen, hem in zijne rechten verkorten. *Verongelijken* heeft de ruimste beteekenis, en duidt de daad van benadeelen niet nader aan. *Beleedigen* zegt, dat zij bestaat in het aantasten van iemands eer, terwijl de andere woorden de wijze, waarop de beleediging plaats grijpt, nader omschrijven. Bij *beschimpen* staat het denkbeeld van spot, bij *hoonen* dat van bitterheid, bij *smaden* dat

van verachting op den voorgrond, en deze verschillende denkbeelden zijn in *verguizen*, dat verreweg het sterkst is, vereenigd. *Krenken* duidt behalve de daad van benadeelen ook het hartzeer aan, dat zij veroorzaakt. *Smalen* kan men zoowel op een voorwerp als op een persoon. Het beteekent uit nijd iemand of iets als gering of nietswaardig verwerpen.

*Gezwaaid door 't drietal fiere zonen
Van held Bourmont, die, wie hem hoonen,
Den naam van held verdient, was 't staal
Der Franschen gids ter zegepraal.*

Beleefd, zie **Beschaafd**.

Beleenen -- **verpanden**. Een voorwerp van waarde tot zekerheid stellen voor de teruggave eener geleende som, of voor het nakomen eener verbintenis. Bij *beleenen* geeft men pand, bij *verpanden* stelt men een pand. *Men beleent effekten, maar verpand zijn huis*. In figuurlijken zin kan dus alleen *verpanden* gebezigd worden. *Zijn woord, zijne eer, zijn leven verpanden*.

Beleid — **omzichtigheid** — **overleg**. Vereischten voor de goede regeling van den gang eener zaak. Wie zijn verstand en oordeel gebruikt bezit *overleg*; wie zich voor overijling weet te hoeden, gaat te werk met *omzichtigheid*. Wie beide eigenschappen in zich vereenigt, handelt met *beleid*. Voor moed, *beleid* en trouw.

Belemmeren — **beletten** — **tegenhouden** — **terughouden**. *Belemmeren* is den voortgang moeilijk maken, *beletten* den voortgang onmogelijk maken. *Tegenhouden* is sterker dan *belemmeren*; *terughouden* zegt meer dan *beletten*. Het gebruik dezer woorden blijke verder uit de volgende zinnen. *Het ongunstige weer, dat in de laatste dagen de operatiën belemmerde, belette de belegeraars met den noodigen spoed tot den aanval over te gaan; toen zij eindelijk gereed waren, werden zij door het bericht, dat de vrede gesloten was, verhinderd de vruchten hunner volharding te plukken. Voor de belegerden was het eene uitkomst, dat de belegeraars op deze wijze werden teruggehouden, want de verdedigingswerken zouden hen zeker niet lang hebben kunnen tegenhouden*.

Belemmering — **beletsel** — **belet** — **hindernis** — **verhinderung**. Hetgeen onze oogmerken of plannen dwarsboomt. *Belemmering*, *verhinderung* is de daad van belemmeren; *hindernis* (ook *verhinderung* en *belemmering*) hetgeen oponthoud teweegbrengt (*eene harddraverij met hindernissen*); *beletsel* hetgeen, zoolang het bestaat, de verrichting onmogelijk maakt (*eene beletsel om uit te gaan*). *Belet* ziet uitsluitend op de verhindering om iemands bezoek af te

wachten. *Belet vragen* is dus eene verkorting voor: *vragen of er ook belet is.* (Zie ook *Belemmeren.*)

Belendend, zie **Aangelegen.**

Belet, zie **Belemmering.**

Beletten, zie **Belemmeren.**

Beletsel, zie **Belemmering.**

Belgen — **vergrammen** — **verstoren** — **vertoornen.**

Iemand de kalnte van gemoed doen verliezen. Bij *verstoren* wordt het gemoed alleen meer of min ontstemd; de andere woorden geven heviger gemoedsbewegingen te kennen. In *belgen* staat het denkbeeld op den voorgrond eener plotselinge opwelling van drift, in *vertoornen* dat van een voorbijgaanden, in *vergrammen* dat van een aanhoudenden toorn.

Belijden, zie **Bekennen.**

Belofte — **geloofte** — **verbintenls.** *Belofte* is eene mondelinge toezegging; *verbintenis* eene plechtige belofte of eene geteekende verplichting; *geloofte* eene vrijwillige verbintenis (vooral jegens het Opperwezen). *De kloostergeloften.* *De geloofte van Jephtha.*

Beloonen — **betalen** — **loonen** — **vergelden.** Iemand iets geven of iets voor hem doen, omdat hij ons iets gegeven of iets voor ons gedaan heeft. *Betalen*, *loonen* (met loon betalen) onderstellen eene verplichte, *beloonen*, *vergelden* eene vrijwillige vergoeding. Bij *betalen* denkt men altijd aan eene geldelijke vergoeding, onverschillig waarvoor; bij *loonen* meer aan eene geldelijke vergoeding voor den arbeid gedurende eene bepaalde tijdruimte of voor eene zekere hoeveelheid werk verricht; vandaar dat men ook spreekt van *dagloon*, *weekloon*, *stukloon*. *Loonen*, *beloonen* hebben betrekking op den persoon, *betalen*, *vergelden* op de daad. *Beloonen* is iets geven als goedkeuring van hetgeen gedaan is; *vergelden* duidt meer aan, dat de vergoeding volkomen opweegt tegen den bewezen dienst. Men *beloont* een mindere (*de onderwijzer den leerling*, *de vader het kind*), men *vergeldt* ook zijns gelijke of zijn meerdere (*het kind den ouders*). Al deze woorden worden ook gebezigd in een ongunstigen zin. *Het gelag betalen* (ergens voor boeten). *Het kwaad loont zijn meester.* *Ik zal hem dien hoon vergelden.*

Belooning — **bezoldiging** — **loon** — **prijs.** Betaling voor arbeid. *Loon* is de vooraf bedongene som, waarvoor iemand lichamelijken arbeid verricht; *belooning* eene onverplichte vergoeding voor bewezen diensten; de betaling voor geestelijken arbeid; een blijk van waardeering, hetwelk men iemand voor vlijt, goed gedrag, enz. schenkt; *bezoldiging* de jaarwedde der ambtenaren; *prijs*

eene vooraf uitgelooftde belooning (in de laatste beteekenis). *Den prijs behalen.*

Beloop, zie **Bedrag**.

Beloop — gang — loop. De wending, die eene zaak neemt, en de vermoedelijke afloop, dien zij hebben zal. Is die wending zoodanig bekend, dat men den afloop met eenige zekerheid kan voorstellen, dan bezigt men *gang*, en in engeren zin *loop* (*de gang der zaken, de loop der dingen*); in het tegenovergestelde geval *beloop*. *Iets op zijn beloop laten*. In de spreekwijze: *'s werelds beloop* ziet beloop op de onbestendigheid der wereldsche zaken.

Beluisteren, zie **Afhooren**.

Bemantelen — bewimpelen — verbloemen. Een goeden schijn geven aan eene slechte zaak. *Bemantelen* en *bewimpelen* duiden eigenlijk aan: een leelijk uiterlijk door een sluier (mantel) bedekken om het te verbergen; *verbloemen*, het leelijke minder in het oog loopend trachten te maken door het aanbrengen van eene versiering van bloemen.

Bemerken — bespeuren — ontdekken — ontwaren — opmerken — waarnemen. De bewustheid van iets erlangen. *Bemerken* en *bespeuren*, welke de beteekenis hebben van iets aan zijne merkteekenen of zijn nagelaten spoor onderkennen, onderstellen, dat er niet alleen een indruk ontvangen is, maar ook, dat er eenige inspanning van het verstand heeft plaats gegrepen; *ontwaren* daarentegen geeft enkel dien indruk te kennen. Een bedrog, dat men *ontwaart*, ligt meer open dan een bedrog, dat men *bespeurt*. Omgekeerd doorziet men dus een bedrog, dat men *bespeurt*, beter dan een bedrog, dat men *ontwaart*. *Ontdekken* slaat op het vinden en bekend maken eener onbekende zaak. *Opmerken* duidt aan, dat men het bemerkte om de eene of andere reden tot het voorwerp eener bijzondere oplettendheid maakt (*men behoort in gezelschap zoo niet alles op te merken*); *waarnemen*, dat men het ontwaarde nader in het oog vat, aandachtig beschouwt. *Waarnemen*, zegt prof. Pierson, is het erlangen van zekerheid omtrent het bloot feitelijk bestaan eener volgorde, en wel zulk een erlangen als niet geheel aan de controle van anderen ontsnapt. Men zegt: ik *neem waar*, dat ik mij gebränd heb; maar niet, ik *neem waar*, dat ik hoofdpijn heb. Evenzoo neemt men niet zijne gezondheid, maar wel haren vooruitgang waar; niet zijne ziekte, maar wel dat zij verergert.

Bemiddelaar — scheidsman. Een persoon die een geschil beslecht. De *bemiddelaar* brengt de partijën tot elkander, door ze

tot wederzijdsche toegeliefelijkheid te bewegen; de *scheidsmān* wijst de zaak uit door te verklaren, wie gelijk en wie ongelijk heeft.

Beminnāar — **liefhebber** — **minnaar**. Wie eene sterke genegenheid of neiging voor iets bezit. *Minnaar* en *minnares* worden bij voorkeur gebezigd van de genegenheid van de eene kunne tot de andere. *Beminnāar* en *liefhebber* zegt men ten opzichte van ieder ander voorwerp, dat eene groote aantrekkelijkheid voor ons heeft, maar met dien verstande, dat de *beminnāar* zijne genegenheid of neiging op een edeler, de *liefhebber* op een minder edel voorwerp richt. *Een beminnāar der wetenschappen. Een liefhebber van wandelen.*

Beminnelijk, zie **Aanminnig**.

Beminnen — **houden van** — **liefhebben** — **lieven** — **minnen**. *Minnen* en *lieven* zijn meer dichtelijke uitdrukkingen, *liefhebben* duidt in den regel een lagere trap van genegenheid aan dan *beminnen*; in enkele gevallen is het echter edeler en sterker. *Uw liefhebbende vader. Houden van* is eene gemeenzame uitdrukking om te kennen te geven, dat men iemand gaarne ziet of iets gaarne doet of laat. *Ik houd van hem*, d. i. ik mag hem wel lijden. *Niet van visch houden.*

Bemoedigen, zie **Aanmoedigen**.

Benaming — **naam**. Een woord, waarmee men een voorwerp duidelijk aanwijst. Ten opzichte van eigennamen, d. i. namen welke niet aan *alle* voorwerpen van dezelfde soort eigen zijn, zooals *Willem*, *Amsterdam*, *de Rijn*, *de Denen*, *de Pyrenaeën* mag men alleen *naam* gebruiken. Ten aanzien der soortnamen, zooals *plant*, *mensch*, *rivier*, en der stofnamen, zooals *water*, *wijn*, enz. is het gebruik zoowel van *naam* als van *benaming* geoorloofd.

Bende, zie **Aanhang**.

Beneden — **onder**. Eene lagere ligging van iets aanduidend. *Beneden* drukt eene lagere ligging in het algemeen uit, eene ligging eenigszins dicht bij het middelpunt der aarde, terwijl *onder* eene lagere ligging ten aanzien van een ander voorwerp te kennen geeft. De vloer van het souterrain ligt *beneden* den grond. Een onderaardsche gang ligt *onder* den grond (omdat de grond haar overdekt). Figuurlijk gebezigd, voor lager in rang, heeft *beneden* dus ook eene ruimere beteekenis dan *onder*. In rang *beneden* den kolonel zegt niets anders, dan dat men een lagere rang bekleedt dan de kolonel, zonder dat men dezen tot chef behoeft te hebben; in rang *onder* den kolonel geeft te kennen, dat men in rang op den kolonel volgt, en dat men hem tot chef heeft.

Benemen — **berooven** — **ontnemen** — **ontrooven**. *Be-*

nemen ziet alleen op verlies van bezit; *berooven*, *ontnemen* en *ont-rooven* onderstellen meestal, dat het bezit op den ontnemer of roover overgaat. *Berooven* heeft een persoon tot voorwerp, de drie andere werkw. eene zaak. *Ontrooven* duidt het aanwenden van meer list of geweld aan dan *ontnemen*. *Iemand het leven benemen*, *zijn geld ontnemen*; *den vijand den buit ontrooven*; *iemand van zijn geld berooven*.

Benieuwd — nieuwsgierig — weetgierig. Begeerende te weten. *Nieuwsgierig* heeft veelal eene ongunstige beteekenis. Het geeft de zucht te kennen om dingen te vernemen, waarmee men niet noodig heeft, of die geen belang voor ons hebben, zooals de onbeteekenende voorvallen uit het dagelijksch leven. *Weetgierig* heeft betrekking op den dorst naar nuttige kundigheden. *Benieuwd* ziet op het verlangen naar bericht aangaande eene bepaalde zaak, die we of verwachten dat gebeuren zal, of van welker afloop we nog onkundig zijn. *Ik ben benieuwd, of zij elkander krijgen zullen.*

Benijden — misgunnen. Niet kunnen zien, dat een ander iets heeft. Men *misgunt* iemand iets, omdat men hem een kwaad hart toedraagt; om de zaak zelf is het hierbij minder te doen. Wie eene zaak *benijdt*, gunt haar daarom niet aan een ander, omdat hij haar voor zich zelf verlangt. *Benijden* staat echter lang niet altijd in zulk eene ongunstige opvatting, b. v. *hoe benijd ik u die vastheid van geloof!*

Benoemen, zie Aanstellen.

Benoodigheid, zie Behoefte.

Beoefenen — oefenen — uitoefenen. Waar het een bedrijf of handwerk geldt, zegt men *uitoefenen*. Van eene kunst zegt men zoowel dat zij *beoefend* als *uitgeoefend* wordt, doch in verschillende opvatting. Men *oefent* de *geneeskunst uit*, wanneer men zieken daardoor tracht te genezen, men *beoefent* de *geneeskunde*, wanneer men haar tot voorwerp van studie maakt. Men kan eene kunst *beoefenen* voor uitspanning, de man die er zijn beroep van maakt *oefent* ze *uit*. In uitdrukkingen als *macht*, *heerschappij*, *straf*, *wraak*, *deugden*, *plichten uitoefenen* is *uit* een overtollig toevoegsel. *Oefenen* en *beoefenen*, met betrekking tot eene of andere deugd gezegd, geven niet hetzelfde te kennen. Het *beoefenen* eener deugd onderstelt, dat men haar in toepassing brengt met bewustzijn, omdat men over haar wezen, hare strekking nagedacht heeft; *oefenen* ziet uitsluitend op de practijk. In eenvoud des harten *oefent* menig-een de gerechtigheid; de wijsgeer behoort haar te *beoefenen*.

Beoefenen, zie Bestudeeren.

Bepalen — vaststellen. Iets wat onzeker is zeker maken. *Bepalen* is door palen afzetten, *vaststellen* aan iets wankelends stevigheid geven. Een dag *bepalen* is dus juister dan een dag vaststellen, evenals den prijs *vaststellen* juister is dan den prijs *bepalen*; want in het eerste geval perkt men als het ware uit al de komende dagen één dag af, in het laatste geeft men aan den prijs, die iets onzekers en dobberends heeft, vastigheid. *Op het bepaalde uur vergaderde de commissie om het programma der feestelijkheden vast te stellen.*

Bepeinzen — overdenken. Daar peinzen de beteekenis heeft van geheel in gedachten verzonken te zijn, duidt *bepeinzen* eene sterkere inspanning van het denkvermogen aan dan *overdenken*. *Gods wet bepeinzen.*

Bepraten — ompraten. *Bepraten* = iemand door praten ergens toe overhalen, bewegen; *ompraten* = hem door praten van gevoelen of partij doen veranderen. *Ben ik in staat een eerwaardigen man als den abt om te praten?*

Beproeving — bezoeking — onheil — ongeluk — ongeval — ramp — tegenspoed — wederwaardigheid. Het kwaad, dat ons op onzen levensweg treft. *Ongeluk* is het tegenovergestelde van geluk; *onheil* het tegenovergestelde van heil; *ongeval* een bijzonder geval van ongelukkigen aard. *Onheil* wordt ook wel eens genomen voor een samenloop van ongelukken, gelijk *ongeval* voor eene reeks van ongevallen. *Tegenspoed* is het tegenovergestelde van voorspoed, dat de beteekenis heeft van voortgang in eene onderneming en van welslagen. *Wederwaardigheden* zijn rampspoedige ontmoetingen. Groote ongevallen noemt men *rampen*. *Beproeving* heeft het bijbegrip, dat de tegenspoed dienen moet tot het op de proef stellen van onze dengd of standvastigheid, *bezoeking*, dat hij ons wordt toegezonden tot straf voor onze zonden.

Beproeven — proef (de . . . .) nemen — onderzoeken. Eene poging aanwenden om tot eene nauwkeurige kennis van iets te geraken. Verkeert men geheel in het onzekere omtrent de uitkomst zijner nasporingen, dan *onderzoekt* men; meent men daarentegen eene bepaalde uitkomst te mogen verwachten, dan *neemt men de proef*. De waarnemingen der natuurkundigen moeten, om tot den rang van wetenschappelijke waarheden verheven te worden, door *proefnemingen* worden bevestigd. *Beproeven* is, naar zijne oorspronkelijke beteekenis, iets aan eene proef onderwerpen. Als de Apostel Paulus volgens de statenoverzetting zegt: *beproeft* alle dingen, dan geeft hij ons niet den raad om van alles, ook van het kwade, de proef te

nemen, maar om zoowel ons eigen gedrag als dat van anderen te *toetsen* aan de beginselen van waarheid en recht. Dat dit oudtijds werkelijk de beteekenis van *beproeven* was, blijkt zonneklaar uit het andere bijbelwoord: *Beproeft de harten of zij uit God zijn.* Gaandeweg is de zin van *beproeven* echter beperkt tot het onderwerpen eener zaak aan de proef, of er mogelijkheid bestaat om haar uit te voeren. *Ik wil het wel eens beproeven.*

Beraadslagen — **beraden (zich)** — **raadplegen.** Eene zaak tot het voorwerp eener ernstige overdenking maken. *Zich beraden* is raad met zich zelf nemen, met zich zelf te rade gaan. *Beraadslagen* onderstelt, dat de zaak belangrijk is, en dat er tusschen verscheidene personen over en weer over gesproken wordt; men kan het dus omschrijven door: met elkander ernstig overdenken en overleggen. *Raadplegen* ziet meer op het vragen en eenvoudig aanhooren van den raad van een persoon, in wiens kunde en doorzicht men vertrouwen stelt. *Een advocaat, een geneesheer raadplegen.*

Beraden (zich), zie **Beraadslagen.**

Beraden, zie **Bedachtzaam.**

Berekenen — **oprekenen** — **uitrekenen.** *Berekenen* = begrooten, nagaan hoeveel iets bedragen kan; *oprekenen* = eenige posten eener berekening te zamen voegen; *uitrekenen* = eene berekening maken met het doel eene bepaalde uitkomst te bekomen. Het gebruik dezer woorden blijkt voorts uit den volgenden zin: *Ik meende de kosten zoo nauwkeurig mogelijk berekend te hebben, maar nu ik de uitgaven opreken, blijkt het dat ik mij deerlijk misrekend heb, want ik kan het niet anders uitrekenen, of ik kom eene aanzienlijke som op mijne begrooting te kort.*

Berennen — **insluiten** — **omgeven** — **omringen** — **omsingelen.** *Zich rondom iemand of iets bevinden.* Met uitzondering van *omgeven* hebben al deze woorden het bijdenkbeeld, dat de omringing in een gesloten kring plaats heeft. *Omsingelen* is dicht omringen, nauw omsluiten. *Omgeven, omringen, omsingelen* met een persoonsnaam tot onderwerp onderstellen altijd, dat de handeling met een bepaald doel geschiedt, hetzij tot betooning van eerbied, of wel uit belangstelling, nieuwsgierigheid, enz. *Een talrijk gevolg van edelen omgaf den Vorst. Zijne vrienden omringden hem. Het gemeen omsingelde den vreemdeling en liet hem geen oogeblik rust.* *Insluiten* en *berennen* onderstellen steeds een omringen met een vijandelijk oogmerk (met de drie andere woorden is dit niet altijd het geval), en worden bij voorkeur gebezigd van vestingen of sterke steden, die men belegeren wil. *Insluiten* kan echter ook

van personen gebezigd worden. *Willem van Oostervant was in Zierikzee ingesloten. Berennen is onverwachts, snel insluiten, veelal door ruitery (rennende aanvallen); zoodat de bezetting den tijd niet heeft zich op een beleg voor te bereiden.*

Berg — **berggroep** — **bergkam** — **bergketen** — **duin** — **gebergte** — **hoogte** — **hoogvlakte** — **heuvel**. Eene verhevenheid boven de oppervlakte der aarde. Eene zeer kleine verhevenheid noemt men *hoogte*, eene kleine verhevenheid *heuvel*, eene groote verhevenheid (meer dan 300 M. boven den zeespiegel) *berg*. *Hoogten* werd vroeger gezegd van verhevenheden van iedere afmeting. *Offeren op de hoogten*. Eene verzameling van bergen heet een *gebergte*. Eene aaneengeschakelde rij van bergen heet *bergketen*. De lijn, welke de toppen eener bergketen vereenigt, heet de *bergkam*. Vertoont een gebergte geen bepaalden kam dan spreekt men van een *berggroep*. *Duinen* zijn de zandheuvels langs het strand, die de natuurlijke zeevering vormen. *Hoogvlakten* liggen minstens 500 M. boven den zeespiegel.

Bergen — **bewaren** — **wegsluiten**. *Bergen*, dat de beteekenis heeft van wegdragende op eene veilige plaats brengen, duidt aan, dat men iets behoedt voor oogenblikkelijk dreigend gevaar. *Het lijf bergen. De zeilen bergen. Bewaren* (iets beveiligen door er om heen te waren) is de veiligheid van iets duurzaam verzekeren, zorgen dat het niet verloren ga, vervreemd worde of wegrake. *'t Vergadren viel hem zwaar, nog zwaarder viel 't bewaren. Wegsluiten* zegt, dat men het te bewarene, tot grootere zekerheid, eene plaats geeft, waar het geheel buiten het bereik van anderen is.

Berggroep, zie **Berg**.

Bergkam, zie **Berg**.

Bergketen, zie **Berg**.

Bericht — **kennisgeving** — **mededeeling** — **naricht** — **tijding** — **verwittiging**. Wat tot iemands kennis gebracht wordt. *Kennisgeving* en *mededeeling* sluiten niet noodzakelijk in, dat de mededeeling met eenige belangstelling ontvangen wordt, *bericht* en *tijding* wel. *Kennisgeving* is eene *mededeeling*, die een eenigszins officieel karakter draagt. *Tijding* wordt van meer belangrijke zaken gebezigd dan *bericht*. *Naricht* heeft veelal de beteekenis van een bericht tot inlichting of waarschuwing. *Dit diene tot ons naricht. Verwittiging* ziet op iets, dat iemand volstrekt noodig heeft te weten.

Berispen, zie **Bedillen**.

Beroemd, zie **Befaamd**.

Beroep, zie **Ambacht**.

Beroepen — bijeenroepen — oproepen — samenroepen. Uitnoodigen om te verschijnen. Men *beroept* eene vergadering, *roept* haar *bijeen* of *roept* haar *samen*, maar men *roept* hare leden *op*. *Beroepen* wordt eigenlijk gebezigd van een lichaam, dat zich nog moet constitueren, *bijeenroepen* en *samenroepen* daarentegen van een reeds aanwezig lichaam, welks leden tot het houden eener bijeenkomst worden uitgenoodigd.

Beroepen, zie Aanstellen.

Beroeringen, zie Beroerten.

Beroerten — beroeringen — mouterij — onlusten — oploop — oproer — opstand — standje. Verstoring der orde. *Standje* is een straatwist, waarbij het publiek geen andere rol dan die van toeschouwer vervult om zich te vermaken. Bij *oploop* ligt aan het samenstromen der menigte eene onrustige en oproerige beweging der gemoederen ten grondslag. Slaat deze beweging tot gewelddadigheid over, dan ontstaat er *oproer*. Een verzet van soldaten tegen hunne officieren, maar ook weerspanning tegen de gestelde machten in het algemeen is *mouterij*. Is de *mouterij* niet van voorbijgaanden aard en breidt zij zich uit, dan wordt zij een *opstand*. *Onlusten, beroeringen* en *beroerten* (beide laatstgenoemde woorden tegenwoordig minder in gebruik) zijn langdurige burger-twisten. *De Nederlandsche beroerten in de zestiende eeuw.*

Berokkenen — brouwen — verwekken — teweegbrengen — veroorzaken. Iets bewerken of doen plaats grijpen. *Veroorzaken, verwekken* en *teweegbrengen* worden zoowel in een goeden als in een slechten zin gebezigd. Iemand vrengde of droefheid *veroorzaken*. Eene verzoening of eene verwijdering *teweegbrengen*. Iemand onaangenaamheden of blijdschap *verwekken*. *Veroorzaken* en *verwekken* onderstellen, dat de werking snel, *teweegbrengen* dat zij langzamer plaats heeft. Een onvoorzichtig wegge worpen lucifer *veroorzaakt* of *verwekt* brand; broeiend hooi kan brand *teweegbrengen*. *Berokkenen* en *brouwen* hebben altijd de beteekenis van het teweegbrengen van iets kwaads. *Brouwen* duidt daarenboven nog aan, dat de bewerker zich van list en bedrog heeft bediend, om tot zijn doel te geraken.

Dat schroomlijk land- en waterdier

Heeft heel wat onheils mij gebrouwen,

laat Mr. van Marle in zijn rapport van *Xerxes Deuteros* aan den raad zijner ministers Napoleon van een Russischen admiraal zeggen, die een gedeelte van het Russische leger kommandeerde.

Berooven, zie Benemen.

Berouw — boetvaardigheid — leedwezen — spijt — wroeging. Het pijnlijke gevoel, dat zich van ons meester maakt bij het besef, dat wij verkeerd gehandeld hebben. *Spijt* is de zwakste uiting daarvan; men kan die ook gevoelen over volkomen onschuldige handelingen. *Van achteren spijt het mij toch, dat ik niet naar het concert gegaan ben. Leedwezen* onderstelt eene daad, waardoor we ons zelf of anderen werkelijk benadeeld hebben, en die we om die reden ongedaan wenschen te kunnen maken. Diep en aanhoudend leedwezen over onze misslagen of misstappen noemt men *berouw*. *En wat is de vernieuwing van een hart, dat zijn genot zoekt buiten de liefde en de zelfverloochening, anders dan berouw? Berouw* wordt *boetvaardigheid*, wanneer het vergezeld gaat van de bereidwilligheid om de straf te ondergaan, die ons tot verzoening onzer overtreding en tot onze verbetering wordt opgelegd. *De boetvaardige zondares. Wroeging* is het knagend zelfverwijt van den misdadiger, die te verhard is om zich te bekeeren, maar toch de stem van zijn geweten niet kan onderdrukken. Gelijk *berouw* tot *boetvaardigheid* leidt, leidt *wroeging* tot *wanhoop*.

Berucht, zie Befaald.

Beschaafd — beleefd — hoffelijk — wellevend — welgemanierd. In ruimeren zin staat *beschaafd* tegenover wild, wat nog in den natuurstaat verkeert; in engeren zin duidt het zoowel de algemeene kennis als de goede manieren aan, die wij aan de opvoeding te danken hebben. *Wellevend* en nog sterker *welgemanierd* en *hoffelijk* — het laatste de hoogste trap van wellevendheid, de hoofsch wellevendheid — zien uitsluitend op het bezit van goede manieren. *Beleefd*, hetwelk enkel te kennen geeft, dat men de welvoegelijkheid in acht neemt en iemand de verschuldigde eer niet onthoudt, onderstelt zelfs niet eens het bezit van goede manieren, want men kan zeer goed iemand aerbiedig bejegenen, zonder daarbij juist de voorschriften der etiquette in acht te nemen. Eene boerin, die tegen iemand van aanzien eene boersche dienaarssse maakt, is *beleefd*.

Beschamen — teleurstellen. Verhinderen dat eene verwachting vervuld wordt. *Beschamen* is sterker dan *teleurstellen* en ziet op het berokkenen eener grievende teleurstelling. Iemand, die zich in groote verlegenheid bevindt, en nog maar van één persoon redding verwacht, zegt b. v. tegen dien persoon: *Beschaam mijne hoop niet!*

Beschaving, zie Verlichting.

Bescheiden — ontbieden. Iemand bevel geven om te verschijnen. In *bescheiden* ligt het bijdenkbeeld, dat dag en uur uit-

drukkelijk zijn aangewezen. Men zegt ook *tijd* en *plaats bescheiden*.

Bescheiden — ingetogen — zedelijk — zedig. Wiens gedrag zich door betamelijkheid en terughouding kenmerkt. *Ingetogen* is hij, die zijne driften weet te beheerschen en zich voor buitensporigheden hoedt (*een ingetogen gedrag*); *bescheiden* hij, die geen hooge gedachten van zich zelf koestert, naar lof noch eer streeft, met een eenvoudig maar gul onthaal tevreden is, geen buitensporige winsten najaagt. *Bescheiden* nadert dus sterk tot de beteekenis van nederig. *Volgens mijne bescheiden meening* wil zeggen, dat men zijne meening gaarne wil laten varen voor eene betere. *Zedig* ziet eigenlijk alleen op het uiterlijk betoon van bescheidenheid, ingetogenheid en nederigheid, en is dus eene zwakker uitdrukking dan *zedelijk*, hetwelk het bezit van zedelijke beginselen insluit.

Beschermen, zie Behoeden.

Bescherming — hoede. Beveiliging voor gevaar. *Hoede* = beveiliging voor gevaar in 't algemeen; *bescherming* = beveiliging voor gevaar dat werkelijk dreigt. *God neme u onder zijne hoede!* Toen de jonge, bandeloze Alcibiades in het gymnasium een mededinger met den discus doodelijk gewond had, vluchtte hij tot den daar aanwezigen Socrates om bescherming.

Beschijnen, zie Bestralen.

Beschimpen, zie Beleedigen.

Beschonken — dronken. *Beschonken* is in den mond der beschaafden een euphemisme voor *dronken*, gelijk de volkstaal er het platte *bezopen* voor in de plaats stelt. Figuurlijk wordt alleen *dronken* gebezigd. *Dronken van weelde.*

Beschouwen, zie Aanblikken.

Beschrijven, zie Afmalen.

Beschuldigen, zie Aanklagen.

Beschutten, zie Behoeden.

Beseffen, zie Begrijpen.

Beslaan — beademen — bewasemen. *Beslaan* is verschieten door damp in het algemeen; *beademen* doen verschieten door adem; *bewasemen* doen verschieten door waterdamp.

Beslag — deeg. Meel dat door bijvoeging van water in den toestand gebracht is, om gebakken te kunnen worden. *Beslag* is dun en vloeibaar, *deeg* dik en stijf.

Besluit — einde — slot. Het laatste gedeelte eener zaak of handeling. *Einde* is het allerlaatste gedeelte van iets in het algemeen, *slot* het einde van een afgewerkt geheel. Men zegt dus het *slot* van een brief, maar het *einde* van eene bladzijde. Van een boek gebruikt

men zoowel *einde* als *slot*. Eigenlijk *eindigt* het boek op de laatste bladzijde, en vormt de laatste volzin het *slot*. *Besluit* is de daad van besluiten, van eindigen. Men kan dus wel van het *besluit* eener redevoering spreken, omdat men zich dan den spreker als het ware nog sprekend voorstelt. Daar *slot* altijd het bijbegrip van voltooiing heeft, kan men b. v. niet zeggen het *slot* van het leven, van eene reis, van eene wandeling.

Besluiten, zie **Afleid.**

Besmettelijk, zie **Aanstekelijk**.

Besparen — **uitwinnen**. *Besparen* is in zoover van *uitwinnen* te onderscheiden, dat het een rechtstreeksch ter zijde leggen aanduidt van hetgeen men sparen wil, terwijl *uitwinnen* meer een sparen te kennen geeft door niet uit te geven. Om wat te *besparen* moet iets gedaan, om *uit te winnen* wat gelaten worden. Men kan zich zelf of een ander geld *besparen*, *doen uitwinnen*, ook een arbeid *besparen*, in welk geval *besparen* beteekent de inspanning, welke die arbeid zou vereischen, onnoodig maken. Maar door en door onjuist is de uitdrukking, hoe algemeen zij ook gebezigd wordt, *iemand verdriet besparen*, hetwelk niet anders kan beteekenen, dan hem het verdriet doen behouden, dus juist het tegenovergestelde is van wat men zeggen wil. Men schrijve: *iemand voor verdriet bewaren*.

Bespeuren, zie **Bemerken**.

Bespoedigen — **verhaasten**. Meer voortgang aan iets geven. Daar *haast* het bijbegrip van overijling heeft, wordt *verhaasten* meestal in een kwaden zin gebruikt. *Verhaast u maar niet*. *Haastige spoed is zelden goed*.

Bespottelijk, zie **belachelijk**.

Besprengen — **besproeien**. Eene zelfstandigheid in sijne deeltjes op iets strooien. *Besprengen* wordt zoowel van eene vaste als van eene vloeibare zelfstandigheid gebruikt. Het vleesch met zout, met pekkel *besprengen*; *besproeien* alleen van eene vloeibare: *de regen besproeit het aardrijk*.

Bespringen — **overvallen**. Beide woorden zijn schilderachtige uitdrukkingen, om het onverwachte van een aanval te kennen te geven. *Overvallen* zegt alleen, dat men zich plotseling op iemand werpt, *bespringen* daarenboven, dat dit met een *sprong* geschiedt op de wijze van een wild dier. *Overvallen* wordt ook figuurlijk gebruikt. *Iemand met eene vraag overvallen*.

Besproeien, zie **Besprengen**.

Bestaan, zie **Aanwezen**.

Bestand — **wapenschorsing** — **wapenstilstand**. **Staking**

der vijandelikheden gedurende zekeren tijd. Eene *wapenschorsing* heeft den kortsten duur. Zij wordt dikwijls slechts voor enkele uren gesloten om de gewonden te vervoeren en de dooden te begraven. Een *wapenstilstand* loopt over eene langere tijdruimte, en dient gewoonlijk tot het aanknoopen van onderhandelingen over den vrede. *Bestand* eindelijk noemt men een vrede voor een bepaalden tijd. *Het twaalfjarig bestand*.

Besteden, zie **Aanwenden**.

Bestek — **ontwerp** — **plan** noemt men de uitdrukking der denkbeelden, waarnaar een werk, inzonderheid een bouwkundig werk, moet worden uitgevoerd. De eerste aanleg heet *ontwerp*; de tekening heet het *plan*. *Bestek* noemt men het definitieve ontwerp, waarnaar de aanbesteding plaats heeft, het breedvoerige ontwerp met de beschrijving.

Bestellen — **bezorgen** — **overhandigen**. Zorgen dat iets de plaats zijner bestemming bereike. *Bezorgen* is de ruimste uitdrukking; het laat de wijze der overbrenging geheel onbepaald. *Bestellen* sluit in, dat de bezorging geschiedt door bepaaldelijk daartoe aangewezen personen en tegen geldelijke schadeloosstelling (*brieven, pakjes bestellen; een besteller*); *overhandigen*, dat men de goederen aan den persoon, voor wien zij bestemd zijn, zelf overgeeft.

Bestendig, zie **Aanhoudend**.

Bestendig — **duurzaam** — **onveranderlijk** — **onverzettelijk** — **onwankelbaar** — **onwrikbaar** — **standvastig** — **vast**. Wat blijft zooals het is. *Bestendig* is hetgeen uit zijn aard niet verandert, *duurzaam* wat uit zijn aard niet ophoudt, *onveranderlijk* wat ook door oorzaken van buiten niet veranderd worden kan. Het weder kan *bestendig* zijn, een vrede kan *duurzaam* wesen, God is *onveranderlijk*. *Hij bezit weinig bestendigheid*, beteekent: hij mist het vermogen om met het aangevangene voort te gaan, of bij zijne zaken te blijven. *Vast* is wat een sterken samenhang heeft en dus weinig aan gevaar van verandering bloot staat. *Een vast lichaam*. Figuurlijk: *eene vaste gezondheid, een vast karakter*. *Vastheid* van karakter leidt tot *standvastigheid*, maar zij outaardt in *onverzettelijkheid*, wanneer men aan zijne beginselen en meeningen blijft vasthouden tegen beter weten in. *Onwrikbaar, onwankelbaar* en *onverzettelijk* worden meestal overdrachtelijk gebezigd. *Een onwankelbaar geloof* is een geloof, dat met geen innerlijke zwakheid heeft te worstelen. *Een onverzettelijk geloof* duidt een geloof aan, dat bestand is tegen aanvallen van buiten. Een geloof, dat zoowel *onwankelbaar* als *onverzettelijk* is, noemt men *onwrikbaar*.

Bestralen — beschijnen. *Bestralen* is stralende beschijnen, dus *beschijnen* met eigen licht. Men zegt daarom van de maan, dat zij de aarde *beschijnt*, niet dat zij haar *bestraalt*. Dit is ook de reden, waarom figuurlijk altijd *bestralen* gebezigd wordt. *Met 's kemels gunst bestraald.*

Bestraten — plaveien. Een weg hard maken door hem met steenen te beleggen. *Bestraten* geschiedt met op den kant gelegde, *plaveien* met vlak gelegde steenen.

Bestudeeren — beoefenen. *Bestudeeren* ziet op het vergaren van theoretische, *beoefenen* op het verwerven van practische kennis. Men *bestudeert* de leerstellige godgeleerdheid, maar men kan de practische godgeleerdheid ook *beoefenen*.

Bestuur, zie Beheer.

Betalen, zie Beloonen.

Betalen — voldoen. Eene schuld vereffenen. Heeft de delging der schuld als het ware op hetzelfde oogenblik plaats, dat zij gemaakt is, dan bezigt men *betalen*. Men *betaalt* in een winkel wat men er koopt. Verloopt er echter tusschen het maken der schuld en hare afdoening eenige tijd, dan is *voldoen* de juiste uitdrukking. Men *voldoet* eene rekening, en deze wordt ten bewijze daarvan voor *voldaan* geteekend.

Betalen, zie Aflossen.

Betalen, zie Bekoopen.

Betamen, zie Behooren.

Betasten, zie Aanraken.

Beteekenen, zie Beduiden.

Beteekenis — zin. Het door een woord uitgedrukte begrip. Indien men een onderscheid tusschen *beteekenis* en *zin* wil aannemen, dan kan men zeggen, dat *beteekenis* ziet op het begrip, dat een woord volgens zijne afleiding uitdrukt, *zin* op het begrip, dat het gebruik er in legt. Door eene aanhoudende verkeerde toepassing kan zelfs de beteekenis van een woord ten slotte gewijzigd worden. Dit is onder andere het geval geweest met het woord *berucht*, dat eigenlijk in gerucht staande, algemeen bekend aanduidt, en nog bij de Groot en Vondel in eene goede opvatting, in die van *vermaard* voorkomt.

Beteren, zie Bekomen.

Betengelen, zie Matigen.

Beteuterd, zie Bedeesd.

Betoog — vertoog. Uiteenzetting der gronden, waarop eene overtuiging rust. *Vertoog* onderstelt altijd, dat het in eene eenige-

zins uitvoerige rede of schriftelijk geschiedt. Men kan al sprekende met iemand iets *betoogen*, maar zoolang men een *vertoog* houdt, heeft men alleen het woord.

Betoogen — bewijzen. Eene zaak voor anderen tot klaarheid brengen. *Betoogen* is sterker dan *bewijzen*. Het is zijne zienswijze zoo geleidelijk ontwikkelen, en er zulke klemmende bewijzen voor aanvoeren, dat de hoorder zich onwillekeurig gewonnen geeft.

Betoonen — betuigen — bewijzen. Iemand ergens de verzekering van geven. Men *betuigt* iemand zijne vriendschap door woorden; men *betoot* hem zijne vriendschap door eene voorkomende behandeling; men *bewijst* hem zijne vriendschap door zich moeite of opoffering voor hem te getroosten.

Betoveren, zie Bekoren.

Betrachten — doen — kwijten (zich). Zijn plicht volbrengen. *Doen* is de ruimste uitdrukking, en kan ook van rede-looze wezens gebezigd worden. Van een jachthond, een aap, een paard kan men zeggen, dat zij hun werk goed *doen*, wanneer zij de diensten, waartoe zij zijn afgericht, stipt verrichten. *Betrachten*, hetwelk oudtijds de beteekenis had van beschouwen, overwegen, duidt eene zelfbewuste plichtsvolbrenging aan, en is dus slechts op redelijke wezens toepasselijk. Hetzelfde verschil bestaat tusschen *doen* en *zich kwijten*. Laatstgenoemde uitdrukking, die zich losmaken, zich ontdoen beteekent, kan natuurlijk ook alleen van hem gebezigd worden, die beseft, dat de eene of andere verplichting op hem rust. *Zich van eene opdracht kwijten*.

Betrappen — ontdekken. Te weten komen, wie iets kwaads of verkeerd bedreven heeft. *Ontdekken*, dat eene voorafgaande nasporing insluit, heeft eerst eenigen tijd na de daad plaats; *betrappen* (den voet op iets zetten, overvallen) onderstelt, dat men den bedraver bij zijn werk verrast. *Iemand op oneerlijkheid betrappen*. *Op heeter daad betrappen* is dus eenigszins een pleonásme.

Betreffen, zie Aanbelangen.

Betrekken — wikkelen (in). Iemand in een proces wikkelen, in rechten betrekken. *Wikkelen in* ziet op de moeielijkheden, die men zijne tegenpartij daardoor berokkent, *betrekken* op de noodzakelijkheid, waarin deze zich daardoor ziet gebracht, om voor de rechtbank te verschijnen.

Betrekken — bewolken — verduisteren. *Verduisteren* wordt gezegd van iets lichtgevends, welks stralen onderschept worden. *De kap verduistert de lamp*. *Eene zons-, eene maansverduistering*. *Betrekken* en *bewolken* worden gebezigd van den dampkring,

wanneer deze met waterdamp bezwangerd is. Bij eene *bewolkte* lucht vereenigen zich de nevels tot kleine dampcellen, die op eenigen afstand boven ons hoofd in de lucht drijven. Bij eene *betrokken* lucht bedekken zij het uitspansel als met een donkeren sluier en verbergen de zon. Figuurlijk noemt men een somber gelaat, dat aan de somberheid van het verduisterde uitspansel herinnert, *eene betrokken gelaat*.

Betrekking, zie Ambt.

Betrekking — overeenkomst. Onderlinge verwantschap. Bij *betrekking* vloeit die verwantschap voort uit het wezen der dingen zelf, bij *overeenkomst* is zij iets toevalligs. *De betrekking tusschen moeder en kind is van alle banden des bloeds verreweg de hechtste. Er bestaat tusschen dit echtpaar weinig overeenkomst in denkbelden en neigingen. Het gelaat van sommige menschen vertoont eene sterke overeenkomst met dat van sommige dieren.*

Betreuren, zie Treuren.

Betuigen, zie Betoonen.

Betwisten — aanspraak maken op. Rechten op iets meenen te hebben en die laten gelden. *Betwisten* onderstelt, dat anderen dezelfde rechten meenen te hebben, en dat men dus de zijne met geweld moet handhaven. Dieren *betwisten* elkander hunne prooi. Menschen *betwisten* elkander eene erfenis, eene betrekking, den voorrang enz.

Beugel - ring. Een *ring* heeft eene regelmatige ronde gedaante, een *beugel* eene onregelmatige. *Beugel* wordt inzonderheid gebezigd van den ring, waardoor de bal in de kolfbaan geslagen wordt. Van hier: *het kan niet door den beugel*, het kan er niet door. Zoo ook: *beugeltasch, knipbeugeltje*.

Beuken — kloppen — slaan — tikken. Het snel en eenigszins hard aanraken van een lichaam en het daardoor veroorzaakte geluid. *Tikken* is de zwakste uitdrukking; het beteekent zacht, of ook zacht en aanboudend slaan. *Iemand op de vingers tikken. Het horloge tikt. Slaan* onderstelt eene groote krachtsinspanning en het voortbrengen van een sterker geluid, maar sluit geen duur in. *Hij heeft mij geslagen. De klok slaat. Kloppen* is hard en aanboudend slaan, een begrip dat nog versterkt is in *beuken*. *Het hart klopt* (slaat ongemeen hard). *Hij is geducht geklopt. Stokvisch beuken* (door slaan zacht maken). *De muur werd door den stormram geweldig gebeukt*.

Beul — henker — scherprechter. Een persoon, die een lijfstraffelijk vonnis voltrekt. *Scherprechter* is de gewone benaming.

In den mond van het volk heet hij *beul*; hierbij denkt men bepaald aan het *folteren* der misdadigers (men denke aan *afbeulen*; vandaar ook *beul* = wreedaard; *vrouwenbeul* = een man, die zijne vrouw mishandelt). *Henker*, nu als zelfstandig naamwoord verouderd, is afkomstig van het Duitsche *henken*, dat ophangen beteekent; eene enkele maal wordt het nog als tusschenwerpsel gebruikt: *wat henker!*

Beuling — saucijs — worst. *Beuling* en *worst* zijn de geslachtsnamen, ofschoon *worst* meestal van dennere, *beuling* meestal van dikkere worsten gezegd wordt. *Saucijs* is een soortnaam, waarmee men een sterk gezouten en gekruide worst van varkensvleesch aanduidt.

Beuren — ontvangen. Tusschen geld *ontvangen* en geld *beuren* bestaat dit onderscheid, dat *beuren* schier uitsluitend gebezigd wordt van het ontvangen van het verschuldigde voor geleverde waren. *Ik heb van de week nog maar drie gulden gebeurd.*

Beurt — rangorde. Geregelde volgorde. *Rangorde* is eene volgorde, die zich regelt naar het verschil in aanzien en waardigheid, *beurt* ziet op eene volgorde, die willekenrig is vastgesteld. *Beurt* onderstelt altijd eene handeling. De grootwaardigheidbekleeders volgens hunne *rangorde*. *Het is mijne beurt om te spelen. Ik lig aan de beurt.*

Beurt (te ..... vallen) — bejegenen — gebeuren — ontmoeten — overkomen. Geschieden met betrekking tot iemand. *Gebeuren* ziet op het plaats grijpen van iets gewoons, dat niet afwijkt van den geregelden gang van ons leven. Het is in dezen zin nog alleen in gebruik in spreekwijzen als deze: *dat is mij nog nooit, dat is mij wel eer gebeurd. Ontmoeten*, dat in deze beteekenis ook weinig meer voorkomt, en *bejegenen* hebben het bijbegrip van iets ongewoons of onverwachts; *wedervaren* dat van iets merkwaardigs of belangrijks. *Wat mij daar bejegende, zal ik u in korte woorden mededeelen. Het verhaal van zijn wedervaren werd met onverdeelde belangstelling aangehoord. Overkomen* heeft in den regel eene ongunstige, *te beurt vallen* eene gunstige beteekenis. *Wat is mij al niet overkomen! Een geluk grooter dan mij nog ooit is te beurt gevallen.* Minder juist is daarom ook de uitdrukking bij Hooft te vinden: *de droefheid, die ons valt te beurt.*

Beurtelings, zie Afwisseling (bij).

Beurs — zakje — tasch. Een werktuig om iets in te dragen. *Beurs* wordt uitsluitend gebezigd van een zakje bestemd tot het dragen van geld. Figuurlijk duidt *beurs* het geld zelf aan: *hij heeft eens goede beurs*; ook wel de vaste toelage, die iemand uit een

of ander fonds voor' zijne studie ontvangt. *Uit eene beurs studeeren.* Een *zakje* is gewoonlijk gemaakt van linnen, katoen of eene soortgelijke stof; eene *tasch* wordt veelal aan een draagband over den schouder gedragen. *Schoollasch, weitasch.*

Beuzelen — talmen — treuzelen — sukkelen. Zijn tijd slecht besteden of met zijn werk niet vorderen. Het eerste gedeelte dezer bepaling slaat op *beuzelen*, het tweede gedeelte op de andere woorden. Wie *beuzelt* verspilt zijn tijd (of zijne woorden: *beuzelpraat*) aan nietigheden; wie *talmt*, *treuzelt* en *sukkelt*, houdt zich wel bezig met degelijke werkzaamheid, maar schiet er niet mee op. De *talmer* stelt uit, de *treuzelaar* maakt geen spoed, de *sukkelaar* wil wel, maar kan niet. *Hij talmd lang eer hij begon, en treuzelde vervolgens zoodanig, dat ik hem voor een rechten sukkelaar zou gehouden hebben, als ik hem niet beter gekend had.*

Bevallen, zie **Aanstaan**.

Bevallig, zie **Aanminnig**.

Bevallig, zie **Aanvallig**.

Bevangen — overmeesteren — vermeesteren. Iemand onder zijne macht brengen (bij persoonsverbeelding van slaap, schrik enz. gezegd). *Bevangen* is sterker dan *vermeesteren* of *overmeesteren*. Het onderstelt, dat de aanval zoo plotseling geschiedt, dat er aan geen tegenstand valt te denken. *Van morgen beving mij de slaap in de kerk, maar ik zal zorgen, dat hij mij onder den avondgodsdienst niet weer overmeestert.* Het voorvoegsel *ver* in *vermeesteren* is hetzelfde als *over* in *overmeesteren*. Deze beide woorden beduiden eigenlijk geheel hetzelfde. Misschien is het laatste iets krachtiger.

Bevatten, zie **Behelzen**.

Bevatten, zie **Begrijpen**.

Bevatting, zie **Doorzicht**.

Beveiligen, zie **Behoeden**.

Bevel — gebod — last — opdracht — order — voorschrift. Eene duidelijke aanwijzing, die iemand ontvangt, ten einde er zich naar te gedragen. *Voorschrift* heeft de ruimste beteekenis. Het ziet zoowel op eene aanwijzing, waarnaar wij ons, als het ons goeddunkt, *kunnen* gedragen, zooals eene vriendschappelijke raadgeving, een welmeenenden wenk, als op eene zoodanige, waarnaar wij ons gedragen *moeten*. *Men gaf hem uitvoerige voorschriften op reis mede. Een wettelijk voorschrift. Bevel*, de daad van bevelen, en *gebod*, de daad van gebieden, sluiten de verplichting tot gehoorzaamheid in. *Gebod* is deftiger en edeler, en onder-

stelt in den regel een voorschrift, dat niet alleen voor het oogenblik kracht heeft, maar dat gedurende een lang tijdsverloop moet worden opgevolgd. *Gods geboden*. Een enkele maal komt *bevel* ook voor in deze opvatting.

*God, wiens bevel niet door mag dringen
Bij 't volk, dan door der priestren mond,
Verdraaid, misvormd door vond bij vond.*

Last van laden, hetgeen op iemand geladen wordt, duidt overdrachtelijk iets aan, dat men anderen te doen geeft, en is dus een zoodanig bevel of gebod, dat van den kant van hem, tot wien het gericht wordt, werkzaamheid medebrengt. *De regeering gelastte haar ambassadeur hierover ophelderingen te vragen*. *Opdracht* noemt men een last, dien men vrijwillig op zich neemt. *Ik zal mij uwe vereerende opdracht met genoeg laten welgevalen*. *Order* geeft een bevel tot schikking of regeling te kennen, bij uitbreiding: bekendmaking, bevel. *Een dagorder*. *Ik geef u order den dief te arresteeren*. Dikwijls staat het ook voor bevelen in het algemeen. *Wacht mijne orders af! Is er iets van uwe orders? (Hebt ge iets te gelasten?)*

Beven — **rillen** — **sidderen** — **trillen**. In eene golvende beweging zijn. Van eene snelle maar zacht golvende beweging zegt men *trillen*. *De snaar trilt*. *Beven* drukt een hooger graad dier beweging uit, ja het dient zelfs om bij levenlooze voorwerpen den allerhoogsten trap er van aan te duiden. *Eene aardbeving*. Bij levende wezens, waar de sterkste beweging door innerlijke aandoening veroorzaakt wordt, wordt hevig *beven* uitgedrukt door *sidderen*. *Sidderen van angst, van schrik*. *Trillen*, een licht beven of rillen ten gevolge eener tijdelijke vermindering der dierlijke warmte, kan evenals *sidderen* slechts van levende wezens gebezigd worden. *Van konde trillen of rillen*.

Bevestigen, zie **Bekrachtigen**.

Bevljigten (zich) — **toeleggen (zich . . . op)**. *Zich bevljigten* is vlijt toonen in het algemeen. *Zich toeleggen* heeft altijd het bijbegrip, dat men zijne vlijt aanwendt met het doel zijne kennis te vermeerderen of zich ergens in te oefenen. *Daar gij u in mijne afwezigheid zoo bevljigt hebt, wensch ik u dit tot belooning te schenken*. *Als ge u zoo op de studie blijft toeleggen, zult gij het ver brengen*.

Bevoegd — **gemachtigd** — **gerechtigd**. Wie wettige aanspraak op het bezit of de uitoefening van iets heeft. In de eerste beteekenis wordt alleen *gerechtigd* gebruikt. *Gerechtigd tot eene erfenis*. Wat de tweede beteekenis aangaat, sluiten *recht* en *bevoegdheid* elk-

ander in; men kan zich het eene niet denken zonder het andere. Wie op grond zijner bekwaamheid en geschiktheid het *recht* heeft gekregen om te onderwijzen, heeft de *bevoegdheid* om als onderwijzer te worden aangesteld. De *kiesgerechtigde* heeft de *bevoegdheid* om te kiezen, de *stemgerechtigde* de *bevoegdheid* om te stemmen. *Gemachtigd* noemt men hem, op wien een ander zijne macht, in dit geval zijn *recht* en zijne *bevoegdheid*, heeft overgedragen. *Hij zal in deze zaak als mijn gemachtigde optreden. De gemachtigden*, d. z. de leden van een kerkelijk kiescollege, die door de stemgerechtigde leden der gemeente tot hunne vertegenwoordigers zijn aangewezen.

Bevoelen, zie **Aanraken**.

Bevolkt — **volkrijk**. *Bevolkt* is eene plaats, een oord, waar het niet aan inwoners ontbreekt, *volkrijk* eene plaats, een oord waar de inwoners talrijk zijn. *Drenthe is van al de Nederlandsche provinciën de minst bevolkte. Amsterdam is van alle Nederlandsche steden de volkrijkste stad.*

Bevooroordeeld, zie **Bekrompen**.

Bevrachten, zie **Beladen**.

Bevredigen — **voldoen**. Wie verkregen heeft, wat hij verlangde, kan altijd zeggen, dat hij *voldaan*, maar niet altijd, dat hij *bevredigd* is. *Bevredigen* kan men alleen bezigen van die wenschen, waarvan de vervulling voor het behoud onzer gemoedsrust noodzakelijk is. *Zijne eerzucht bevredigen.*

Bevredigen — **bedaren** — **stillen** — **verzoenen**. *Stillen* is de rust doen wederkeeren. *Jezus stilde den storm. Bedaren* is het langzamerhand afnemen van beweging, van onrust. *Het weder bedaart. Bevredigen* en *verzoenen* kunnen alleen van personen gebezigd worden. *Bevredigen* is onrustige gemoederen tevreden stellen; *verzoenen* zegt meer en onderstelt het geheel wegnemen van datgene, wat de goede verstandhouding tusschen twee partijen verstoorde. Het gebruik dezer woorden blijkende voorts uit den volgenden zin: *Zoodra het oproer gestild was, en de gemoederen eenigszins tot bedaren waren gekomen, trachtte de regeering hare tegenstanders te bevredigen, en reikte hun de hand der verzoening.*

Bevreemden — **verbazen** — **verwonderen**. Wanneer iets nieuw of onverwacht voor ons is, of anders uitkomt dan wij verwacht hadden, dan *verwonderen* wij ons. Is onze verwondering buitengewoon groot of gaat zij gepaard met ontsteltenis, dan *verbazen* wij ons. Is hetgeen onze verwondering gaande maakt vergezeld van iets raadselachtigs, dan zeggen wij, dat het ons *bevreemdt*. *Het*

verwondert mij, dat het van daag niet geregend heeft. Zijne koelheid verbaasde mij evenzeer, als zijne geheimzinnigheid mij bevreemdde.

Bevrijden — ontslaan — redden — verlossen. Kwaad wegnemen of afwenden. Kwaad afwenden ziet op *redden*. *Redden* kan zoowel van personen als van zaken gebezigd worden, de andere woorden alleen van personen. Men *redt* de opvarenden, maar ook de goederen van een gestrand vaarttuig. *Bevrijden* en *verlossen* — vrij maken — onderstellen dat iemand in de macht van derden is; *ontslaan* — vrijlaten — dat men zelf macht over hem had. Een gevangene wordt *bevrijd*, *verlost*, als iemand hem in staat stelt de gevangenis te ontvluchten; hij wordt *ontslagen*, als zijn straffijden ten einde is, en de directeur der gevangenis hem op vrije voeten stelt.

Bevroeden — begrijpen. Eene zaak goed doorzien en verstaan. *Begrijpen* (vatten) zegt niets aangaande de inspanning, die voor de daad van verstaan noodig is geweest; *bevroeden* sluit in, dat zij veel nadenken en scherpzinnigheid heeft vereischt. *Wat daar gaande was, kon ik maar niet bevroeden.*

Bewaren, zie Bergen.

Bewaren, zie Behoeden.

Bewasemen, zie Beslaan.

Beweegreden — drangreden — drijfveer — grond — oorzaak. Dat wat eene handeling doet plaats hebben. Het begrip *oorzaak* is het ruimste, en sluit dat van de andere woorden in. *Drijfveer* ziet op innerlijke aandrift, *beweegreden* op verstandelijk overleg. Onze hartstochten kunnen de *drijfveeren* onzer handelingen zijn, nooit hare *beweegredenen*. *Drangreden* is eene sterke beweegreden. *Grond* noemt men de eerste oorzaak onzer daden, den grondslag, waarop onze beweegredenen rusten. *Is de grond van al ons doen en laten liefde tot onze medemenschen, dan zullen onze beweegredenen altijd zuiver zijn en wij ons voor onedele drijfveeren weten te wachten.*

Bewegen — aansporen — nopen — overhalen. Tot een besluit of eene handeling brengen. Bij *bewegen* kan de tegenstand, dien wij te overwinnen hebben, gering zijn, bij *aansporen* en *nopen* (aanprikkeljen) is hij dat nooit. *Overhalen* heeft in zekerem zin de sterkste beteekenis, want het onderstelt, dat men niet alleen iemand tot eene wilsbepaling moet brengen, maar dat er reeds eene wilsbepaling in tegenovergestelden geest heeft plaats gegrepen, waarop men hem moet bewegen terug te komen. *Bewegen, aansporen en*

overhólen geschieden meer door verstandelijke, *nopen* meer door zedelijke drangredenen. *Door allerlei verleidelijke aanbiedingen werd Rennenberg bewogen (overgehaald) de zijde van Oranje te verlaten. Wat mij vooral noopte zijn verzoek in te willigen, was de herinnering aan den belangrijken dienst, dien hij mij in vroeger jaren bewezen had.*

Beweren — staande houden. Iets *beweren* is eene stelling opperen; iets *staande houden* eene stelling ondanks de tegenspraak, die zij vindt, handhaven. *Zeg wat ge wilt, ik blijf niettemin staande houden, dat de invoering van leerplicht een noodzakelijke maatregel is.*

Bewerken, zie Behandelen.

Bewerken — veroorzaken — bewerkstelligen — uitvoeren — uitwerken — volbrengen — volvoeren. Iets te weeg, tot stand, ten uitvoer brengen, een denkbeeld, een ontwerp verwezenlijken. *Bewerken en veroorzaken* zien op de aanleiding, *uitvoeren, bewerkstelligen* op de daad der verwezenlijking, *uitwerken* op de gevolgen. *Bewerken* ziet op de verwijderde, *veroorzaken* op de naaste aanleiding. *Wie de bewerkers van den Fransch-Duitschen oorlog geweest zijn, ligt nog in het onzekere; maar die hem veroorzaakt hebben, zijn de luchthartige Fransche ministers door hunne roekeloze oorlogsverklaring. Had Mac-Mahon geen uitvoering gegeven aan het gewaagde plan van Palikao om Metz te ontzetten, de Duitschers zouden de insluiting van Parijs niet hebben kunnen bewerkstelligen. Welke groote achting men Thiers ook toedroeg, zijne rondreis aan de Europeesche hoven in 1870 heeft weinig uitgewerkt. Volbrengen en volvoeren* zien op de algeheele uitvoering, waardoor iets tot volkomenheid, althans tot voleindiging wordt gebracht. *Mijne taak is volbracht.*

Bewerkstelligen, zie Bewerken.

Bewijzen, zie Betoogen.

Bewijzen, zie Betoonen.

Bewilligen — inwilligen — toestaan — toestemmen — vergunnen. Te kennen geven, dat men zich tegen eene zaak niet verzet. *Toestaan en vergunnen* zeggen niets anders dan dat men iets veroorlooft, het geen hinderpalen in den weg stelt. *Gij hebt mij in uwe macht, als gij er dus op blijft aandringen, dan zal ik wel genoodzaakt zijn u die vergunning te verleenen. Toestemmen, bewilligen en inwilligen* onderstellen eene uitdrukkelijke goedkeuring. Bij *inwilligen* is de toestemming meer afgedwongen, bij *bewilligen* meer vrijwillig. *Voor ditmaal zal ik uw verzoek nog eens*

inwilligen. Als gij de hand van dat meisje kunt verwerven, zullen wij gaarne onze bewilliging tot dat huwelijk verleen.

Bewimpelen, zie **Bemantelen**.

Bewind, zie **Beheer**.

Bewolken, zie **Betrekken**.

Bewoner — **geërfde** — **inwoner** — **Ingezetene** — **ingeland**. Een eiland, het platteland, een land, wanneer dit laatste niet in den zin van een begrensden staat genomen wordt, heeft *bewoners*. Een rijk, eene stad, eene gemeente hebben *inwoners*, omdat men daarbij het oog heeft op de bevolking, die binnen zekere grenzen aanwezig is. *Ingezetenen* zijn de vaste bewoners eener plaats in tegenstelling van de daarin slechts tijdelijk verblijf houdende vreemdelingen. *Ingelanden* worden diegenen genoemd, die in een polder landerijen bezitten. Dit woord wordt tegenwoordig echter meestal door *geërfde* vervangen.

Bewoording — **uitdrukking** — **spreekwijze**. *Uitdrukking* is de uiting van denkbeelden (*ik heb mij zeker niet duidelijk genoeg uitgedrukt*); ook een bepaald woord, waarvan men zich bedient. *Welke uitdrukking hebt gij daar ook weer gebezigd?* Voor eene *uitdrukking* kan soms een enkel woord voldoende zijn, b. v. *ja* en *neen*. Gewoonlijk vereischt zij echter eene verzameling van woorden, en deze noemt men *bewoording*. *Hij gaf zijne gedachten in de volgende bewoordingen te kennen*. *Spreekwijze* is eene vaste spraakwending, eene eigenaardige uitdrukking, bij één of meer personen in gebruik: *een sikkert slaan* b. v. voor dansen; *een graantje pikken* voor een borrel drinken; *een uiltje knappen* voor een slaapje doen.

Bewustheid — **kennis**. Het onderscheid tusschen deze woorden bestaat hierin, dat het eerste eene innige, niet van buiten aan-gebrachte kennis van het een of ander aanduidt. *De bewustheid zijner onschuld was hem tot een schild, waarop al de pijlen van den laster afstuitten*.

Bezadigheid, zie **Bedaardheid**.

Bezeeren — **kwetsen** — **wonden**. Een lichaamsdeel beschadigen. *Bezeeren* is de zwakste uitdrukking; het geeft veelal niets anders te kennen dan het veroorzaken van pijn. *Kwetsen* en *wonden* onderstellen noodzakelijk eene lichamelijke beschadiging. Bij *bezeeren* en *kwetsen* denkt men aan eene beschadiging, die het leven niet in gevaar brengt; *wonden* veronderstelt veelal eene levensgevaarlijke kwetsuur.

Bezetten — **indemen**. Eene plaats vullen. Wie eene plaats *bezet*, heeft recht om dat te doen; wie haar *inneemt*, doet dat of

willekeurig en eigenmachtig, of heeft verlof er tijdelijk gebruik van te maken. *Wilt gij mijne plaats een oogenblik innemen? Deze plaats is bezet, gij moogt haar dus niet innemen.*

Bezihtigen, zie **Bezien**.

Bezien — **bezihtigen**. Nauwkeurig beschouwen. *Bezihtigen* is een *bezien* met het oog van den kenner. Op eene tentoonstelling van schilderijen komt het groote publiek om te *bezien*, de kunstkenner om te *bezihtigen*.

Bezien, zie **Aanblikken**.

Bezig — **onledig**. Niet werkeloos. *Onledig* ziet meer op een werk tot tijdverdrijf, *bezig* meer op een degelijken arbeid. *Daags hield ik mij onledig met niets te doen*; in dezen zin van Busken Huët zou men *onledig* moeielijk door *bezig* kunnen vervangen.

Bezigen, zie **Aanwenden**.

Bezigheid, zie **Arbeid**.

Bezinksel — **drab** — **droesem** — **grondsop** — **heffe** — **moer**. Het dikkere gedeelte van eene vloeistof, dat zich op den bodem van het voorwerp, waarin het zich bevindt, afzondert. *Bezinksel* is eene vaste stof; *grondsop*, *drab* en *droesem* verkeerden alle, het eene in meerdere, het andere in mindere mate, in een vloeibaren toestand. *Droesem* wordt alleen van dranken gezegd, *drab* ook van andere vloeistoffen. *De inkt is drabbig*. *Moer* noemt men bij voorkeur den *droesem* van wijn, *heffe* dien van bier. *Heffe* bezigt men overdrachtelijk van de onderste volkslaag, die als het ware het bezinksel der maatschappij is. *De heffe des volks*.

Bezitten — **hebben**. *Bezitten* sluit altijd eigendom in, *hebben* niet. Men kan een huis, een rijtuig, een boek *hebben* zonder het te *bezitten*. Omgekeerd kan men iets *bezitten* zonder het te *hebben*, b.v. effecten, die men aan een ander ter bewaring heeft gegeven. Figuurlijk beteekent *bezitten* *toegerust zijn met*. Men *bezit* dus: moed, kennis, schoonheid, gezond verstand, maar niet: de koorts, zorg, honger, dorst, een plan, een voornemen.

Bezitter, zie **Eigenaar**.

Bezoeking, zie **Beproeving**.

Bezoldiging, zie **Belooning**.

Bezonnen, zie **Bedachtzaam**.

Bezorgd — **bekommerd** — **zorgzaam** — **zorgvuldig**. Wanneer men aan iets de noodige opmerkzaamheid wijdt. *Bezorgd* en nog sterker *bekommerd* drukken den toestand van dengene uit, wien eene zaak bekommering baart. *Zorgzaam* is hij, die bij alles wat hij doet met zorg te werk gaat. *Eene zorgzame huismoeder*.

Zorgvuldig wordt gezegd van de handeling zelf, wanneer zij zoo plaats heeft, dat wij voor de gevreesde schade bewaard blijven. *Zorgvuldig inpakken.*

Bezorgen, zie Bestellen.

Bezuren — boeten voor. 't Zuur breekt iemand op na het overdadig gebruik van spijs en drank, en *bezuren* mag dus alleen in den zin van *boeten voor* gebezigd worden, wanneer het de gevolgen eener daad geldt, die, toen wij haar bedreven, genot voor ons opleverde. *Ik vrees, dat ge met uwe zwakke gezondheid deze buitensporigheid geducht zult moeten bezuren.*

Bezwaar — moeielijkheid — bedenking — grief. *Ik zie daar geen bezwaar in* (er kan dunkt mij niets tegen zijn). *Hij heeft met vele bezwaren* (moeielijkheden) *te worstelen.* *De bezwaren,* (grieven, redenen van beklag), *die ik tegen u heb, zijn de volgende.* *Al mijne bezwaren* (bedenkingen) *zijn uit den weg geruimd.* *Gij hebt ook altijd bezwaren* (gij zijt bijzonder zwaartillend, toubberig van aard).

Bezweren — smeeken. Bij iemand sterk aandringen om hem tot iets te bewegen of van iets af te houden. *Bezweren* is sterker dan *smeeken*. Wie iemand *be zweert* tracht als het ware als de geestenbanner bovennatuurlijke macht op hem uit te oefenen. *Ik bid, ik smeeek, ik bezweer u, mij niet te verlaten.*

Bij — naast — nevens. *Bij* is in de nabijheid van. *Naast* en *nevens* drukken onmiddellbare nabijheid uit. *Hij zat bij mij* (in mijne buurt). *Hij zat nevens, naast mij* (aan mijne zijde).

Bijaldien, zie Wanneer.

Bijbrengen — inbrengen — opperen — maken. Men *brenkt* bewijzen *bij*, bedenkingen *in*; *maakt* aanmerkingen, tegenwerpingen; *oppert* een denkbeeld, een bezwaar, eene bedenking. In *opperen* ligt het bijbegrip, dat men de eerste is, die (althans op dat oogenblik) van het aangevoerde melding maakt. *Van verschillende zijden is het denkbeeld geopperd de internationale geschillen door een Europeesch scheidsgerecht te doen beslechten.*

Bijeen — samen. *Samen* is sterker dan *bijeen* of *bij elkander*. *Bijeen* (*bij elkander*) ziet alleen op de nabijheid van plaats; *samen* drukt eene engere vereeniging uit als het gevolg van een onderling verband, van een gemeenschappelijk doel. Men kan de meest ongelijkslachtige dingen *bijeen-*, maar slechts gelijkslachtige *samenvoegen*. *Menschen kunnen zoowel bijeen-, als samenkomen, maar het laatste onderstelt altijd een gemeenschappelijk doel. Eene godsdienstige samenkomst.*

Bijeenkomst, zie **Samenkomst**.

Bijeenroepen, zie **Beroepen**.

Bijgeloof — **dweperij** — **dweepzucht** -- **ongeloof**.

Afdwalingen van den menschelijken geest met betrekking tot het bovennatuurlijke. *Bijgeloof* is ieder geloof, dat een redelijken grondslag mist. *Ongeloof* is gemis van den zin voor het hooge, het heilige, het goddelijke. *Dweperij* is eene te sterke ingenomenheid met eigen godsdienstige begrippen, die in *dweepzucht* ontaardt, wanneer wij zoo ver gaan, dat wij buiten die begrippen voor niemand heil zien, en ze dus met geweld aan anderen pogen op te dringen. *Monniken en kluivenaars zijn tot dweepzucht voorbeschikt door de afzondering, waarin zij leven.*

Bijgevolg — **derhalve** — **daarom** — **dus** — **hierom**.

Bijwoordelijke voegwoorden, die gevolgaanduidende nevenzinnen met den vorigen hoofdzin verbinden. *Daarom* en *hierom* zijn zuiver redengevend; *derhalve* duidt een gevolg aan, dat noodzakelijk uit het voorafgenoemde voortvloeit; *bijgevolg* wijst op een gevolg, dat uit het genoemde kan voortvloeien. *Het is koud, daarom stoken wij. Hierom heb ik u laten roepen, dat ge mij met uw raad zoudt voorlichten. Ik ben het vergeten, derhalve kan ik het u niet zeggen. Hij heeft altijd voorspoed in zijne zaken gehad, bijgevolg kan hij thans een gemakkelijk leven leiden.*

Bijkans — **bijna** — **haast** — **nagenoeg** — **omtrent** —

omstreeks — **ongeveer** — **schier**. Met een gering, nauw merkbaar verschil. *Bijkans, bijna, haast, schier, nagenoeg* betekenen: zoo goed als; *ongeveer*: niet ver af; *omtrent* en *omstreeks*: iets minder of iets meer. *Ik ben met mijn werk haast (bijkans, bijna, nagenoeg) gereed*: ik heb het zoo goed als af. *Hij is ongeveer (omtrent) 60 jaar*: hij is diep in de vijftig, niet ver van de zestig. *Hij is omstreeks zestig*: hij is negen en vijftig of één en zestig. *Hij is schier van alles ontbloot*: hij bezit zoo goed als niets meer.

Bijl, zie **Aaks**.

Bijlage, zie **Aanhangsel**.

Bijleggen, zie **Afdoen**.

Bijna, zie **Bijkans**.

Bijspringen — **bijstaan** — **helpen** — **ondersteunen**.

Zijne krachten met die van een ander vereenigen, wanneer die niet toereiken. *Helpen* en *ondersteunen* worden ook van zaken gebezigd. *De pilaren helpen de muren van het gewelf dragen; ondersteunen het gewelf. Helpen* is hulp verleenen in het algemeen; *bijstaan* tijdelijk, *bijspringen* tijdelijk en snel hulp verleenen, in nood of ge-

vaar; *ondersteunen* iemand onderstand verleenen in bekrompen omstandigheden, of hem tot bereiking van het een of andere doel behulpzaam zijn. *De nota's van 1863, waarin de kabinetten van Londen en Parijs den keizer van Rusland tot gematigdheid jegens Polen aanspoorden, werden door de meeste Europeesche kabinetten ondersteund.*

Bijstaan, zie **Bijspringen**.

Bijtend, zie **Bitter**.

Bijval — winst. *Bijval* is eene onverhoopte winst, eene winst waarop men niet gerekend had. Vanhier een *bijvalletje* voor een voordeeltje, een buitenkausje.

Bijvoegen, zie **Aanvoegen**.

Bijvoegsel, zie **Aanhangsel**.

Bijwonen — tegenwoordig zijn bij. *Bijwonen* onderstelt opzettelijke tegenwoordigheid, hetzij uit belangstelling, verplichting of nieuwsgierigheid, hetzij om aan eene plechtigheid meer luister bij te zetten.

Bijzonder, zie **Aanmerkelijk**.

Bijzonder — buitengewoon — zeldzaam — zonderling. Hetgeen afwijkt van het dagelijksch eenerlei. *Bijzonder*, en meer nog *zonderling*, noemt men wat treft door zijn atwijkenden aard, hoedanigheden of voorkomen; *buitengewoon*, wat niet met de gewone maat kan gemeten worden. *Zonderling* heeft ook de beteekenis van vreemd. *Hij is een zonderling* = hij handelt onbegrijpelijk. *Zeldzaam* is wat onze bijzondere aandacht hierom trekt, dat wij het slechts zelden zien. *Een zeldzaam natuurverschijnsel is in onze streken het noorderlicht.*

Bidden, zie **Aanroepen**.

Bil — dij. *Dij* heet het gedeelte van het menschelijk lichaam tusschen knie en romp, *bil* het vleezig achterdeel daarvan. *Een kind op de billen geven.*

Billijk — rechtvaardig — rechtmatig. Eene handeling, die niemands rechten verkort, is *rechtmatig*; een rechter, die vonnis velt overeenkomstig de letter der wet, is *rechtvaardig*. Wie echter in zijn gedrag toont naast en boven de geschreven wet de ongeschreven wet te eerbiedigen, — de rechter, die bij het vellen van een vonnis gewijzigde toestanden, verzachtende omstandigheden, bewezen diensten, enz. in aanmerking neemt, handelt *billijk*. *Recht en billijkheid* betrachten is het kort begrip onzer verplichtingen jegens den naaste.

Billijken — goedkeuren. Zijn bijval aan iets schenken, er

zijne voldoening over betuigen. *Goedkeuren* is algemeener dan *billijken*, dat altijd eene beoordeeling der zedelijke waarde of strekking van iets aanduidt. Eene daad kan men zoowel *goedkeuren* als *billijken*; in het eerste geval heeft men het oog op de handeling zelf, in het tweede op hare motieven. Van een ontwerp, een plan, eene onderneming, een kunstwerk kan men echter enkel *goedkeuren* bezigen.

Bindsel, zie **Band**.

Binnen — **in**. *In* beteekent eene rust of beweging binnen de grenzen eener ruimte (*in* huis, *in* den tuin zijn. Figuurlijk: *in* armoede leven, *in* angst verkeereren, *in* ernst, *in* waarheid, eene som *in* zilver betalen), of eene beweging, die de grenzen eener ruimte binnendringt (*in* huis gaan, *in* den kring treden). *Binnen* beteekent aan alle zijden besloten door de uitgebreidheid van eenig voorwerp. *Binnen* het land, *binnen* boords, *binnen* het jaar.

Binnenkort, zie **Aanstands**.

Binnenzee, zie **Baal**.

Bits, zie **Bitter**.

Bitter — **bijtend** — **bits** — **onvriendelijk** — **scherp** — **snibbig** — **spijtig** — **vinnig**. Het tegenovergestelde van vriendelijk en zacht. *Onvriendelijk* zegt niets anders dan dit. De andere woorden versterken dit begrip op verschillende wijzen. *Scherp* en *bijtend* zien meer op hetgeen men zegt (*eene scherpe vermaning*; *bijtende scherts*); *bits* en nog sterker *bitter* op den toon, waarop het gezegd wordt (*eene bitse bejegening*; *een scherp verwijt*); *spijtig* onderstelt min of meer teleurstelling, gekwetste eigenliefde. *Snibbig* en *vinnig* worden inzonderheid van vrouwen gebezigd. *Een vinnig ding*.

Bitter — **wrang** — **zuur**. *Zuur* en *bitter* zijn het tegenovergestelde van zoet; *wrang* is scherp zuur, dat den mond samentrekt. Figuurlijk drukt *zuur* de moeite of kwelling uit, waarmee iets gepaard gaat; *wrang* en *bitter* de onaangename gevolgen, die iets na zich sleept. *Dat is een zuur stuk brood. Ik heb dat zuur genoeg verdiend. Door een zuren appel bijten. 's Levens zoet en zuur. Gij zult u dat bitter beklagen. Nu smaakt hij de wrange vruchten van zijn wangedrag.*

Blaam — **verwijt**. Berisping, afkeuring. Een *verwijt* richt men tot iemand in zijne tegenwoordigheid; men legt op iemand een *blaam* in zijne afwezigheid. *Ik kan niet dulden dat gij een blaam op hem legt. Altijd zal die blaam op hem blijven kleven. Blaam heeft veelal de ongunstige beteekenis van lasterlijke aantijging. Iemand een blaam aanrrijven.*

Blad — **vel**. Een stuk papier van zekere grootte. *Vel* betee-
g*

kent de volle uitgestrektheid, die bij de vervaardiging aan het papier gegeven, en door de grootte van het schepraam bepaald wordt. Een boek papier bestaat uit vier en twintig *vel*. *Blad* is een grooter of kleiner gedeelte van een saamgevouwen of doorgesneden *vel*. In vakken bedrukte, saamgevouwen en naast elkander ingenaaide *vellen* vormen de *bladen* van een boek. De meerdere of mindere samenvoeging der vellen geeft aan de boekdeelen, daaruit gevormd, het bijzondere formaat, hetwelk wij gewoon zijn *folio*, *quarto*, *octavo*, enz. te noemen.

Blaken — **blakeren** — **schroeien** — **zengen**. Licht branden. *Blaken* heeft ook eene ruimere beteekenis, en wordt wel eens in den zin van eigenlijk branden gebezigd, gelijk blijkt uit de figurlijke uitdrukkingen: *van liefde blaken*, *van toorn blaken*. Gewoonlijk heeft het echter, evenals de andere woorden, de meer beperkte beteekenis van de oppervlakte of de buitenzijde. *Een schip blaken* = het met brandend riet rondom zengen, om het voor den worm te bewaren. *Het huis was geblakerd* = de muren waren licht gebrand. *Hoenders schroeien*, *zengen* = geplukte hoenders boven het vuur houden om er de kleine veertjes af te branden.

Blakeren, zie **Blaken**.

Blank, zie **wit**.

Blazen — **waaien**. *Blazen* beteekent met meer kracht dan gewoonlijk tusschen de lippen door uitademen. Hieruit volgt, dat *blazen* van den wind gebezigd alleen mag gezegd worden van een hevigen wind. *De wind blies hevig*. *De wind blaast mij in het gezicht*.

Bleek, zie **Wit**.

Blijdschap — **blijmoedigheid** — **genoegen** — **lust** — **verheuging** — **vermaak** — **verrukking** — **vreugde** — **vroolijkheid**. Alle geven te kennen, dat men onder den indruk eener aangename aandoening verkeert. Bij *blijdschap* spiegelt deze aandoening zich af op het gelaat; bij *vroolijkheid* geeft zij zich daarentegen lucht in gebaren en woorden; bij *vreugde* is zij dieper, inniger, duurzamer, en behoeft zij zich niet noodzakelijk op de eene of andere wijze te uiten. *Goede kinderen zijn de vreugde hunner ouders*. *Blijmoedigheid* is eene innige weltevredenheid, minder veroorzaakt door nitwendige oorzaken, dan wel door eene aangeboren opgeruimdheid van geest. *Lust* noemt men de streelende gewaarwording, die wij ondervinden, wanneer onze begeerte door het een of andere voorwerp sterk wordt opgewekt. *Hij had lust haar graf deze eer te geven*. *Verheuging*, *verrukking* zien op den staat van verhooving, de

opgewonden stemming, waarin we door aangename prikkels gebracht worden. Wij smaken *genoegen*, wanneer onze wenschen bevredigd worden; wij hebben *vermaak*, wanneer iets ons verlustigt of aangenaam bezig houdt.

Blijmoedigheid, zie **Blijdschap**.

Blijvend, zie **Aanhoudend**.

Blinken — flikkeren — fonkeren — fonkelen — glinsteren — tintelen — schitteren — vonkelen. Veel glans van zich geven. Van deze uitdrukkingen is *blinken* de zwakste: het wordt schier uitsluitend gezegd van het glanzen door een levendig, gelijkmatig teruggekaatst licht. *Het is niet al goud, wat er blinkt*. De andere woorden zien op de uitstraling van eigen licht, of ten minste van een licht, dat met zooveel kracht wordt teruggeworpen, dat het weerkaatsend voorwerp met een zelflichtend gelijk staat. Daarbij moet het licht niet met een gelijkmatigen stroom, maar als met schokken of golven, het oog treffen. *Haar luister blinkt alom, ja schittert ons in de oogen*. De sterren *flikkeren, fonkelen, fonkeren*. Een zwaard, een diamant *fonkelt*. De glimworm *glinstert* in het duister. *Tintelen* en *vonkelen* (van vonk, vuursprankel) bezigt men in die gevallen, waarin het lichtend vermogen van eenig voorwerp zoo sterk is, dat er als het ware gloeiende deeltjes van schijnen af te springen. Overdrachtelijk wordt *vonkelen* door *fonkelen* vervangen. *Zijne oogen fonkelden van vreugde*.

Bloedverwant — bloedvriend — maag — nabestaande.

Bloedverwant zegt dat iemand tot hetzelfde geslacht behoort, uit denzelfden stamvader gesproten is; *bloedvriend* ziet op den band van vriendschap daardoor veroorzaakt; *nabestaande* omvat alleen iemands meer verwijderde betrekkingen; *maag*, dat oudtijds zoon beteekende, zag waarschijnlijk oorspronkelijk op de betrekking tusschen het hoofd des geslachts en de onder zijn gezag staande afstammelingen. *Man en maag te hulp roepen*. *Ik heb hier geen vriend of maag*. Tegenwoordig is het synoniem met bloedverwant.

Bloedvriend, zie **Bloedverwant**.

Bloei — bloem — bloesem. *Bloei* is de staat van bloei van een boom of gewas; *bloem* dat gedeelte der plant, waarin zich het zaad vormt, en dat zich bij sommige bloeiwijzen door sierlijke vormen, prachtige kleuren en aangename geuren onderscheidt; *bloesem* of *bloeisel* de ontloken knop der vruchtboomen. *Bloei* en *bloem* worden dikwijls figuurlijk gebezigd. *In den bloei der jaren*. *Een tijdperk van bloei* (van voorspoed, van welvaart). *De bloemen der gezondheid prikken haar op de wangen*. *De bloem der jongelingen*,

der maagden (het fijnste en beste). *Een bloemrijke schrijftrant* (eene schrijfwijze, die zich gaarne van beelden bedient).

Bloei, zie **Welstand**.

Bloei — fleur. *Fleur* wordt niet anders dan oneigenlijk gebruikt. *De fleur der gezondheid*. *De fleur der jaren*. *Fleurig* = bloeiend, blakend, gezond.

Bloede — bang — laf — versaagd — vreesachtig. *Vreesachtig*, *bang* ziet op gebrek aan stoutmoedigheid; het eerste vloeit meer voort uit de geheele persoonlijkheid, uit het karakter van den vreesachtige; *bang* is dikwijls meer van voorbijgaanden aard, en vaak het gevolg van uitwendige omstandigheden. *De haas is vreesachtig*. *Hij is bang in het donker*. *Laf* ziet op gebrek aan moed; *versaagd* op gebrek aan volharding of tegenwoordigheid van geest in hachelijke omstandigheden; *bloede* op gebrek aan vrijmoedigheid in het gezelschap van vreemden of tegenover onze meerderen. In het zelfstandig naamwoord *bloedaard* ligt echter altijd het begrip van lafhartigheid.

Bloot — kaal — naakt. *Bloot* is wat eene kunstmatige bedekking mist; *naakt* wat geen andere natuurlijke bedekking dan het vel heeft; *kaal* waaraan zijne natuurlijke bedekking, zooals vederen, haar, bladeren, enz. ontbreekt. Men loopt met het *bloote*, niet met het *naakte* hoofd. De pas uitgekomen vogels zijn *kaal*; de boomen in den winter zijn *kaal*. *De wederdoopers in Amsterdam liepen naakt over de straat*. De *bloote* grond is de ongedekte grond; de *kale* grond, een grond waarop niets groeit. *Bloot* heeft ook de beteekenis van onverzeld. *Ik zeg u de bloote waarheid* wil zeggen: ik zeg u niets meer dan de waarheid. Onder *de naakte waarheid* verstaat men de onverbloemde, de onbewimpelde waarheid.

Blusschen — dempen — dooven — lesschen — smoren — stelpen — stillen — stulten. Iets onderdrakken of den voortgang er van beletten. *Blusschen*, *dooven* en *smoren* zien op het doen verdwijnen van een vuur, hetzij door het brandende voorwerp met water te begieten (*blusschen*), hetzij door het aan den invloed van de lucht te onttrekken. *Smoren* wordt bij uitbreiding gezegd van het benemen der lucht in het algemeen. Onder kussens *smoren*. *Blusschen*, *dooven* (uitdooven) en *smoren* worden ook figuurlijk gebruikt. *De oorlogsvlam blusschen*. *De liefde uitdooven*. *Iets in zijne geboorte smoren*. *Lesschen* is bijna alleen in gebruik in: zijn dorst *lesschen*. *Dempen* is niet alleen de kracht des vuurs, maar eene vijandelijke kracht in het algemeen beteugelen. *Een oproer dempen*. *Een put* (eigenlijk het water in den put) *dempen*. *Stui-*

ten ziet op het doen ophouden van beweging, *stillen* op het doen ophouden van beweging of gedruisch. *Stillen* is sterker dan *stuiten* of *dempen*, omdat er het bijbegrip in ligt uitgedrukt, dat er eene volstreckte rust wordt teweeggebracht. *Een gedempt oproer*, eene oproerige beweging die *gestuit* is, kan licht weer worden aangewakkerd; is *een oproer* daarentegen *gestild*, dan zijn òf de gemoederen bevredigd, òf de noodige maatregelen genomen, om eene herhaling der wanordelijkheden te beletten. *Stelpen* wordt inzonderheid gezegd van het *stuiten* van bloed, dat uit eene wonde vloeit. Overdrachtelijk wordt *stelpen* eene enkel maal gebezigd, b. v. in de uitdrukking: *de droefheid stelpen*.

Bochel, zie **Bult**.

Bocht — **boog** — **kromming** — **kronkeling**. *Bocht*, *kromming* is eene afwijking van de rechte lijn. Een weg kan eene *bocht*, eene *kromming* hebben. *Boog* is eent gekromde stok, b. v. het bekende wapentuig, en alles wat daaraan in gedaante nabij komt. *Cirkelboog*, *regenboog*, *wenkbrauwboog*. *Kronkeling* is eene kromming, die zich meer dan eenmaal buigt, eene omslingering, eene aaneenschakeling van bochten.

Bocht, zie **Baal**.

Bodem, zie **Bedding**.

Boedel — **erfenis** — **nalatenschap**. De gezamenlijke rechten en bezittingen van een overledene, die op zijne rechtverkrijgenden overgaan. *Boedel* wordt eveneens gebruikt van het bezit van een levende. *De failliete boedel van koopman X*. *Erfenis* noemt men het bezit van een overledene beschouwd van den kant dergenen, op wie het overgaat; *nalatenschap* beschouwd met betrekking tot den overledene zelf. Men krijgt eene *erfenis*, maar men kan recht hebben op eene *nalatenschap*.

Boel, zie **Band**.

Boeken, zie **Aanteekenen**.

Boer, zie **Akkerman**.

Boert — **jok** — **kortswijl** — **luim** — **scherts**. *Scherts* is eene geestige, gekscherende wijze van spreken, die met ernstige dingen den draak steekt en tot vroolijkheid stemt. *Hij schertst ook altijd*. *Scherts ter zijde*. *Boert* is eene naieve, maar tevens eenigzins plumpe en ruwe scherts — de scherts van de natuurkinderen van het platteland. *„Hoe hiet jij? Ik hiet Piet de Wit. Best hoor; ik zel Zwart schrijven.”* De eigenaardigheid van *jok* bestaat vooral in eene sterke bijmenging van ironie. In *kortswijl*, d. i. iets wat de wijl, den tijd, op aangename wijze kort, is de beteekenis

van al de voordragende woorden vervat, en het kan dus eenigermate als de algemeene uitdrukking beschouwd worden. *Nu was er geen eind aan de kortswijl en de grappen van den chirurgijnsjongen. Luim* ziet op los daarheen geworpen, geestige invallen. *Ernst en luim.*

Boertig, zie **Aardig**.

Boeten voor, zie **Bezuren**.

Boeten, zie **Bekopen**.

Boetvaardigheid, zie **Berouw**.

Boezem — **borst**. *Boezem* heette oorspronkelijk de ruimte, die voor in de toga der Romeinen gevormd werd, wanneer deze om den linkerarm werd geslagen. Later ging de naam op het zich daaronder bevindende lichaamsdeel over, en thans wordt hij bij voorkeur gebruikt van eene vrouwenborst. *Boezem*, als de zachtere uitdrukking, wordt figuurlijk altijd in die spreekwijzen gebezigd, die het denkbeeld meebrengen van koesteren, voeden. *Eene slang aan zijn boezem koesteren. Het kind rustte aan haar boezem.* Daarentegen zegt men: *zich met de borst op iets toeleggen; tegen de borst stuiten.*

Bolster — **dop**. *Dop* is de schaal waarin iets vervat is: *eierdop, notedop; bolster* de buitenste bast of schil van sommige vruchten, zooals noten, enz.; ook het ruwe omkleedsel van het graan.

Bond — **genootschap** — **gezelschap** — **maatschappij**. Eene vereeniging van onderscheidene personen tot een gemeenschappelijk doel. Wanneer zulke vereenigingen eene gewichtige strekking hebben en zich ver uitbreiden, dan dragen zij bij voorkeur den naam van *genootschap* of *maatschappij*. *Een leesgezelschap. Een schermgezelschap. Het Zendelinggenootschap. Het Historisch genootschap. De maatschappij van Nederlandsche letterkunde. De handelmaatschappij.* In den laatsten tijd is de naam *bond* in zwang gekomen voor zoodanige vereenigingen, waaraan men vroeger den naam zou gegeven hebben van genootschap of maatschappij. *De protestantenbond. De weerbaarheidsbond. De anti-dienstvervangingsbond.*

Bondig, zie **Beknopt**.

Bont — **veelkleurig**. *Veelkleurig* ziet op de vereeniging van veel, *bont* eigenlijk slechts op die van twee kleuren. Laatstgenoemde kleurschakeering wordt dan naar de 't meest in 't oog loopende kleur *roodbont, zwartbont, witbont*, enz. genoemd.

Boodschapper — **bode**. Onder *boodschapper* verstaat men meer een persoon, die voor eene enkele maal eene tijding overbrengt, onder *bode* een persoon, die het bodenamtbekleedt.

Boog, zie **bocht**.

Boomvrucht — **fruit** — **oof**. *Fruit* noemt men alle eetbare

vruchten uit het plantenrijk, zooals appelen, peren, aardbeziën, frambozen, bessen, enz.; *boomvruchten* die vruchten, welke aan boomen groeien. Onder *ooft* verstaat men alle *fruit*, doch inzonderheid appelen en peren.

Als iemand met een kaag die fruiten heeft geladen

Zich op de reize geeft en naar de markten spoedt . . .

Boord — kant — kust — oever — rand — strand — wal — zoom. De grenzen van een vlak. *Boord, kant, rand* en *zoom* worden van de grenzen van verschillende soorten van vlakken gezegd; *kust, oever, strand* en *wal* alleen van de grenzen eener uitgestrektheid lands, wanneer deze door water worden aangegeven. *Kant* duidt meestal de smallere zijvlakte van iets aan: de *kant* van de tafel, van een geldstuk (ook de *rand*), de *waterkant*. Men zegt verder de *boord* of de *rand* van een glas, de *kant* van een vlot. Wanneer men van de *boorden* eener rivier spreekt, dan verstaat men daar eigenlijk de grenslijnen harer bedding onder. Wordt eene vlakte-uitgestrektheid omgeven door eene eenigszins verhevene strook, dan noemt men die *zoom*; ligt die strook nog binnen den *zoom*, en vormt zij eene soort van lijst om de vlakte-uitgestrektheid, dan heet zij *rand*. De *zoom* van linnen, van laken, van een bosch; met gras, met bloemen *omzoomd*. Vergelijk: den *rand* en den *zoom* van een zakdoek. De *rand* (*lijst*) om een plafond. *Oever* wordt zoowel met betrekking tot de zee als tot rivieren gebezigd, *strand* alleen met betrekking tot de zee. *Kust* heet de lijn, waarin land en zee elkan-der ontmoeten. Door *wal* verstaat men een oever, waaraan door kunst meer verhevenheid gegeven is, dan hij oorspronkelijk had, gelijk het geval is met de oevers van de meeste Hollandsche binnenwateren.

Boos — erg — kwaad — slecht. *Boos* wordt bij voorkeur gebezigd van personen en van menschelijke aandoeningen. Behalve dat het een hoogen graad van zedelijke verdorvenheid aanduidt (*booze gedachten, een boosdoener, de Booze*), heeft het ook de beteekenis van toornig (*maak mij niet boos*). *Boosheid* (toorn) gepaard met nijdigheid, een verlangen om anderen leed te doen, wordt aangeduid door *kwaad*. *Iemand een kwaad hart toedragen. 't Is een kwaad krengh; ik ken em goed.*" *Erg, kwaad* en *slecht* worden ook van zaken gezegd. Het eerste woord zegt meer dan de beide andere. *Van kwaad tot erger. Hij ziet er slecht uit. Eene kwade tijding. Het is er erg* (zeer treurig) *mede gesteld.* *Erg* heeft ook nog de beteekenis van *zeer ziek. Hij ligt zeer erg.*

Boosheid — drift — gramschap — oplopendheid —

opvliegendheid — toorn — verbolgenheid. Voor *toorn*, *gramschap* en *verbolgenheid* zie men onder *belgen*. *Drift*, *oplopendheid* en *opvliegendheid* zien op eene zeer snelle (en gewoonlijk even snel voorbijgaande) opwelling van toorn, die bij den *oplopende* en den *opvliegende* hare oorzaak vindt in eene prikkelbare natuur. Men is driftig, oplopend of opvliegend, maar men *wordt* het niet. *Boosheid* kan even aanhoudend wezen als gramschap, maar zij uit zich minder hartstochtelijk.

Borg — gijzelaar. De *borg* stelt zich voor het nakomen der beloften van een derde verantwoordelijk met zijn goed, de *gijzelaar* met zijn lijf, zijn leven. *Gijzelaar* noemt men inzonderheid een persoon van beteekenis, die in oorlogstijd als onderpand genomen of gegeven wordt voor de nakoming van gestelde voorwaarden.

Borgblijven — goedspreken — instaan. Zich voor iemand aansprakelijk stellen; beloven dat men, indien hij zekere verplichtingen niet nakomt, daaraan in zijne plaats zal voldoen. *Borgblijven* en *goedspreken* zien op eene wettelijke, meest geldelijke, en *instaan* meer op eene zedelijke verantwoordelijkheid.

Borst, zie **Boezem**.

Bos — bundel — pak — rist. Eenige gelijke of verschillende voorwerpen, die bij elkander zijn gevoegd. Worden zij alleen door een band bijeengehouden dan vormen zij een *bundel* of *bos*. *Bos* heet bij voorkeur eene verzameling langwerpige en niet zeer vast samengebonden dingen. Men zegt: *een bundel pijlen*, *een bundel stokken*, maar *een bos pennen*, *een bos stroo*, *een takkebos*. *Pak* geeft te kennen, dat de bijeengevoegde zaken hoofdzakelijk hierdoor bijeengehouden worden, dat zij met de eene of andere stof omwikkeld zijn. *Een pak papieren*, *een pak goederen*. *Met het pak gaan* (manufacturen langs de huizen rondventen). *Rist* eindelijk noemt men eene verzameling voorwerpen, aaneengereggen of vastgehecht aan een stok of eene lat. *Een rist wien*, *een rist vinken*.

Bosch — hout — woud. Eene met boomen begroeide uitgestrektheid gronds. *Bosch* is de gewone benaming. *Het Haagsche bosch*, *het Soerensche bosch*. Groote bosschen, die nog meer of minder in den natuurstaat verkeerden, noemt men *wouden*. *Het Teutoburger woud*; *het Zwarte woud*. *Hout* voor bosch is eene verouderde uitdrukking, die nog alleen in *het Alkmaarder hout* en *het Haarlemmer hout* is overgebleven. De gewone beteekenis van *hout* is tegenwoordig *kreupelhout*. *Het hert heeft zich in het hout verscholen*.

Bot — stomp. Wat niet scherp is, maar vooral wat zijne scherpte verloren heeft. *Bot* wordt meer van de snede, *scherp* meer

van de punt gezegd. *Eene botte schaar, een stompe degen.* Figuurlijk heeft *bot* de beteekenis van niet snugger, dom, en ook van onverholen; *stomp* die van vermoed van geest, versuft. *Hij is een bot mensch* (een botterik). *Ik heb mij daar stomp op gedacht.* *Ik zeide het hem botweg*, d. i. ik wond er geen doekjes om.

Bouwen (op) — rekenen (op) — verlaten (zich . . . op) — vertrouwen (op). *Op iets of iemand vertrouwen* = het er voor houden, dat die zaak goed is, of die persoon zoo jegens ons gezind, dat wij op grond daarvan met gerustheid kunnen ondernemen, wat wij ons voorgenomen hebben. Nog sterker wordt dit uitgedrukt door *op iets of iemand bouwen*. *Op iets of iem. rekenen* geeft te kennen, dat wij bij de volvoering onzer voornemens medewerking verwachten, wat nog sterker aangeduid wordt door *zich op iem. of iets verlaten*. De beteekenis dezer woorden blijke verder uit den volgende zin: *Toen Miltiades het waagstuk ondernam de Perzische overmacht bij Marathon aan te grijpen, vertrouwde hij op de rechtvaardigheid der door hem verdedigde zaak; rekende hij op de verwarring, welke die onverhoedsche aanval in de vijandelijke gelederen zou veroorzaken; verliet hij zich op zijn veldheerstalent en op de kennis van de zwakke zijde der Oostersche legers, die hij als generaal van Darius had opgedaan, en bouwde hij bovenal op de vaderlandsliefde en de dapperheid zijner soldaten.*

Bouwen, zie Aanleggen.

Bouwen — oprichten — stichten. Tijdelijke woningen of gebouwen, die licht en dicht vervaardigd worden, zooals kramen, kermistenten, barakken, enz., worden *opgericht*; blijvende woningen, uit duurzamer grondstoffen en met meer zorg samengesteld, worden *gebouwd*; monumentale gebouwen, zooals kloosters, kerken, paleizen, universiteitsgebouwen, enz., worden *gesticht*. Figuurlijk zegt men ook *een rijk stichten* voor een rijk grondvesten.

Boven (te . . . gaan) — overtreffen. Het onderscheid tusschen *te boven gaan* en *overtreffen* bestaat hierin, dat *overtreffen* altoos eene vergelijking onderstelt van eigenschappen of van voorwerpen, die geacht worden gelijksoortige eigenschappen te bezitten, terwijl *te boven gaan* ook gebruikt wordt van de vergelijking tusschen krachten en de uitwerking, die zij teweegbrengen. *De gewrochten van de groote Grieksche beeldhouwers, een Phidias, een Scopas, een Praxiteles, zijn tot heden nog altijd ongeëvenaard, laat staan overtroffen. Tegen den tijdgeest een dam op te werpen gaat zelfs het vermogen der machtigste vorsten te boven; een Julianus, een Karel V hebben dat op gevoelige wijze ondervonden.*

Bovenal — vooral. Beide woorden geven te kennen, dat men aan datgene, waarop zij betrekking hebben, in de eerste plaats zijne aandacht dient te wijden. *Bovenal* ziet op het volstreckte, *vooral* op het betrekkelijke gewicht der zaak. *Heb God lief bovenal, en den naaste als u zelve.* *Demosthenes heeft terecht opgemerkt, dat het geheim der welsprekendheid vooral in eene boeiende, wegslepende voor- dracht is te zoeken.*

Bovendien — buitendien — daarenboven. Worden ge- bezigd tot aanduiding van datgene, wat behalve het reeds opgesomde nog in aanmerking komt. *Bovendien* en *daarenboven* hebben betrek- king op dingen van dezelfde orde (gelijkslachtige), *buitendien* slaat op dingen van eene andere orde (ongelijkslachtige). *Katharina II van Rusland verdient het ongunstige oordeel niet, dat sommige geschied- schrijvers over haar vellen. Zij was krachtig, schrander, talentvol, zij blaakte van ijver voor de grootheid van haar land en het welzijn harer onderdanen; daarenboven wist zij in den regel hare dienaren voortreffelijk te kiezen; buitendien waren hare galante zwakheden het gebrek van haar tijd.*

Braaf — eerlijk. Onbesproken van gedrag. *Eerlijkheid* ziet meer op negatieve deugd (de afwezigheid van ondeugd), *braafheid* meer op positieve deugd (het bezit van eene deugdzame inborst). Een *eerlijk* man is dus nog niet altijd een *braaf* man, maar omgekeerd zal een *braaf* man altijd *eerlijk* handelen. *Een eerlijk meisje* is een meisje, dat zich niet misdragen heeft; *een braaf meisje* een meisje, dat zich niet misdragen zal.

Braak — onbebouwd. *Onbebouwd* zegt niets anders, dan dat een stuk grond, om welke reden dan ook, niet in kultuur is; in *braak* ligt het bijbegrip, dat die toestand voorbijgaande is, dat het slechts tijdelijk, meestal voor een jaar, ongebruikt wordt gelaten. Men meende vroeger den grond door hem jaar op jaar te bebouwen al te zeer uit te putten. *Bij de Israëlieten moest ieder stuk land om de negen jaar een braakjaar hebben.*

Braden, zie Bakken.

Brak — zout — zilt. *Zout, zilt* zegt men van water, dat nit zijn aard met veel zoutdeelen bezwangerd is; *brak* van zoet water, dat door de vermenging met zeewater ondrinkbaar is geworden. *De zilte baren, eene brakke wel.*

Branding, zie Baar.

Brassen — slempen — smullen. Zich te buiten gaan aan keur van spijs en drank. *Brassen* ziet op de veelheid der gerech- ten, waarmee eene fijne tafel beladen is. *Slempen* en *smullen* schij-

nen hunne beteekenis aan den klank ontleend te hebben; *slempen* evenals *slokken* aan het geluid, dat men bij het gulzig doorzwelgen, — *smullen* evenals *smakken* aan het geluid, dat men bij het zorgvuldig proeven van spijzen en dranken maakt. *Smullen* kan ook in minder ongunstigen zin gebezigd worden; dikwijls beteekent het niet meer dan *zich te goed doen, zeer lekker eten.*

Breed — onbekrompen — ruim — wijd. *Ruim* en *wijd* duiden eene ruimte aan, waarin men zich goed roeren, gemakkelijk bewegen kan in alle richtingen; zij zeggen positief hetzelfde, wat *onbekrompen* negatief uitdrukt. *Breed* daarentegen geeft alleen ruimte, wijdte te kennen ten opzichte van één der drie wiskunstige afmetingen. *Eene ruime kamer; de wijde wereld; eene breede straat.* *Onbekrompen* wordt veelal figuurlijk gebruikt in den zin van *vrijgevig, mild.* *Eene onbekrompen denkwijze.* Figuurlijk worden *ruim* en *breed* onder andere gebezigd in den zin van gegoed: *het niet breed hebben, het niet ruim hebben; breed* en *wijd* in dien van uitvoerig: *alles lang en breed vertellen, iets wijd en breed uitmeten; ruim* in dien van onbelemmerd: *de handen ruim hebben; breed* in dien van groot: *eene breede lijst van misslagen, en van grof: er met de breede bijl op inhakken* (roekeloos met geld omgaan of gestrenge maatregelen nemen).

Breekbaar — broos. Wat *breekbaar* is kan met meer of minder gemak, wat *broos* is kan zeer gemakkelijk gebroken worden. Hardglas is *breekbaar*, dun glas is *broos*. Het mahoniehout is schoon, maar *broos*. Figuurlijk heeft *broos* de beteekenis van vergankelijk. *De mensch is een broos wezen; de goederen der wereld zijn broos.*

Breidel — gebit — hoofdstel — teugel — toom. *Toe- stel*, waarmee last- en trekdiereu bestaard worden. *Hoofdstel* noemt men de gezamenlijke riemen, die aan den kop van het dier bevestigd worden; *breidel, gebit* (bit) het mondstuk, dat door die riemen in den bek wordt opgehouden. *Teugels* heeten de leireepen aan het mondstuk vastgemaakt, waarmee men stuurt. *Toom* wordt zoowel van het geheele hoofdstel, als van het gebit of de teugels gezegd. Figuurlijk wordt *toom*, gelijk *breidel* en *teugel*, gebezigd in uitdrukkingen als deze: *zijne hartstochten in toom houden; den teugel vieren aan zijne hartstochten; zijne hartstochten een breidel aanleggen.*

Breken — verbreken — verbrijzelen — vergruizen — vermorzelen — verpletteren. Een lichaam op eene onregelmatige en gewelddadige wijze vanéenscheiden, of althans van zijn natuurlijken samenhang berooven. *Breken* geschiedt niet altijd met opzet (men *breekt* bij ongeluk een glas), ja zelfs niet eens altijd ten nadeele van het gebrokene voorwerp (men *breekt* brood, koek, enz.).

Verbreken onderstelt altijd opzet, en wordt hoofdzakelijk gezegd van het breken van zulke voorwerpen, die iemand in zijne vrijheid van beweging belemmeren: banden, ketenen, boeien *verbreken*; figuurlijk: *eene wet verbreken, een verdrag verbreken*, ze vernietigen. *Verbrijzelen, vergruizen* (aan gruis slaan) en *breken* (meestal) worden van harde voorwerpen gezegd, die niteenspringen, *vermorzelen, verpletteren* van minder harde stoffen, die in elkander geperst worden. Eene glasruit wordt *gebroken, verbrijzeld, vergruisd*. *Het been van den armen marskramer werd onder den vrachtwagen vermorzeld. Door dien steenworp verpletterd stortte de overmoedige aanvaller neder.* Overdrachtelijk wordt het ongeluk gezegd 's menschen geest en moed te *verpletteren*, het leed of het berouw zijn hart te *verbrijzelen*.

Brengen — leiden — voeren. Iets of iemand van plaats doen veranderen of de richting der beweging van iets of iemand bepalen. Het laatste gedeelte dezer bepaling slaat op *leiden*, het eerste gedeelte op *brengen* en *voeren*. Bij laatstgenoemde woorden is de plaatsverandering geheel het werk van den tusschenpersoon. *Voeren*, van varen, wil eigenlijk zeggen, dat de verplaatsing door middel van een voertuig geschiedt, doch staat bij uitbreiding voor verplaatsen in het algemeen. Bij *brengen* kan de plaatsbestemming als bekend worden aangenomen. *Breng een glas water* beteekent: *breng het hier*. Bij *voeren* dient zij echter altijd uitdrukkelijk te worden aangewezen. *Naar huis voeren, opwaarts voeren. Leiden* wordt alleen gebezigd van personen, die den wil, en van voorwerpen, welke het vermogen tot voortgaan zelf bezitten; het bepaalt zich tot de zorg, dat de beweging geschiedt in de juiste of de verlangde richting. *Water door de stad leiden. Een blinde, een kind, een dier leiden.*

Brieschen — hinniken. *Brieschen* is het korte, luide uitstooten van den adem, waardoor de paarden hun vuur of hun ongeduld te kennen geven; *hinniken* het geluid, dat zij maken ten teken van herkenning. *Volgens Herodotus had Darius Hystaspes aan het hinniken van zijn paard de kroon van Perzië te danken.*

Broddelen — knoeten. Werk slecht verrichten. *Broddelen* wordt gebezigd voor zulk werk, dat verknoeid is, dewijl er tegen de vaste regels, die er bij in acht moeten genomen worden, gezondigd is. Men *verbroddelt* b. v. een naai-, een brei-, een haak-, een tapisseriewerk.

Broek — moeras. *Moeras* is een stilstaand water van geringe diepte en zonder merkbare toe- of afvloeiing; *broek* eene wel zeer waterachtige, maar toch niet onder water staande uitgestrektheid gronds, die hier en daar ook hoogere, begaanbare plaatsen heeft.

Brommen — grommen — knorren. Eigenlijk duiden deze woorden het onaangename geluid aan, dat door sommige dieren wordt voortgebracht. De roerdomp, de vlieg *brommen*; het varken *knort*; de beer *bromt* of *gromt*. Overdrachtelijk wordt grommen gezegd van een onmelodieus geluid van muziekinstrumenten of zware klokken, en alle drie woorden van den onaangename klank, dien de menschelijke stem bij ontevredenheid of toorn aanneemt. *Hij bromt (gromt of knort) ook altijd.*

Bron — wel. De plaats, waar het water beneden de oppervlakte der aarde uit den grond komt, noemt men *wel*: *de wel van eene pomp*; de plaats, waar het water aan of boven de oppervlakte der aarde ontspringt, heet *bron*. *Mozes deed door een slag met zijn staf eene bron uit de steenrots ontspringen.*

Bron — oorsprong. De gezamenlijke bronnen eener rivier vormen den *oorsprong* der rivier. Figuurlijk gebruikt men *bron* en *oorsprong* echter juist omgekeerd; het eerste voor de naaste, het tweede voor de meer verwijderde aanleiding eener zaak. *De bron van het zedenbederf der Romeinen was hun bovenmatige rijkdom; gaat men echter terug tot den oorsprong daarvan, dan vindt men dien in hunne Aziatische veroveringen.*

Brooddronken, zie Dartel.

Broos, zie Breekbaar.

Brouwen, zie Berokkenen.

Bruidschat — huwelijksgift — uitzet. *Uitzet* ziet op de kleederen, het linnengoed en de verdere huishoudelijke zaken, die de ouders van de bruid haar ten huwelijk medegeven; *bruidschat* uitsluitend op het vermogen, dat de bruid, — *huwelijksgift* op het geschenk, dat het bruidspaar (of een van beiden) bij het huwelijk ontvangt.

Bruikbaar — geschikt. *Bruikbaar* zegt minder dan *geschikt*. Het laatste onderstelt, dat eene zaak bepaald met het oog op zekere verrichting vervaardigd is, het eerste, dat zij er desnoods toe kan gebezigd worden. Een mes, eene schaar is *bruikbaar* om de kurk van eene flesch te verwijderen, doch de kurketrekker is daartoe het *geschikte* instrument. Figuurlijk bestaat er tusschen beide woorden hetzelfde onderscheid. *Een geschikt mensch* noemt men een zoodanig persoon, van wien men de zekerheid heeft, dat hij hetgeen hem wordt opgedragen goed zal verrichten; *een bruikbaar mensch* zoodanig iemand, van wien men zich wel kan bedienen, ofschoon men zijne bekwaamheid of vaardigheid niet hoog aanslaat.

Braun — diepsel — schaduw. *Schaduw* is de algemeene be-

naming voor de niet verlichte zijde van of ruimte achter een voorwerp, dat door een of ander licht beschenen wordt. *Bruin en diepsel* zijn kunsttermen van schilders; het eerste is hetzelfde als *schaduw*, het laatste duidt het hoogste punt van schaduw aan, de plek waar de schaduw het sterkst is.

Bruisen — ruischen. *Ruischen* noemt men het zachte, liefelijke geluid, dat door heen en weer bewogen boombladeren en twijgen of door het water van een beekje of een kalmvlietenden stroom wordt voortgebracht; *bruisen* het sterke, indrukwekkende geluid der zóó hevig verbolgene zee, dat hare golven schuim of bruis opwerpen.

Buit — roof — prijs. Goed waarvan men zich met geweld meester maakt. Is het geweld door niets gerechtvaardigd, dan heet het weggenomene een *roof*. *Kerkroof*, *zeeroof*. Grondt het geweld zich daarentegen op het oorlogsrecht, dan noemt men de tilbare have, het vee, enz., die de eene oorlogvoerende partij aan de andere ontnemt, *buit*. *Prijs* ziet op de daad van nemen. Het wordt voornamelijk gezegd van zoodanige voorwerpen, waarop de vijand meer de hand legt dan dat hij ze eigenlijk bemachtigt, zooals weerlooze koopvaardij-schepen, die in eene haven of op zee worden aangehouden.

Buitelen — duikelen — tuimelen. *Buitelen* is voorovervallen; *tuimelen* voorover ergens afvallen; *duikelen* over het hoofd tuimelen, met het hoofd voorover of achterover eene omwenteling met het lichaam maken. Men maakt op den gelijken grond eene *buiteling*. Men *tuimelt* de trappen af. De acrobaat *duikelt*.

Buiten — uit. *Uit* geeft eene beweging te kennen, waarbij men het binnenste van een voorwerp verlaat; *buiten* drukt eene rust of beweging aan gene zijde van een voorwerp uit. Die *uit* eene plaats komt, was er *in* en bevindt zich daardoor er *buiten*. *Uit* de stad gaan. *Buiten* de stad wonen. *Uit* logeeren gaan. *Buitenshuis* zijn werk hebben.

Buitendien, zie **Bovendien**.

Buitengewoon, zie **Bijzonder**.

Buitenlandsch — uitheemsch — vreemd. *Buitenlandsch* is wat niet behoort tot het land onzer inwoning. *Uitheemsch* stelt het buitenlandsche tegenover het binnenlandsche en heeft, daar de mensch in den regel het inlandsche, het inheemsche, het eigene het hoogst schat, altijd eene ongunstige beteekenis. *Uitheemsche zeden*, *pracht*, *gewoonten* beteekenen zulke zeden, zulke *pracht*, zulke *gewoonten*, die men beter doet niet na te volgen. *Vreemd* is alles

wat ons onbekend is, hetzij dit in het binnenland of in het buitenland gevonden wordt. Eene binnenlandsche stad, een landgenoot kan een Nederlander *vreemd* zijn, eene buitenlandsche stad, een buitenlander niet. *Vreemd* heeft verder nog de beteekenis van niet tot onze maagschap behoorend (*vreemde kinderen opvoeden*), van aan anderen toebehoorend (*een vreemd paard*), van ongewoon (*een vreemd geval*), van zonderling (*eene vreemde kleeding, een vreemde opschik, enz.*).

Bulderen — razen — tieren — woeden. Onder *bulderen* verstaat men een rommelaud en dreunend geraas maken, zooals de wind veroorzaakt, wanneer hij zich bij vlagen verheft. Ook wordt het bij voorkeur van de losbarsting van het geschut gebezigd. *Het kanon buldert*. Voor de beteekenis der andere woorden zie men onder *aangaan*.

Bult — bochel. Eene harde oneffenheid op den rug ten gevolge eener uitzetting van de ruggestreng. *Bult* of *bochel* noemt men zulk eene oneffenheid bij den mensch, bij de dieren alleen *bult*. De *bullen* van den kameel. De *bult* van den dromedaris.

Bundel, zie **Bos**.

Burcht, zie **Burg**.

Burg — burcht — kasteel — slot. Alle duiden eigenlijk eene versterkte woning van een edelman in de Middeleeuwen aan, waaromheen langzamerhand vlekken (*burgen, bourgs, boroughs*) ontstonden, wier bewoners bij ons den naam van burgers kregen. *Burg, burcht, slot* zijn de Germaansche, *kasteel* is de aan het Latijn ontleende Fransche benaming van zulke versterkte woningen. Aan *kasteel* werd naderhand bij ons vooral de beteekenis gehecht van eene sterkte in of dicht bij eene stad opgericht om de burgerij in toom te houden. *Het Kasteel Vredenburg te Utrecht; het Kasteel van Antwerpen*.

Burgwal — gracht — kaai. *Burgwallen* noemt men te Amsterdam de thans aan weerskanten met huizen bebouwde maar vroeger tot de oude bewalling der stad behoord hebbende smalle grachten. Ook in enkele andere Hollandsche steden komt de naam voor. *Grachten* heeten in het algemeen de gegraven waterleidingen binnen de steden, waarlangs aan beide zijden een met huizen bebouwde weg loopt. *Kaai* (kade) is de hooge, gemetselde oeverwal langs eene haven of een kanaal, die met huizen bezet is en niet noodzakelijk eene overzijde behoeft te hebben.

C.

Cedel (ceel) — lijst — rol. Een register van namen. *Cedel* (ceel) noemt men inzonderheid eene lijst voor tijdelijk gebruik, *lijst* ziet meer op een blijvend register. *Eene huurceel, pachtceel, rouwceel.* Soldaten op de *lijst* brengen. *Rol* zegt men vooral van de lijst, waarop door een rechterlijk college de te behandelen rechtszaken naar hare volgorde gebracht worden, en van de scheepslijst, waarop de namen van al het scheepsvolk, dat zich aan boord bevindt, worden opgeteekend. *De monsterrol.*

Cel — kamertje. Een klein vertrek. *Cellen* noemt men de talrijke, uniforme vertrekjes in kloosters en gevangenissen. Figuurlijk is *cel* eene plaats, waar men zich gaarne afzondert. *Mijn studeercel.*

Cijfer — getalmerk. *Cijfer* staat wel eens voor de verzameling der getalmerken, het getal. *Hij is eene nul in het cijfer.* *Cijfer* noemt men ook het geheime schrift, waarvan de diplomatieke agenten in hunne correspondentie met hunne regeeringen, en deze omgekeerd, zich bedienen.

Cijferen — rekenen. *Cijferen* is rekenen met getalmerken, en het geschiedt dus altijd op de lei, op papier, enz. *Rekenen* kan ook uit het hoofd geschieden.

Cijns, zie Belasting.

Citroen — limoen. Gemeenlijk bezigt men ten onzent den naam *citroen* voor de versche, *limoen* voor de ingelegde vrucht van den citroenboom. De *citroen* en de *limoen* zijn intusschen verschillende vruchten; de laatste is eene kleine soort van citroen met veel sap en eene dunne schil.

D.

Daad — handeling. *Handeling* ziet alleen op de werking, *daad* omvat ook het zinnelijk waarneembare uitwerksel. Daar nu wel ieder uitwerksel eene oorzaak, maar niet iedere oorzaak een zinnelijk waarneembaar uitwerksel behoeft te hebben, is wel *iedere daad* eene *handeling*, maar niet *iedere handeling* eene *daad*.

Daagsch, zie Alledaagsch.

Daar, zie Aangemerkt.

Daar — hier — ginds. Bijwoorden van plaats. *Hier* beteekent de plaats, waar de spreker zich bevindt; *daar* eene plaats in

de nabijheid, *ginds* eene meer verwijderde plaats. *Wat is het hier een lief plekje: daar vóór ons die welige golvende korenakkers, en ginds in de verte de gezichteinder met statig geboomte omzoomd, waaruit de kerktoren zich slank en bevallig verheft.*

Daar, zie **Er**.

Daarenboven, zie **Bovendien**.

Daarom, zie **Bijgevolg**.

Dadelijk, zie **Aanstands**.

Dag (aan den ... leggen) — kenbaar maken. Toonen, doen blijken. *Kenbaar maken* wordt meestal gezegd van de wilsuiving van een gezaghebber tegen zijne onderhoorigen. De soeverein *maakt* zijn wil *kenbaar* aan zijne onderdanen; de patroon *maakt* zijne tevredenheid *kenbaar* aan zijn bediende. Ten aanzien van *aan den dag leggen* bestaat er zoodanige beperking niet. *De weerbarstige knaap, eindelijk tot inkeer gekomen, trachtte op allerlei wijzen zijn berouw aan den dag te leggen.*

Dagelijksch, zie **Alledaagsch**.

Dageraad — krieken van den dag — morgen — ochtend. Door *dageraad* en het *krieken van den dag* verstaat men het zichtbaar worden van het zonlicht, door *ochtend* het begin, door *morgen* de eerste uren van den dag. Men staat met het *krieken van den dag*, met den *dageraad* op. Men wenscht elkander een *goeden morgen*, niet een *goeden ochtend*. *Morgenstond* en *ochtendstond* zijn intusschen geheel synoniem.

Dal — vallei — vlakte. *Vlakte* noemt men iedere uitgestrektheid gronds, die door geen oneffenheid wordt afgebroken (een niet *geaccidenteerd* terrein); *dal* en *vallei* noemt men nitsluitend eene vlakte tusschen de bergen. *Dal* wordt in den regel van eene kleinere, *vallei* van eene grootere vlakte tusschen de bergen gebezigd. *Het Aardal. Het Dal Tempe. De Geldersche vallei.*

Dalen — vallen — zakken — zinken. Zich meer of minder snel nederwaarts bewegen. *Vallen* drukt de snelste beweging nit; het zegt, dat een lichaam aan de aantrekkingskracht van de aarde gehoorzaamt, zonderdat deze door eenige noemenswaardige andere kracht getempert wordt. *Dalen* geeft eene langzame, geleidelijke beweging naar de oppervlakte der aarde te kennen (*het reisgezelschap daalde den berg af*), *zakken* en *zinken* eene verwijdering van die oppervlakte ten gevolge eener nederwaartsche beweging, welke aan die oppervlakte haar oorsprong nam. *In den modder zakken of zinken.* *Zinken* is snel *zakken*, en heeft verder nog de bijbeteekenis, dat de nederwaartsche beweging zoo lang wordt voortgezet, dat het voorwerp

onder de oppervlakte schuil gaat, uit het gezicht verdwijnt, en op den vasten grond of den bodem van het water blijft rusten. *Het schip zonk.* Zegt men *het water zakt*, dan heeft men het oog op den tegenwoordigen stand van het water in tegenstelling van den vroegeren. Figuurlijk zegt men: *de prijzen dalen; het hoofd laten zakken; hij is diep gezonken; die staat zie toe dat hij niet valle.*

Dam — dijk — hoofd. *Dijk* is eene waterkeering langs een water, *dam* eene waterkeering dwars door of voor den ingang van een water, *hoofd* een door kunst aangelegde haveningang, die dient om den golfslag van het instroomende water te breken en om de ophooping van zand of slib te beletten. *Het schip lag voor het hoofd.* *Dam* wordt dikwijls figuurlijk gebruikt. *Een dam tegen willekeur opwerpen. Het hek is van den dam. Een haan is stout op eigen dam* = te huis gevoelt iedereen zich beter op zijn gemak dan elders.

Damp — mist — nevel — rook — smook — stoom — uitwaseming — uitdamping. Alle duiden lichamen aan in een gasvormigen toestand. *Damp* wordt gezegd van de vervluchtigde bestanddeelen van een aantal dingen. *Waterdamp, tabaksdamp, kolen-damp. Uitdamping* slaat vooral op de dampen, die zich uit een deels vloeibaar, deels vast lichaam ontwikkelen. *De uitdampingen van poelen en moerassen zijn voor de gezondheid hoogst nadeelig.* *Uitwaseming* wordt bij voorkeur gebezigd van de dampen, door het uitstralen der warmte van een dierlijk lichaam veroorzaakt. *Rook* is de dichte damp, die uit brandende, *smook* de zware damp, die uit smeu-lende voorwerpen opstijgt. *Stoom* is de onzichtbare, *wasem* de zichtbare damp van kokend water. *Mist* en *nevel* duiden beide laag bij den grond hangenden waterdamp aan, waarvan de eerste zoo dik is, dat hij het uitzicht geheel belemmert en het best bij eene tot in de onderste luchtlag neergedaalde wolk is te vergelijken. Figuurlijk wordt *nevel* gebezigd om eene duistere, onzekere toekomst aan te duiden.

Uit de neevlen zal de dag

Eenmaal zeker rijzen.

Dan — doch — edoch — echter — evenwel — integendeel — maar — niettemin — nochtans — ondertusschen — toch. *Maar* en *integendeel* zijn tegenstellende voegwoorden. *Mijn oom las niet welsprekend, niet mooi, zelfs niet goed op sommige plaatsen, maar het was stichtelijk. Ik geloof niet, dat iemand ooit een geestige gedachte heeft gehad in een trekschuit; integendeel de roef is de ware atmosfeer van alle mogelijke vboroordeelen. Maar, doch, edoch, echter, dan, evenwel, nochtans, niettemin, ondertusschen* zijn beperkende voegwoorden. De drie eerste

komen op tegen hetgeen in den vorigen volzin gezegd is, de andere dienen om te verhinderen, dat daar eene verkeerde gevolgtrekking uit wordt gemaakt. *Prijs zonder vleierij; berisp, maar zonder smalen. Zijne kleeding was weliswaar van kostbare stoffage, doch meer opzichtig dan met smaak gekozen. Zij schoof mij een stoel toe; ik nam echter geen plaats. Deze poogde zich op te richten, dan vruchteloos. Van Nero wordt gezegd, dat hij geheel ontoegankelijk was voor zachtere aandoeningen, evenwel schijnt hij Poppaea oprecht te hebben liefgehad. Gij zijt boven velen bevoorrecht, nochtans doet ge niets anders dan klagen. Napoleon III telde den oorlog tegen Pruisen ver van licht, niettemin liet hij er zich gemakkelijk toe overhalen, want hij achtte zonder het behalen van nieuwen oorlogsroem zijne dynastie in gevaar. Hij veinsde maar even naar uw tand te voelen, hij trok er hem verraderlijk uit; ondertusschen was deze slinksche streek voor u eene weldaad. Het pad der zonde moge vermakelijk schijnen, maar het is toch altijd omringd van gevaar en onrust.*

Dan, zie **Als**.

Dank — dankbaarheid — erkentenis — erkentelijkheid — verplichting. De waardeering van ontvangen weldaden. *Dankbaarheid* en *erkentelijkheid* zien meer op het gevoel door die weldaden bij ons opgewekt, *dank* en *erkenntenis* meer op de uiting er van. *Dankbaarheid* is edeler en sterker dan *erkentelijkheid*, omdat van het laatste woord het denkbeeld van vergelding, van loon onafscheidelijk is. Den weldoener, die van ons geen wederdienst behoeft, wien men zijne weldaden op geenerlei wijze kan vergelden, is men *dankbaar*, niet *erkentelijk*. Men gevoelt *dankbaarheid*, geen *erkentelijkheid* jegens God. Om dezelfde reden luidt de gewone beleefdheidsformule in het dagelijksch leven: *Ik dank u*. Geeft *erkentelijkheid* onze bereidvaardigheid tot wederdienst te kennen, *verplichting* drukt onze gebondenheid daartoe uit. *Mijne verplichting jegens u, als den redder mijns levens, is zoo groot, dat gij in alle omstandigheden op mij kunt rekenen.*

Dank weten, zie **Bedanken**.

Dank zeggen, zie **Bedanken**.

Dankbaarheid, zie **Dank**.

Danken — wijten. Iemand als de oorzaak van iets beschouwen; iets aan iemand toeschrijven. *Danken* wordt meestal in eene goede, *wijten* altijd in eene kwade beteekenis gebruikt. *Alles wat ik bezit, heb ik u te danken. Veel huisgezinnen hebben hun achteruitgang alleen aan hunne weelde en genotzucht te wijten. Het is aan zijn treuzelen te wijten, als wij te laat in de kerk komen.*

Danken, zie Bedanken.

Dapper — driest — kloek — koen — moedig — onbevreesd — onversaagd — stout — wakker. Worden gezegd van hem, die aan gevaren en moeielijkheden het hoofd weet te bieden. *Moedig, onbevreesd, onversaagd* drukken dit in het algemeen uit. *Wakker* ziet vooral op het bezit van ijver en waakzaamheid. *Kloek* is wie zich in al zijn laten en doen mannelijk gedraagt; *dapper* vooral wie zich mannelijk gedraagt in den strijd; *koen* en *stout* wie het gevaar minacht; *driest* wie zich om zijn doel te bereiken, niet alleen door geen gevaren of moeielijkheden, maar zelfs door geen bedenkingen van recht en billijkheid laat terughouden. *Het driest geweld.*

Dartel — brooddrongen — baldadig — speelsch — speelziek — uitgelaten — weelderig — wulpsch. *Dartel* ontleent zijne beteekenis aan zijn klank, die een huppelen aanduidt, dat uit levenslust en vroolijkheid voortkomt. Onschuldige *dartelheid* bij kleine kinderen is *speelschheid*; strafbare *dartelheid* bij groote kinderen, die er hun werk door verwaarloozen, *speelziekte*. Verregaande *dartelheid* bij jongelieden ontardt in *uitgelatenheid, brooddrongenheid* en *baldadigheid*; de beide eerste en zachtere uitdrukkingen wijzen alleen het verlies van zelfbeheersching, het laatste en sterkere eene bepaalde zucht tot kwaaddoen aan. Eene gezonde, levenslustige, dartele natuur leidt tot genotzucht; overdreven genotzucht, die zich in eene gemakkelijke, kostbare levenswijze openbaart, noemt men *weelderigheid*. *Wulpschheid* ziet op eene buitensporige, onbetengelde zucht naar mingenot; het wordt altijd in een kwaden zin gebruikt, wat met *dartelheid* en *weelderigheid* niet het geval is, ofschoon *dartel* in zijne ongunstigste opvatting niet van *wulpsch* verschilt.

Sij wil geen vuyle dingen,

Sij wil geen dartel jock, geen slimme rancken singen.

Haar mont is wonder heus.

Daveren — dreunen — schudden. In eene snel schommelende beweging verkeerren. Bij *schudden* is de beweging sneller en meer zichtbaar dan bij de beide andere woorden. *De olifant schuddt zijne ooren, dat zij klappen. De wind doet de boomen schudden.* Bij *dreunen* en *daveren* gaat de beweging gepaard met een sterker geluid. *Daveren* wordt gezegd van de trillende beweging van eene zware massa. Het huis *dreunt*, het gebergte *davert* van een zwaren donderslag.

Deeg, zie Beslag.

Deel — plank — schaal. Plat gezaagd, lang en betrekkelijk

breed en dun timmerhout. *Plank* is de algemeene benaming. *Deelen* zijn die groote, ruwe en tamelijk dikke planken, waarin een boom of balk gezaagd wordt, en die of weer in kleinere planken verdeeld, of ook wel in hun geheel vertimmerd worden; *schaal* noemt men de eerste en de laatste plank, die van een ruwen balk of een boom gezaagd worden.

Deel, zie **Aandeel**.

Deele (ten) — eensdeels. *Ten deele* (gedeeltelijk) onderstelt, dat men de zaak niet geheel, *eensdeels* dat men haar bij gedeelten behandelt. *Eensdeels* moet dus altijd gevolgd worden door *anderdeels*. Hij doet zijn plicht slechts *ten deele* = gebrekkig. *Wij kennen slechts ten deele*. *Ik kan dien persoon niet voor knecht gebruiken, eensdeels omdat hij te jong is, anderdeels omdat hij wel eens misbruik maakt van sterken drank*.

Deelen — scheiden. In het algemeen kan men zeggen, dat men het gelijkslachtige *deelt*, het ongelijkslachtige *scheidt*. Men *deelt* eene erfenis, een stuk vleesch, eene som geld. De bokken worden van de schapen *gescheiden*. De scheikunde houdt zich bezig met het *scheiden* der lichamen in hunne verschillende bestanddeelen. De ontbinding van een huwelijk noemt men *chtscheiding*. Eene vergadering, die tot nadere bijeenroeping niteengaat, wordt *gescheiden*.

Deelnemend, zie **Barmhartig**.

Deemoedig — nederig — ootmoedig. Wie geen hoog denkbeeld van zich zelf heeft en zulks in zijne daden toont. *Ootmoedig* en *deemoedig* zijn versterkingen van *nederig*. *Ootmoed* is onderworpenheid, *deemoed* meer of minder kruipende nederigheid. *Uw ootmoedige dienaar*. *Zich verdeemoedigen*.

Deerlijk, zie **Bedroevend**.

Deernis — erbarming — ontferming. Het gevoel, dat door het lijden van een ander bij ons wordt opgewekt. *Deernis* is ongeveer hetzelfde als medelijden, maar het wordt alleen gebezigd in den hooger en stijl. Wie *deernis* gevoelt kan geheel lijdelijk blijven, *ontferming* en *erbarming* daarentegen onderstellen (evenals barmhartigheid) het aanwenden van eene poging tot leniging der smart. Een kind, dat door zijn vertoornden vader gekastijd wordt, roept zijne *ontferming* in, d. i. smeekt hem, zich door zijn lijden te laten verteederen, en er de oorzaak van te doen ophouden. Gelijk uit dit voorbeeld blijkt, wordt *ontferming* bij voorkeur gebezigd van een medegevoel, dat niet bij den eersten aanblik ontstaat, maar eerst langzamerhand wordt opgewekt.

Deerniswaardig, zie **Beklaaglijk**.

Deftig — statig — stemmig. Worden gezegd van hem, die waardig en bedaard van uiterlijk is. *Statig* noemt men hem, die het veelal ernstige gelaat en de afgemeten gebaren van een *staatsman* aanneemt (*een statige tred*); *deftig* duidt alleen wat minder voornaamheid en afgemetenheid aan, maar komt overigens met *statig* genoegzaam overeen. *Een deftig burger* is een burger uit die kringen, waar men eene zekere statigheid en waardigheid aan gegoedheid paart.

Men hoort het overal, dat ja geringe zaken,

Ook bij een deftig man geen klein beroerte maken.

Stemmig beteekent zedig gestemd, eenigszins beschroomd en ingetogen. *Een stemmig kleurtje* is eene zoodanige kleur, die niet veel vertooning maakt of opzien baart.

Deftigheid, zie **Ernst**.

Deining — golving. *Deining* ziet op het rijzen van het water, dat een deel der golfbeweging uitmaakt, en dat natuurlijk alleen op grootere wateren valt waar te nemen. Op rivieren en kleinere plassen bepaalt zich de beweging tot het rimpelen der oppervlakte, de *golving*. *Aan den avond van den derden dag was de zee weer rustig en kalm, slechts de sterke deining bleef nog aanhouden.*

Dek, zie **Bedekking**.

Deksel — klep — lid — stop. Hetgeen dient om de opening van een voorwerp dicht te maken. Een *deksel* kan in den regel van een voorwerp worden afgelicht; eene *klep*, een *lid* is er door een scharnier of op eene andere wijze aan bevestigd; eene *stop* wordt in de opening gestoken. Het *deksel* van eene pan, een vat, eene doos. Het *lid* van eene kan. *Die het onderste uit de kan wil hebben, krijgt het lid op den neus.* De *klep* van een bierglas, van een zak. De *stop* van eene flesch, eene karaf.

Deksel, zie **Bedekking**.

Delven — graven — rooien — spitten. In den grond werken. *Delven* en *graven* geschieden met het oogmerk om een kuil, een graf te maken, ten einde daarin iets te bergen of daaruit iets te voorschijn te brengen. *Rooien* ziet hoofdzakelijk op het losmaken en verwijderen van iets, dat in den grond wortelt. *Boomen, aard-appelen rooien.* *Spitten* is het omwoelen van den bovengrond, met het doel om hem los en daardoor voor de bezaaiing of beplanting geschikt te maken. Daar *delven* sterker is dan graven, wordt *opdelven* bij voorkeur gebezigd ten aanzien van voorwerpen, die uit eene groote diepte te voorschijn worden gebracht. *Sedert het laatst*

der vorige eeuw is men bezig Herculanium en Pompeji weer op te delven. Figuurlijk wordt *opdelven* gebezigd van het instellen van een moeielijk onderzoek. *Laat ons trachten uit deze tegenstrijdige getuigenissen de waarheid zoo goed mogelijk op te delven.* Van *rooien* of *roeien* is *uitroeien* gevormd, dat de beteekenis heeft van ganschelijk wegnemen of verdelgen. *Het kwaad met wortel en tak uitroeien.*

Denkbeeld, zie **Bedunken**.

Denken, zie **Achten**.

Denken, zie **Bedenken**.

Denkwijze, zie **Bedunken**.

Derhalve, zie **Bijgevolg**.

Derven — **missen** — **ontberen**. Iets niet hebben, waar men behoefte aan heeft of aan gehecht was, of dat men gaarne zou bezitten. *Missen* wijkt in sommige uitdrukkingen eenigszins van deze beteekenis af en beteekent eenvoudig, dat iets niet is, waar men het dacht te vinden, of dat men het verloren heeft. *Ik mis geld uit mijne beurs. Ik mis een boek.* *Missen* wordt zoowel van personen als van zaken gezegd (*zijn ouderlijk huis, zijne vrouw en kinderen missen*); *ontberen* en *derven* enkel van zaken. *Ontberen* onderstelt, dat het gemis diep wordt gevoeld, en wordt dus alleen gebruikt ten aanzien van dingen van waarde. *Wie gezondheid ontbeert, mist den grootsten van alle aardsche schatten.* *Derven* ziet op het niet of niet in voldoende mate bezitten van de eerste behoeften des levens of (figuurlijk gebruikt) van hetgeen daarmede gelijkstaat. Met dat al heeft het gebruik *derven* tot eene zwakkere uitdrukking gemaakt dan *ontberen*. *Dat ik in mijne treurige omstandigheden troost moet derven, is de zwaarste mijner beproevingen. Dat ik in mijne treurige omstandigheden troost moet ontberen, brengt mij tot wanhoop.*

Deugd — **heiligheid** — **vroomheid**. *Deugd* is eigenlijk vastheid van samenhang (*de deugd van het ijzer*); vandaar innerlijke, zedelijke waarde, eene gemoedsgesteldheid, die ten goede drijft (*een man van onverzettelijke deugd*); het meervoud *deugden* duidt de hoedanigheden aan, die een deugdzaam man versieren (*hij vereenigde de deugden van den burger met die des huisvaders*). *Vroom* ziet minder op de gemoedsgesteldheid dan wel op de daden, die er uit voortspruiten. *Een man van een vromen wandel.* *Heiligheid* beteekent geestelijke en zedelijke volkomenheid, en kan eigenlijk alleen aan de Godheid worden toegekend. Bij uitbreiding gebruikt men het woord echter ook ten aanzien van die personen, welke een hoogen trap van zedelijke volmaaktheid bereikt hebben. *Bernard van Clair-*

vauz stond bij zijne tijdgenooten in zulk een roep van heiligheid, dat hij reeds twintig jaren na zijn dood heilig verklaard werd.

Deuntje — liedje. *Deuntje* is een bekend liedje, dat meer om de wijs dan wel om de woorden gezongen wordt. *Een deuntje fluiten.* Figuurlijk: *het zal wel het oude liedje zijn* = we zullen weer hetzelfde moeten hooren.

Dewijl, zie **Aangemerkt.**

Dicht — gesloten — toe. Van eene openstaande deur zegt men zoowel: doe de deur *dicht*, als doe de deur *toe*; van eene niet openstaande zoowel: de deur is *dicht*, als de deur is *toe*. Eene *gesloten* deur is eene deur, die niet alleen *dicht* is, maar op *slot* is gedaan. Figuurlijk beteekent *dicht* geheimhoudend. *Die man is zoo dicht als een pot. Mondje dicht (toe).*

Dichtbij — nabij. *Nabij* geeft te kennen, dat de afstand tusschen twee voorwerpen niet groot, *dichtbij* dat hij klein is. *Nabij den heuvel gekomen kreeg de colonne den vijand in het oog; deze liet haar nog eenige honderden schreden ongehinderd afleggen, -maar toen zij dichtbij hem was, werd zij plotseling door eene hagelbui van projectielen overstelpt.*

Dienen — strekken. Het middel tot iets uitmaken. Alles wat onze oogmerken bevordert wordt gezegd ons te *dienen*. Een huis *dient* om in te wonen. In *strekken* ligt het bijdenkbeeld, dat het gebezigde middel tot bereiking van ons oogmerk voldoende is, dat het ons den verlangden dienst werkelijk bewijst. *Dit huis strekte hem, zoolang hij zich hier ophield, tot verblijf.* Ook wordt *strekken* gebezigd van het bereiken eener uitkomst in het algemeen, al wordt die ook zonder onze bedoeling of medewerking, ja zelfs in strijd met onze wenschen verkregen. *Uw bezoek strekt mij tot eer. De voorname opvoeding, die zij van hare ouders ontvangen had, strekte juist tot haar verderf.*

Dienaar, zie **Bediende.**

Dienst, zie **Ambt.**

Dienstbode, zie **Bediende.**

Diep — laag. *Laag* is wat minder hoog is dan iets anders, waarmee men het vergelijkt; *diep* wat lager is dan de oppervlakte der aarde. Figuurlijk geeft *hoe diep zijt gij gezonken* een grooter achternitgang in zedelijkheid te kennen dan *hoe laag zijt gij gezonken*. De zin van het eerste is: gij zijt *gezonken* zelfs beneden het peil van zedelijkheid, waarop het gros der menschen staat.

Diepsel, zie **Bruin.**

Dier, zie **Beest.**

Dierbaar — waard — waardig. *Waard* ziet meer op de conventionele waarde, de waarde, die men aan iets toekent (zoo krijgt b. v. papiergeld zelfs *waarde*), *dierbaar* meer op de innerlijke waarde, die iets ontleent aan zijne eigen voortreffelijkheid; de laatste uitdrukking is dus sterker dan de eerste. Zegt men *mijne waarde bloedverwanten*, dan heeft men meer het oog op de banden des bloeds, die hen aan ons verbinden; in *mijne dierbare bloedverwanten* daarentegen valt de nadruk op de uitmuntende eigenschappen, die wij in hen hebben leeren waardeeren. *Waardig* beteekent eigenlijk alleen door zijn gedrag of zijne hoedanigheden ergens aanspraak op hebben, iets verdienen. *Hij is deze belooning ten volle waardig. Hij alleen is uwer, gij zijt zijner waardig. Eerwaardig, lofwaardig, strafwaardig.*

Dijk, zie **Dam**.

Dijen — uitzetten (zich) — zwellen. In omvang toenemen. Bij *uitzetten* en *dijen* is dit een gevolg van de normale werking van innerlijke krachten, bij *zwellen* een gevolg van uitwendige oorzaken of van de abnormale werking van innerlijke krachten. Het brood *dijt* in den oven. Ontkiemend graan, ontkiemende boonen *dijen*. Een rund *zet* zich *uit*. De zeilen van een schip *zwellen*. Waterzucht doet de menschenlijke ledematen *zwellen*.

Dik — gezet — zwaarlijvig. *Gezet* en *zwaarlijvig* worden uitsluitend ten aanzien van menschen gebezigd, *dik* ook met betrekking tot dieren en levenloze voorwerpen, die in verhouding tot hunne lengte een grooten omvang hebben. *Gezet* is hij, wiens beenderen behoorlijk met vleesch omkleed zijn; *dik* wie eene overtollige hoeveelheid vleesch bezit, waardoor hij eenigermate in zijne vrije beweging belemmerd wordt; *zwaarlijvig*, wiens lichaam, maar vooral wiens buik zoodanig is uitgezet, dat hij zich zelf tot last is.

Dikwijls (dikmaals, dikwerf) — gedurig — meermalen — menigmaal (menigwerf) — vaak. Al deze woorden, die eene herhaling te kennen geven, beteekenen nagenoeg hetzelfde. Het zwakste is *meermalen*, ofschoon dit ook niet alleen eene enkele, maar eene veelvuldige herhaling eener zelfde zaak of handeling aanduidt. *Menigmaal*, *dikwijls* en *vaak* zijn sterker. *Gedurig* duidt eene meer onafgebroken herhaling van eene zelfde handeling aan. Vergelijk: *gij valt mij dikwijls lastig met gij valt mij gedurig lastig.*

Ding — zaak — schepsel — wezen. *Ding* is de algemeenste benaming van al wat bestaat, geschiedt, gedaan, gezegd of

gedacht wordt. *Zaak* noemt men de (wezenlijk of denkbeeldig) bestaande dingen, voor zoover zij met ons in betrekking staan, verder ook handelingen en toestanden, die ons belang inboezemen.

't Iedereen van pas te maken,
En van elk te zijn bemind,
Zijn de onmogelijkste zaken,
Die men in de wereld vindt.

De uitbreiding der Russische macht in het Oosten is eene zaak, die meer dan één Europeesch kabinet de levendigste bezorgdheid inboezemt. Boomen, planten, schapen, runderen zijn dingen, wanneer zij geheel op zich zelf beschouwd worden. Vat men echter hanne beteekenis voor den mensch in het oog, dan laten zij zich met den naam van zaken bestempelen. *Eene der nuttigste zaken, die Amerika heeft opgeleverd, is de quinine. De merinos zijn voor Spanje eene zaak van groot gewicht.* De namen *schepsel* en *wezen* hebben uitsluitend betrekking op menschen en dieren. *Wezen* is eigenlijk de eigenaardige wijze van zijn, van bestaan, waardoor dingen van eene bepaalde soort zich van dingen van andere soorten onderscheiden. De *wezens* onderscheidt men in redelijke en redelooze, menschelijke en dierlijke, stoffelijke en onstoffelijke, hoogere en lagere, enz. *Het schrikbeeld van jong te sterven houdt, wanneer men aan zulk een bevoorrecht schepsel als Rafaël denkt, op een schrikbeeld te zijn.*

Disch — tafel. *Tafel* noemt men ieder meubel, dat dient om aan te zitten of om iets op te plaatsen. *Schrijftafel, kaptafel, bloementafel.* *Disch* heeft alleen betrekking op eene tafel, waaraan men spijst. Gebruikt men *tafel* in den zin van *disch*, dan wordt het lidwoord in den regel weggelaten. *Aan tafel gaan, het eten op tafel brengen.*

Dischgenoot — gast. Iemand, die met ons aan dezelfde tafel spijst. Onder *dischgenoot* zijn ook onze huisgenooten begrepen; *gast* ziet uitsluitend op de van elders genoodigden.

Dobbelen — spelen. Door *dobbelen* (eigenlijk met dobbelsteen werpen) verstaat men zulk *spelen*, waarbij de inzet hoog is, en de uitkomst grootendeels of geheel van het toeval afhangt.

Dobbelsteen — teerling. Lichaam begrensd door zes gelijke vierkanten (regelmatig zesvlak of kubus). *Teerling* is de wiskundige naam; ook in figuurlijken zin wordt *teerling* gebruikt, b.v. *de teerling is geworpen.* *Dobbelsteen* heet hij naar het gebruik, dat er van gemaakt wordt.

Dobberen — drijven. Door eene vloeistof gedragen worden. *Dobberen* heeft het bijdenkbeeld, dat de op- en neergaande beweging der vloeistof zich aan het voorwerp meedeelt. Een licht bootje *dobbert* op de rivier. Een zwaar houtvlot *drijft*.

Doch, zie **Dan.**

Dochter — meld — meisje — vrijster. Eene jonge, on-gehuwde (al of niet dienstbare) vrouw vooral uit den burgerstand. *Dochter* wordt in deze betoekenis altijd voorafgegaan door het praedikaat *jonge*; *vrijster* is een euphemisme, een compliment aan de jeugd van haar, die men toespreekt. *Wilt gij mij den weg eens wijzen, jonge dochter? Meisje, woont hier mijnheer B.? Vrijster, kunt gij mij het adres van den heer K. ook opgeven? Meid* is altijd gemeenzaam. *Toe, meid, ga eens gauw die boodschap doen. Dat is eene aardige meid!*

Doek — lijnwaad. *Doek* noemt men alle geweven stof, *lijnwaad* alleen een weefsel uit hennep of vlas.

Doel — bedoeling — doeleinde — doelwit — mikpunt — oogmerk — opzet — plan — voornemen. Het punt, waarnaar wij doelen of streven, waarop onze handelingen of onze wenschen gericht zijn. *Voornemen* is niet anders dan het besluit tot de handeling, hetzij die al of niet tot uitvoering komt. *Ik heb reeds jaren het voornemen gehad eene reis naar Zwitserland te doen. Plan* is hetzelfde als *voornemen*, maar minder onbepaald; *opzet* is een voornemen, dat zich op iets kwaads richt. *Heb ik u beleedigd, dan is het zonder opzet geschied. Oogmerk* onderstelt reeds een begin van uitvoering; het brengt de middelen voort, die leiden tot het doel; op de keus en de aanwending der middelen slaat vooral *bedoeling*. *Uwe voorkomendheid is zoo ongewoon en in het oog loopend, dat gij daar zeker het een of andere oogmerk mede hebt, ofschoon het mij nog niet heeft mogen gelukken uwe bedoeling te vatten.* Tusschen *doelwit, mikpunt* en *doel* bestaat dit verschil, dat wij ons naar een *doel* zelf voortbewegen, het persoonlijk trachten te bereiken, terwijl bij *doelwit* en *mikpunt* alleen onze krachten in zekere richting worden aangewend. *Het doel, dat Julius Caesar nooit uit het oog verloor, was de eerste persoon in Rome te worden; zich hoe langer hoe meer in de volksgunst te dringen was daarom het voornaamste doelwit van zijn streven. Iemand tot het mikpunt van zijne spotternijen maken. Doeleinde* is eenvoudig eene versterking van *doel*, en het meervoud *doeleinden* doet dienst als het ontbrekende meervoud van dit woord. *Een nieuwmodisch zakmes dient tot allerlei doeleinden.*

Doeleinde, zie **Doel**.

Doelwit, zie **Doel**.

Doen, zie **Bedrijven**.

Doen — zie **Betrachten**.

Dol — **razend** — **verwoed** — **woedend**. Wie zich door zijne drift of zijn toorn geheel laat beheerschen. *Woede* klimt tot *dolheid*, tot *razernij* (de hoogste graad van dolheid), wanneer zij ons tijdelijk van het verstand berooft, en dus gelijk maakt aan een krankzinnige. *Verwoed* ziet op eene kortstondige, voorbijgaande woede. *Een verwoede aanval*. *Een woedend gevecht*.

Dolen, zie **Zwerven**.

Dom — **onkundig** — **onnoozel** — **onwetend**. *Dom* ziet op bekrompenheid en traagheid, *onnoozel* op zwakheid van geest. De *domme* heeft een beperkt, de *onnoozele* heeft geen natuurlijk verstand. *Onkundig* en *onwetend* laten den natuurlijken aanleg in het midden, en drukken alleen een gemis van kennis uit. *Onwetend* is erger dan *onkundig*. Het eerste zal iemand moeielijk aangaande zich zelf verklaren. *Onwetend* en *onkundig* hebben echter ook de zwakere beteekenis van *onbekend met*, *onwetend* ook die van *zonder er aan te denken*. *Onwetend zondigt niet*. *Men heeft mij daarvan onkundig gelaten*.

Dompelen — **doopen**. *Dompelen* (indompelen) is een voorwerp geheel onder eene vloeistof houden, *doopen* het voorwerp er slechts even in steken. Men *doopt* beschuit in melk, men *doopt* zijne vingers in water, om er iets mede te besprenkelen. *In de Roomsche-Katholieke Kerk geschiedt de kinderdoop door middel van indompeling*. *Figuurlijk: in rouw dompelen*.

Donker, zie **Duister**.

Dood — **levenloos**. *Dood* beteekent, dat iets van het leven beroofd is, *levenloos* dat iets geen leven heeft. Men zegt dus *een levenloos* (niet een *dood*) *beeld*.

Doode — **lijk**. Bij *doode* denken wij meer aan den persoon, zooals we hem gekend hebben, in den toestand na het afsterven; bij *lijk* uitsluitend aan het ontzield stoffelijk omhulsel. Men zegt: *een doode opwekken; zijne dooden in eere houden*.

Dooden — **vermoorden**. Om het leven brengen. *Vermoorden* is dooden op eene ongeoorloofde wijze. Men gebruikt het dus nooit ten aanzien van het dooden van dieren, daar de mensch zich de beschikking over hun leven heeft toegekend, en ook niet van het dooden door dieren, omdat zij handelen zonder oordeel des ondersheids.

Doodsch, zie **Akellig**.

Doopen, zie **Dompelen**.

Doorboren — **doorsteken** — **doorvlijmen**. *Doorboren* geschiedt langzamer en veroorzaakt dus meer pijn dan *doorsteken*. Van daar dat men overdrachtelijk om eene groote smart aan te duiden altijd *doorboren* of *doorvlijmen* (vlijmende doorboren) bezigt. *Dat doorboort (doorvlijmt) mij het hart* = grieft mij diep.

Doorbrengen — **verdoen** — **verkwisten** — **verteren** — **verspillen**. Zijn goed, zijn vermogen verbruiken, opmaken. *Verteren* zegt niets meer dan dit. *Doorbrenge*n, *verdoen*, *verspillen*, *verkwisten* voegen daar het bijdenkbeeld aan toe, dat het opmaken geschied is op eene roekeloze, lichtzinnige wijze.

Ik wou dat overal de jonge vrouwen wisten,

Hoeveel ook in het klein een vrouwe kan verkwisten.

(*Zich verdoen* = *zich van 't leven berooven*.)

Doordrijven — **doorzetten**. Ondanks tegenkanting eene zaak tot stand brengen, eene zienswijze ingang verschaffen. *Doordrijven* heeft eene minder gunstige beteekenis dan *doorzetten*, daar het te kennen geeft, dat men niet langs den weg der overreding, maar alleen door vasthoudendheid en wilskracht zijn doel bereikt. *Hij is een doordrijver* = hij moet altijd zijn zin hebben.

Doordringend — **schrander** — **scherpzinnig** — **snedig**. Getuigend van geest. Van de eerste drie woorden is *schrander* het zwakst, het getuigt veelal van vlugheid van geest, gepaard met het vermogen om juiste opmerkingen te maken. In hoogere mate worden deze eigenschappen aangeduid door *scherpzinnig*. *Doordringend* onderstelt bovendien het vermogen om de zaak, waarmee men bezig is, met juistheid te vatten en geheel te begrijpen. *Snedig* wordt gezegd van geestige, goed van pas aangebrachte opmerkingen. *Ofschoon mijn vriend niet bepaald een doordringend verstand bezit, kan men hem toch den naam van een schrander man niet ontzeggen; ik hoorde van hem zeer scherpzinnige opmerkingen en snedige gezegden.*

Doorkned — **doorslepen** — **doortrapt**. Worden gebezigd van hem, die iets grondig verstaat. *Doorkne*d wordt alleen in een goeden, *doortrapt* altijd en *doorslepen* meestal in een kwaden zin gebruikt. *Een doorkne*d staatsman; *een doortrapt*e booswicht; *een doorslepen* bedrieger.

Doorkruisen, zie **Afloopen**.

Doorslepen, zie **Doorkne**d.

Doorstaan — **dragen** — **dulden** — **lijden** — **onder-**

gaan — uitstaan — verdragen — verduren. Het een of andere kwaad ondervinden. *Lijden* drukt dit denkbeeld in het algemeen uit. *Ondergaan* wijst op den aanvang, *uitstaan* op het volhouden, *doorstaan* op het einde van het lijden. Een lijden, waaraan men *altijd* onderworpen is geweest, *ondergaat* men niet. *Ik kan niet beschrijven, wat ik in mijne ziekte heb uitgestaan. Wat al rampen heb ik doorgestaan! Ik kan die pijn niet langer doorstaan*, d. i. zij moet spoedig ophouden, of ik zal er onder bezwijken. *Dragen* stelt het lijden alleen voor als een last, die ons drukt. Met *verduren* is het bijdenkbeeld verbonden, dat het lijden lang en zwaar is, met *verdragen* en *dulden* dat van vrijwillige onderwerping. *Verdragen* heeft vooral betrekking op zedelijk lijden. *Socrates verdroeg de grenzenlooze ondankbaarheid zijner medeburgers met de kalmte van den wijsgeer.*

Doorsteken, zie Doorboren.

Doortrapt, zie Doorkneed.

Doortrapt, zie Arglistig.

Doorvljmen, zie Doorboren.

Doorwrocht — geleerd. Van een werk, eene verhandeling, eene rede gebezigd zegt *doorwrocht* meer dan *geleerd*. Het wijst niet alleen op een rijken inhoud, maar ook op een meesterlijken vorm. *Eene doorwrochte verhandeling.*

Doorzetten, zie Doordrijven.

Doorzicht — begrip — bevattig. *Doorzicht* kan men omschrijven door: het helder en grondig inzien van ingewikkelde zaken; het is dus meestal de vrucht van lange ervaring. Voor *begrip* en *bevattig* zie men onder *begrijpen*.

Dop, zie Bolster.

Doppen — pellen. *Doppen* noemt men het openen der harde doppen of kleppen der peulvruchten; *pellen* het bij gedeelten verwijderen van de schaal der eieren en van het vel of vlies, dat de bekleeding van sommige boomvruchten en graansoorten uitmaakt. *Eene noot pellen; gepelde garst.*

Dor, zie Bar.

Dra, zie Aanstonds.

Draad — samenhang. *Draad* ziet op een draadsgewijze uitgespannen *samenhang* in de lengte. Het kan dus alleen gebezigd worden van zoodanige zaken, zooals eene rede, een verhaal, die zich in den tijd uitstrekken. Waar de draad al te lang wordt uitgesponnen, daar ontstaat *langdradigheid*.

Draalen — keeren — wenden — wentelen. *Keeren* en

wenden duiden eene beweging aan, waardoor iets in een tegenovergestelden stand wordt gebracht. *Wend het roer naar stuurboord! Zich naar het vuur keeren. Wentelen* geeft eene herhaalde wending, en in de meeste gevallen daarenboven eene door dat herhaalde wenden veroorzaakte voortgaande beweging te kennen. *Zie eens, hoe dat paard zich wentelt! De wielen van het rijtuig wentelden zoo snel om hunne assen, dat de speeken geheel onzichtbaar werden. Draaien* heeft het bijdenkbeeld, dat de verandering van stand van een lichaam het gevolg is van zijne beweging om een vast punt. *De aarde draait om hare as en wentelt zich om de zon.*

Drab, zie **Bezinksel**.

Dragen — **torsen**. *Dragen* wordt van alle voorwerpen, zelfs van de lichtste gebezigd, *torsen* alleen van een zwaren last, waar men onder gebukt gaat. *Figuurlijk: leed torsen.*

Dragen, zie **Doorstaan**.

Drama — **treurspel**. *Drama* is de naam van zulk een letterkundig kunstwerk, waarin de dichter eene handeling aanschouwelijk voorstelt in haar ontstaan, hare ontwikkeling en haar afloop; 't meest volkomen geschiedt dit door personen handelend en met elkaar sprekend te doen optreden. *Drama* (best te vertalen door het Nederl. *tooneelstuk*) is alzoo de algemeene naam. *Dramatische poëzie*. Ofschoon echter ieder tooneelstuk een *drama* is, wil toch het spraakgebruik laatstgenoemden naam bij voorkeur gebezigd hebben voor tooneelstukken van ernstigen inhoud. *Treurspel* heeft eene meer beperkte beteekenis, in zoover dat het steeds een tragischen afloop heeft.

Drek — **mest**. Dierlijke uitwerpselen. *Mest* noemt men den drek van sommige dieren: *koemest, paardenmest*. *Drek* heeft ook de beteekenis van vuil in het algemeen. *Figuurlijk: in den drek vallen* = de eer verliezen; *uit den drek helpen* = iemand voor oneer behoeden.

Drenkplaats — **wed**. *Drenkplaats* is eene plaats, waar het vee komt drinken; *wed* eene plaats, waar het komt waden of zich reinigen. *Een paardenwed*.

Driest, zie **Dapper**.

Drift, zie **Haast**.

Drift — **hartstocht**. Sterke neiging des gemoeds; onweersaanbare begeerte. *Drift* is eene blindere neiging dan *hartstocht*. Bij mensch en dier heerschen *driften*, doch alleen de mensch, als redelijk wezen, heeft hartstochten. *Hartstocht der werkelijkheid* heeft men den drang naar waarheid op ieder gebied genoemd, waardoor het tegenwoordige geslacht zich kenmerkt.

Drift, zie **Boosheid**.

Drijfveer, zie **Beweegreden**.

Drijven — **jagen**. Door aanzetten in beweging brengen. *Jagen* ziet op eene snelle beweging. Men *drijft* vee naar de markt, maar *jaagt* kippen uit den tuin.

Drijven, zie **Dobberen**.

Drinker — **dronkaard** — **zuiper**. Door *drinker* verstaat men iemand, die misbruik maakt van geestrijke dranken; door *dronkaard* iemand, die zich gedurig bedrinkt; door *zuiper* iemand (meestal uit de lagere volksklasse), die zich dagelijks op beestachtige wijze aan sterken drank te buiten gaat.

Drinkgeld — **fooi** — **verval**. *Fooi* is een klein geldelijk geschenk, dat aan iemand gegeven wordt om hem voor een bewezen dienst te beloonen. Oudtijds heette men zulk een geschenk meestal *drinkgeld*, naar het doel waarmee het gegeven werd, om op de gezondheid van den gever te drinken. *Verval*, dat eene toevallige inkomst aanduidt, noemt men de jaarlijksche voordeelen, die de dienstboden uit hunne fooien trekken.

Dringen — **drukken** — **duwen** — **stooten**. Een lichaam met geweld van zijne plaats trachten te verwijderen. *Duwen* en *stooten* hebben dit met elkander gemeen, dat de werking bij beide niet lang van duur is, maar zij verschillen ten aanzien van de mate der aangewende kracht, die bij *duwen* betrekkelijk gering, bij *stooten* altijd groot is. *Iemand uit de deur duwen* of *stooten*. *Drukken* onderstelt eene krachtige en aanhoudende werking, terwijl in *dringen* nog dit andere bijdenbeeld ligt opgesloten, dat de verwijdering van het voorwerp geschiedt met het doel om de plaats er van zelf in te nemen. *Dat dak is te zwaar, het drukt te sterk op de muren*. *Iemand van zijne plaats dringen*. Overdrachtelijk heeft *drukken* de beteekenis van *het gemoed bezwaren, onrust en kommer baren: dat geheim drukt mij; dringen dat van noodzaken: hij drong mij letterlijk hem te vergezellen*.

Droesem, zie **Bezinksel**.

Droevig, zie **Bedroefd**.

Dronk — **slok** — **teug**. *Slok* wordt van alle dranken gezegd (b.v. ook van medicijnen), *dronk* en *teug* alleen van de zoodanige, die men voor zijn genot drinkt of waarmee men zijn dorst lescht. Bij uitbreiding worden *teug* en *dronk* gebezigd voor de hoeveelheid vocht, die we ter verfrissing behoeven. *Zij reikte hem een koelen dronk, eene verfrisschende teug*.

Dronkaard, zie **Drinker**.

Dronken, zie **Beschonken**.

Droomerig — slaperig. De *slaperige* heeft behoefte aan slaap, de *droomerige* is niet goed uitgeslapen, of nog niet recht wakker. Een *droomerig* mensch is dus hij, die even lui en traag is, als iemand die pas is opgestaan.

Drulpen — druppelen — druppen. Druppelsgewijze neervallen. *Druppelen* en *druppen* zien op het vallen van enkele druppels; *druipen* beteekent aanhoudend en sterk druppelen. *Er komt stellig eene bui, het begint al te druppelen. Ge moogt geen was van de kaars op het tapijt laten druppen. Toen ik te huis kwam, droop ik van den regen.*

Druk — oplaag. De afdrukken van een ter pers gelegd werk. *Oplaag* ziet op het getal afdrukken; *druk* eigenlijk op de uitvoering, maar men bezigt het ook zeer dikwijls voor *oplaag*. *De eerste, tweede, derde druk.*

Drukken, zie **Dringen**.

Druppelen, zie **Drulpen**.

Druppen, zie **Drulpen**.

Dubbelzinnig — twijfelachtig. Onbepaald van beteekenis. In tegenstelling van *twijfelachtig* onderstelt *dubbelzinnig*, dat dit onbepaalde opzettelijk in woorden of handelingen wordt gelegd. *Zijne houding is zoo twijfelachtig, dat wij ons niet te veel van zijne hulp moeten voorstellen. De godspraken bij de Grieken waren bijna altijd dubbelzinnig.*

Duf — muf — vochtig. *Vochtig* noemt men eene plaats, waar de uitwasemingen van een natten grond de lucht met waterdeelen bezwangeren. De schimmelplanten, die zich daarvoor ontwikkelen, geven aan de voorwerpen dien onaangename reuk, dien men *muf* of *duf* noemt, waardoor levensmiddelen onbruikbaar worden. *Figuurlijk: het ziet er duf uit = de zaak staat slecht.*

Duidelijk, zie **Begrijpelijk**.

Dulkelen, zie **Buitelen**.

Duin, zie **Berg**.

Dulster — geheimzinnig — onduidelijk — raadselachtig — verborgen. *Verborgen* is waarvan men niets weet of kan weten; *onduidelijk* wat ons gebrekkig wordt voorgesteld; *duister* waaraan op zich zelf de noodige klaarheid ontbreekt; *geheimzinnig* en *raadselachtig* wat gepaard gaat met veel, wat ons bij eene oppervlakkige beschouwing onbegrijpelijk toeschijnt. *De eeredienst der oude Egyptenaren had veel geheimzinnigs. Uwe handelwijze vind ik raadselachtig.*

Dulster — donker — somber. *Somber* heet datgene, wat om

welke reden ook een onaangename, beklemmenden indruk maakt: *eene sombere woning, een somber oord*; figuurlijk: *eene sombere stemming. Donker* ziet op gebrek aan licht: *eene donkere kamer, een donkere dag*; figuurlijk *donkere uitzichten, donkere tijden. Duister* wijst op de geheele afwezigheid van licht. *Eene zonsverduistering, het nachtelijk duister.*

Duizelig, zie **Bedwelmd**.

Dulden, zie **Doorstaan**.

Dun — mager — rank — schraal — slank — tenger.

Wat niet breed en dik is. *Dun* staat tegenover *dik*; *rank* tegenover *breed* en *zwaar*: *een rank vaartuig*; *slank* tegenover *kort, gezet, stevig*:

... *Ediths hals was blank en slank*

Gelijk de hals der zwanen;

tenger tegenover *grof*; *mager* en *schraal* tegenover *vet*. *Schraal* en *mager* laten zich dikwijls met elkander verwisselen: *schrale kost* en *magere kost*, een *schrale troost* en een *magere troost*. In sommige uitdrukkingen wordt echter uitsluitend *schraal* als het sterkere gebezigd: *een schrale wind* (een droge wind, die alles verdort), *het koren staat schraal*; in andere daarentegen geeft men meer de voorkeur aan *mager*; *welk een mager geraamte van een paard!* voor een paard, dat vet en vleesch beide mist. *Mager vleesch* = vleesch zonder vet.

Dun — vloeibaar. Beide woorden geven een geringen samenhang der deelen te kennen. *Dun* is het tegendeel van *dik*, *vloeibaar* van *vast*. *Dikke en dunne soep. Het kwikzilver, dat hier vloeibaar is, wordt in zeer koude landen vast.*

Dunken, zie **Bedenken**.

Duren, zie **Aanloopen**.

Durven — onderstaan — verstouten (zich) — onderwinden (zich) — wagen. *Wagen* geeft te kennen, dat de uitslag van hetgeen men onderneemt onzeker of aan gevaar onderhevig is; *durven* dat men den moed, *zich verstouten, zich onderwinden, onderstaan*, dat men de stoutmoedigheid, de onversaagdheid bezit, die voor eene handeling of eene onderneming noodig is. Met *onderstaan* of *zich onderwinden* is het bijdenkbeeld verbonden, dat men reeds tot de uitvoering is overgegaan. *Ik waag het om hulp bij u aan te kloppen. Ik durfde hem niet goed onder de oogen komen. Ik verstoutte mij hem de volle waarheid te zeggen. Koning Agesilaus van Sparta onderstond (onderwond zich) het groote Perzische rijk in het hart aan te tasten.*

Dus, zie **Bijgevolg**.

Duurzaam, zie **Aanhoudend**.

Duurzaam, zie **Bestendig**.

Duwen, zie **Dringen**.

Dwaalleer — **ketterij**. Eene leer afwijkende van een kerkge-
loof, inzonderheid van de leerstellingen der Roomsch-Katholieke kerk.
Ketterij noemen de kerkleeraars eene gevaarlijke *dwaalleer*, waarin
hij die haar aankleeft hardnekkig volhardt. Tegenwoordig geeft men
den naam *ketterij* ook aan afdwalingen op het gebied van wetenschap
of kunst. *Voor eenige jaren heeft een Duitsch theoloog nog eens de
wetenschappelijke ketterij verkondigd, dat de zon om de aarde draait.*

Dwaas — **gek** — **mal** — **zot**. *Dwaas* is het tegenoverge-
stelde van wijs, datgene wat tegen het gezond verstand indruist.
Gek, mal en *zot* zijn versterkingen van dit begrip. Zij verbinden
er het denkbeeld mee van iets ongerijmds, grappigs, koddigs, be-
spottelijks. *Je moet vooral kennis met hem maken; het is de gekste
vent van de wereld. Wat maakte hij gisteren tegenover die dame
een mal figuur! Wat is dat nu voor zotte inval, in deze brandende
hitte te gaan wandelen?*

Dwalen, zie **Zwerven**.

Dwalen — **falen** — **fellen** — **mistasten** — **zondigen**.
Het verkeerde voor het rechte nemen. Wie *dwaalt* of *faalt* denkt
of oordeelt verkeerd, wie *feilt* of *mistast* handelt verkeerd, wie *zon-
digt* doet het verkeerde tegen beter weten aan. *Pompejus dwaalde
(of faalde) in zijn oordeel over Caesars bekwaamheden, en zoo be-
ging hij de feil een zoo geduchten tegenstander tot het uiterste te
drijven.*

Dwaling — **misvatting** — **misrekening** — **vergissing** —
wanbegrip. *Misvatting* is eene verkeerde opvatting, die zoo zij
blijft bestaan, tot een *misverstand* kan leiden. *Dwaling* is een ver-
keerd begrip, dat wij ons van de eene of andere zaak gevormd heb-
ben. Een *wanbegrip* is meer dan een verkeerd begrip, het is scha-
delijk tevens. De voorstelling, die sommige menschen zich van de
godheid vormen als een wraakzuchtig wezen, is een *wanbegrip*. *Voor-
oordeel* is eene meening, die men omhelsd heeft, zonderdat zij op
voldoende gronden rust. *Vergissing* is bij uitbreiding hetzelfde als
dwaling; de uitdrukking is alleen zachter. *Misrekening* noemt men
het falen eener berekening. *Dat hij niet tot die betrekking benoemd
is, is voor hem eene geduchte misrekening. Vooroordeelen* zijn ge-
vaarlijker dan *dwalingen*, want dwalen onderstelt onderzoek, en voor
voortgezet onderzoek moet zelfs de hardnekkigste dwaling eindelijk
wijken. *De volbassene behoort de vooroordeelen zijner jeugd af te*

leggen, maar wanneer hij beweert in geen dwalingen te vervallen, dan is hij de bevooroordeeldheid in persoon.

Dwars — schuin — scheef. *Dwars* is wat tegen het rechte overstaat; *schuin, scheef* duiden de richting aan, die tusschen *recht* en *dwars* het midden houdt. *Iemand den voet dwars zetten. Dwarsdrijven. Eene schuine lijn, een scheeve neus.*

Dwarsboomen, zie Aankanten.

Dweepzucht, zie Bijgeloof.

Dweperij, zie Bijgeloof.

E.

Echt — louter — onvermengd — onvervalscht — oprecht — recht — rechtmatig — rein — waar — zuiver. Hetgeen zóó is als het wezen moet. *Echt* beteekent eigenlijk wettig, gewettigd: *echte kinderen, echt goud*; bij uitbreiding *echte paarden* (in tegenstelling van valsche), *echte trouw* (in tegenstelling van schijn-trouw). *Rechtmatig* drukt hetzelfde denkbeeld uit ten aanzien van handelingen: *eene rechtmatige vordering, een rechtmatig onderzoek. Recht* en *waar* geven te kennen, dat een persoon of eene zaak op den naam, dien hij draagt, werkelijk aanspraak heeft. *Een waar vriend, ware vreugde, de rechte weg, een rechte luijaard. Oprecht*, dat in de eerste plaats ongeveinsd, openhartig beteekent, staat somtijds ofschoon minder juist tegenover nagemaakt: *de oprechte Haarlemsche Courant*; *zuiver, louter, onvervalscht* en *onvermengd* staan tegenover vervalscht: *de zuivere waarheid, louter goud, onvervalschte levensmiddelen, mijne vreugde was ver van onvermengd; rein* staat tegenover bezoedeld, besmet: *reine handen* (handen waar geen bloed of onrechtmatig verworven goed aan kleeft), *eene reine kleeding, een rein geweten.*

Echter, zie Dan.

Echtgenoot — gade — gemaal (gemalin). Gehuwde man of vrouw. *Echtgenoot* is de gewone benaming. *Gade* is dichterlijk en *gemaal (gemalin)* gebruikt men alleen van personen van rang.

Edel, zie Adellijk.

Edelaardig — edelmoedig — grootmoedig. *Grootmoedig* is sterker dan *edelmoedig* en het nog zwakkere *edelaardig*; het duidt aan, dat men niet alleen van een edelen, maar van een zeldzaam edelen zin blijkt geeft. *Grootmoedig* was het van de Ruyter, dat hij na 1672 aanbodt desnoods onder Tromp te dienen. *Groot-*

moedig handelde Garibaldi, toen hij na het koninkrijk der beide Siciliën veroverd te hebben dit zonder op de minste of geringste belooning aanspraak te maken, aan de voeten van Victor Emanuel neerlegde.

Edelmoedig, zie **Edelaardig**.

Edoch, zie **Dan**.

Eendrachtig — **eenparig** — **eens** — **eensgezind** — **eenstemmig**. *Eens* geeft te kennen, dat twee of meer personen van 't zelfde gevoelen zijn of worden; *eenstemmig*, *eenparig*, dat onderscheidene personen hetzelfde gevoelen uitspreken; *eensgezind* en *eendrachtig*, dat twee of meer personen overeenstemmen in denkbeelden, gezindheden en neigingen. *Onze commissie werd het over de te nemen maatregelen nog al spoedig eens, en toen wij die vervolgens aan het oordeel der vergadering onderwierpen, was deze eenstemmig (eenparig) van gevoelen, dat ons voorstel aannemelijk was. Op het pinksterfeest waren de apostelen eendrachtig bijeen, in het bidden volhardende. In dit huisgezin laat de eensgezindheid nog al te wenschen over. Eendracht maakt macht.*

Eenig, zie **Alleen**.

Eenige — **enkele** — **ettelijke** — **menig** — **sommige** — **verscheidene**. Telwoorden om eene onbepaalde hoeveelheid dingen eener zelfde soort aan te duiden. Bij *enkele* is dit aantal zeer gering, bij *eenige* gering, bij *verscheidene* tamelijk groot. *Ettelijke*, *sommige*, *menig* houden tusschen *eenige* en *verscheidene* het midden. *Menig* wordt alleen in het enkelvoud gebruikt en blijft veelal onverbogen. *Menigeen*. *Menigmaal*. *Ik heb daar menig genoegelijken dag doorgebracht.*

Eenparig, zie **Eendrachtig**.

Eens, zie **Eendrachtig**.

Eensdeels, zie **Deele (ten)**.

Eensgezind, zie **Eendrachtig**.

Eenstemmig, zie **Eendrachtig**.

Eenzaam, zie **Akelig**.

Eenzaam, zie **Alleen**.

Eenzijdig, zie **Bekrompen**.

Eer — **naam** — **roem**. De waardeering die wij vinden, de lof dien wij inoogsten. *Eer* ziet op de achting, die ons bij ons leven te beurt valt van de zijde onzer medeburgers: *eer en aanzien waren daar zijn deel*; *naam* ziet op de bekendheid (meer of minder algemeen, langer of korter van duur), die we onzen persoon weten te verzekeren; *roem* op den eerbied en de bewondering, die we tijd-

genoot en nakomeling door onze grootsche daden of scheppingen weten in te boezemen. *Leonidas verwierf zich bij Thermopylae een onvergankelijken roem. Naam wordt ook gebezigd in een kwaden zin. Een naam als Alva zich verwierf is weinig begeerenswaard.*

Eerbaar — kuisch. Het begrip *eerbaar* is ruimer dan het begrip *kuisch*. *Kuisch* ziet uitsluitend op het wederstaan van verboden vleeschelijke lusten; *eerbaar* onderstelt een ingetogen, zedig, deugdzaam gedrag, dat in geen enkel opzicht tegen de betamelijkheid of de welvoegelijkheid zondigt. *Eene kuische maagd, kuische ooren, kuische gedachten. Eene eerbare jonge dochter.*

Eerbied, zie Achtling.

Eerlang, zie Aanstonds.

Eerlijk, zie Braaf.

Eerloos — oneerlijk. De *oneerlijke* neemt het (hetzij in een enkel geval, hetzij in den regel) niet nauw met de voorschriften der eerlijkheid; de *eertlooze* bezit eene door en door slechte natuur, zoodat hij door ieder weldenkende gemeden wordt. *Oneerlijkheid* kan leiden tot *eerloosheid*.

Eerroover — lasteraar. De *lasteraar* strooit beleedigende, nadeelige en valsche geruchten omtrent anderen uit; de *eerroover* dicht een ander zulke dingen toe, waardoor hij zou ophouden fatsoenlijk en eerlijk man te zijn. *Eene valsche beschuldiging van diefstal, van overspel is eerroof.*

Eerstkomend, zie Aanstaand.

Eertijds — voorheen — vroeger — weleer. *Vroeger* en *voorheen* duiden een minder grooten afstand van het tegenwoordige aan dan de beide andere woorden; *weleer* geeft meestal en *eertijds* altoos een grooten afstand te kennen. *Hij is voorheen bij mij in dienst geweest. Ik heb hem vroeger gekend. Hoe krachtig wist Helmers weleer het ingesluimerd vaderlandsch gevoel wakker te schudden! Wat al bezwaren had de kleinste reis eertijds niet in!*

Eerwaardig, zie Aanzienlijk.

Eetlust — honger. *Eetlust* beteekent begeerte naar, *honger* behoefte aan spijs. Eigenlijke *honger* is den gegoede gemeenlijk onbekend.

Eetwaar — eten — kost — leeftocht — levensmiddelen — mondbehoeften — teerkost — spijs — voedsel. Alles wat tot onderhoud van het dierlijke leven dient. *Spijs* omvat alles wat eetbaar is, *eten* en *kost* zien meer bepaald op toeberiede spijs. Men spreekt van *rauwe spijs*, niet van *rauw eten*. *Eetwaren, levensmiddelen, mondbehoeften* worden die spijszen genoemd, die

in de winkels te koop zijn. *Voedsel* ziet op de noodzakelijke spijs, in tegenstelling van de overtollige lekkernij. *Hij heeft voedsel noch deksel*. Door *leeftocht* verstaat men den voorraad spijs en drank, waarvan men zich voor zekeren tijd voorziet: *het leger is goed van leeftocht (proviand) voorzien*; door *teerkost* den leeftocht, dien men op reis medeneemt.

Effen — glad — plat — vlak. *Effen* is het tegenovergestelde van hobbelig; *glad* van ruw; *plat* van gebogen; *vlak* van vol hoogten en laagten. *Een effen weg*. *Eene gladde kin*. *Ben gladde stijl*. *Ben plat vlak*. *Het platte land*. *Het vlakke veld*. *De vlakke (platte) hand*. *Een platje* = een guit.

Eigenaar — bezitter. *Eigenaar* noemt men den *bezitter* van datgene, waarop hij rechtens aanspraak heeft. Een dief *bezit* de goederen, die hij anderen ontstolen heeft, maar hij is er geen *eigenaar* van. Een vruchtgebruiker zou men den *bezitter* kunnen noemen van de landerijen, waarvan hij de reventen trekt.

Eigenbaat, zie **Baatzucht**.

Eigenbelang, zie **Baatzucht**.

Eigenwijs — ingebeeld — laafdunkend — neuswijs — pedant — verwaand — waanwijs. *Verwaand* en *pedant* zien op den grooten dunk, dien men van zijne persoonlijkheid in het algemeen heeft, *waanwijs*, *eigenwijs* op de hooge gedachten, die men koestert van zijn verstand. De *ingebelde* schrijft zich hoedanigheden toe, die hij òf niet bezit, òf niet in die mate als hij denkt. *Neuswijs* wordt diegeen genoemd, die met zijn neus overal bij is, om zijne kennis en zijn doorzicht te luchten. *Laafdunkendheid* gaat met de opgenoemde gebreken hand aan hand; zij duidt de hooghartige, minachtende houding aan, die men in het besef zijner meerderheid tegen zijne omgeving aanneemt. *Welk eene laafdunkendheid, zich, zoo als Lodewijk XIV deed; met de zon te vergelijken!*

Eigenzinnig — hoofdig — hardnekkig — halsstarrig. Niet voor leiding vatbaar. Bij den *eigenzinnige* wortelt dit gebrek in overdreven gehechtheid aan eigen inzichten, bij den *hoofdige*, den *hardnekkige* en den *halsstarrige* in aangeboren onbuigzaamheid. *Hoofdigheid* en *halsstarrigheid* zijn dus erger dan *eigenzinnigheid*. *Kinderen zijn meestal eigenzinnig*. *Iets halsstarrig volhouden*. *Een hardnekkig gevecht*.

Einde, zie **Besluit**.

Eindelijk — ten laatste. In *eindelijk* ligt soms het bijdenkbeeld opgesloten, dat het einde eener zaak ons om de eene of andere reden de levendigste belangstelling inboezemt. In die geval-

len laat *eindelijk* zich niet met *ten laatste* verwisselen. *Eindelijk heb ik dan het doel van mijn streven bereikt! Gij zijt daar dus eindelijk; wat heb ik naar u verlangd! Eindelijk nam de ziekte een gunstigen keer.*

Eindeloos — oneindig. Wat geen einde neemt. *Eindeloos* wordt bij voorkeur gebezigd met betrekking tot den tijd (*de eindeloze eeuwigheid*), *oneindig* meer met betrekking tot de ruimte. Van de ruimte gebruikt is *oneindig* sterker dan *eindeloos*. Men spreekt van eene *eindeloze*, niet van eene *oneindige* woestijn; daarentegen van een *oneindig*, niet van een *eindeloos* groot getal.

Eindigen — voleindigen — voltooiën — volbrengen. Het laatste gedeelte van iets verrichten. *Eindigen* en *volbrengen* zeggen niets anders dan dit, *voltooiën* en *voleindigen* bevatten het bijbegrip van daardoor teweeggebrachte volkomenheid. Zij laten zich dus alleen in die gevallen gebruiken, waarin onze werkzaamheid tot de eene of andere schepping heeft geleid, en wel bepaaldelijk tot eene zoodanige, waarvoor eene niet geringe mate van talent of ten minste van kunstvaardigheid en volharding vereischt wordt. Men *voltooit*, *voleindigt* een gebouw, een boek, eene schilderij, maar b.v. geen sloot, geen eten, geen eenvoudig werktuig. In de laatste gevallen is *gereed-* of *klaarmaken* de juiste uitdrukking.

Eindigen, zie Afloopen.

Eindigen — ophouden — uitscheiden. *Ophouden* en *uitscheiden* worden gezegd van eene werking enz., die gestaakt wordt. *Ophouden* geeft meer dan *uitscheiden* te kennen, dat de werking slechts tijdelijk gestaakt wordt. *Eindigen* duidt aan, dat het werk volbracht is. De muziek *houdt op* kan men zeggen aan het eind van ieder stuk van het programma; de muziek *eindigt* is alleen toepasselijk op het einde van het geheele concert. *Wij hebben lang genoeg gespeeld, laat ons nu uitscheiden.*

Eindigen, zie Afdoen.

Eischen — vorderen — verlangen. Wie iets *verlangt*, heeft op het gevraagde geen eigenlijk recht; wie iets *vordert*, meent dat te hebben; wie iets *eischt*, is daar zeker van. Men *verlangt* iemand te spreken. Men *vordert* of men *eischt* schadeloosstelling. De regeering *eischt* gehoorzaamheid aan de wet.

Elk, zie Alle.

Ellendig, zie Arm.

Eng — nauw. Het tegenovergestelde van *wijd* of *ruim*. *Nauw* zegt niet anders dan dit; *eng* voegt er het bijdenkbeeld aan toe, dat de ruimte of de wijdte te gering is. *Eene nauwe straat. Een nauw*

kleed. Die jas is mij te eng. Een enge pas. Gaat in door de enge poort.

Enkele, zie **Eenige**.

Er — daar. *Daar is in sommige gevallen meer bepaald dan er. Ik kan uw hoed er (in de kamer) niet vinden. — Dan hebt ge met uw neus gezocht, want daar ligt hij.*

Erachten, zie **Bedunken**.

Erbarming, zie **Deernis**.

Erfenis — legaat. *Erfenis* heet hetgeen men van een overledene erft, wat ons van zijne nalatenschap rechtens toekomt; *legaat* is eene vrijwillige schenking bij uitersten wil. *De heer B. heeft elk zijner dienstdoden een legaat van duizend gulden vermaakt.*

Erfenis, zie **Boedel**.

Erg, zie **Boos**.

Ergernis, zie **Aanstoot**.

Erkennen — kennen — herkennen. Een ding door middel van zijne kenteekenen van andere dingen onderscheiden. *Erkennen* is in de meeste gevallen sterker dan *kennen*, en sluit dan in, dat men voor zijne kennis openlijk uitkomt. *Ik ken hem als mijn weldoener, en ik zal hem altijd als zoodanig erkennen.* Het is in deze betekenis hetzelfde als *bekennen*, *verklaren*, *betuigen*. *Erken uwe schuld. Erkent gij mij voor uw leidsman? Herkennen* is opnieuw *kennen*, zich bewust worden, als men iemand of iets onder het gezicht krijgt, dat men hem of het te voren gezien of gekend heeft. *Wij hadden elkander in jaren niet gezien, maar hij was zoo weinig veranderd, dat ik hem op het eerste gezicht herkende.*

Erkentelijkheid, zie **Dank**.

Erkenten, zie **Dank**.

Erlangen, zie **Bekomen**.

Ernst — deftigheid. *Ernst* is eene min of meer droefgeestige, zwaarmoedige gemoedsgesteldheid, die zich van hem meester maakt, wiens blik, gescherpt door ervaring en nadenken, verder reikt dan de oppervlakte der wereldsche dingen. *Defligheid* is niterlijke waardigheid en afgemetenheid, die licht in vormelijkheid ontaardt en even weinig onafscheidelijk met *ernst* verbonden is, als deze met *gene*. *Defligheid* doet maar al te vaak dienst als een bedriegelijk nithangbord, om goedgeloovige lieden te misleiden.

Ernst — gestrengheid. Da wijze waarop men tegen het kwaad optreedt. *Ernst* sluit geen zachtheid uit; *gestrengheid* wel, maar deze kan nog zeer goed gepaard gaan met welwillendheid.

Eene *streng*e kastijding wordt iemand meestal juist toegediend om bestwil.

*Een vriend die mij mijn feilen toont,
Gestreng bestraft en nooit verschoont.*

Ernst — ijver — vlijt. De inspanning, die wij ons getroosten om een doel te bereiken. *Ernst*, het tegenovergestelde van spel en jok, geeft te kennen, dat wij ons bewust zijn van het gewicht eener taak (van hier *ernstig* in zijne verschillende beteekenissen). Deze bewustheid leidt tot *ijver* en *vlijt*. Men zegt: iets met *ernst* en *ijver* ondernemen.

Ervaren, zie **Bedreven**.

Ervaring, zie **Ondervinding**.

Eten — spijzen. Met *spijzen* is het bijbegrip verbonden, dat het *eten* met zekere plechtigheid geschiedt, en ook dat er verschillende gerechten genuttigd worden. *De ministers hebben gisteren aan de koninklijke tafel gespijsd. Ook wanneer er gasten aan de keizerlijke tafel spijsden, at Napoleon zelf gewoonlijk maar van één gerecht.*

Eten, zie **Eetwaar**.

Ettelijke, zie **Eenige**.

Evenmensch — medemensch — naaste. Van deze drie woorden is *medemensch* de zwakste uitdrukking. Onze *evenmenschen* noemen wij onze *medemenschen* meer bijzonder met het oog op gelijkheid van lichamelijke, verstandelijke en zedelijke vermogens en behoeften, en de daaruit voortvloeiende plichten, die wij jegens elander te vervullen hebben. Onze *naasten* zijn diegenen, met wie wij in het maatschappelijk leven het meest in aanraking komen. Bij nitbreiding wordt *naaste* ook voor *evenmensch* gebruikt, bijv. in het gebod: *heb God lief boven alles en uwen naaste als uzelf.*

Evenwel, zie **Dan**.

F.

Fabel — verdichtsel — verhaal — vertelling — sprookje. *Verhaal* en *vertelling* laten de waarheid of onwaarheid der voorgedragen geschiedenis in het midden. *Verdichtsel* geeft uitdrukkelijk te kennen, dat het verhaal een spel der verbeelding is. *Sprookje* noemt men een verhaal in zeer eenvoudigen, kinderlijken vorm, waarvan de inhoud echter niet alleen met de werkelijkheid, maar ook met de mogelijkheid in strijd is, en waaruit veelal eene nuttige les te trekken valt. *De sprookjes van Moeder de Gans.* *Fabel* heet

een kort verduicht verhaal, waarmee men de eene of andere waarheid in het licht wil stellen, die men, om welke reden dan ook, niet openlijk wil uitspreken.

Factie, zie **Aanhang**.

Falen, zie **Dwalen**.

Feilen, zie **Dwalen**.

Figuur — gedaante — gestalte — vorm. In het algemeen kan men zeggen, dat *figuur* ziet op het niterlijk voorkomen, zooals het zich in *ruwe* omtrekken, — *vorm* op het niterlijk voorkomen, zooals het zich in meer bepaalde omtrekken vertoont, terwijl er bij *gedoante* en *gestalte* op alles wordt gelet, wat aan eene verschijning haar eigenaardig karakter verleent, en gedacht wordt aan de gezamenlijke lijnen, waardoor het beeld wordt gevormd. *Vorm* staat ook voor wijze van samenstelling (van contracten enz.), en voor de manier van zich voor te doen. *Een man van vormen* (een wellevend man).

Fiksch — flink. *Fiksch* ziet meer op vaardigheid of gezondheid, *flink* op kloekheid, fermitieit. *Hij weet fiksch met de pen om te gaan. Hij is fiksch in orde. Gij zult eene finke vrouw aan haar hebben.*

Flauw — laf. Zonteloos (van het eten). *Laf* is sterker dan *flauw*, ook figuurlijk. *Laffe praatjes* zijn nog vervelender dan *flauwe praatjes*.

Fleemen — flikfloolen — liefkoozen — vleien. Iemand op eene overdrevene wijze liefde betoonen, om zijne gunst te verwerven. Alleen *liefkoozen* heeft niet noodzakelijk deze ongunstige bijbeteekenis. De moeder *liefkoozt* haar kind, en ook het kind kan de moeder *liefkoozen* zonder zelfzuchtige bedoelingen. *Fleemen* noemt men inzonderheid het vleien van kinderen. *O, gij kleine fleemster. Flikfloolen* is laag, kruipend vleien.

Fleur, zie **Bloei**.

Flikfloolen, zie **Fleemen**.

Flikkeren, zie **Blinken**.

Flink, zie **Fiksch**.

Flonkeren, zie **Blinken**.

Folteren — martelen — pijnigen. Opzettelijk smart veroorzaken. *Pijnigen* werd vroeger inzonderheid voor op de pijnbank brengen gebezigd. *Folteren* en *martelen* zijn sterker dan *pijnigen*; zij onderstellen, dat de pijniging geschiedt met uitgezochte wreedheid. *Martelaars* heeten de oudste belijders van den Christelijken godsdienst, welke door de Heidenen wreedaardig werden omgebracht; bij uitbreiding allen, die zich voor eene zaak opofferen. *Hij is de mar-*

telaar van zijn gevoelen geworden. — Al deze woorden worden ook figuurlijk gebezigd. *De herinnering daaraan pijnigde, folterde, martelde mij.*

Fonkelen, zie **Blinken**.

Fool, zie **Drinkgeld**.

Foppen, zie **Bedriegen**.

Fortuin — geluk. De voorspoed, dien iemand geniet. *Fortuin* ziet meer op een toevallig, onvoorzien geluk, dat ons ten deel valt, zonderdat wij er zelf iets aan toebrengen. *'t Geluk heeft hem gediend. Een soldaat van fortuin* (die door den krijgsdienst tot hooge eeramten is geraakt). *Zijn fortuin zoeken, zijn fortuin maken.* Van hier *fortuin* = vermogen.

Fraai, zie **Aardig**.

Frisch — koel — versch. Min of meer koud. *Koel* beteekent de temperatuur van iets meer op zich zelf, *frisch* meer uit het oogpunt harer uitwerking. Vergelijk *een koele dronk* en *een frissche* (verkwikkende) *dronk. Een koel huis. Een frissche wind.* *Koel* heeft ook de beteekenis van onverschillig, onhartelijk (*eene koele ontvangst*); van niet hartstochtelijk (*koele zinnen, in koelen bloede*); *frisch* die van gezond, bloeiend, onverwelkt: *een frissche kerel, eene frissche kleur, frissche bloemen, een frissche tak.* Deze laatste beteekenis van *frisch* nadert tot die van *versch*; het tegenovergestelde van oud. *Versche melk, versche boter, versch vleesch, versche troepen* (die nog niet in het gevecht zijn geweest).

Fruit, zie **Boomvrucht**.

G.

Gaaf — gansch — geheel. Waaraan geen der deelen ontbreekt, en waarvan geen deel gebrekkig of bedorven is. Het eerste gedeelte dezer bepaling ziet op *geheel* en *gansch*, het laatste op *gaaf*. Verder legt *geheel* vooral nadruk op de aanwezigheid van alle deelen, *gansch* op hun behoorlijken samenhang. *Het huis staat nog in zijn geheel* = er is nog niets van afgebroken. *Een gansche appel. De gansche burgerij. Een gansche dag. Een gaaf vel papier* (waar geen stukje aan ontbreekt). *Gave vruchten.*

Gaaf (gave) — gift — geschenk. Door *gaven* en *giften* verstaat men zulke *geschenken*, waarop de zaligheid van het geven en het ontvangen in meerdere of mindere mate toepasselijk is: dus

geschenken van aanzienlijken en rijken aan behoeftigen en geringen.
Alle goede gave en volmaakte gift komt van boven.

*Wat heeft zich menigwerf uw rijke gunst ontloken
 Voor mij in gift op gift!*

Gaan — loopen — kuieren — wandelen. Zich voortbewegen. Wanneer *loopen* tegenover *gaan* wordt gesteld, dan geeft het eerste te kennen, dat de beweging met zekere snelheid of haast plaats heeft. Men *gaat* bedaard en langzaam; men *loopt* hard, snel, schielijk, op een drafje. Men *gaat* met negotie langs de deur. Men *loopt* iemand tegen het lijf. *Wandelen* en *kuieren* geven eene zeer langzame beweging te kennen, tot uitspanning of voor de gezondheid, dikwijls zonder een bepaald doel.

Gaan liggen, zie **Bedaren**.

Gaarne — graag — gewillig — vrijwillig. *Vrijwillig* zegt, dat iets zonder dwang geschiedt. *Gewillig*, *gaarne* en *graag* voegen daar het bijbegrip aan toe, het eerste van bereidwilligheid, het tweede van lust en ingenomenheid, het derde van verlangen. *Gaarne* is edeler, *graag* behoort tot de gemeenzame taal. *Eene vrijwillige verkooping*. *Hij nam de taak gewillig op zich*. *Een scholier heeft gaarne (graag) vacantie*.

Gade, zie **Echtgenoot**.

Gadeslaan, zie **Aanmerking nemen (in)**.

Gang, zie **Beloop**.

Gansch, zie **Gaaf**.

Gapen — geeuwen. Den mond wijd openen. Voor zoover dit onwillekeurig geschiedt (ten gevolge van lusteloosheid, zenuwachtigheid, slaperigheid, enz.) beteekenen *gapen* en *geeuwen* hetzelfde. *Gapen* echter (hetwelk meer dan *geeuwen* een onbetamelijk wijd openen van den mond aanduidt) is gemeenzamer, terwijl *geeuwen* tot de beschaafde spreek- en schrijftaal behoort. Willekeurig *gapen* heeft vooral zijne oorzaak in honger en domme nieuwsgierigheid. *De dorpelingen bleven ons gapend nazien*.

Gast, zie **Dischgenoot**.

Gast — guit — kwant — snaak — schalk. Al deze woorden duiden iemand aan, die een levendigen, vluggen geest bezit. Een *kwant* is iemand, op wien niet veel staat valt te maken; een *snaak* een grappenmaker; een *schalk*, een *guit* een spotboef, iemand die zijn weet te schertsen; een *gast*, een kwant, een snaak, maar ook dikwijls een slimme vos.

Gastmaal, zie **Banket**.

Gave, zie **Aanleg**.

Gauw, zie **Aanstands**.

Geraardheid, zie **Aard**.

Gebergte, zie **Berg**.

Gebeuren, zie **Beurt** (te ... vallen).

Gebeuren — **geschieden** — **plaats hebben** — **plaats grijpen** — **plaats vinden** — **voorzvallen**. *Gebeuren* en *geschieden* beteekenen geheel hetzelfde; het laatste echter is deftiger en komt bij voorkeur in den hooger en schrijfstijl voor. *Wat is er nu weer gebeurd? En zie, er geschiedde eene groote aardbeving. Voorvallen* zegt men van zulke gebeurtenissen, waarin menschen op eene of andere wijze betrokken zijn. *Plaats hebben* (minder gebruikelijk *plaats vinden*) wordt hoofdzakelijk gebezigd van zulke handelingen, die een gevolg zijn van den menschelijken wil. Van een ongeluk kan men zeggen, dat het *gebeurt, geschiedt, voorvalt* ook wel *plaats heeft*. Eene bespreking, een overleg, een feestmaal daarentegen kan slechts *plaats hebben*. Wil men het plotselinge, het onverwachte van eene gebeurtenis aanduiden, dan bezigt men *plaats grijpen*.

Gebeurtenis, zie **Avontuur**.

Gebieden — **gelasten**. Iemand zijn wil te kennen geven. *Gelasten* sluit eene opdracht in. *Ik gebied u te zwijgen. Ik gelas u hem daarvan onmiddellijk te verwittigen.*

Gebit, zie **Breidel**.

Gebod, zie **Bevel**.

Gebogen — **krom**. In onderscheiding van *gebogen* heeft *krom* somtijds de beteekenis van verkeerd of gebrekkig. *Een kromme vinger*. Overdrachtelijk bezigt men *krom* uitsluitend in een kwaden zin van averechtsche en onrechtvaardige zaken. *Een krom en verdraaid geslacht.*

Het geld, dat stom is,

Maakt recht, wat krom is.

Geboorte, zie **Afkomst**.

Gebruik — **gewoonte** — **zeden**. Eene wijze van doen, die in een meer of minder ruimen kring van menschen in zwang is. *Zeden* noemt men zulke *gebruiken* en *gewoonten*, waarbij de zedelijkheid of de welvoegelijkheid betrokken is. Het nieuwjaarswenschen is eene *gewoonte* of een *gebruik*. *Het strijdt met onze zeden een meisje in de wereld te brengen, voordat zij is aangenomen.*

Gebruiken, zie **Aanwenden**.

Gedaante, zie **Figuur**.

Gedachte, zie **Bedunken**.

Gedachte (in) — verstrooid. In een toestand van afgetrokkenheid verkeerend, inzonderheid met het bijdenkbeeld, dat men daardoor misslagen begaat, hetzij omdat men zijne gedachten niet meester is, maar ze laat dwalen over verschillende onderwerpen (*verstrooid zijn*), hetzij omdat men zóózeer vervuld is van één onderwerp, dat men de buitenwereld vergeet (*in gedachten zijn*).

Gedachtenis — aandenken — heugenis — geheugen — herinnering. *Geheugen* beteekent in de eerste plaats het herinneringsvermogen en vervolgens datgene, wat in onze gedachten voortleeft. In deze laatste beteekenis is het met de andere woorden synoniem. *Aandenken* onderstelt een korteren duur dan *gedachtenis*, *heugenis* een langeren; *herinnering* en *geheugen* zijn de zwakste uitdrukkingen; zij beteekenen alleen het zich weer te binnen brengen. *Het aandenken der overledenen. Doet dit tot mijne gedachtenis. Welk Nederlander zou geen heugenis hebben van den tachtigjarigen oorlog? De herinnering aan mijn verblijf ten uwent zal mij altoos aangenaam zijn. Bij menschen geheugen.*

Gedeelte, zie Aandeel.

Gedoogen — toelaten — veroorloven. *Toelaten* beteekent zich niet tegen iets verzetten; *gedoogen* voegt daar het bijdenkbeeld aan toe, dat men er wel de macht toe heeft; *veroorloven* nadert eenigermate tot de beteekenis van toestaan, vergunnen. *Men is genoodzaakt zijne dienstdoden veel toe te laten, dat men eigenlijk niet kan gedoogen, laat staan veroorloven.*

Gedragen (zich) — aanstellen (zich) — houden (zich). *Zich gedragen* heeft de ruimste beteekenis; het geeft iemands wijze van handelen te kennen, hetzij in 't algemeen en in 't openbaar, hetzij in bepaalde gevallen en in 't bijzonder. *Zich aanstellen* geeft te kennen, dat men zich op de eene of andere wijze aan anderen voor doet, zoodat de wijze van doen door anderen wordt opgemerkt; het heeft bovendien altijd eene ongunstige bijbeteekenis. *Zich goed, edel, slecht gedragen. Zich bespottelijk aanstellen, zich aanstellen als eengek. Zich houden* ziet alleen op het uiterlijk, en verschilt van *zich aanstellen* hierin, dat het zoowel in gunstigen als in ongunstigen zin kan gebezigd worden. *Zich goed, dapper, arm, dom houden.*

Geduld — lijdzaamheid. *Geduld* heeft behalve de beteekenis van *lijdzzaamheid* (kalme berusting in het verduren van rampen, ziekte, leed, enz.) ook die van kalme, bedaarde volharding in het wachten op iets of in het volbrengen eener langdurige en min of meer onaangename taak.

*Geduld is zulk een schoone zaak,
Om in een moeilijke taak
Zijn oogwit uit te voeren.*

Gedurig, zie **Dikwijls**.

Geest — ziel. Datgene wat in den mensch denkt, gevoelt en wil, als eene onstoffelijke zelfstandigheid beschouwd, in tegenstelling van het lichaam, het stoffelijk omhulsel er van. *Vader, in uwe handen beveel ik mijnen geest. Mijne ziel is bedroefd tot den dood toe.* In engeren zin duidt geest het denk- of voorstellingsvermogen aan, hetzij in eigenlijke opvatting als het *orgaan* van het denken, hetzij, bij uitbreiding, als de *zetel*, of wel als de *som* of het *geheel* der gedachten beschouwd. *De slaap boeide mijne oogleden, maar mijn geest bleef wakker. Nog geheel onder den indruk van de sombere gedachten, die mijn geest vervulden. Hoewel ik met het vleesch van u ben, nochtans ben ik met den geest bij u.* Figuurlijk is *geest* de kracht, die in iemand werkt en hem aandrijft. *De geest der wraakzucht maakte zich van hem meester. Het smart mij, dat gij den geest der onderscheiding niet hebt.* Zoo ook *ziel*. *De liefde is de ziel van alle Christelijke deugden; en bij uitbreiding: hij is de ziel der vergadering* (de hoofdpersoon, de leider).

Geest — oordeel — rede — vernuft — verstand. *Verstand, oordeel, rede* zijn verschillende zijden van het menschelijk denkvermogen, dat in zijn geheel kan omschreven worden als het vermogen om waar te nemen, te vergelijken, te besluiten, gevolgtrekkingen te maken, en vervolgens door middel van redeneering van het bekende tot het onbekende te geraken. *Gezond verstand* is eene ongemeene mate van aangeboren doorzicht. *Geest* heeft hij, die in het bezit is van een buitengewoon helder, werkzaam denkvermogen, dat vruchtbaar is in nieuwe ideeën. Door *vernuft* verstaat men geestigheid, scherpzinnigheid, vindingrijkheid.

Geestdrift — vervoering. Sterke aandrift, buitengewone gemoedsbeweging. De *geestdri't* is edeler en kalmer, en heeft alleen het goede en schoone ten doel. De vervoering is hartstochtelijker, leidt licht tot buitensporigheden, en hetgeen waardoor zij wordt opgewekt, kan ook van minder gehalte zijn.

Geestig, zie **Aardig**.

Geeuwen, zie **Gapen**.

Gegoed — vermogend. Die veel tijdelijke goederen bezit. *Vermogend* is sterker dan *gegoed*, want daar vermogen *kunnen* is, staat er het denkbeeld van onafhankelijkheid in op den voorgrond.

Gehecht zijn, zie **Aankleven**.

Geheel, zie **Gaaf**.

Geheim — **heimelijk**. Hetgeen voor anderen verborgen moet blijven. *Geheim* is sterker dan *heimelijk*. Eene *heimelijke* samenzwering is eene samenzwering in het verborgen gesmeed; eene *geheime* samenzwering eene zoodanige, die tot op het oogenblik der handeling verborgen blijft.

Geheimzinnig, zie **Duister**.

Geheugen, zie **Gedachtenis**.

Gek, zie **Dwaas**.

Gelaat, zie **Aangezicht**.

Gelasten, zie **Gebieden**.

Gelden — **kosten**. Hetgeen de verkoopers voor hunne waren bedingen kunnen, dat *gelden* zij; hetgeen de koper er voor betaalt, dat *kosten* zij hem. *De boter geldt tegenwoordig zestien stuivers, doch mij kost zij maar veertien*. Overdrachtelijk: *De meeste stemmen gelden. Dat bewijs geldt hier niet. Het leven kosten. Moeite, tijd, inspanning kosten.*

Geleerd, zie **Doorwrocht**.

Geleerd — **verstandig** — **wijs**. *Verstandig* en *wijs* is hij, die een goed denk- en bevattingsvermogen ontvangen heeft, en er een goed gebruik van maakt; *geleerd*, wie zich door oefening eene uitgebreide kennis in één of meer takken van wetenschap verworven heeft. Een *verstandig*, een *wijs* man kan *geleerdheid* missen, en omgekeerd ontbreekt *geleerden* wel eens *verstand* en *wijsheid*.

Gelegenheid, zie **Aanleiding**.

Geleide — **uitgeleide**. Men *leidt* iemand binnen; men doet hem *uitgeleide*; men geeft hem voor zijne veiligheid onderweg een *geleide* mede.

Gelijken — **slachten**. Eene sterke overeenkomst met iemand hebben. *Gelijken* ziet op het uiterlijk voorkomen; *slachten* op de gedragingen. *Zij gelijken elkander als twee druppels water. Hij slacht zijn vader, die was ook niet op zijn mond gevallen.*

Gelijkenis — **vergelijking**. *Vergelijken* noemt men twee (of meer) dingen naast elkander plaatsen, er punten van overeenkomst tusschen trachten te vinden, somtijds met het doel om uit de bekende waarde of onwaarde van het eene te besluiten tot de waarde of de onwaarde van het andere. *Critiek is vergelijken*. Eene *gelijkenis* vergelijkt niet rechtstreeks de eene zaak met de andere; zij bepaalt er zich toe een denkbeeldig geval of een denkbeeldigen toestand met zulke levendige kleuren te malen, dat de hoorder of de lezer met betrekking tot den toestand of de zaak, die men hem

wenscht te doen verstaan, de gevolgtrekking zelf er uit maken kan.
De gelijkenissen van Jezus.

Gelijksoortig — soortgelijk. *Gelijksoortige (gelijkslachtige)* dingen zijn dingen, die tot dezelfde soort (tot hetzelfde geslacht) behooren. *Soortgelijke* dingen zijn zoodanige dingen, die veel overeenkomst met elkander hebben. *Hoe groot het verschil tusschen den newfoundlandster en den hazewind ook wezen moge, het zijn niettemin gelijksoortige dieren. Honden, katten, tijgers, panters en soortgelijke (verwante) dieren.*

Gelofte, zie **Belofte**.

Gelooven, zie **Achten**.

Geluid — klank — toon. Gewaarwording die in het zintuig van het gehoor wordt opgewekt. *Geluid* is de algemeene benaming. *Klank* is een duidelijk, meestal aangenaam geluid van eenigen duur; *toon* een opzettelijk te voorschijn geroepen geluid van eene bepaalde hoogte. *Ik kan van verkoudheid haast geen geluid geven. Wat is dat voor vervelend geluid! Doffe, schelle, heldere klanken. De klank der speeltuigen. Een hoogen, lagen, een valschen toon aanheffen.* Figuurlijk: *Naar den toon leven. De goede toon. Op hoogen toon spreken. Van toon veranderen.*

Geluk, zie **Hell**.

Geluk, zie **Fortuin**.

Gelukkig — tevreden — vergenoegd. *Tevreden* noemt men hem, wiens gemoedsrust door geen onbevredigde wenschen gestoord wordt; *vergenoegd* hem, die zijne tevredenheid door eene opgeruimde stemming kenbaar maakt; *gelukkig* hem, dien hetgeen hij bezit zoo volkomen bevredigt, dat er als het ware niets te wenschen voor hem overblijft. *Ik ben tevreden over uw gedrag. Wat ziet hij er tegenwoordig altijd vergenoegd uit! Wij gevoelen ons op onze nieuwe woonplaats zoo gelukkig, dat wij er ons geheele leven hopen te blijven.*

Gemaal, zie **Echtgenoot**.

Gemachtigd, zie **Bevoegd**.

Gematigdheid, zie **Bedaardheid**.

Genaken (naken) — naderen. Naderbij of nabij komen. Het eerste is de beteekenis van *naderen*; het tweede van *genaken (naken)*. *Het schip nadert de kust (zeilt op de kust aan). Het schip kon wegens de hevige branding het strand niet genaken. Hij is niet te genaken = hij is zoo trotsch, dat men hem niet naderen kan. Het nakend onweder.*

Genegen — geneigd — gezind. *Genegen* is gunstig gestemd

voor; *geneigd* en *gezind* overhellend tot. *Hij is mij bijzonder genegen. Is hij genegen te vertrekken? Geneigd tot den drank. Iemand kwalijk gezind zijn. Wat is hij gezind te doen?*

Geneigd, zie **Genegen**.

Genezen, zie **Heelen**.

Geniaal, zie **Begaafd**.

Genoegen, zie **Blijdschap**.

Genootschap, zie **Bond**.

Geoefend, zie **Bedreven**.

Gerechtigd, zie **Bevoegd**.

Gerechtigheid — **rechtvaardigheid**. *Gerechtigheid* bestaat in overeenstemming met het recht en de wet; *rechtvaardigheid* in overeenstemming met recht en billijkheid. De strengste *gerechtigheid* is somtijds de grootste *onrechtvaardigheid*.

Gereedschap — **werktuig** — **machine**. Hulpmiddelen waarvan de mensch zich bij zijn arbeid bedient. Door *gereedschappen* verstaat men meer eenvoudige hulpmiddelen, door *werktuigen* meer samengestelde. De eerste worden door de hand bestuurd, terwijl de laatste weinig of althans minder leiding noodig hebben. Een hamer is een *gereedschap*, een ploeg is een *werktuig*. Zeer kunstig samengestelde werktuigen noemt men *machines*. De *naaimachine*.

Geschenk, zie **Gaaf**.

Geschiedenis, zie **Kroniek**.

Geslacht, zie **Bekwaam**.

Geslacht, zie **Bruikbaar**.

Geslacht — **kunne** — **sekse**. Het kenmerk van mannelijkheid of vrouwelijkheid gedragen door al wat leeft. *Kunne* en *sekse* worden alleen gebezigd van den mensch. *De zwakke kunne, de schoone sekse* = de vrouwen.

Gesloten, zie **Dicht**.

Gesprek — **onderhoud** — **woordenwisseling**. Door *onderhoud* verstaat men meestal een gesprek over zaken, waarvoor men opzettelijk bij elkander komt. Een *gesprek* gaat over in eene *woordenwisseling*, wanneer de personen, die er aan deelnemen, van verschillende gevoelens zijn, en ieder het zijne met vuur en drift verdedigt.

Gestadig, zie **Aanhoudend**.

Gestalte, zie **Figuur**.

Gestreng, zie **Hard**.

Gestrengheid, zie **Ernst**.

Getal, zie **Aantal**.

Gefalmerk, zie Cijfer.

Getemd — tam. *Temmen* heet een dier dwingen zijn woesten aard af te leggen, zich voor den menschelijken wil te buigen; *tam maken* het zoo onder bedwang brengen, dat het een huisdier wordt. *Temmen* wordt ook figuurlijk gebezigd. *Zijne lusten, driften, hartstochten temmen.*

Gevaar — nood. Dreigend onheil. *Nood* en *gevaar* hebben soms dezelfde beteekenis, b. v. in de volgende uitdrukkingen: het heeft geen *nood*; er is geen *gevaar* bij. Maar meestal ligt in *nood* de beteekenis van een samenloop van rampspoeden, en dientengevolge van een zoo hachelijken toestand, dat iemands eigen krachten tot zijne redding te kort schieten. *Nood leert bidden. Barensnood. Hongersnood.* Om die reden zegt men wel: zich in *gevaar*, maar niet: zich in *nood* begeven.

Gevangenis — kerker — tuchthuis — verbeterhuis. *Gevangenis* is de algemesne benaming. *Kerker* behoort tegenwoordig uitsluitend tot den hooger en stijl. *Verbeterhuis* heet eene gevangenis voor correctioneel veroordeelden (overtreders), *tuchthuis* eene gevangenis voor crimineel veroordeelden (misdadigers).

Gevecht — schermutseling — slag — strijd. *Strijd* heeft de ruimste beteekenis; het beduidt in het algemeen de botsing van twee of meer in tegengestelde richtingen werkende krachten. *De strijd der elementen. Tweestrijd* (inwendige strijd, b. v. tusschen verleiding en plichtbesef). *Een woordenstrijd. Een pennestrijd. Een kampstrijd. Een heete strijd.* *Gevecht* buiten samenstelling (als straatgevecht, tweegevecht, voorpostengevecht) wordt enkel gebezigd van een geregelden strijd tusschen vijandelijke legerbenden of schepen. Neemt een geheel leger of eene geheele vloot aan den strijd deel, dan draagt deze den naam van *slag*. *Veldslag, zeeslag. Schermutseling* eindelijk is een ongeregeld gevecht tusschen kleine afdelingen soldaten, zooals dat bij verkenningen, patronilles, enz. plaats grijpt.

Geveinsdheid — huichelaarj — schijnheiligheid. De *geveinsde* verbergt zijne eigenlijke gevoelens en gezindheden; de *huichelaar* wendt gevoelens en gezindheden voor, die hij niet bezit; de *schijnheilige* gebruikt vroomheid en deugd als een dekmantel om zijne slechte bedoelingen te verbergen. Lodewijk XI van Frankrijk was een volleerd *huichelaar*. De heer van Groenendaal in het leezgezelschap van Diepenbeek is de type van een *schijnheilige*. *Wee u, gij schriftgeleerden en farizeeën, gij geveinsden, want gij hebt den sleutel der kennis weggenomen.*

Geven — schenken — vereeren. *Schenken* heeft eene edeler

beteekenis dan *geven*, vandaar: *iemand zijn vertrouwen schenken*; *een arme eene boterham geven*; *iemand het leven schenken*. *Ver-eeren* is met een geschenk eer aandoen.

Gevoelen, zie **Bedunken**.

Gevolg — **nasleep**. Door *nasleep* verstaat men eene reeks van meestal treurige gevolgen. *Met al den nasleep van dien* = met al wat er uit volgt. *De expeditie naar Mexico had voor de Franschen een droevigen nasleep*.

Gewas — **kruid** — **plant**. In het algemeen elk voortbrengsel van het plantenrijk. *Kruid* komt in deze beteekenis tegenwoordig alleen voor in de samenstellingen: *kruidkunde*, *kruidkundige* en een paar andere. Voor *kruidkunde* wordt thans meestal *plantenkunde* gebruikt. In het dagelijksch leven bezigt men het woord *kruid* in den engeren zin van zoodanige voortbrengselen van het plantenrijk, die tot artsendien of tot specerijen dienen; terwijl men het woord *plant* op die categorie van gewassen toepast, die geen boomen, stricken, kruiden of grassen zijn, en waarvan een aantal soorten, hetzij om hunne schoonheid, hetzij om hun nut, door den mensch gekweekt worden. *Gewas* is dus eigenlijk de algemeene benaming.

Gewichtig, zie **Belangrijk**.

Gewillig, zie **Gaarne**.

Gewoonte, zie **Gebruik**.

Gezag — **macht**. *Gezag* is *macht*, die omdat zij eerbiedwaardig is, of om eene andere reden geëerbiedigd wordt. *Vóór de eerste Fransche omwenteling was de koninklijke macht in Frankrijk nog even onbepert als in de dagen van Lodewijk XIV, maar van het koninklijk gezag was niet meer dan eene schaduw overgebleven. Zijn gezag ophouden*.

Gezant, zie **Afgezant**.

Gezelschap, zie **Bond**.

Gezet, zie **Dik**.

Gezocht, zie **Aangezocht**.

Gezind, zie **Genegen**.

Gierig — **hebzuchtig** — **karig** — **inhalig** — **schriel**. Overdreven begeerig naar en gehecht aan tijdelijke goederen. De *inhalige*, de *hebzuchtige* tracht onverschillig door welke middelen rijkdom te vergaderen; de *gierigaard* zoekt nog daarenboven zooveel mogelijk alles te behouden, wat hij verworven heeft, door de geringste uitgaven, zoowel voor zich zelf als ten bate van anderen, te vermijden. *Karigheid* en *schrielheid* zijn lichte graden van gierigheid, en gaan niet noodzakelijk gelijk deze met hebzucht gepaard.

Gift, zie **Gaaf**.

Gift, zie **Aalmoes**.

Gijzelaar, zie **Borg**.

Gil — kreet — schreeuw. *Schreeuw* is een onwillekeurig krijshend, hard geluid met de stem, bij pijn of schrik; *gil* een korte, doordringende schreeuw; *kreet* een schreeuwen om hulp (*noodkreet*), tot verlichting (*jammerkreet*), of ten teeken van strijdlnst of vreugde (*wapenkreet*, *oorlogskreet*, *vreugdekreet*, *jubelkreet*). *Gelre! Gelre!* (de oorlogskreet der Gelderschen). *Hoezee!*

Ginds, zie **Daar**.

Gispen, zie **Bedillen**.

Gissen — raden — vermoeden. Het meer of minder in den blinde kiezen uit een aantal mogelijke onderstellingen. Bij *vermoeden* heeft men voor zijne onderstelling altoos eenige zekerheid, bij *raden* dikwijls niet de allerminste. De beteekenis van *gissen* houdt tusschen die van *vermoeden* en *raden* het midden. *Wij vermoeden, dat de zaak zóó loopen zal* (wij maken dat b. v. uit eene vroegere ervaring op). *Wat raadt gij: even of oneven? De reden uwer konst meen ik te kunnen gissen* (uwe omstandigheden kenkende, kan ik licht raden, wat u tot mij voert).

Glad, zie **Effen**.

Glimlachen — grimlachen — meesmuilen. Den mond tot een lachje plooiën. Men *glimlacht* uit vriendelijkheid, tevredenheid, vermaak; men *grimlacht* uit kwaadaardigheid; men *meesmuilt* uit ongelooft of spot.

Glinsteren, zie **Blinken**.

Gluren — loeren — staren — turen. *Loeren* en *gluren* = heimelijk, *staren* = strak, *turen* = aanhoudend scherp naar iets zien. *De kat loert op de muis*. *Een nieuwsgierig bestje gluurt door de gordijntjes*. *De zeeman tuurt naar eene stip aan den horizon, die hij voor een schip houdt*. *De slaapwandelaar staart*.

Goddeloos — zondig. Wie in strijd handelt met de zedelijke wetten. *Zondig* ziet meer op overtreding der wetten ten gevolge der menschelijke zwakheid; *goddeloos* onderstelt een zondigen tegen beter weten aan, eene verharding in het kwaad. *Alle menschen zijn zondaars, maar goddeloozen zijn gelukkig eene uitzondering*.

Godsakker, zie **Begraafplaats**.

Goederen, zie **Have**.

Goedkeuren, zie **Billijken**.

Goedspreken, zie **Borgblijven**.

Golf, zie **Baar**.

Golf, zie **Baal**.

Golving, zie **Delning**.

Goolen — smijten — werpen. Met kracht van zich slingeren. Alleen *werpen* behoort tot de beschaafde spreek- en schrijftaal; de beide andere woorden zijn gemeenzaam en plat. *Den boel door elkander gooiën of smijten*. *Werpen* kan ook door middel van werktuigen geschieden. *De blijden der ouden wierpen zware stenen*. *Bommen in eene stad werpen*. *Werpen* wordt in een aantal spreekwijzen gebezigd. *In de gevangenis werpen*. *Troepen in eene vesting werpen*. *Jongen werpen*. *Olie in het vuur werpen* (iets erger maken). *De teerling is geworpen* (mijn besluit is genomen).

Gordel — riem. Een band van leder of andere stof om het middel. *Gordel* is een fraai bewerkte riem, die tegelijk tot sieraad dient. Figuurlijk: *Iemand een hart onder den riem* (of den *gordel*) *steken*, — een gezegde dat aan den lederen riem der krijgslieden ontleend schijnt te zijn.

Graan — koren. De bekende kweekplant. *Koren* is de in het dagelijksch leven meest gebruikelijke benaming; in de kruidkunde heet zij *graan*. De samenstellingen met *koren* zijn verreweg het talrijkst. *Korenakker*, *korenaar*, *korenbloem*, *korenland*, *korenmaat*, *korenmolen*, *korenschoof*. Het meervoud *granen* dient om de rijpe vrucht van verschillende soorten van koren aan te duiden. *De granen slaan op of af*. Figuurlijk: *Dat is koren op zijn molen*. *Een graantje pikken*.

Gracht, zie **Burgwal**.

Gramschap, zie **Boosheid**.

Grappig, zie **Aardig**.

Graven, zie **Delven**.

Grenzenloos, zie **Onbegrensd**.

Grief, zie **Bezwaar**.

Grijnen — schreien — weenen — hullen. Zijne smart door het storten van tranen aan den dag leggen. De *weenende* maakt geen, de *schreiende* weinig, de *hulende* en de *grijnende* veel misbaar. *Grijnen* wordt inzonderheid gezegd van het schreien van knorrige kinderen. *Huilen* wordt ook gezegd van dieren en van den wind. *De wolven huilen*. *De wind huilt door 't gebergte*.

Grijpen — pakken — vangen — vatten. Iets bemachtigen. *Vangen* onderstelt, dat men op het voorwerp jacht heeft gemaakt; *vatten* en *pakken*, dat men het langer of korter denkt vast te houden; *grijpen*, dat men er zich van meester maakt door eene snelle beweging. Men *vangt* visschen en vogels met netten. Een

dief wordt *gegrepen*, *gevat* en *gepakt*. De moeder *vat* het kind bij de hand om het te beveiligen. *Hij pakt wat hij krijgen kan*. In *hare ontsteltenis greep zij mij plotseling bij den arm*.

Gril — kuur — luim — nuk. Eene vlaag van eigenzinnigheid. Bij *kuur* en *nuk* heerscht het bijdenkbeeld van weerspannigheid; bij *gril* dat van belachelijkheid; bij *luim* dat van wispelturigheid, onbestendigheid. Kinderen hebben vooral *kuren* en *nukken*. *Het was een gril, dat George III zeker staatsstuk weigerde te teekenen, voordat men daarin op zijne begeerte het woord pauw ingevlochten had.*

Grimlachen, zie **Glimlachen**.

Grommen, zie **Brommen**.

Grond, zie **Bedding**.

Grond, zie **Beweegreden**.

Grondsop, zie **Bezinksel**.

Grooter worden, zie **Aangroeien**.

Grootmoedig, zie **Edelaardig**.

Grossier, zie **Handelaar**.

Grot — hol — spelonk. Door *holen* verstaat men inzonderheid holtten in de bergen, die aan wilden en wilde dieren tot schuilplaats dienen; *grotten* en *spelonken* zijn hollen van eene aanmerkelijke uitgestrektheid. *Voor al in de vorige eeuw werden veel kunstgrotten* (uit boomwortels, mos, schelpen en koralen vervaardigd) *in parken en tuinen tot versiering gebouwd*.

Grot, zie **Hol**.

Gruwelijk, zie **Afgrijselijk**.

Guit, zie **Gast**.

Gul — openhartig — rond. De *ronde* doet zich voor, gelijk hij is; de *gulle* is spraakzaam en mededeelzaam; de *openhartige* houdt niets verborgen van hetgeen er in zijn hart omgaat. *Goed rond, goed Zeeuwsch*.

Gulzigaard — lekkerbek. Beiden zijn verzot op eten en drinken, maar den *lekkerbek* is het meer om eene groote keurigheid, den *gulzigaard* daarenboven meer om de hoeveelheid te doen.

H.

Haast, zie **Aanstonds**.

Haast — spoed — drift. De gang dien men achter den arbeid zet. Wie met *spoed* werkt handelt lofwaardig; *haast* en *drift* verdienen afkeuring. *Hoe meer haast hoe minder spoed. Haastige spoed is zelden goed. Gij zijt zoo driftig van aard, dat ge u nooit behoorlijk tijd voor uw werk gunt.*

Haast, zie **Bijkans**.

Hachelijk, zie **Bedenkelijk**.

Haken — reikhalzen. Driftig verlangen, vurig begeeren. *Haken*, dat sterker is dan *reikhalzen*, wordt meer in een kwaden, *reikhalzen* in een goeden zin gebruikt. *Haken naar genot, naar verstrooïing, naar eer. Ik zie uwe komst reikhalzend tegemoet.*

Haken (naar iets), zie **Begeeren**.

Hakkelen — stotteren. *Hakkelen* is niet vloeiend, niet vlug spreken, omdat men te snel denkt, of omdat de woorden niet ganw genoeg toestroomen; *stotteren* (stamelen) is gebrekkig spreken ten gevolge van een gebrek in de spreekorganen.

Hakken — houwen — kappen. *Hakken* en *houwen* verschillen daarin, dat het eerste eenvoudig ten doel heeft een voorwerp in zekere deelen te verdeelen, terwijl *houwen* geschiedt om aan een of ander voorwerp bovendien eene bepaalde gedaante te geven. Bijv. *hout hakken, koek hakken*; daarentegen *steen houwen*. Verg. een *houthakker* met een *steen-*, een *vleeschhouwer*. *Kappen* beteekent eigenlijk: enkele deelen afscheiden; bij uitbreiding: omhakken, vellen, enz.: *boomen kappen, een mast, een kabel kappen*.

Hals — keel. *Keel* is de nauwe opening boven het strottenhoofd, waardoor men slikt en ademt; *hals* is de buitenzijde der keel; bij uitbreiding: dat gedeelte des lichaams, dat het hoofd met den romp verbindt.

Halsstarrig, zie **Eigenzinnig**.

Handel — nering. *Nering* ziet op een handel in het klein, inzonderheid in winkelwaren; bij uitbreiding op de klandizie, die men heeft, en de voordeelen, welke die handel oplevert. *Goede nering hebben. Nering en hanteering* (koophandel en nijverheid).

Handelaar — koopman — kramer — venter — grossier. Iemand die handel drijft. *Handelaar* en *koopman* zijn de algemeene benamingen. *Grossier* is een koopman in het groot, die

alleen op bestellingen aflevert; *winkelier* een koopman, die zijne waren in het klein aan den gaanden en komenden man afzet; *kramer* eigenlijk een koopman, die met een verplaatsbaren winkel, eene kraam, op markten en kermissen staat; *venter* een koopman, die zijne waren aan de huizen verkoopt.

Handelen, zie **Bedrijven**.

Handeling, zie **Daad**.

Handig, zie **Behendig**.

Handwerk, zie **Ambacht**.

Hard — verhard. *Hard* in deze beteekenis is synoniem met onaandoenlijk, en het duidt dus niet altijd een gebrek aan. Een goed chirurgijn moet b. v. *hard* wezen. *Verhard* daarentegen wordt alleen in een kwaden zin gebruikt; het beteekent ongevoelig, wreed verstokt. *Verhard in de ondeugd*.

Hard — gestreng. Niet zacht en genadig. In *hard* ligt de bijbeteekenis van onverdiende gestrengheid. Een *hard* vonnis is een vonnis strenger dan strikt noodig was.

Hard — zwaar. Moeielijk te dragen of te verrichten. *Zwaar* zegt, dat er veel kracht voor noodig is, *hard* dat het onze kracht te boven gaat. *Een zware slag* (een groot verlies), *een harde slag* (een onoverkomelijk verlies). *Een hard geval*. *Het valt hard zich met ondank beloofd te zien*.

Hardnekkig, zie **Eigenzinnig**.

Hardvochtig, zie **Barbaarsch**.

Hartelijk — innig. Beide woorden drukken het tegenovergestelde uit van voorgewend, geveinsd, gehuicheld, valsch. Maar *innig* heeft het bijdenkbeeld van warmte, vuur, hartstocht, en zegt dus meer dan hartelijk. *Eene hartelijke ontvangst*. *Een innig gebed*. *Innige liefde*. *Innige godsvrucht*.

Hartstocht, zie **Drift**.

Have — goederen — middelen — vermogen. *Have* beteekende oudtijds vast goed, maar wordt tegenwoordig meer voor tilbare goederen en vee (*tilbare have*, *levende have*) gebezigd, terwijl *goederen* nu meer gebruikt wordt om vaste eigendommen, inzonderheid landeigendom (*vaste, onroerende goederen*) aan te duiden. *Middelen* en *vermogen* omvatten iemands gezamenlijke bezittingen. *Een man van middelen* is hij, die onbekrompen leven kan.

Hebbelijkheid, zie **Aanwensel**.

Hebben, zie **Bezitten**.

Hebzucht, zie **Baatzucht**.

Hebzuchtig, zie **Gierig**.

Heelen — genezen. Beter maken of worden. *Genezen* wordt van ieder lichamelijk lijden, *heelen* alleen van wonden gebruikt. *Doctor in de genees- en in de heelkunde.*

Heer, zie Baas.

Heerlijk — verrukkelijk. Wat door zijne schoonheid ons aangenaam aandoet. In onderscheiding van *heerlijk* (prachtig, fraai) geeft *verrukkelijk* te kennen, dat men de schoonheid van iets niet alleen opmerkt, maar ook diep gevoelt, dat zij onze ziel verheft, ons in vervoering brengt. *Wat een heerlijk gezicht!* is een alledaagsche uitroep; *wat een verrukkelijk gezicht!* zal men slechts hooren uit den mond van hem, die wezenlijk gevoel heeft voor het schoon der natuur.

Heerschappij, zie Beheer.

Heeten — noemen. *Heeten* is eigenlijk een naam dragen of geven; *noemen* bij name aanwijzen. *Omdat men mij met mijn broer verwacht, noemt men mij gewoonlijk Jan, maar ik heet eigenlijk Piet. Hoe zal ons zoontje heeten?*

Hefe, zie Bezinksel.

Heil — geluk. *Geluk* ziet meer alleen op uiterlijken voorspoed, op zegen bij onze ondernemingen; *heil* op een volmaakt, volkomen, ongeschonden uit- en inwendigen geluksstaat. *Geluk en heil in 't nieuwe jaar!*

Heilig — onschendbaar. Wat niet mag aangetast worden. *Onschendbaar* is hetgeen beschermd wordt door de menschelijke, *heilig* hetgeen beschermd wordt door de goddelijke wetten. *De eed, de banden des bloeds moeten ons heilig zijn. In de constitutioneele monarchie is de koning onschendbaar.*

Heiligheid, zie Deugd.

Heimelijk, zie Geheim.

Helaas!, zie Ach!

Helpen, zie Bijspringen.

Henker, zie Beul.

Herhaaldelijk, zie Alweder.

Herinnering, zie Gedachtenis.

Herkennen, zie Erkennen.

Hernemen, zie Antwoorden.

Herroepen, zie Afschaffen.

Herscheppen, zie Hervormen.

Hersenpan, zie Bekkeneel.

Herstellen, zie Bekomen.

Hervatten, zie Antwoorden.

Hervormen — herscheppen. Opnieuw vormen, beter inrichten en daardoor vernieuwen. Van eene reeks ingrijpende, welgeslaagde *hervormingen* (in inrichting, bestuur, wetgeving, enz.) is eene *herscheping* het gevolg. *Van de kerkhervorming der zestiende eeuw dagteekent de herschepping van Europa niet alleen op kerkelijk maar ook op staatkundig gebied. De hervormingen van keizer Jozef II hebben niet geleid tot eene herschepping der Oostenrijksche monarchie, omdat de tijd er niet rijp voor was.*

Heugenis, zie Godachtenis.

Heuvel, zie Berg.

Hier, zie Daar.

Hierom, zie Bijgevolg.

Hijgen, zie Ademen.

Hinder, zie Afbreuk.

Hinder — letsel. De gewone beteekenis van *hinder* is last, schade, nadeel, die van *letsel* ongemak, kwetsing. *Ik heb van d, hitte in mijne kamer veel hinder gehad. Bij het omvallen der diligence bewam gelukkig geen der passagiers eenig letsel.*

Hindernis, zie Belemmering.

Hinniken, zie Brieschen.

Hoede, zie Bescherming.

Hoeden (zich), zie Acht nemen (zich in).

Hoeveelheid, zie Aantal.

Hofelijk, zie Beschaafd.

Honger, zie Eetlust.

Hoofd — kop. Bovenste deel van het menschelijk en dierlijk lichaam. Bij de dieren heet het alleen *kop*. In de beschaafde spreektaal wordt *kop* slechts in enkele uitdrukkingen gebezigd van het menschelijk hoofd. *Een fraaie kop, een schrandere kop, een studiekop, een kop van een standbeeld, enz.* In de gemeenzame taal heeft de verwisseling meer plaats. *Hij heeft een stijven kop. Iemand op zijn kop geven. Hoofd* wordt daar ook wel eens bol genoemd: *het scheelt hem in den bol*, en bij uitbreiding: *een schrandere bol*. Het meervoud *koppen* staat voor manschap. *Een schip bemand met honderd koppen. Kop* wordt ook gezegd van het bovenste gedeelte van eene speld, eene naald, een spijker, enz.

Hoofd, zie Dam.

Hoofdig, zie Eigenzinnig.

Hoofdstel, zie Breidel.

Hoog — verheven. Eigenlijk gebruikt beteekent *verheven*: een weinig hoog. *Verheven werk, beeldwerk, relief. De troon staat*

op eene verhevenheid. Figuurlijk zijn beide woorden echter even sterk. *De markt is hoog. De zon staat hoog aan den hemel. Hooge woorden krijgen. Zijne eischen hoog spannen. Niet hoog timmeren. Een verheven verstand. Verheven daden. Eene verheven gedachte. Een verheven stijl.*

Hoogachting, zie **Achting**.

Hoogmoedig — ijdel — trotsch — verwaand. Met eene hooge mate van zelfgevoel bedeed. *Trotsch* wordt zoowel in een goeden als in een kwaden zin gebruikt, en voor een betamelijk gevoel van eigenwaarde en voor dwaze zelfverheffing. *Gij moogt op dat werk trotsch zijn.* De *verwaande* heeft een belachelijken dunk van eigen kunde en voortreffelijkheid; de *hoogmoedige* ziet in het besef zijner meerderheid met verachting op anderen neer (*hoogmoed komt vóór den val*); de *ijdele* ziet zich gaarne bewonderd, geprezen, geveid. *De ijdelheid kijkt door de gaten van uw mantel heen*, zeide Plato tot den *would-be* nederigen Antisthenes.

Hoogschatting, zie **Achting**.

Hoogte, zie **Berg**.

Hoogvlakte, zie **Berg**.

Hoon — schimp — spot. *Schimp* noemt men het grieven door scherpe, bijtende woorden; *spot* het belachelijk maken door ongepaste scherts; *hoon* eene smadelijke, verachtelijke bejegening. *Bovadilla hoonde Columbus, toen hij den grooten ontdekker geketend naar Spanje zond.*

Hoonen, zie **Beleedigen**.

Hoop — stapel. Eene menigte dingen op elkander. Bij *stapel* onderstelt men doorgaans eene regelmatigige schikking. *Een stapel guldens* = een aantal guldens netjes op elkander gelegd. Daarentegen:

Naakt, uitgeplunderd, half ontvleesd,

Bij stapels en bij dijken,

Ligt daar op de aard een duizendtal

Misvormde menschenlijken.

Hooren — vernemen. Door het zintuig van het gehoor ge- waar worden. *Vernemen* is zoo hooren, dat men het gehoorde be- hoorlijk in zich opneemt, dus verstaat. Vandaar dat *vernemen* ook de beteekenis heeft van navorschen, onderzoek doen. *Naar iemands gedrag vernemen.*

Hooren — luisteren. *Hooren* kan onwillekeurig geschieden. *Luisteren* is opzettelijk en scherp naar iets hooren, en heeft nog veeltijds het bijdenkbeeld van hooren naar iets, dat men niet weta-

mag. *Wat kan men den wind hier hooren! Luister wel naar hetgeen ik zeggen zal. Aan de deur staan luisteren.*

Hopen — wenschen. *Wenschen* is het uiten van een verlangen naar, *hopen* het met zekere mate van vertrouwen verwachten van iets goeds of begeerlijks. *Ik wenschte rijk te zijn om veel te kunnen reizen, maar ik hoop nog eens zooveel over te sparen, dat ik een reisje naar Italië kan doen.*

Horen, zie Bazuin.

Houden — vervullen. Betrachten, volbrengen. Men zegt: iemands verlaagens en wenschen *vervullen*; zijne eigen verplichtingen of beloften *vervullen*; zijn woord, zijne belofte *houden*; *de profetie is in vervulling gekomen*. Eene enkele maal heeft *houden* den zin van vervullen, volbrengen. *Houd als man, wat gij als jongeling be loofd hebt.*

Houden van, zie Beminnen.

Houden (zich), zie Gedragen (zich).

Hout, zie Bosch.

Houwen, zie Hakken.

Huichelarij, zie Geveinsdheid.

Huid — vel. Het algemeene bekleedsel van het diertlijk lichaam, bestaande uit de lederhuid en de opperhuid. *Huid* is de wetenschappelijke en beschaafde, *vel* de meer gemeenzame benaming. *Uit zijn vel springen. In een kwaad vel steken.* In andere meer of minder platte uitdrukkingen gebruikt men echter weer *huid*. *Zijne huid (leven) duur verkoopen. Iemand op zijne huid komen. Iemand de huid volschelden.*

Huilen, zie Grijnen.

Huisraad — meubelen. De benoodigdheden voor eene huis-houding. Door het eerste woord verstaat men meer hetgeen noodig is voor onze behoeften, door het laatste hetgeen tot gemak en sieraad dient. Keukengereedschappen kan men geen *meubelen*, tapijten en schilderijen geen *huisraad* noemen.

Huiverig, zie Afkeerig.

Hupsch, zie Aardig.

Huur, zie Loon.

Huwelijksgift, zie Bruidschat.

I.

Idee, zie **Bedunken**.

Ieder, zie **Alle**.

Iets opschrijven, zie **Aanteekenen**.

IJdel, zie **Hoogmoedig**.

IJlen, zie **Bazelen**.

IJselijk — **schrikkelijk**. Hetgeen ons hoogst onaangenaam aandoet, innerlijk diep schokt en ontroert. Bij *ijselijk* is dit minder het gevolg van een hevigen schrik dan wel van een sterken afkeer met vrees gemengd. *Het was in de kamer schrikkelijk heet geworden.*

*Als een vliegje voelde ik me in
't Onontkoombaar net gevangen
Van een ijselijk groote spin.*

IJselijk, zie **Afgrijselijk**.

IJver, zie **Ernst**.

IJver — **naarstigheid** — **vlijt**. *IJver* ziet op de opgewektheid en ingenomenheid, *vlijt* op den behoorlijken spoed, waarmee wij ons werk verrichten. *Naarstigheid* is aanhoudende vlijt.

IJverzuchtig, zie **Naijverig**.

Immer, zie **Altijd**.

In brand steken, zie **Aansteken**.

In twijfel staan, zie **Aarzelen**.

Inbeelden (zich) — **verbeelden (zich)**. Eene verkeerde voorstelling hebben: bij *verbeelden* van iets in het algemeen, bij *inbeelden* uitsluitend van zijn eigen persoon. Van den persoon zelf gebruikt, onderscheidt *inbeelden* zich hierdoor van *verbeelden*, dat de gekoesterde meening meest altijd gunstig is. *Hij verbeeldde zich, dat zijne sigaar uit was. Hij beeldt zich in heel knap te wezen. Hij verbeeldde zich ziek; hij verbeeldde zich buiten gevaar te wezen.* (daarentegen: *de ingebeelde zieke, ingebeelde kwalen*). *Wat verbeeldt hij zich wel? Wat beeldt hij zich wel in?*

Inblazen, zie **Inboezemen**.

Inboezemen — **inblazen** — **inprenten** — **inscherpen** — **inspreken**. Iemand onder een zekeren indruk brengen. *Inboezemen* wordt zoowel in een goeden als in een kwaden zin gebruikt (*iemand moed, liefde, vrees, wantrouwen inboezemen*), *inblazen* meestal in een kwaden (*achterdocht inblazen, inblazingen = ophitsingen*). *Inspreken* wordt bij voorkeur gebezigd van het inboezemen van

moed door middel van redeneering (*moed inspreken*). *Inprenten* is door herhaalde leering diep indrukken. *Ik heb mijn kinderen van der jeugd af ingeprint, dat arbeid adelt*. Nog sterker wordt dit denkbeeld nitgedrukt door *inscherpen*, waarin het bijbegrip van klem, van gestrengheid ligt. *Bij het afscheid heb ik hem zijne plichten nog eens goed ingescherpt*.

Inborst, zie **Aard**.

Inbrengen; zie **Bijbrengen**.

Indien, zie **Wanneer**.

Indienen, zie **Inleveren**.

Ingebeeld, zie **Eigenwijs**.

Ingeland, zie **Bewoner**.

Ingeschapen, zie **Aangeboren**.

Ingetogen, zie **Bescheiden**.

Ingeval, zie **Wanneer**.

Ingezetene, zie **Bewoner**.

Inhalig, zie **Gierig**.

Inham, zie **Baai**.

Inhouden, zie **Afhouden**.

Inkomen — **inkomsten** — **rente**. *Inkomen* is de som, die iemand jaarlijks kan vertoren, zonderdat hij financieel achteruitgaat. *Inkomsten* zijn de verschillende baten, die iemands *inkomen* uitmaken. *Rente* ziet uitsluitend op de opbrengst van vaste goederen en belegde gelden. *Van zijne renten leven*. Een ambtenaar, die van zijn traktement leven moet, heeft een *inkomen* maar geen *inkomsten*.

Inkomsten, zie **Inkomen**.

Inkopen, zie **Aanschaffen**.

Inleveren — **indienen**. Stukken aan de bevoegde macht doen toekomen, ze aan een college of een persoon inzenden. Het begrip *inleveren* is ruim, dat van *indienen* eng. Iedereen kan een verzoekschrift, eene klacht, bezwaren, aanbiedingen, plannen, voorstellen, enz. *inleveren*. *Indienen* daarentegen gebruikt men alleen ten opzichte van hem, door wien de overlegging geschiedt krachtens de bevoegdheid, die hij aan zijn ambt ontleent. *Een minister dient een ontwerp van wet in*.

Innemen, zie **Bekoren**.

Innemen, zie **Bezetten**.

Innerlijk — **inwendig**. *Inwendig* noemt men het binnenste van een heel lichaam, alsmede hetgeen in die holte begrepen is. De *inwendige* deelen van het menschelijk lichaam. *Dat is goed voor den inwendigen mensch* = dat versterkt de krachten, wekt de le-

vensgeesten op. *Innerlijk* zijn al de bestanddeelen van een vast lichaam; de begrenzing, de oppervlakte is daarbij alleen *uiterlijk*. *De innerlijke waarde van het goud* = de waarde, die het goud als zoodanig, afgescheiden van zijn vorm, heeft. *Het innerlijke van den mensch* = 's menschen gemoedsbestaan, karakter, geaardheid, wezen.

Inprenten, zie **Inboezemen**.

Inscherpen, zie **Inboezemen**.

Inschikkelijk — **meegaand** — **toegefelijk** — **volgzaam**. Niet lastig in den omgang. De *meegaande*, de *volgzame* laten zich gemakkelijk leiden; de *inschikkelijke*, de *toegefelijke* staan niet zoo sterk op hun recht of zoo vast op hun stuk, dat zij niet van tijd tot tijd eene concessie weten te doen in het belang der harmonie. *Inschikkelijk* wordt alleen gebezigd ten aanzien van handelingen, *toegefelijk* ook ten aanzien van beweringen.

Inslaan — **opdoen**. Zich van een voorraad levensmiddelen en andere huiselijke benoodigdheden voorzien. *Inslaan* wordt alleen van dranken gezegd, en wel bij voorkeur met betrekking tot tappers, herbergiers, enz., die er handel in drijven. Boter, kolen *opdoen*.

Insluiten, zie **Berennen**.

Inspreken, zie **Inboezemen**.

Instaan, zie **Borgblijven**.

Integendeel, zie **Dan**.

Interest — **rente**. *Rente* is de werkelijke huurwaarde van een uitgezet kapitaal, *interest* de huur, die er voor betaald wordt. Behoefst men niet te vreezen voor verlies van kapitaal, dan is men tevreden met de *rente*, bestaat die vrees wel, dan eischt men iets meer voor de risico; hetgeen men zoo meer krijgt met de *rente* te zamen is dan *interest*. (Deze wetenschappelijke onderscheiding wordt intusschen niet altijd in acht genomen, vooral ten gevolge van de eenigszins verschillende beteekenis, die de woorden *rente* en *rent* in het Fransch en het Engelsch hebben).

Intrekken, zie **Afschaffen**.

Inwendig, zie **Innerlijk**.

Inwilligen, zie **Bewilligen**.

Inwoner, zie **Bewoner**.

Inzien, zie **Bedunken**.

J.

Jaargeld, zie **Jaarwedde**.

Jaarwedde — **jaargeld** — **pensioen** — **salaris**. *Jaarwedde* noemt men de geregelde bezoldiging der ambtenaren van rang, *salaris* die der mindere beambten. De *jaarwedde* (het traktement) van een minister, van een burgemeester; het *salaris* van een klerk. *Jaargeld* heet de jaarlijksche som, die aan iemand van wege zijne verdiensten, uit genegenheid, enz. wordt toegelegd. *Spinoza ontving een jaargeld van Jan de Witt*. *Pensioen* is het jaargeld, dat aan ambtenaren, die hetzij hun diensttijd volbracht hebben, hetzij voordien dienst ongeschikt zijn geworden, of aan hunne naaste betrekkingen uit eene openbare kas wordt uitgekeerd.

Jagen, zie **Drijven**.**Jammerlijk**, zie **Bedroevend**.

Jegens — **tegen**. De grondbeteekenis van beide is eene richting ergens heen, eene beweging naar een voorwerp. Bij *jegens* (tegenwoordig alleen overdrachtelijk gebruikt) heeft die beweging een vriendschappelijk karakter; in *tegen* ligt daarentegen het denkbeeld van weerstand, van vijandschap. *Liefde, achting, eerbied, teederheid jegens iemand*. *Lief, aardig, goed, vriendelijk jegens iemand zijn*. *Tegen den muur loopen*. *Tegen den stroom zwemmen*. *Zich tegen iets aankanten*. *Tegen den vijand oprukken*. *Tegen iemand Jomp, ruw, onbeleefd zijn*. *Tegen zijn geweten*. *Tegen wil en dank*.

Jok, zie **Boert**.

Jokken — **liegen**. *Jokken* is eene verzachtende, *liegen* eene versterkte uitdrukking voor onwaarheid spreken. Wie *jokt* doet de waarheid meer geweld aan om zich zelf uit de verlegenheid te redden, dan wel om een ander te misleiden.

Juist — **nauwkeurig**. *Nauwkeurig* ziet op de moeite, die men zich gegeven heeft om zich van iets op de hoogte te stellen; *juist* op het heldere inzicht, dat men er inderdaad in gekregen heeft. *Eene nauwkeurige opmeting*. *Een nauwkeurig onderzoek*. *Juist gezien!* *Juist geraden!* *Juist opgemerkt!*

Juweelen — **kleinoodiën**. Door *juweelen* verstaat men uitsluitend geslepen edelgesteenten, inzonderheid diamanten; onder *kleinoodiën* zijn ook gouden voorwerpen, paarden en andere zaken, die tot tooi dienen, begrepen. Overdrachtelijk: *Dit boek is een kostbaar kleinood*. *Een juweel van een broer*. *Een juweel van een schilderij*.

K.

Kaal, zie **Burgwal**.

Kaal, zie **Bloot**.

Kabbeling, zie **Baar**.

Kabinet, zie **Kamer**.

Kakelen, zie **Babbelen**.

Kalnte, zie **Bedaardheid**.

Kamer — **kabinet** — **vertrek** — **zaal**. *Kamer*, *vertrek* = iedere afgeslotene ruimte, welke dient om in te wonen; *zaal* = groot vertrek, voor talrijke bijeenkomsten geschikt; *kabinet* = eigen vertrek, werkvertrek. Een dameskabinetje draagt den naam van *boudoir*.

Kant, zie **Boord**.

Kappen, zie **Hakken**.

Karakter, zie **Aard**.

Karig, zie **Glerig**.

Kasteel, zie **Burg**.

Kastijden — **tuchtigen** — **straffen**. Iemand doen boeten voor bedreven kwaad. Zoowel in *tuchtigen* als in *kastijden* ligt het bijdenkbeeld opgesloten, dat de straf de verbetering van den overtreders beoogt; maar terwijl men zich bij *kastijden* die verbetering als gansch niet onbereikbaar voorstelt, beschouwt men haar bij *tuchtigen* als eene eenigszins hopelooze zaak. *De vader kastijdt zijn kind. Godsdienstige dweepers kastijden zich zelf om het vleesch met zijne lusten te dooden.* Gevangenissen voor zware misdadigers dragen den naam van *tuchthuizen*.

Keel, zie **Hals**.

Keeren — **omkeeren**. *Omkeeren* is een voorwerp in het algemeen zoo wenden, dat het *om* komt te staan of te liggen, dat het andersom wordt geplaatst, zoodat of vóór tot achter, of boven tot onder, of links tot rechts, of buiten tot binnen wordt, en omgekeerd. Eene jas *omkeeren* zegt men van eene jas, die aan beide zijden kan gedragen worden. Eene jas *keeren* is haar zoo vernaaian, dat de binnenzijde buiten komt.

Keeren, zie **Draaien**.

Kelk — **roemer**. *Roemer* noemt men een groot drinkglas; *kelk* een wijd uitlopend glas of beker. *De kelk des nachtsmaals.* Figuurlijk: *de kelk des lijdens*.

Kenbaar maken, zie **Dag** (aan den ... leggen).

Kennen, zie **Erkennen**.

Kennis, zie **Bewustheid**.

Kennis, zie **Kunst**.

Kennisgeving, zie **Bericht**.

Kerker, zie **Gevangenis**.

Kerkhof, zie **Begraafplaats**.

Keten, zie **Band**.

Ketterij, zie **Dwaalleer**.

Kibbelen — kijven — krakeelen — twisten. Met woorden strijden. *Krakeelen* is aanhoudend oneenig zijn, b.v. onder huisgenooten; *kibbelen* oneenig zijn over kleinigheden ten gevolge van wederzijdsch gebrek aan inschikkelijkheid; *kijven* tegen elkander uitvaren met sterke verheffing van stem en ongemeene radheid van tong, eene kunst, waarin van oudsher de vischvrouwen het meesterschap bezeten hebben; *twisten* laat meer dan een der andere woorden de vrees doorschemeren, dat men van woorden tot daden zal overgaan.

Kijven, zie **Kibbelen**.

Kinderachtig — kinderlijk — kindsch. Als van een kind. *Kinderlijk* zegt, dat er overeenkomst met een kind bestaat in gunstigen zin. *Kinderlijke spelen*. *Kinderlijke liefde*. *Kinderachtig* en *kindsch* duiden gelijkheid aan een kind aan, waar het niet betaamt, met dit onderscheid evenwel, dat *kinderachtig* gezegd wordt van hem, die zich opzettelijk zoo gedraagt, terwijl *kindsch* genoemd worden die oude lieden, bij wie, ten gevolge van verzwakte geestvermogens, de toestand der kinderjaren teruggekeerd is. *Foei! kan een student nog zoo kinderachtig zijn! Mijne arme grootmoeder is, helaas, geheel kindsch geworden*. Hetzelfde onderscheid als tusschen *kinderachtig* en *kinderlijk* bestaat onder andere tusschen *meesterachtig* en *meesterlijk*.

Kinderlijk, zie **Kinderachtig**.

Kindsch, zie **Kinderachtig**.

Kindschheid — kindsheid. De toestand der kinderjaren. Het eerste stelt dien toestand voor, zooals hij zich vertoont bij oude lieden met verzwakte geestvermogens; het tweede wijst den kinderlijken leeftijd aan.

Klagen, zie **Aanklagen**.

Klank, zie **Geluid**.

Kleeden, zie **Aankleeden**.

Kleinoodiën, zie **Juwelen**.

Klem — nadruk. Kracht van taal. *Klem* ziet op het overtuigende der bewijsgronden, die men aanvoert; *nadruk* op het vuur, de bezieling, waarmee men spreekt. *Een klemmend betoog*. *Iemand met nadruk waarschuwen*.

Klep, zie **Deksel**.

Klieven — **klooven**. Met kracht vaneenscheiden. *Klooven* mag alleen dan gebruikt worden, wanneer er eene *kloof* achterblijft. Bij *klooven* (doen splijten) let men bij voorkeur op het voorwerp, waarvan de samenhang verbroken wordt, terwijl bij *klieven* meer gelet wordt op datgene, wat met kracht en snelheid door eene andere zelfstandigheid heendringt. *Hout wordt gekloofd. De vogel doorklieft de lucht. Het schip doorklieft de baren.*

Klimmen — **klauteren**. Zich in de hoogte begeven. *Klauteren* gaat met meer moeite gepaard en geschiedt vlugger dan klimmen; het onderstelt daarenboven, dat men zich van handen en voeten bedient. Men *klimt* op een berg, op eene ladder. Men *klautert* tegen een muur, eene rots op.

Klinker, zie **Baksteen**.

Klip — **rots**. *Klip* noemt men eene harde steile rots zoowel op het land als, en wel voornamelijk, in de zee (*blinde, wakende klippen*). Figuurlijk wordt *klip* gebezigd in de ongunstige beteekenis van hinderpaal, beletsel, oorzaak van verderf; *rots* daarentegen in de gunstige van toeverlaat, steun, toevlucht. *Hij zal die klip niet ontzeilen. Op die klip is hij gestrand. God is mijn rots, de rotssteen mijns harten.*

Kloek, zie **Dapper**.

Klomp — **klont** — **kluit**. Eene vormlooze massa van tamelijke grootte noemt men *klomp*, eene dito massa van mindere grootte *klont* of *kluit*. *Een klomp aarde, boter. Kluiten boter* zijn stukken boter, zooals die op sommige plaatsen aan de markt gebracht worden. De kleinere stukken van sommige voorwerpen heeten *klont*, die van andere *kluit*. *Een klont suiker, boter. Eene kluit aarde, een kluitje turf*. Figuurlijk: *Hij is uit de kluiten gewassen* (groot geworden). *Op de kluiten komen* (rijk worden). *Iemand met een kluitje in het riet sturen* (met onvoldoend antwoord afschepen).

Klont, zie **Klomp**.

Klooven, zie **Klieven**.

Kluister, zie **Band**.

Kluit, zie **Klomp**.

Knecht, zie **Bediende**.

Knoeien, zie **Broddelen**.

Knorren, zie **Brommen**.

Koel, zie **Frisch**.

Koen, zie **Dapper**.

Koken, zie **Zieden**.

Koken, zie **Bakken**.

Kolk, zie **Afgrond**.

Komen, zie **Aankomen**.

Kommervol, zie **Arm**.

Koon, zie **Wang**.

Koopman, zie **Handelaar**.

Kop, zie **Hoofd**.

Koppel — **paar**. Twee gelijksoortige voorwerpen. *Koppel* be-
duidt eigenlijk een zoodanig tweetal, dat door een band verbonden
(gekoppeld) is. *Een koppel konijnen*. *Een koppel pistolen* = twee bij
elkander behoorende pistolen. Bij uitbreiding staat het echter voor
paar in het algemeen. *Een koppel duiven*, hetzelfde als *een paar*
duiven = een mannetje en een wijfje. Ja, *koppel* wordt zelfs gebruikt
in den zin van menigte. *Zij stonden op een koppel*. *Een koppel*
(troep) *zwanen*. *Een koppel* (vlucht) *patrijzen*.

Koren, zie **Graan**.

Kort, zie **Beknopt**.

Kortademig, zie **Aamborstig**.

Korten, zie **Afhouden**.

Kortswijl, zie **Boert**.

Kosten — **onkosten**. *Kosten* zijn de som, waarop iets ons te
staan komt; *onkosten* de bijkomende kosten, waarvoor wij eigenlijk
niets hebben. *Het proces heeft mij tweehonderd gulden gekost, maar*
met de onkosten zal het er wel drie worden.

Kosten, zie **Gelden**.

Kouten, zie **Babbelen**.

Kracht — **macht** — **sterkte** — **vermogen**. *Kracht* in dezen
zin behoeft niet verduidelijkt te worden. *Sterkte* is het bezit van
veel kracht. *Een sterk* (krachtig, gespierd) *man*; bij uitbreiding:
een sterk speler, een sterk geheugen, eene sterke bezetting. *Ver-*
mogen en *macht* duiden de engere of ruimere grenzen aan, die er
gesteld zijn aan iemands krachten. *Verstandelijke vermogens*. *Geest-*
vermogens. *Denkvermogen*. *Het benijdenswaardig vermogen om veel*
goed te doen. *In eene absolute monarchie is de macht van den vorst*
onbeperkt (niet begrensd door eene grondwet). *God bezit eene on-*
eindige macht. *Vermogen* is ook invloed. *Zij heeft op haar man*
veel vermogen. *Macht* wordt in enkele gevallen uitsluitend voor
lichamelijke krachten gebezigd. *Dat werk is boven mijne macht*. *Uit*
alle macht loopen.

Krachteloos, zie **Zwak**.

Krakeelen, zie **Kibbelen**.

Kramer, zie **Handelaar**.

Krankzinnig — onzinnig — uitzinnig — waanzinnig — zinneloos. *Krankzinnig, waanzinnig* worden gezegd van hem, die zijne verstandelijke vermogens niet goed weet te gebruiken; *zinneloos* onderstelt meer, dat hij van die vermogens beroofd is; *onzinnig, uitzinnig* noemt men hem, die handelt alsof hij van zijn verstand beroofd was. *Gij uitzinnige Galaten! Eene onzinnige daad.*

Kreek, zie Baal.

Kreet, zie Gil.

Kreng, zie Aas.

Krenken, zie Beledigen.

Krieken van den dag, zie Dageraad.

Krijg — oorlog. *Krijg* wordt wel eens gebezigd in den zin van twist of hevige oneenigheid. *Van waar komen krijgen en vechterijen onder u? Oorlog* beteekent nooit anders dan openbaren krijg, twist die door de kracht der wapenen beslist wordt.

Krijgen, zie Bekomen.

Krom, zie Gebogen.

Kromming, zie Bocht.

Kroniek — geschiedenis. *Kroniek* is eene korte vermelding naar tijdsorde van de voornaamste gebeurtenissen (*de rijmkroniek van Melis Stoke*); *geschiedenis* een aaneengeschakeld, meer of min uitvoerig verhaal van hetgeen er met een persoon of eene zaak is voorgevallen.

Kronkeling, zie Bocht.

Kruid, zie Gewas.

Kruin, zie Bekkeneel.

Kuleren, zie Gaan.

Kuip — tobbe. Een wijd houten vat. *Tobbe* wordt vooral van die soort van lage kuipen gebruikt, die telkens slechts voor een korten tijd dienst doen, en dan weer worden weggeborgen. *Eene waschtobbe. Eene vleeschkuip. Eene blauwkuip.*

Kuisch, zie Eerbaar.

Kundig, zie Bekwaam.

Kunne, zie Geslacht.

Kunst — kunde — kennis — wetenschap — geleerdheid. *Kunst* is het vermogen van den mensch om de duizendvoudige vormen van natuur en leven in zich op te nemen; de dingen te ontdoen van hunne toevallige omgeving; in de voortdurende verandering der individuele verschijnselen het blijvend wezen der type te ontdekken; de half geuite woorden der natuur te verstaan, en zelf duidelijk uit te spreken, wat zij stamelend poogde te zeggen. De *kunstenaar*, heeft

iemand geschreven, drukt de type van het schoone (de onberispelijke harmonie), waarnaar zij in duizenden vormen tevergeefs streefde, op zijn hard marmer, en legt het de natuur voor, als het ware zeggende: "Zie hier, wat gij hadt willen uitdrukken". De *schoone kunsten* (*toonkunst, zangkunst, redekunst, dichtkunst*). De *beeldende kunsten* (*beeldhouwkunst, graveerkunst, schilderkunst*). Gelijk *scheppen* het doel is der *kunst*, zoo is *kunde*, nl. *kennen* en *weten*, het doel der *wetenschap*. *Kennis*, zelfs zuivere, welgegronde, welgeordende kennis, (*kunde*) is intusschen nog geen wetenschap. Om tot *wetenschap* te komen moet men generaliseeren, zich boven de op zich zelf staande feiten verheffen ten einde de wetten te ontdekken, welke die feiten beheerschen. Of, gelijk prof. A. Pierson het ergens duidelijk heeft uitgedrukt: "Geheel individueele voorwerpen of verschijnselen zijn voor geen wetenschap vatbaar. Eene wetenschap van Caesar is onmogelijk, en in volkomen denzelfden zin is eene wetenschap van mijn geloof, of van het geloof van iemand anders onmogelijk. Wetenschap van één godsdienst is even ongerijmd. Wetenschap onderstelt altijd een zeker aantal exemplaren van hetgeen zij onderzoekt: wetenschap namelijk is kennis van het algemeene en het bijzondere, van het bestendige in de verscheidenheid; *wetenschap is altijd kennis van wetten.*" *Geleerdheid* is alleen het resultaat van vlijtige boekenstudie. Zij is lang niet altijd met wetenschappelijke kennis, ja niet eens met kennis gelijk te stellen, daar zij langs een zoo onoordeelkundigen weg kan verkregen zijn, dat zij noch voor het algemeen, noch voor haar bezitter veel waarde heeft. Op zoodanige geleerdheid is het woord toepasselijk: *uwe geleerdheid brengt u tot razernij*, dat wil zeggen: sticht enkel verwarring in uw denkvermogen.

Kus, zie **Zoen**.

Kust, zie **Boord**.

Kuur, zie **Gril**.

Kwaad, zie **Boos**.

Kwaadsprekendheid, zie **Achterklap**.

Kwant, zie **Gast**.

Kwellen, zie **Plagen**.

Kwetsen, zie **Bezeeren**.

Kwijten (zich), zie **Betrachten**.

L.

Laag, zie **Diep**.

Laatdunkend, zie **Eigenwijs**.

Laatste (ten), zie **Eindelijk**.

Laf, zie **Bloode**.

Laf, zie **Flauw**.

Lakei, zie **Bediende**.

Laken — **misprijzen**. Afkeuring te kennen geven. *Misprijzen* klinkt minder hard dan *laken*, maar het drukt het begrip van afkeuring even sterk uit.

Laken, zie **Bedillen**.

Land, zie **Akker**.

Land — **staat** — **rijk**. *Land* ziet op de staatkundige grenzen der oppervlakte; *staat* op de maatschappelijke vereeniging der inwoners; *rijk* noemt men alleen een staat met een eenhoofdig bestuur. *Het Russische rijk*.

Landbouwer, zie **Akkerman**.

Last, zie **Bevel**.

Laste (te ... leggen), zie **Aandichten**.

Laster, zie **Achterklap**.

Lasteraar, zie **Eerroover**.

Lastering, zie **Achterklap**.

Laven — **verkwikken**. Krachten geven. Eigenlijk beteekent *laven* een zieke verkwikken door een weinig vocht op zijne lippen te brengen. Bij uitbreiding wordt het echter gebruikt voor *verkwikken* door het nuttigen van den een of anderen drank. *Gespijsd en ge-laafd*. Overdrachtelijk heeft *lavenis* de beteekenis van troost, enz. *Lavenis der ziel*.

Ledematen — **lidmaten**. *Ledematen* zijn alleen de lichaamsdeelen; *lidmaten* noemt men figurlijk de leden van een protestantsch kerkgenootschap, die belijdenis des geloofs hebben afgelegd. Het zelfstandig naamwoord *lidmaatschap* heeft eene ruimere beteekenis. Het wordt gebruikt ten opzichte van een ieder, die *lid* is van, behoort tot eene vereeniging of een genootschap in het algemeen.

Leeftocht, zie **Eetwaar**.

Legaat, zie **Erfenis**.

Lelden, zie **Brengen**.

Lekkerbek, zie **Gulzigaard**.

Letsel, zie **Hinder**.

Leven, zie **Aanwezen**.

Levenloos, zie **Dood**.

Leven maken, zie **Aangaan**.

Levensmiddelen, zie **Eetwaar**.

Lichtvaardig — **lichtzinnig** — **luchthartig**. *Luchthartig* heeft de beteekenis van vroolijk en onbezorgd; *lichtzinnig* die van volslagen gebrek aan ernst; *lichtvaardig* die van gemakkelijk tot verkeerdheden mee te sleepen. *Als zijn gezin vermeerdert, zal hij zoo luchthartig niet blijven. De lichtzinnigheid zal dit meisje nog eens ten val brengen. Uwe hartstochtelijkheid verleidt u telkens tot lichtvaardig oordeelen.*

Lichtzinnig, zie **Lichtvaardig**.

Lid, zie **Deksel**.

Lidmaten, zie **Ledematen**.

Lieden — **menschen**. Bij *lieden* heeft men altijd bepaalde menschen op het oog. *De menschen zijn sterfelijk. De bewoners van dat dorp zijn geschikte lieden. De aanzienlijke lieden. Gijlieden.*

Liedje, zie **Deuntje**.

Lief, zie **Aardig**.

Liefde — **min**. De toestand des gemoeds, waarin men een innig welgevallen heeft aan iets, zich in het bezit of genot daarvan verheugt. *Min* (buiten samenstelling) heeft uitsluitend betrekking op het welgevallen van een persoon van het eene in een persoon van het andere geslacht. *Ouderlijke liefde. Kinderlijke liefde. Werken der liefde. Liefde tot den naaste. Het spel der min. Minnehandel. Minnegloed. De minnegod.*

Liefelijk, zie **Aanminnig**.

Liefelijk, zie **Aangenaam**.

Liefhebben, zie **Beminnen**.

Liefhebber, zie **Beminnaar**.

Liefkoozen, zie **Fleemen**.

Liegen, zie **Jokken**.

Lieven, zie **Beminnen**.

Lijden, zie **Doorstaan**.

Lijdzaamheid, zie **Geduld**.

Lijk, zie **Doode**.

Lijnwaad, zie **Dock**.

Lijst, zie **Cedel**.

Limoen, zie **Citroen**.

Listig — **loos**. Beide woorden hebben de beteekenis van geslapen, doortrapt, met slinksche streken vertrouwd. In *listig* ligt

echter meer het bijdenkbeeld van misleiding. *Een looze vos. Geruchten looselijk uitgestrooid, lichtvaardiglijk geloofd. Een listige bedrieger. De listige (niet de looze) Ulysses.*

Listig, zie **Arglistig**.

Loochenen — ontkennen. Zeggen of beweren, dat iets niet zoo is. *Loochenen* heeft het bijbegrip, dat het ontkennen geschiedt tegen beter weten aan. *De waarheid loochenen; eene schuld loochenen; zijne handteekening loochenen.*

Loeren, zie **Gluren**.

Log — loom — lui — traag — vadsig. De *luie* heeft een afkeer van werken; de *trage* heeft geen ijver genoeg; de *logge*, de *loome* is langzaam in zijne bewegingen; de *vadsige* heeft het toppunt van luiheid en onverschilligheid bereikt.

Lommer — schaduw. De onverlichte ruimte achter een door licht beschenen lichaam. *Lommer* zegt men uitsluitend van de schaduw van boombladeren. *Onder het lommer; het ruischt in het dichte lommer.*

Lomp — onbeleefd — onbeschoft — ongemanierd. *Ongemanierd* en *onbeleefd* drukken uit, dat men de regels der wellevendheid uit het oog verliest; *lomp* dat men in lijnrechten strijd met die regels handelt (*„ik hoop gelukkiger te wezen,”* zeide prins Willem III *lomp* tegen *Mylady de Castlemaine*, die hem herinnerde, dat zij zijne moeder, toen deze bij een verblijf aan het Engelsche hof ziek was geworden, had opgepast); *onbeschoft* dat men niet alleen *lomp* maar ook beledigend is. *Als ge haar een gevaar als het gevolg harer malligheid aanwijst, lacht zij u onbeschoft uit.*

Look, zie **Ajuin**.

Loom, zie **Log**.

Loon — huur — pacht. Eene som, waarvoor men gedurende een bepaalden tijd diensten geniet of bewijst, zekere rechten overdraagt of overneemt. *Loon* ziet enkel op de bezoldiging van arbeiders en dienstboden. *Huur* bezigt men ten opzichte van dienstboden (*hoeveel loon, hoeveel huur hebt gij?*) en huizen. *Pacht* (dat *verdrag* beteekent) ziet vooral op het huren van landerijen, hetwelk in den regel voor een aantal jaren geschiedt, waardoor eene uitvoerige geschreven overeenkomst noodzakelijk wordt.

Loon, zie **Belooning**.

Loonen, zie **Beloonen**.

Loop, zie **Beloop**.

Loopen, zie **Gaan**.

Loos, zie **Listig**.

Los — losbandig — ongebonden. Die het met zedelijkheid en welvoegelijkheid niet nauw neemt. *Losbandig* en minder sterk *ongebonden* duiden aan, dat men zich aan grove buitensporigheden schuldig maakt; *los* bepaalt zich meer bij de aanwrijving, dat men gevaar loopt er in te vervallen. *De losse jeugd. Een los leven leiden* = zijn vermaak op ongeoorloofde wegen zoeken.

Losbandig, zie **Los**.

Louter, zie **Echt**.

Loven — prijzen — roemen. Iets of iemand verheffen. Iemand verheerlijken. *Loven*, als edeler dan *prijzen*, wordt genoegzaam enkel ten aanzien der godheid gebezigd. *Loof den Heer, mijne ziel!* . Alles is vatbaar om *geprezen* te worden, zolang men er eene enkele goede hoedanigheid in weet op te merken of er aan weet toe te kennen. *Prijzen* onderstelt in den regel de tegenwoordigheid van den of het geprezene; *roemen* sluit die tegenwoordigheid uit. Men zegt: *iemand in zijn aangezicht prijzen*, niet *in zijn aangezicht roemen*.

Luchthartig, zie **Lichtvaardig**.

Lui, zie **Log**.

Luim, zie **Gril**.

Luim, zie **Boert**.

Luimig, zie **Aardig**.

Luister — pracht. Bij *pracht* staat het denkbeeld op den voorgrond van rijkdom met smaak gepaard; *luister* voegt daar het bijbegrip aan toe van blinken, schitteren, glanzen.

Luisteren, zie **Hooren**.

Lust, zie **Begeerlijkheid**.

Lust, zie **Blijdschap**.

M.

Maag, zie **Bloedverwant**.

Maar, zie **Dan**.

Maatschappij, zie **Bond**.

Machine, zie **Gereedschap**.

Macht, zie **Kracht**.

Macht, zie **Gezag**.

Mager, zie **Dun**.

Maken, zie **Bedrijven**.

Maken, zie **Bijbrengen**.

Mal, zie **Dwaas**.

Manslag — moord — doodslag. *Manslag* is een *doodslag* zonder, *moord* een *doodslag* met voorbedachten rade. *Een manslag* *begaan*. *Een moord plegen*.

Martelen, zie **Pijngen**.

Matig — sober. Wie *matig* leeft, wacht zich voor overdaad; wie het *sober* heeft, heeft eenigermate gebrek aan het noodige.

Matigen — beteugelen. Niet botvieren. Intoomen. *Matigen* wordt van die aandoeningen gebruikt, die op zich zelf niet verkeerd zijn, maar het door hare hevigheid kunnen worden. Men *matigt* zijne vreugde, zijne liefde, zijne droefheid, maar men *bteugelt* zijne gramschap, zijn toorn en dergelijke.

Mededeeling, zie **Bericht**.

Mededoogend, zie **Barmhartig**.

Medelijgend, zie **Barmhartig**.

Meegaand, zie **Inschikkelijk**.

Meenen, zie **Achten**.

Meening, zie **Bedunken**.

Meer — oceaan — zee. *Oceaan* (wereldzee) heet de samenhange waterplas, waarin al het land der aarde ligt; ook de vijf groote zeeën, waarin de wereldzee wordt verdeeld, dragen dien naam. *Zeeën* noemt men de onderdeelen der oceanen; *meren* de groote waterplassen, die aan alle kanten door het land omgeven zijn, en geen onmiddellijke gemeenschap met de zee hebben. Eene uitzondering hierop maken *de Kaspische Zee* en *de Doode Zee*.

Meermalen, zie **Dikwijls**.

Meesmulen, zie **Glimlachen**.

Meester, zie **Baas**.

Meld, zie **Dochter**.

Melsje, zie **Dochter**.

Menig, zie **Eenige**.

Menigmaal, zie **Dikwijls**.

Menigte, zie **Aantal**.

Menschen, zie **Lieden**.

Menschenliefde — menschlievendheid. Liefde voor onzen evenmensch. *Menschlievendheid* heeft het bijbegrip van hulpvaardigheid. *Menschenliefde* en *menschlievendheid* staan tot elkander in de verhouding van oorzaak en gevolg.

Menschlievendheid, zie **Menschenliefde**.

Merkwaardig, zie **Aanmerkelijk**.

Mest, zie **Drek**.

Met — nevens. *Met* in den zin van samenzijn drukt niet

alleen gelijk *nevens* eene nabijheid uit, maar tevens eene vereeniging, eene gemeenschap, zoodat het van *met* afhankelijke voorwerpen persoon of de zaak noemt, welke als deelgenoot, als partij in het verrichten of ondergaan eener handeling wordt voorgesteld. *Met* iemand wandelen. *Met* den vijand kampen. *Met* mij verwant, bekend. *Nevens* iemand wonen. Niets kan mij *nevens* u behagen.

Meubelen, zie **Hulsraad**.

Middelen, zie **Have**.

Mijden — vermijden. Ontwijken. Iemand of iets uit den weg gaan. *Mijden* is sterker dan *vermijden*, omdat er de bedoeling om te ontwijken in ligt opgesloten. *Mijd het kwade. Hij heeft sedert weken mijn huis gemeden. Als ge minder stijfhoofdig waart geweest, hadden veel onaangenaamheden kunnen vermeden worden.*

Mikpunt, zie **Doel**.

Min, zie **Liefde**.

Minister-resident, zie **Afgezant**.

Minnaar, zie **Beminnaar**.

Misdaad — misdrijf — overtreding — vergrijp. Eene strafbare daad. *Misdrijf, vergrijp* is de algemeene benaming. Een licht *misdrijf* wordt *overtreding*, een zwaar misdrijf *misdaad* genoemd. *De misdaad van gekwetste majesteit.*

Misdrijf, zie **Misdaad**.

Misgunnen, zie **Benijden**.

Mishagen — misvallen. Niet aanstaan. *Misvallen* is sterker dan *mishagen*, en staat eenigszins gelijk met misnoegen opwekken. Het mag dus niet gebruikt worden om een lichten graad van afkeuring te kennen te geven. *Wat mij in hem vooral misvalt, is zijn gluispende blik.*

Misleiden, zie **Bedriegen**.

Mismoedig — mistroostig — neerslachtig. Door leed ter neer gedrukt. De *neerslachtige* heeft de veerkracht van zijn geest tijdelijk verloren; de *mismoedige* ziet in zijn toestand zoo weinig licht, dat alles hem onverschillig is; de *mistroostige* is voor iederen troost ontoegankelijk.

Misnoegen — ongenoegen — ontevredenheid. De ge-
waarwording, welke door iets onaangenaams bij ons wordt opgewekt. Bij *misnoegen* gaat de *ontevredenheid* gepaard met eene soort van verdriet, bij *ongenoegen* met verbolgenheid. *Misnoegen* is dus sterker dan *ontevredenheid*, *ongenoegen* sterker dan *misnoegen*. *Nadat prins Bismarck herhaalde malen graaf Arnim zijn ongenoegen had te kennen gegeven, riep hij hem uit Parijs terug.*

Mispas — misstap. *Mispas* noemt men gewoonlijk een lichter, *missstap* een zwaarder vergrijp tegen de zedelijkheid of welvoegelijkheid.

Misprijzen, zie **Laken**.

Misrekening, zie **Dwaling**.

Missen, zie **Derven**.

Misstap, zie **Mispas**.

Mist, zie **Damp**.

Mistasten, zie **Dwalen**.

Mistroostig, zie **Mismoedig**.

Mistrouwen, zie **Achterdocht**.

Mits, zie **Wanneer**.

Misvallen, zie **Mishagen**.

Misvatting, zie **Dwaling**.

Moed geven, zie **Aanmoedigen**.

Moed inboezemen, zie **Aanmoedigen**.

Moed inspreken, zie **Aanmoedigen**.

Moede — vermoeid. Geven eene tijdelijke vermindering van krachten te kennen. *Vermoeid* is sterker dan *moede*. Men kan zeggen: *ik ben moe van het lezen; van het zitten*, niet *vermoeid*. *Moe* heeft ook de beteekenis van verzadigd van iets en er daardoor afkeerig van. *Het leven moe zijn* (wenschen te sterven).

Moedig, zie **Dapper**.

Moetiijkheid, zie **Bezwaar**.

Moer, zie **Bezinksel**.

Moeras, zie **Broek**.

Mond, zie **Bek**.

Mondbehoefsten, zie **Eetwaar**.

Monster — staal — proeffje. Een gedeelte van eene koopwaar, dat aan den koper gegeven wordt ten einde hem in staat te stellen over hare hoedanigheid te oordeelen. *Monster* wordt meer bijzonder in den groothandel gebruikt. Het *monster* van ellewaren wordt *staal* genoemd; dat van wijn, thee en dergelijke waren, die door den smaak beoordeeld worden, heet veelal *proeffje*. Van daar *proeffje* voor een achtste wijnfleschje.

Mooi, zie **Aardig**.

Moord, zie **Manslag**.

Morgen, zie **Dageraad**.

Muf, zie **Duf**.

Mull, zie **Bek**.

Multerij, zie **Beroerten**.

Muur, zie **Wand**.

IN.

Naakt, zie **Bloot**.

Naam, zie **Eer**.

Naam, zie **Benaming**.

Naäpen — nabootsen — navolgen. Zich iets ten voorbeeld stellen en het trachten te evenaren. *Navolgen* heeft eene ruimer beteekenis dan *nabootsen*. Terwijl het laatste enkel te kennen geeft, dat men er eene uiterlijke gelijkenis mee tracht te verkrijgen, drukt het eerste uit, dat men het voorbeeld zooveel mogelijk in alle opzichten tracht gelijk te komen. Men *bootst* iemand *na* in zijne spraak, manieren, enz. Men *volgt* hem *na* in zijn handel en wandel. *Naäpen* is *nabootsen* op eene belachelijke wijze.

Naar, zie **Akelig**.

Naar achteren, zie **Achterwaarts**.

Naardien, zie **Aangemerkt**.

Naarstig, zie **Arbeidzaam**.

Naast, zie **Bij**.

Naarstigheid, zie **IJver**.

Naberouw — nagedachten. Spijt over eene verkeerde handwijze, waaraan we ons schuldig hebben gemaakt. *Nagedachten* spruiten voort uit het inzicht, dat we in het goede te kort zijn geschoten; *naberouw* uit het inzicht, dat we in plaats van het goede het kwade gedaan hebben.

Nabestaande, zie **Bloedverwant**.

Nabij, zie **Dichtbij**.

Nabootsen, zie **Naäpen**.

Nadeel, zie **Afbrek**.

Nademaal, zie **Aangemerkt**.

Nadenken, zie **Bedenken**.

Naderen, zie **Aankomen**.

Naderen, zie **Genaken**.

Nadruk, zie **Klem**.

Nagedachten, zie **Naberouw**.

Nagenoeg, zie **Bijkans**.

Nageslacht — nakomelingschap. Het begrip *nakomelingschap* is het ruimst. *Nageslacht* kan enkel dat menschengeslacht bedoelen, hetwelk onmiddellijk op een vorig volgt, maar *nakomelingschap* omvat alle komende geslachten. *Ik verlaat mij op het oordeel der nakomelingschap*.

Naijverig — ijverzuchtig — jaloersch. *Naijterig* wordt bijna altijd in een goeden zin genomen, *ijverzuchtig* altijd in een kwaden. *Jaloersch* wordt zoowel in een goeden als in een kwaden zin gebezigd: in het eerste geval geeft het te kennen, dat men voor zich zelf de voorrechten, de talenten, enz. wenscht te bezitten van een ander, zonder ze hem juist te misgunnen. In het tweede duidt het 't gevoel van wrevel aan, dat ons vervult, wanneer wij anderen met het een of ander begunstigd zien, dat wij hun benijden. *Naijver* is nauw verwant aan *wedijver* = het loffelijk streven om anderen in verdiensten, talenten, enz. te evenaren of te overtreffen. De *ijverzuchtige* weet niets beters te doen dan de meer bevoorrechte kleingeestig te benijden.

Nakomen — volbrengen. Men kan zoowel een verbod als een bevel *nakomen*, maar alleen het laatste kan men *volbrengen*.

Nakomeling, zie **Afkomeling**.

Nakomelingschap, zie **Nageslacht**.

Nalaten, zie **Aflaten**.

Nalatenschap, zie **Boedel**.

Naricht, zie **Bericht**.

Nasleep, zie **Gevolg**.

Naschrijven, zie **Afschrijven**.

Natie — volk. *Natie* verdient in die gevallen de voorkeur, waarin de onderlinge band tusschen de deelen alleen bestaat in gelijkheid van afkomst, taal, gewoonten en zeden, en niet nog daarenboven in vereeniging onder dezelfde wetten en hetzelfde bestuur. *De Joodsche natie. De Poolsche natie.* En vroeger: *de Italiaansche natie.*

Natuur, zie **Aard**.

Natuurlijk kind, zie **Bastaard**.

Nauw, zie **Eng**.

Nauwkeurig, zie **Juist**.

Navolgen, zie **Naäpen**.

Nazaat, zie **Afkomeling**.

Neb, zie **Bek**.

Nederig, zie **Deemoedig**.

Nederstorten, zie **Aftuimelen**.

Nedervallen, zie **Aftuimelen**.

Neerslachtig, zie **Bedroefd**.

Neerslachtig, zie **Mismoedig**.

Neigen — nijgen. *Neigen* heeft de beteekenis van in eene schuinsche richting benedenwaarts buigen (*het hoofd neigen; zijne ooren naar eene rede neigen*); en figurlijk: *zijn hart tot iets nei-*

gen; *de dag neigt ten avond*. *Nijgen* beteekent: groetend buigen, en wordt vooral van vrouwen gebezigd.

Nering, zie **Handel**.

Netelig, zie **Bedenkelijk**.

Neuswijs, zie **Eigenwijs**.

Nevel, zie **Damp**.

Nevens, zie **Bij**.

Nietig — **nietswaardig**. Wat geen waarde heeft. *Nietswaardig* is sterker dan *nietig*. Het ziet vooral op gebrek aan innerlijke waarde, en staat bij uitbreiding voor onwaardig, slecht, gemeen. Een vonnis *nietig* verklaren. Eene *nietige* (onbeteekenende) uitvlucht. Een *nietig* (onbeduidend) mensch. Een *nietswaardig* mensch = iemand zonder karakter of zedelijkheid.

Nietswaardig, zie **Nietig**.

Niettemin, zie **Dan**.

Nieuwsgierig, zie **Benieuwd**.

Nijd, zie **Afgunst**.

Nijgen, zie **Neigen**.

Nijver, zie **Arbeidzaam**.

Nochtans, zie **Dan**.

Noemen, zie **Heeten**.

Nogmaals, zie **Alweder**.

Nood, zie **Gevaar**.

Nooddruft, zie **Behoeft**.

Nooddruftig, zie **Arm**.

Noodig — **noodzakelijk**. *Noodig* is hetgeen ergens toe vereischt wordt of moet plaats hebben; *noodzakelijk* (*noodwendig*) hetgeen zoo dringend *noodig* is, dat men het niet kan ontberen of nalaten. Ik heb eene jas *noodig*. Ik moet *noodig* op reis. Krijgstucht is in een leger *noodzakelijk*. *De noodwendigheden des levens* = de eerste levensbehoeften.

Noodzakelijk, zie **Noodig**.

Noot, zie **Aanteekening**.

Norsch, zie **Barsch**.

Nu — **thans**. *Thans* ziet op het tegenwoordige, *nu* duidt een tijdpunt in het tegenwoordige aan. Voorheen en *thans*; toen en *nu*. *Als we bedenken, wat we al hebben doorgezwoegd, dan kunnen we gerust zeggen, dat we thans volkomen gelukkig zijn. Zult gij nu achteruit krabben, nu wij zover gevorderd zijn? Daar ik mijn doel bereikt heb, reis ik nu weer heen.* — *Nu* wordt ook wel gebruikt van een tijd, die eigenlijk verleden is, maar die als tegenwoordig gedacht

wordt om levendigheid aan het verhaal bij te zetten. *Wien mocht hij bijstand bieden, nu zij als tijgers op elkander aanvielen? Het valt nu en dan voor.*

Nuk, zie **Gril**.

Nut, zie **Baat**.

Nutte maken (zich ten), zie **Aanwenden**.

O.

Oceaan, zie **Meer**.

Och!, zie **Ach!**

Ochtend, zie **Dageraad**.

Oefenen, zie **Beoefenen**.

Oever, zie **Boord**.

Offer — **offerande** — **slachtoffer**. *Offer* heeft in het algemeen de beteekenis van gewijde gave (een offer op het altaar des vaderlands); *offerande* beteekent zoowel de daad van het offeren, als de gave, die geofferd wordt (*Abrahams offerande*); *slachtoffer* daarentegen heeft eene meer beperkte beteekenis; meer in het bijzonder wordt het gebezigd tot aanduiding van hem, die bij het najagen van een zeker doel, of wel doordat hij zich laat beheerschen door de eene of andere hartstocht, zijn ondergang vindt. *Karel I van Engeland werd het slachtoffer van zijne dubbelhartigheid.*

Offer (ten ... brengen), zie **Offeren**.

Offerande, zie **Offer**.

Offeren — **opofferen** — **offer (ten ... brengen)**. Van datgene wat den mensch dierbaar is (geld en goed, gezondheid en ieren) afstand doen, het prijs geven ter wille van iemand, dien men hoog waardeert, of van iets dat men vurig verlangt, of als een hooger goed beschouwt. *Opofferen* is in deze opvatting de gewone uitdrukking, *offeren* behoort tot den hooger en stijl. In *ten offer brengen*, dat wat het gebruik betreft, tusschen *offeren* en *opofferen* het midden houdt, treedt het vrijwillige der handeling iets meer op den voorgrond. *Buddha bracht alles, wat in het oog van gewone menschen waarde bezit, macht, aanzien, rijkdom en genot, aan zijne godsdienstige overtuiging ten offer.*

Om — **rond**. In een aantal gevallen kan *om* als bijwoord door *rond* vervangen worden, b.v. in *omreizen*, *omdolen*, *omdeelen*, *omroepen*. In de beteekenis bestaat tusschen de woorden geen ander verschil, dan dat in het nieuwere *rond* het begrip eener omgaande beweging nog duidelijker uitkomt, ten gevolge waarvan *rond* meer bepaald doet

denken aan het omgaan van een geheelen kring. *Rond* in plaats van het voorzetsel *om* te gebruiken, b v. rond de tafel, rond de stad wandelen, is een stuitend Anglicisme.

Omarmen — omhelzen. *Omhelzen* onderstelt bepaaldelijk het omvatten van iemands hals; *omarmen* kan men ook het middel of de knieën van een persoon, ja zelfs een levenloos voorwerp. Figuurlijk wordt *omhelzen* in veel ruimer zin genomen dan *omarmen*. *Een godsdienst, een gevoelen, eene gelegenheid, een middel, deugden en ondeugden, goede en kwade gewoonten omhelzen.*

De zeeën werpen 't strand, dat haar verlangend zoekt te omarmen, Verliefde kussen toe.

Omdat, zie **Aangemerkt.**

Omdeelen, zie **Bedeelen.**

Omdijken, zie **Bedijken.**

Omdoen, zie **Aandoen.**

Omgang — verkeer. In *verkeer* ligt meer het denkbeeld van gemeenzaamheid. Daarom wordt *omgang* veelal met een bijvoegelijk naamwoord verbonden. *Dagelijksche omgang, familiare omgang, gezellige omgang, gemeenzame omgang. Met een meisje verkeer hebben* = met haar vrijen.

Omgeven, zie **Berennen.**

Omhaal — omslag. Drukte, wijdloopigheid. *Omhaal* heeft eene nog ongunstiger beteekenis dan *omslag*; het is zooveel als overdreven en geheel noodelooze *omslag*. De *omslag* in redeneeringen en bewijzen is niet door iedereen te vermijden, maar de *omhaal* van woorden is altijd onverdragelijk, omdat hij of van gebrekkig denken getuigt, of van de geheime bedoeling om de eigenlijke gedachte als in een vloed van woorden te verstikken.

Omhalen, zie **Afbreken.**

Omhelzen, zie **Omarmen.**

Omkeeren, zie **Keeren.**

Omkijken — omzien. *Omzien* is de algemeene uitdrukking. *Omkijken* onderstelt altijd eenige oplettenheid en belangstelling, die bij *omzien* geheel ontbreken kunnen. In den verheven stijl wordt echter alleen *omzien* gebruikt.

Omringen, zie **Berennen.**

Omtrent, zie **Bijkans.**

Omschrijven — uitleggen — verklaren. Verduidelijken. Bij *omschrijven* geschiedt dit door een voorwerp in nadere bijzonderheden te beschrijven, of een begrip in andere woorden breder uit te drukken; bij *uitleggen* en *verklaren* door den zin, die aan eene

zaak, eene uitdrukking of een woord moet gehecht worden in het licht te stellen. *Er zijn een aantal vreemde woorden, die iedereen gebruikt, maar die men in onze taal moeielijk zou kunnen omschrijven. Tekstverklaring. Uitleggkunde. Een droom uitleggen.*

Omsingelen, zie **Berennen**.

Omslaan, zie **Aandoen**.

Omslachtig — **wijdloopig** — **uitvoerig**. *Wijdloopig, omslachtig* duiden eene al te groote uitvoerigheid, eene lastige breedsprikigheid aan. *Ik ben zoo in mijn schik met uwen brief, dat ik dien zeer uitvoerig ga beantwoorden.*

Omslag, zie **Omhaal**.

Omstreeks, zie **Bijkans**.

Omtrek — **omvang**. Beide woorden duiden de grenzen aan, waarbinnen eene ruimte of een voorwerp besloten is, maar terwijl *omtrek* in den regel alleen op de grenzen ziet, staat in *omvang* het begrip van de hoegrootheid, van de uitgestrektheid van de omvangene ruimte, van de oppervlakte op den voorgrond, altijd met het bijdenkbeeld, dat de uitgestrektheid vrij groot is. Zoo zegt men overdrachtelijk: *Ik, die u in deze schets den ruwen omtrek van het laatste bedrijf des treurspels leverde. De geest van Tollens had groote vatbaarheid, maar niet even grooten omvang.*

Omvang, zie **Omtrek**.

Omverwerpen, zie **Afbreken**.

Omwerpen, zie **Aandoen**.

Omzichtig, zie **Bedachtzaam**.

Omzichtigheid, zie **Beleid**.

Onaangenaam — **onbehaaglijk**. Hetgeen een onaangenaam gevoel veroorzaakt, ons ontstemt. *Onbehaaglijk* kan alleen gezegd worden van personen en zulke zaken, die men met de zinnen waarneemt, als voorwerpen, tafereelen, geluiden, handelingen, zeden, gewoonten, enz. *Een niet gansch onbehaaglijk meisje.*

Onachtzaam, zie **Achteloos**.

Onafgebroken, zie **Aanhoudend**.

Onafhankelijk — **vrij**. Zelfstandig, onbelemmerd. Zijn eigen heer en meester, in doen en laten door niemand beperkt. *Onafhankelijk* heeft vooral betrekking op den maatschappelijken toestand, waarin men zich bevindt. *Onafhankelijk leven* = zoodanig leven, dat men van niemand behoeft af te hangen. *Een onafhankelijk bestaan hebben* = een voldoende inkomen of een genoegzaam vermogen hebben.

Onbarmhartig, zie **Barbaarsch**.

Onbebouwd, zie **Braak**.

Onbegrensd — grenzenloos. *Grenzenloos* wordt als sterker opgevat dan *onbegrensd*. Daarom gebruikt men in overdrachtelijke toepassing *grenzenloos* bij voorkeur in een ongunstigen, *onbegrensd* in een gunstigen zin. Men spreekt van *onbegrensd* eerbied, *onbegrensde* hoogachting, genegenheid, liefde; maar van *grenzenlooze* verachting, haat, nijd, ondankbaarheid; van *onbegrensde* wijsheid, maar van *grenzenlooze* oukunde.

Onbehaaglijk, zie **Onaangenaam**.

Onbekookt — ondoordacht. *Onbekookt* heeft de beteekenis van zeer *ondoordacht* en oppervlakkig. *Onbekookte vragen*, *opmerkingen*.

Onbekrompen, zie **Breed**.

Onbeleefd, zie **Lomp**.

Onbeschaamd — onbescheiden — schaamteloos. *Onbescheiden* heeft de beteekenis van niet ingetogen en inschikkelijk in spreken en doen, aanmatigend en daardoor onwellevend; *onbeschaamd* die van geen schaamte hebbende, van schaamtegevoel verstoken, de perken der schaamte te buiten gaande. *Schaamteloos* wordt nog sterker opgevat dan *onbeschaamd*. Al de gebreken van den *onbescheidene* (aanmatiging, driestheid, vermetelheid) bezit de *onbeschaamde* in den hoogsten graad.

*„Onbeschaamdheid maakt een nul
Nummer Één in 't wereldspul.”*

Onbescheiden, zie **Onbeschaamd**.

Onbeschoft, zie **Lomp**.

Onbevreesd, zie **Dapper**.

Onbezield — ontzield — zielloos. *Onbezield* wordt gezegd van stoffelijke voorwerpen (zonder ziel = niet met leven begaafd) en figuurlijk van gewrochten van den geest, waaraan leven en geest pleegt toegerekend te worden: niet als met een bezielenden adem levend gemaakt, koud. *Ontzield*, *zielloos*, alleen van levende wezens: levenloos, door den dood opgehouden hebbend een levend wezen te zijn. *Het zielloos overschot.* *Ontzield* geeft daarenboven uitdrukkelijk te kennen, dat het leven (de ziel) door eene of andere oorzaak van buiten weggenomen is.

Onbezonnen — roekeloos. Het eerste woord geeft alleen te kennen, dat men ondoordacht, onberaden, lichtvaardig te werk gaat; in het tweede ligt het bijdenkbeeld, dat men het doet, ofschoon men weet, dat er gevaar dreigt. *Floris! herhaalde Petronella, hem in hare armen sluitende, was het wel van u gehandeld uw leven dus roekeloos te wagen?*

Onbezorgd — zorgeloos. *Onbezorgd* = niet door zorgen gedrukt; *zorgeloos* niet zorgende. *Wees onbezorgd. Een onbezorgd leven leiden. Gij zijt een zorgeloos* (een onverschillig, achteloos, nalatig) *schepsel.*

Onbuigbaar — onbuigzaam. *Onbuigbaar* is datgene wat zich door geen krachtsinspanning buigen laat; *onbuigzaam* datgene wat van nature niet geschikt is om zich te buigen. IJzer en glas zijn *onbuigzaam*, maar niet *onbuigbaar*. In figuurlijke toepassing is *onbuigbaar* dan ook sterker van opvatting dan *onbuigzaam*. *Hoe moet hij ze bestudeeren die kleine karaktertjes, onbuigbaar soms voor de wet, als was voor de liefde.*

Onbuigzaam, zie **Onbuigbaar**.

Ondank — ondankbaarheid. Het gemis van erkentelijkheid voor ontvangen weldaden. *Ondank* heeft meestal het bijdenkbeeld, dat het goede met kwaad vergolden wordt. *Iemand of iets met ondank loonen. Ondank is 's werelds loon.*

Ondankbaarheid, zie **Ondank**.

Onder, zie **Beneden**.

Onder elkander, zie **Onderling**.

Ondergaan, zie **Doorstaan**.

Ondergang — val. Het te gronde gaan, de verwoesting, het verderf. *Val* wordt bij voorkeur gezegd van een plotseling ineenstorten, *ondergang* daarentegen van het langzaam afnemen van den bloei en de kracht, waardoor een persoon of eene zaak wordt te gronde gericht. Gibbon schreef de geschiedenis van den *ondergang* en den *val* van het Romeinsche rijk.

Onderhoorigheid, zie **Aankleef**.

Onderhoud, zie **Gesprek**.

Onderling — onder elkander — wederkeerig — wederzijdsch. *Onderling* en minder sterk *onder elkander* wordt gebruikt, waar het eene handeling geldt, die uit den aard der zaak het begrip van wederkeerigheid medebrenkt, zooals beraadslagen, overeenkomen, strijden, twisten, verdeelen, enz. *Zijne twee rijkste patienten, wier onderlinge vijandelijke verhouding voor hem zeer hinderlijk was.* In *wederzijdsch* en *wederkeerig* ligt het denkbeeld van eene welwillende verhouding, en deze kunnen dus niet gebezigd worden, waar van twist, verdeeldheid, enz. gesproken wordt. *Wederzijdsch* heeft alleen betrekking op twee personen of partijen; *wederkeerig* wordt zoowel van twee als van meer gebezigd. Indien beide woorden kunnen gebezigd worden, dan is *wederkeerig* sterker dan *wederzijdsch*, terwijl dit laatste weder sterker is dan *onderling*.

Onderpand — pand. Eene zaak, die door een schuldenaar aan zijn schuldeischer wordt in handen gesteld, tot zekerheid van de betaling der schuld. In de rechtstaal bedieat men zich van *pand* of *hypotheek*, naar gelang het een roerend of een onroerend goed betreft. Figuurlijk komt het onderscheid tusschen de woorden hierop neer, dat *onderpand* sierlijker is. *Ik schenk u dit tot onderpand mijner trouw.*

Onderstaan, zie **Durven**.

Ondersteunen, zie **Bijspringen**.

Ondertusschen, zie **Dan**.

Ondervinding — ervaring. *Ervaring* verschilt hierin van *ondervinding*, dat zij altijd onderstelt, dat men onder het beleefde en ondervondene niet lijdelijk is gebleven, maar het in zich opgenomen en zelfstandig verwerkt, dat wil zeggen, er lessen uit getrokken heeft. *Karel X van Frankrijk was b.v. ontegenzeggelijk een man van ondervinding, maar men kan moeilijk beweren, dat hij in zijn veel bewogen leven eene groote ervaring had opgedaan.*

Onderwinden (zich), zie **Durven**.

Onderzoeken, zie **Beproeven**.

Ondoordacht, zie **Onbekookt**.

Onduidelijk, zie **Duister**.

Onecht kind, zie **Bastaard**.

Onecht — valsch. *Valsch* drukt uit, dat iets niet *is*, wat het schijnt en waarvoor het wordt uitgegeven; *onecht* geeft alleen te kennen, dat het de vereischte zuiverheid of volkomenheid mist. *Een valsche munter. Een valsch compliment. In een valsch daglicht plaatsen. Een valsche getuige. Een onecht kind. Eene onechte breuk.*

Oneenig — oneens. *Oneens* duidt enkel verschil van gevoelen aan; *oneenig* ziet op twist en krakeel. *Een oneenig huisgezin. Wij zijn het over de politiek nog al eens oneens.*

Oneens, zie **Oneenig**.

Oneerlijk, zie **Eerloos**.

Oneindig, zie **Eindeloos**.

Ongeloof, zie **Bijgeloof**.

Ongeluk, zie **Beproeving**.

Ongemanierd, zie **Lomp**.

Ongenoegen, zie **Misnoegen**.

Ongeval, zie **Beproeving**.

Ongeveer, zie **Bijkans**.

Onheil, zie **Beproeving**.

Onkosten, zie **Kosten**.

Onkundig, zie **Dom**.

Onledig, zie **Bezig**.

Onlusten, zie **Beroerten**.

Onmeedoogend, zie **Barbaarsch**.

Onmenschelijk, zie **Barbaarsch**.

Onmiddellijk, zie **Aanstands**.

Onnoezel, zie **Dom**.

Onophoudelijk, zie **Aanhoudend**.

Onoplettend, zie **Achteloos**.

Onschendbaar, zie **Hellig**.

Onschuldig — **schuldeloos**. *Schuldeloos*: geen schuld in het algemeen hebbend; *onschuldig*: geen deel hebbend aan een bepaald misdrijf. Indien Christus voor onze zonden gestorven is, dan zijn degenen, die in hem gelooven, dientengevolge *schuldeloos*; maar men kan hen toch niet *onschuldig* heeten, want het feit, dat zij gezondigd hebben, blijft bestaan.

Ontaarden — **verbasteren**. Achteruitgaan in goede hoedanigheden. *Verbasteren* zegt niets anders dan dit. *Ontaarden* ziet op een zoo sterken achteruitgang, dat de goede hoedanigheden voor slechte hebben plaats gemaakt. *De Nederlanders der 18e eeuw waren van hunne kloeke voorouders der 16e eeuw ten eenenmale ontaard. Een ontaard kind* = een kind zonder eenige ouderliefde.

Ontberen, zie **Derven**.

Ontbieden, zie **Bescheiden**.

Ontdekken, zie **Bemerken**.

Ontdekken, zie **Betrappen**.

Ontdekken — **uitvinden**. Men *ontdekt* wat reeds aanwezig, maar niet bekend was. Men vindt *uit* hetgeen aan den menschelijken geest zijn aanzijn te danken heeft. *De ontdekking van de kracht van den stoom leidde tot de uitvinding der stoommachines.*

Ontevredenheid, zie **Misnoegen**.

Ontferming, zie **Deernis**.

Onthutst, zie **Bedeesd**.

Ontkennen, zie **Loochenen**.

Ontmoeten, zie **Aantreffen**.

Ontmoeten, zie **Beurt (te ... vallen)**.

Ontnemen, zie **Benemen**.

Ontraden, zie **Afraden**.

Ontrouw — **trouweloos**. *Ontrouw* is hij, die in trouw te kort schiet; *trouweloos* hij, die uit baatzucht met opzet *ontrouw* wordt.

Ontrouw aan zijn gegeven woord. Hij, dien ik voor mijn besten vriend hield, heeft mij trouweloos verraden.

Ontslaan, zie **Bevrijden**.

Ontslaan, zie **Afdanken**.

Ontsteken, zie **Aansteken**.

Ontvangen, zie **Bekomen**.

Ontvangen, zie **Beuren**.

Ontwaren, zie **Bemerken**.

Ontwennen, zie **Afwennen**.

Ontwerp, zie **Aanslag**.

Ontwerp, zie **Bestek**.

Ontzag, zie **Achting**.

Ontzield, zie **Onbezield**.

Ontzien — sparen — verschoonen. Men *ontziet* uit eerbied, plichtbesef, vrees; men *spaart* om te behouden; men *verschooont* uit menschenkennis, zachtmoedigheid, mededoogen. *Ontzie uwe meerderen. Spaar uwe krachten. Verschoon de onnadenkendheid der jeugd.*

Onveranderlijk, zie **Bestendig**.

Onverhoeds, zie **Onverwachts**.

Onvermengd, zie **Echt**.

Onversaagd, zie **Dapper**.

Onvervalscht, zie **Echt**.

Onverwachts — onverhoeds. Plotseling, verrassend. *Hij stond onverwachts voor mij* (terwijl ik volstrekt niet op zijne komst was voorbereid). *Ik werd onverhoeds aangevallen* (zonderdat ik den tijd had op tegenweer bedacht te zijn).

Onverwijld, zie **Aanstands**.

Onverzettelijk, zie **Bestendig**.

Onvriendelijk, zie **Bitter**.

Onvruchtbaar, zie **Bar**.

Onwankelbaar, zie **Bestendig**.

Onwetend, zie **Dom**.

Onwrikbaar, zie **Bestendig**.

Onzinnig, zie **Krankzinnig**.

Ooft, zie **Boomvrucht**.

Oogenblikkelijk, zie **Aanstands**.

Oogmerk, zie **Doel**.

Oord — plaats — plek. *Oord* heeft de ruimste, *plek* de minst ruime beteekenis. *In alle oorden der wereld kan de Europeaan leven. De plaats waar Niniveh gestaan heeft, heeft men voor eenige*

jaren teruggevonden. Wat al aangename herinneringen zijn voor ons aan dit plekje verbonden!

Oordeel — vonnis. *Oordeel* is eene uitspraak (over iemand of iets) in het algemeen; *vonnis* eene gerechtelijke uitspraak over een schuldige onder toepassing van de strafbepaling der wet. *Oordeelt niet, opdat gij niet geoordeeld wordt.*

Oordeel, zie Bedunken.

Oordeel, zie Geest.

Oorlog, zie Krijg.

Ootmoedig, zie Deemoedig.

Oorsprong, zie Bron.

Oorzaak, zie Beweegreden.

Oorzaak, zie Aanleiding.

Opnieuw, zie Alweder.

Op staanden voet, zie Aanstonds.

Op zich nemen, zie Aanvaarden.

Opdoen, zie Inslaan.

Opdracht, zie Bevel.

Openbaar — openlijk. *Openbaar* is datgene, waar iedereen recht op heeft, waar iedereen belang bij heeft, waar iedereen deel aan heeft of hebben kan, wat aan iedereen toebehoort; *openlijk* datgene, wat in het openbaar geschiedt, wat men voor niemand tracht te verbergen. *Eene openbare bijeenkomst* (het tegenovergestelde van een besloten gezelschap). *Eene openbare betrekking.* *Eene openbare wandelplaats.* *De openbare meening.* *Iemand openlijk de waarheid zeggen, openlijk iets verwijten.*

Open doen, zie Openen.

Openen — open doen. Waar de opening reeds aanwezig is, en zij slechts tijdelijk weer door eene deur, een hek, enz. gesloten wordt, gebruikt men bij voorkeur *open doen.* *Doe de deur open* (om iemand binnen of uit te laten). *Een brief, een pakket openen,* maar ook *open doen.*

Als ik mijn koffer open doe,

Dan zie ik wonder zeldzaam toe,

Dan zie ik wat mijn geest ontstelt,

En mijn bedroefde zinnen kwelt.

Figuurlijk: *een handelsweg openen; eene vergadering openen; het vooruitzicht openen.*

Openhartig, zie Gul.

Openlijk, zie Openbaar.

Ophouden, zie Aflaten.

Ophouden, zie **Eindigen**.

Opkomen, zie **Bekomen**.

Oplaag, zie **Druk**.

Oplettend, zie **Aandachtig**.

Oploop, zie **Beroerten**.

Oploopendheid, zie **Boosheid**.

Opmerkelijk, zie **Aanmerkelijk**.

Opmerken, zie **Aanmerking nemen (in)**.

Opmerken, zie **Bemerken**.

Opmerking, zie **Aanmerking**.

Opmerkzaamheid, zie **Aandacht**.

Opofferen, zie **Offeren**.

Oponthoud — verblijf. *Verblijf* beteekent zoowel de daad van verblijven als de plaats van verblijf (woning). *Gedurende mijn verblijf ten uwent. Dat is een aangenaam verblijf. Oponthoud* wordt gezegd van een kortstondig vertoeven op eene plaats, waar men niet woont, of waar men zijns ondanks blijven moet. *Tijdens ons oponthoud te Parijs. Het hooge water veroorzaakte mij daar een lang oponthoud.*

Opperen, zie **Bijbrengen**.

Oprecht, zie **Echt**.

Oprekenen, zie **Berekenen**.

Oprichten, zie **Bouwen**.

Oproepen, zie **Beroepen**.

Oproer, zie **Beroerten**.

Opschik — tooi. Datgene, wat tot versiering dient. *Opschik* heeft altijd het bijdenkbeeld van overladenheid, smakeloosheid. *Zij kan zich wonderlijk opschikken.*

Opsnijden — pochen — snoeven. Hoog en breed van iets opgeven. *Opsnijden* geschiedt meer met het doel om indruk te maken, verbazing te wekken, b.v. over avonturen en ontmoetingen die men gehad heeft, doch wordt alleen in den gemeenzamen stijl gebruikt. Aan *pochen* en *snoeven* ligt het denkbeeld ten grondslag van pralen met eigen voortreffelijkheid. *Hij houdt er van, van zijne reizen op te snijden. Wie op afkomst en titels pocht, reikt zich zelf onbewust het getuigschrift uit van persoonlijke onbeduidendheid.*

Opstand, zie **Beroerten**.

Opsteken, zie **Aansteken**.

Opteekenen, zie **Aanteekenen**.

Opvliendheid, zie **Boosheid**.

Opzet, zie **Doel**.

Opzetten, zie **Aandoen**.

Opzichtig zijn, zie **Afsteken**.

Order, zie **Bevel**.

Oud, zie **Afgeleefd**.

Outer, zie **Altaar**.

Overal, zie **Alom**.

Overbodig — **overtollig** — **overdadig**. Te veel. *Overbodig*: meer dan noodig is; *overtollig*: meer dan noodig en dus onbruikbaar, nutteloos; *overdadig*: niet slechts onnoodig en nutteloos, maar zelfs nadeelig, een bewijs van verkwisting. *Overbodige werken*. *Overtollige gerechten*. *Overdadige pracht*.

Overdadig, zie **Overbodig**.

Overdenken, zie **Bepeinzen**.

Overdrijven — **vergrootten**. Iets overdreven voorstellen. In *overdrijven* ligt minder, in *vergrootten* meer het denkbeeld, dat men met opzet de waarheid geweld aandoet. *Ge moet u geen overdreven voorstelling maken van de eentonigheid van den winter buiten*.

Overdruk, zie **Afdruk**.

Overeenkomst, zie **Afspraak**.

Overeenkomst, zie **Betrekking**.

Overeind — **rechttop**. *Overeind* bezigt men bij voorkeur van een voorwerp, dat *rechttop* behoort te staan, en weer in zijn gewonen stand wordt gebracht. Wanneer men uit eene liggende in eene zittende houding overgaat, dan gaat men *overeind* zitten. Men zit *rechttop*, wanneer men niet in eene gebogen houding zit.

Overerven, zie **Aanerven**.

Overhandigen, zie **Bestellen**.

Overkomen, zie **Beurt (te . . . vallen)**.

Overleg, zie **Beleid**.

Overlijden, zie **Afsterven**.

Overmeesteren, zie **Bevangen**.

Overreden — **overtuigen**. *Overtuigen* heet door bondige redeneering, door het aanvoeren van dengdelijke bewijzen, het oplossen van bedenkingen, in één woord door de kracht der waarheid iemand dwingen zijn verstand gevangen te geven; *overreden* door eene soms alles behalve bondige maar wegslepende redeneering iemand dwingen zijn wil gevangen te geven, zelfs ondanks zijn verstand. De redenaar *overreedt*. De schrijver van een wetenschappelijk betoog *overtuigt*.

Overschrijven, zie **Afschrijven**.

Overtollig, zie **Overbodig**.

Overtreding, zie **Misdaad**.

Overtreffen, zie **Boven** (te . . . gaan).

Overvallen, zie **Bespringen**.

Overwinning — **zege** — **zegepraal**. *Overwinning* ziet meer op het behaalde voordeel, *zege* op den daardoor verworven roem. *Eene groote zegepraal*. *Eene beslissende overwinning*. *Zegepraal* = de luisterrijke intocht van een overwinnaar.

P.

Paal — **perk**. *Paal* beteekent overdrachtelijk grens; *perk* beletsel. *Paal en perk aan iets stellen*. *Dat gaat de palen te buiten*.

Paar, zie **Koppel**.

Pacht, zie **Loon**.

Pad, zie **Baan**.

Pak, zie **Bos**.

Pakken, zie **Grijpen**.

Paling, zie **Aal**.

Pand, zie **Onderpand**.

Partij, zie **Aanhang**.

Partijdig, zie **Bekrompen**.

Passen, zie **Behooren**.

Pedant, zie **Eigenwijs**.

Pellen, zie **Doppen**.

Pensioen, zie **Jaarwedde**.

Perk, zie **Paal**.

Pijn — **smart**. *Pijn* wordt meer in de spreektaal, *smart* meer in de schrijftaal gebruikt. Het eerste wordt meer in 't bijzonder gezegd van lichaamslijden, het laatste meer van lijden der ziel. *Hoofdpijn*, *tandpijn*. *Zijn lichtzinnig gedrag veroorzaakt mij veel smart*. In de uitdrukking: *het is niet de pijn waard*, heeft *pijn* de beteekenis van moeite.

Plaats, zie **Oord**.

Plagen — **kwellen**. Onaangenaamheden berokkenen, leed veroorzaken. In *kwellen* ligt nog meer dan in *plagen* het denkbeeld van boosheid, en het wordt dus bij voorkeur gezegd van het aandoen van meer of minder zwaar leed. Door hevige lichaamsspijnen, door hartzeer, door zorgen *gekweld* worden. *En ziet, het was alles ijdelheid en kwellings des geestes*. Waar het algemeene onheilen betreft, zooals hongersnood, besmettelijke ziekten, onderdrukking (hetzij

als goddelijke kastijding gedacht of zonder dit bijbegrip) wordt enkel *plagen* gebruikt. *Plagen* verliest soms zijne ongunstige beteekenis, *kwellen* nooit. *Iemand met iets plagen*, met iemand ter zake van het een of ander schertsen.

Plan, zie **Doel**.

Plan, zie **Bestek**.

Plank, zie **Deel**.

Plant, zie **Gewas**.

Plat, zie **Effen**.

Plaveien, zie **Bestraten**.

Plegen, zie **Begaan**.

Pleisteren, zie **Aanleggen**.

Plezierig, zie **Aangenaam**.

Plek, zie **Oord**.

Pochen, zie **Opsnijden**.

Poel, zie **Afgrond**.

Post, zie **Ambt**.

Pracht, zie **Luister**.

Praten, zie **Babbelen**.

Prijs, zie **Buit**.

Prijs, zie **Belooning**.

Prijs — **waarde**. De *waarde* eener zaak noemt de hoeveelheid nuttige voorwerpen, welke men voor die zaak zou kunnen bekomen; *prijs* is hetgeen er werkelijk voor gegeven wordt, doorgaans uitgedrukt in geld.

Prijzen, zie **Loven**.

Prins — **vorst**. *Vorst* is bij ons alleen in gebruik voor den regeerder, den opperheer van een rijk, inzonderheid van een vorstendom: *de vorst van Montenegro*; aan andere personen van vorstelijken rang geven wij den titel van *prins*. *Prins Metternich*, *Prins Bismarck*.

Proef (de . . . nemen), zie **Beproeven**.

Proefje, zie **Monster**.

R.

Raadplegen, zie **Beraadslagen**.

Raadselachtig, zie **Duister**.

Raden, zie **Gissen**.

Raken, zie **Aanbelangen**.

Ramen, zie **Begrooten**.

Rammelen, zie **Babbelen**.

Ramp, zie **Beproeving**.

Rand, zie **Boord**.

Rangorde, zie **Beurt**.

Rank, zie **Dun**.

Ras, zie **Aanstands**.

Razen, zie **Aangaan**.

Razend, zie **Dol**.

Recht, zie **Echt**.

Rechtmatig, zie **Billijk**.

Rechtmatig, zie **Echt**.

Rechttop, zie **Overeind**.

Rechtvaardig, zie **Billijk**.

Rechtvaardigheid, zie **Gerechtigheid**.

Redden, zie **Bevrijden**.

Rede, zie **Aanspraak**.

Rede, zie **Geest**.

Redevoering, zie **Aanspraak**.

Regeering, zie **Beheer**.

Regel, zie **Beginsel**.

Reikhalzen, zie **Haken**.

Rein, zie **Echt**.

Rekenen, zie **Achten**.

Rekenen (op), zie **Bouwen (op)**.

Rekenen, zie **Cijferen**.

Rekening, zie **Rekenschap**.

Rekenschap — **rekening** — **verantwoording**. Voor hem, aan wien de beoordeeling er van toekomt, onze verrichtingen bloot leggen. *Rekenschap* heeft de ruimste beteekenis, en wordt met betrekking tot iedere handeling gebezigd; *rekening* ziet uitsluitend op het beheer van toevertrouwde gelden. In de uitdrukking *rekening en verantwoording doen* geeft verantwoording te kennen, dat men de gedane uitgaven behoorlijk toelicht en de voorhanden gelde overgeeft, ten gevolge waarvan men van alle verdere verantwoordelijkheid ten opzichte van het gevoerde beheer wordt ontslagen.

Rente, zie **Inkomen**.

Rente, zie **Interest**.

Riem, zie **Gordel**.

Rijk, zie **Land**.

Rillen, zie **Beven**.

Ring, zie **Beugel**.

Rist, zie **Bos**.

Roekeloos, zie **Onbezonnen**.

Roem, zie **Eer**.

Roemen, zie **Loven**.

Roemer, zie **Kelk**.

Rol, zie **Cedel**.

Rond, zie **Gul**.

Rond, zie **Om**.

Rondeelen, zie **Bedeelen**.

Roof, zie **Buit**.

Rooien, zie **Delven**.

Rook, zie **Damp**.

Roosten, zie **Bakken**.

Rot, zie **Aanhang**.

Rots, zie **Klip**.

Ruchtbaar, zie **Bekend**.

Ruggelings, zie **Achterwaarts**.

Rugwaarts, zie **Achterwaarts**.

Ruig — **ruw**. *Ruig* noemt men hetgeen met haar, wol, vederen, euz. bezet is; *ruw* wat vol oneffenheden is, nog in zijn natuurlijke toestand verkeert. *Ezau was ruig*. *Ruw garen*. *Een ruwe diamant*. Eene enkele maal wordt *ruw* met *ruig* verwisseld, b v. in: *Wat een ruige apostel* = lompe vlegel!

Ruim, zie **Breed**.

Ruischen, zie **Bruisen**.

Ruw, zie **Ruig**.

S.

Salaris, zie **Jaarwedde**.

Samen, zie **Bijeen**.

Samenhang, zie **Draad**.

Samenkomst — **bijeenkomst**. Het komen van twee of meer personen op dezelfde plaats tot zeker doel. *Bijeenkomst* wordt bij voorkeur gebezigd van het bij elkander komen van hen, die samen één lichaam uitmaken. *De bijeenkomst der provinciale staten*.

Samenroepen, zie **Beroepen**.

Samenvoegen — **vereenigen**. *Vereenigen* is zóó *samenvoegen*, dat de voorwerpen na hunne samenbrenging als 't ware slechts

één voorwerp uitmaken. *De vereeniging (samensmelting) der kleuren. De Vereenigde Nederlanden.* Vandaar dat *vereenigen*, niet samenvoegen, gebezigd wordt in den zin van tot eenheid van gevoelen brengen of verzoenen. *Zich met iemands gevoelen vereenigen. Strijdende partijen vereenigen.*

Sarren — tergen. Iemands toorn opwekken. *Sarren is tergen met woorden. Zoo sarden ze elkander, verhit op elkaar.*

Sancijs, zie **Beuling**.

Schaal, zie **Deel**.

Schaamteloos, zie **Onbeschaamd**.

Schaarsch, zie **Zeldzaam**.

Schabel, zie **Bank**.

Schade, zie **Afbreuk**.

Schaduw, zie **Lommer**.

Schaduw, zie **Bruin**.

Schakel — schalm. In eigenlijke beteekenis de samenstellende deelen van een keten. *Schakel* alleen wordt overdrachtelijk gebezigd. *Een aaneengeschakeld verhaal.*

Schalk, zie **Gast**.

Schalm, zie **Schakel**.

Schatten, zie **Achten**.

Schatting, zie **Belasting**.

Schedel, zie **Bekkeneel**.

Scheef, zie **Dwars**.

Scheiden, zie **Afscheiden**.

Scheiden, zie **Deelen**.

Scheidsman, zie **Bemiddelaar**.

Schenken, zie **Geven**.

Schepsel, zie **Ding**.

Schermutseling, zie **Gevecht**.

Scherp, zie **Bitter**.

Scherprechter, zie **Beul**.

Scherpzinnig, zie **Doordringend**.

Scherts, zie **Boert**.

Scheur, zie **Barst**.

Schier, zie **Bijkans**.

Schijnheiligheid, zie **Geveinsdheid**.

Schimp, zie **Hoon**.

Schitteren, zie **Blinken**.

Schooier, zie **Bedelaar**.

Schoon, zie **Aardlg**.

Schors, zie **Bast**.

Schraal, zie **Bar**.

Schraal, zie **Dun**.

Schrand, zie **Doordringend**.

Schreuw, zie **Gil**.

Schreien, zie **Grijnen**.

Schriel, zie **Gierig**.

Schrijftrant — *stijl*. *Stijl* in de beteekenis van schrijfwijze ziet uitsluitend op zinsbouw en woordenkeus; *schrijftrant* meer op geest en inhoud van het geschrevene, op de eigenaardige inkleeding der gedachten, dan op den vorm. *Hij heeft een onderhoudenden schrijftrant, maar zijn stijl is ver van onberispelijk.*

Schrik, zie **Angst**.

Schrikkelijk, zie **IJselijk**.

Schroelen, zie **Blaken**.

Schromen, zie **Aarzelen**.

Schroom, zie **Angst**.

Schuchter, zie **Bedeemd**.

Schuin, zie **Dwars**.

Schuldeloos, zie **Onschuldig**.

Sekse, zie **Geslacht**.

Sidderen, zie **Beven**.

Slaan, zie **Beuken**.

Slachten, zie **Gelijken**.

Slachtoffer, zie **Offer**.

Slag, zie **Gevecht**.

Slank, zie **Dun**.

Slaperig, zie **Droomerig**.

Slecht, zie **Boos**.

Slechten, zie **Afbreken**.

Slempen, zie **Brassen**.

Slof, zie **Achteloos**.

Slok, zie **Dronk**.

Sloopen, zie **Afbreken**.

Slordig, zie **Achteloos**.

Slot, zie **Besluit**.

Slot, zie **Burg**.

Sluiken — **smokkelen**. Het begrip *smokkelen* is ruimer dan het begrip *sluiken*. Het laatste ziet uitsluitend op het drijven van sluikhandel, het ontduiken van de rechten van in-, uit- en doorvoer; het eerste op heimelijk onrechtmatig winstbejag in het alge-

meen. *Ik wil nog wel een spel met u spelen, maar onder conditie, dat gij niet weer smokkell.*

Sluiten, zie **Aangaan**.

Sjuw, zie **Arglistig**.

Smaden, zie **Beleedigen**.

Smalen, zie **Beleedigen**.

Smart, zie **Pijn**.

Smeekbede, zie **Aanzoek**.

Smeeken, zie **Bezweren**.

Smeeken, zie **Aanroepen**.

Smeekgebed, zie **Aanzoek**.

Smokkelen, zie **Sluiken**.

Smook, zie **Damp**.

Smullen, zie **Brassen**.

Snaak, zie **Gast**.

Snappen, zie **Babbelen**.

Snateren, zie **Babbelen**.

Snavel, zie **Bek**.

Sneb, zie **Bek**.

Snedig, zie **Doordringend**.

Sneven, zie **Sterven**.

Snevelen, zie **Sterven**.

Snibbig, zie **Bitter**.

Snoeven, zie **Opsnijden**.

Snuit, zie **Bek**.

Sober, zie **Matig**.

Somber, zie **Duister**.

Sommige, zie **Eenige**.

Soortgelijk, zie **Gelijksoortig**.

Sparen, zie **Ontzien**.

Speelsch, zie **Dartel**.

Speelziek, zie **Dartel**.

Spelen, zie **Dobbelen**.

Spelonk, zie **Grot**.

Spijs, zie **Eetwaar**.

Spijt, zie **Berouw**.

Spijtig, zie **Bitter**.

Spijzen, zie **Eten**.

Spitten, zie **Delven**.

Spleet, zie **Barst**.

Spoed, zie **Haast**.

Spoedig, zie **Aanstonds**.

Spot, zie **Hoon**.

Spraak — taal. *Spraak* is het vermogen uitsluitend aan den mensch eigen om zijne gedachten en gewaarwordingen door hoorbare teekenen, spraakklanken of woorden geheeten, aan anderen mede te deelen. *Taal* heeft een veel ruimer begrip; het omvat behalve de woordentaal alle andere wijzen van uitdrukking waarvan de mensch zich bedient, alsmede de klanken waardoor verschillende dieren zich voor elkander verstaanbaar maken. *De gebarentaal. De taal der oogen, der vingeren. Het schijnt tegenwoordig niet meer aan twijfel onderhevig, dat sommige dieren eene geluidstaal bezitten.*

Sprakeloos — stom. Van het spraakvermogen verstoken. *Sprakeloos* drukt alleen een tijdelijk gemis van dit vermogen uit ten gevolge van ongesteldheid of hevige gemoedsbeweging, terwijl *stom* eigenlijk een volstrekt gemis er van aanduidt ten gevolge van aangeboren doofheid of een gebrek in de spraakorganen. Bij nitbreiding wordt *stom* echter in de beteekenis van *sprakeloos*, *zwijgend* gebezigd. *Stomme rollen. Stomme orgelpijpen. Hij was sprakeloos van verbazing, stom van ontzetting.*

Spreekwijze, zie **Bewoording**.

Sprookje, zie **Fabel**.

Staaft, zie **Baar**.

Staal, zie **Monster**.

Staande houden, zie **Beweren**.

Staat, zie **Land**.

Staken, zie **Afbreken**.

Standaard, zie **Banier**.

Standje, zie **Beroerten**.

Standvastig, zie **Bestendig**.

Stapel, zie **Hoop**.

Staren, zie **Gluren**.

Statig, zie **Deftig**.

Staven, zie **Bekrachten**.

Steeg, zie **Baan**.

Stelregel, zie **Beginsel**.

Stemmig, zie **Deftig**.

Sterkte, zie **Kracht**.

Sterven, zie **Afsterven**.

Sterven — sneven — sneuvelen. *Sterven* is het algemeene woord, en wordt vooral gezegd van een natuurlijken dood. *Sneven* wordt niet anders dan in den deftigen stijl gebruikt. *Sneuvelen* is

de eigenaardige uitdrukking voor het vinden van een geweldigen dood op het oorlogsveld. *In dien slag sneuvelden duizend soldaten. Gebrek doet vele menschen sneven. Het verdriet zal mij doen sneven. Hij is aan de tering gestorven.*

Stichten, zie **Aanleggen**.

Stichten, zie **Bouwen**.

Stijl, zie **Schrijftrant**.

Stillen, zie **Bevredigen**.

Stoel, zie **Bank**.

Stokoud, zie **Afgeleefd**.

Stomp, zie **Bot**.

Stoom, zie **Damp**.

Stoornis, zie **Afleiding**.

Stooten, zie **Dringen**.

Stop, zie **Deksel**.

Stotteren, zie **Hakkelen**.

Stout, zie **Dapper**.

Stoven, zie **Bakken**.

Straat, zie **Baan**.

Straffen, zie **Afstraffen**.

Straffen, zie **Kastijden**.

Straks, zie **Aanstands**.

Strand, zie **Boord**.

Streelen, zie **Aaien**.

Strekken, zie **Dienen**.

Strijd, zie **Gevecht**.

Stroomen — **vlieten**. *Vlieten* wordt alleen van vloeibare, *stroomen* ook van gasvormige lichamen gebezigd. *Stroomen* onderstelt altijd eene sterkere beweging dan *vlieten*; vandaar dat men van een beekje zegt, dat het *vliet*, van eene rivier, dat zij *stroomt*.

Stug, zie **Barsch**.

Stuursch, zie **Barsch**.

Sukkelen, zie **Beuzelen**.

T.

Taal, zie **Spraak**.

Tafel, zie **Disch**.

Tal, zie **Aantal**.

Talent, zie **Aanleg**.

Talentvol, zie **Begaafd**.

- Talmen**, zie **Beuzelen**.
Tam, zie **Getemd**.
Te duur (iets ... gekocht hebben), zie **Bekocht**.
Teerling, zie **Dobbelsteen**.
Teerkost, zie **Eetwaar**.
Tegen, zie **Jegens**.
Tegenhouden, zie **Belemmeren**.
Tegenspoed, zie **Beproeving**.
Tegenwerping, zie **Aanmerking**.
Tegenwoordig (zijn bij), zie **Bijwonen**.
Tegenzin, zie **Afkeer**.
Teleurstellen, zie **Beschamen**.
Tenger, zie **Dun**.
Tenzij, zie **Wanneer**.
Tergen, zie **Sarren**.
Terstond, zie **Aanstonds**.
Terug, zie **Achterwaarts**.
Terug, zie **Weder**.
Terughouden, zie **Afhouden**.
Terughouden, zie **Belemmeren**.
Terugstuiten, zie **Afstuiten**.
Tengel, zie **Breidel**.
Tevreden, zie **Gelukkig**.
Teweegbrengen, zie **Berokkenen**.
Thans, zie **Nu**.
Tichelsteen, zie **Baksteen**.
Tieren, zie **Aangaan**.
Tijns, zie **Belasting**.
Tikken, zie **Beuken**.
Tintelen, zie **Blinken**.
Tobbe, zie **Kuip**.
Toch, zie **Dan**.
Toe, zie **Dicht**.
Toedichten, zie **Aandichten**.
Toegefelijk, zie **Inschikkelijk**.
Toekennen (zich), zie **Aanmatigen**.
Toekomend, zie **Aanstaand**.
Toelachen, zie **Aanlachen**.
Toelaten, zie **Gedoogen**.
Toeleg, zie **Aanslag**.
Toeleggen (zich), zie **Bevljttigen (zich)**.

Toeloop, zie **Aanloop**.

Toen, zie **Als**.

Toenemen, zie **Aangroelen**.

Toeschrijven (zich), zie **Aanmatigen**.

Toespraak, zie **Aanspraak**.

Toestaan, zie **Bewilligen**.

Toestemmen, zie **Bewilligen**.

Toeval, zie **Avontuur**.

Toeven, zie **Beiden**.

Tol, zie **Belasting**.

Ton — vat. Geen begrip is misschien ruimer dan het begrip *vat*, dat de ongelijkslachtigste dingen binnen zijne grenzen heeft toegelaten, onder deze ééne voorwaarde, dat zij iets inhouden konden. *De vaten* (borden, schotels, enz.) *wasschen*. *Een wijnvat, reukvat, wierookvat, koelvat, zoutvat, botervat, melkvat, bloedvat*, enz. *Figuurlijk: Vrouwen zijn zwakke vaten; uitverkoren vaten* = geliefde personen, of menschen tot groote doeleinden bestemd. Een gekuipt houten vat draagt den naam van *ton*.

Tooi, zie **Opschik**.

Toom, zie **Breidel**.

Toon, zie **Geluid**.

Toonen (aantoonen), zie **Wijzen**.

Toorn, zie **Boosheid**.

Traag, zie **Log**.

Treffen, zie **Aangaan**.

Trek, zie **Begeerlijkheid**.

Treurig, zie **Bedroefd**.

Treurspel, zie **Drama**.

Treuzelen, zie **Beuzelen**.

Trillen, zie **Beven**.

Trompet, zie **Bazuin**.

Trotsch, zie **Hoogmoedig**.

Trouweloos, zie **Ontrouw**.

Tuchthuis, zie **Gevangenis**.

Tuchtigen, zie **Kastijden**.

Tuimelen, zie **Buitelen**.

Turen, zie **Gluren**.

Twijfelachtig, zie **Dubbelzinnig**.

U.

Uit, zie **Buiten**.

Uitbetalen, zie **Afbetalen**.

Uitblijven — **wegblijven**. Wie ergens wezen moet, maar er niet heengaat, *blijft weg*; wie ergens niet is op den tijd, waarop hij verwacht wordt, *blijft uit*. Verzuimt iemand zonder kennisgeving eene vergadering, die hij geregeld pleegt bij te wonen, dan zullen zijne medeleden zich aanvankelijk zijn *uitblijven* en vervolgens zijn *wegblijven* moeielijk kunnen verklaren.

Uitbreiden — **verspreiden**. Eene grootere oppervlakte doen beslaan. Het verschil tusschen beide woorden is hierin gelegen, dat *uitbreiden* in het algemeen slechts te kennen geeft, dat men iets eene grootere ruimte doet beslaan, terwijl *verspreiden* daarentegen hoofdzakelijk ziet op het aantal plaatsen, welke men het doet innemen. Daarom gebruikt men bij voorkeur *uitbreiden* van dingen, die men zich als een geheel denkt, *verspreiden* van dingen, die beschouwd worden te bestaan uit eene menigte zelfstandige deelen. *De nacht breidt zich uit over de aarde. Het onkruid verspreidt zich wijd en zijd. Napoleon breidde zijn macht over bijna geheel Europa uit. Dat boek is overal verspreid.*

Uitbreiden (zich), zie **Aangroeien**.

Uitdamping, zie **Damp**.

Uitdeelen, zie **Bedeelen**.

Uitdenken — **verzinnen**. Iets nieuws bedenken. In *wildenen* ligt meer het denkbeeld van eene opzettelijke inspanning van het denkvermogen; *verzinnen* ziet meer op het krijgen eener gelukkige ingeving. Vandaar dat *verzinnen* ook de bijbeteekenis heeft van *verdichten*. *Ik zou je nog graag eene mooie geschiedenis vertellen, maar ik weet er heusch geen meer te verzinnen.*

Uiterlijk, zie **Aangezicht**.

Uitdrukking, zie **Bewoording**.

Uitgaan (op), zie **Afgaan (op)**.

Uitgelaten, zie **Dartel**.

Uitgeleide, zie **Geleide**.

Uitgemaakt — **zeker**. *Zeker* heeft in zijne engste opvatting de beteekenis van *wiskunstig zeker*: vatbaar voor zulk een streng wetenschappelijk betoog, dat er geen tegenspraak mogelijk is. *Het is zeker, dat de aarde om de zon draait. Uitgemaakt* bezigt men bij voorkeur van zulke waarheden, die wel ontwijfelbaar vast staan voor

de meest bevoegden, maar waaraan minder bevoegden nóg altijd met eenigen schijn van recht kunnen twijfelen. *Het is eene uitgemaakte zaak, dat de zegepraal van socialisme en communisme tot den ondergang der maatschappij zou leiden.*

Uitheemsch, zie **Buitenlandsch**.

Uitleggen, zie **Omschrijven**.

Uit oefenen, zie **Beoefenen**.

Uitputten, zie **Afmatten**.

Uitrekenen, zie **Berekenen**.

Uitscheiden, zie **Aflaten**.

Uitschot — uitvaagsel. *Uitschot*: het slechtste van iets, dat wordt uitgeschoten, maar toch vaak nog wel bruikbaar is; *uitvaagsel*: datgene wat tot niets meer nut is en wordt weggevaagd. De laatste uitdrukking is dus sterker dan de eerste. *Uitvaagsels der maatschappij* = gespuis.

Uitschrijven, zie **Afschrijven**.

Uitspanning, zie **Afleiding**.

Uitvaagsel, zie **Uitschot**.

Uitvoeren, zie **Bewerken**.

Uitvoerig, zie **Omslachtig**.

Uitwaseming, zie **Damp**.

Uitwerken, zie **Bewerken**.

Uitwinnen, zie **Besparen**.

Uitzet, zie **Bruidschat**.

Uitzetten (zich), zie **Dijen**.

Uitzinnig, zie **Krankzinnig**.

V.

Vaak, zie **Dikwijls**.

Vaan, zie **Banier**.

Vaandel, zie **Banier**.

Vadslig, zie **Log**.

Val, zie **Ondergang**.

Vallei, zie **Dal**.

Vallen, zie **Aftuimelen**.

Vallen, zie **Dalen**.

Walsch, zie **Onecht**.

Vangen, zie **Grijpen**.

Vast, zie **Bestendig**.

Waststellen, zie **Bepalen**.

Wat, zie **Ton**.

Watbaarheid, zie **Aanleg**.

Watten, zie **Grijpen**.

Vee, zie **Beest**.

Veelkleurig, zie **Bont**.

Wellen, zie **Afslaan**.

Wellen, zie **Verkoopen**.

Wel, zie **Blad**.

Weld, zie **Akker**.

Weldbewoner, zie **Akkerman**.

Velerhande, zie **Allerhande**.

Velerlei, zie **Allerhande**.

Venter, zie **Handelaar**.

Verantwoordelijk, zie **Aansprakelijk**.

Verantwoording, zie **Rekenschap**.

Verbanning, zie **Ballingschap**.

Verbasteren, zie **Ontaarden**.

Verbazen, zie **Bevreemden**.

Verbeelden (zich), zie **Inbeelden (zich)**.

Verbeterhuis, zie **Gevangenis**.

Verbintenis, zie **Belofte**.

Verblijf, zie **Openthoud**.

Verbloemen, zie **Bemantelen**.

Verbolgenheid, zie **Boosheid**.

Verborggen, zie **Dulster**.

Verbreken, zie **Breken**.

Verbrijzelen, zie **Breken**.

Verdeelen, zie **Afdeelen**.

Verdenking, zie **Achterdocht**.

Verdichtsel, zie **Fabel**.

Verdienen — waardig zijn — waard zijn. De laatste uitdrukking wordt zoowel van zaken als van personen gebezigd, de beide eerste alleen van personen. *Waardig zijn* zegt men alleen van iets goeds, *waard zijn* en *verdienen* ook van iets kwaads. *Belooning, straf verdienen*. *Een goed arbeider is zijn loon waard. Hij is waard gehangen te worden. Dat huis is mij geen drie duizend gulden waard. Hij is dezen lof ten volle waardig.*

Verdoen, zie **Doorbrengen**.

Verdorren, zie **Verwelken**.

Verdragen, zie **Doorstaan**.

Verduisteren, zie **Betrekken**.

Verduren, zie **Doorstaan**.

Vereenigen, zie **Samenvoegen**.

Vereeren, zie **Aanbidden**.

Vereeren, zie **Geven**.

Vergaderen — **verzamelen**. In *vergaderen*, dat bijna uitsluitend van personen gezegd wordt, ligt het denkbeeld van bijebrengen, in *verzamelen* dat van dicht bij elkander of tot een hoop brengen; verder onderstelt *verzamelen* meer dan *vergaderen* de bedoeling om het bijeengebrachte ook bijeen te doen blijven. *De raad is vergaderd. Welk eene fraaie verzameling boeken! Eene verzameling (ophooping) van kwade stoffen.*

Vergelden, zie **Beloonen**.

Vergelijking, zie **Gelijkenis**.

Vergenoegd, zie **Gelukkig**.

Vergissing, zie **Dwaling**.

Vergrammen, zie **Belgen**.

Vergrijp, zie **Misdaad**.

Vergrooten, zie **Overdrijven**.

Vergruizen, zie **Breken**.

Verguizen, zie **Beleedigen**.

Vergunnen, zie **Bewilligen**.

Verhaal, zie **Fabel**.

Verhaasten, zie **Bespoedigen**.

Verhard, zie **Hard**.

Verheuging, zie **Blijdschap**.

Verheven, zie **Hoog**.

Verhinderen, zie **Afhouden**.

Verhindering, zie **Belemmering**.

Verhoeden — **verijdelen**. Men *verhoedt* een aanslag; men *verijdelt* een ontwerp. *Verhoeden* ziet alleen op de uitvoering; *verijdelen* ook op de onderneming zelve. Wanneer men iemands misdadige plannen *verijdelt*, dat wil zeggen: ze belet tot rijpheid te komen, dan behoelt men er later niet meer tegen op zijne hoede te zijn. *Verhoeden* staat ook voor beletten. *Indien er een algemeene Europeesche oorlog mocht uitbreken, wat God verhoede!*

Verijdelen, zie **Verhoeden**.

Verkeerd, zie **Averechts**.

Verkeering, zie **Omgang**.

Verklaren, zie **Omschrijven**.

Verklaren, zie **Beduiden**.

Verklikken, zie **Aanbrengen**.

Verkoopen — **veilen**. *Veilen* is in het openbaar bij opbod verkoopen: verkrijgbaar stellen voor den meestbiedende.

Verkrijgen, zie **Behalen**.

Verkrijgen, zie **Bekomen**.

Verkwikken, zie **Laven**.

Verkwisten, zie **Doorbrenge**n.

Verlangen, zie **Eischen**.

Verlangen, zie **Begeeren**.

Verlaten (zich ... op), zie **Bouwen** (op).

Verlaten, zie **Begeven**.

Verlegen, zie **Bedeesd**.

Verlichting — **beschaving**. *Verlichting* en *beschaving* staan tot elkander in de verhouding van oorzaak en gevolg. De opklaring van het verstand (*verlichting*) leidt tot veredeling van het gemoed, tot afkeer van gemeenheid en ruwheid (*beschaving*). Hoe zeer de klassieke oudheid van die waarheid doordrongen was, bewijst de bekende spreuk: *De gelukkige beoefening der vrije kunsten maakt de zeden zachter en verjaagt de barbaarschheid*.

Verlies, zie **Afbreuk**.

Verloochenen, zie **Afzweren**.

Verlossen, zie **Bevrijden**.

Vermaak, zie **Blijdschap**.

Vermaard, zie **Befaamd**.

Vermeenen, zie **Achten**.

Vermeerderen, zie **Aangroeien**.

Vermeesteren, zie **Bevangen**.

Vermijden, zie **Mijden**.

Vermits, zie **Aangemerkt**.

Vermoeden, zie **Achten**.

Vermoeden, zie **Gissen**.

Vermoeid, zie **Moede**.

Vermoelen, zie **Afmatten**.

Vermogen, zie **Have**.

Vermogen, zie **Kracht**.

Vermoorden, zie **Dooden**.

Vermorzelen, zie **Breken**.

Vernemen, zie **Hooren**.

Vernuft, zie **Geest**.

Vernuftig, zie **Aardig**.

Verongelijken, zie **Beleedigen**.

Veroorloven, zie **Gedoogen**.

Veroorzaken, zie **Berokkenen**.

Verpanden, zie **Beleenen**.

Verpletteren, zie **Breken**.

Verplichting, zie **Dank**.

Verruilen — **verwisselen**. Iets voor iets anders in de plaats stellen. *Verruilen* onderstelt, dat men dit opzettelijk en met iemands bewilliging doet; *verwisselen* dat het bij vergissing geschiedt of dat men er geen vergunning voor noodig heeft. *Men verwisselt bij ongeluk zijn hoed tegen dien van een ander. Van kleederen verwisselen.*

Verrukkelijk, zie **Heerlijk**.

Verrukken, zie **Bekoren**.

Verrukking, zie **Blijdschap**.

Versaagd, zie **Bloode**.

Versch, zie **Frisch**.

Verschalken, zie **Bedriegen**.

Verscheiden, zie **Allerhande**.

Verscheidene, zie **Eenige**.

Verschoonen, zie **Ontzien**.

Verschrikkelijk, zie **Afgrijselijk**.

Verslijten, zie **Afslijten**.

Verspillen, zie **Doorbrenge**n.

Verspreiden, zie **Uitbreiden**.

Verstaan, zie **Begrijpen**.

Verstand, zie **Geest**.

Verstandig, zie **Geleerd**.

Verstoren, zie **Belgen**.

Verstouten (zich), zie **Durven**.

Verstrooid, zie **Gedachten** (in).

Verstrooid, zie **Afgetrokken**.

Verstrooling, zie **Afleiding**.

Verte, zie **Afstand**.

Vertelling, zie **Fabel**.

Verteren, zie **Doorbrenge**n.

Vertoog, zie **Betoog**.

Vertoornen, zie **Belgen**.

Vertrek, zie **Kamer**.

Vertrekken, zie **Afreizen**.

Vertrouwen (op), zie **Bouwen (op)**.

Vervaardigen, zie **Bedrijven**.

Vervaarlijk, zie **Akellig**.

Verval, zie **Drinkgeld**.

Vervangen, zie **Aflossen**.

Vervangen, zie **Afwisselen**.

Vervoering, zie **Geestdrift**.

Vervullen, zie **Houden**.

Verwaand, zie **Eigenwijs**.

Verwaand, zie **Hoogmoedig**.

Verwachten, zie **Afwachten**.

Verwekken, zie **Berokkenen**.

Verwelken — **verdorren**. *Verwelken* ziet op eene vermindering in schoonheid, frischheid en kracht; *verdorren* op het geheel ontbreken der levenssappen. Een boom *verdort*; bloemen *verwelken*. *Eene verwelkte schoonheid*.

Verwerven, zie **Bekomen**.

Verwijt, zie **Blaam**.

Verwisselen, zie **Verruilen**.

Verwittiging, zie **Bericht**.

Verwoed, zie **Dol**.

Verwonderen, zie **Bevreemden**.

Verzaken, zie **Afzweren**.

Verzamelen, zie **Vergaderen**.

Verzekeren, zie **Bekrachten**.

Verzetten (zich), zie **Aankanten (zich)**.

Verzoek, zie **Aanzoek**.

Verzoeking brengen (in), zie **Aanvechten**.

Verzoenen, zie **Bevrédigen**.

Verzinnen, zie **Uitdenken**.

Villen, zie **Afhalen**.

Vinnig, zie **Bitter**.

Vlak, zie **Effen**.

Vlakte, zie **Dal**.

Vleien, zie **Fleemen**.

Vlieden — **vluchten**. Snel ontwijken. In *vlieden* ligt meer dan in *vluchten* het denkbeeld van ontwijken uit vrees. Eene afdeling soldaten kan b.v. uit eene stelling, die onhoudbaar geworden is, *vluchten* om terstond in eene nieuwe stelling den strijd voort te zetten.

Vlieten, zie **Stroomen**.

Vlijt zie **IJver**.

Vlijt, zie **Ernst**.

Vlijtig, zie **Arbeidzaam**.

Vloelbaar, zie **Dun**.

Vluchten, zie **Vlieden**.

Vochtig, zie **Duf**.

Voedsel, zie **Aas**.

Voedsel, zie **Eetwaar**.

Voegen, zie **Behooren**.

Voeren, zie **Brengen**.

Volbrengen, zie **Afdoen**.

Volbrengen, zie **Nakomen**.

Volbrengen, zie **Bewerken**.

Volbrengen, zie **Eindigen**.

Voldoen, zie **Afbetalen**.

Voldoen, zie **Betalen**.

Voldoen, zie **Bevredigen**.

Voleindigen, zie **Eindigen**.

Volgzaam, zie **Inschikkelijk**.

Volharden, zie **Aanhouden**.

Volk, zie **Natie**.

Volkomen, zie **Volledig**.

Volkrijk, zie **Bevolkt**.

Volksvertegenwoordiger; zie **Afgevaardigde**

Volledig — **volkomen** — **volmaakt**. *Volledig* is hetgeen al zijne deelen heeft; *volkomen*, *volmaakt* hetgeen voltooid, afgewerkt, voleindigd is, dat alle voortreffelijke hoedanigheden in zich vereenigt. *Kunt gij mij ook een volledigen jaargang van de Haarlemsche Courant bezorgen? Volmaakt, volkomen* in den volsten zin mag maar één wezen genoemd worden. Bij uitbreiding drukken *volkomen* en *volmaakt* het volstrekt bezit der eigenschap uit, die men aan iets toekent. *Hij is een volmaakt ridder. Ik ben volkomen gezond.*

Volmaakt, zie **Volledig**.

Voltoolen, zie **Eindigen**.

Voltrekken, zie **Aangaan**.

Volvoeren, zie **Bewerken**.

Vonkelen, zie **Blinken**.

Vooraf, zie **Bovenal**.

Voorbaat (bij) — **voorbarig** — **voorloopig**. *Bij voorbaat*: vooraf, al van te voren; *voorbarig*: te haastig, te vroeg; *voorloo-*

pig: voorshands, tijdelijk. *Iemand bij voorbaat zijn dank betuigen*, voordat hij ons nog aan zich verplicht heeft. *In de voorbaat zijn*, een ander voorkomen. *Een voorbarig oordeel*, een te haastig oordeel, dat op geen goede gronden rust. *De voorloopige regeering*, de regeering, die de zaken gaande houdt in afwachting van de verkiezing van een wettig bewind.

Voorbarig, zie **Voorbaat (bij)**.

Voorbericht — **voorrede**. Het woord vooraf, dat de schrijver van een werk tot zijne lezers richt. Een *voorbericht* is altijd kort, eene *voorrede* kan lang zijn. *Geen voorrede maar alleen een kort voorbericht*. (*Voorwoord* is een Germanisme.)

Voordeel, zie **Baat**.

Voordoën, zie **Aandoën**.

Voordracht — **aanbeveling**. *Voordracht* is eene gewoonlijk bij de wet voorgeschreven en door een daartoe aangewezen persoon of college (b. v. burgemeester en wethouders) opgemaakte lijst, bevattende de namen van die personen, waaruit eene keus gedaan moet worden (b. v. door den gemeenteraad) ter vervulling van de eene of andere betrekking. Eene niet door de wet voorgeschreven voordracht, waar-buitenom desnoods kan gekozen worden, wordt *aanbeveling* genoemd.

Voorgeslacht — **voorouders** — **voorvaderen**. Het eerste dezer drie woorden heeft de ruimste beteekenis: het noemt al degenen, die vóór ons geweest zijn of gewoond hebben in het land, waar wij leven. *Voorouders* geeft bovendien te kennen, dat het thans levende geslacht van hen afstamt. *Voorvaderen* (*vaderen*) behoort meer tot den hooger en stiel, en stelt de voorouders voor in hunne werkzaamheid, waarvan hnnue afstammelingen de heilrijke vruchten plukken. *Onze vaderen streden tachtig jaar voor hunne onafhankelijkheid*.

Voorgeven — **voorwenden**. Zegt men, dat iemand iets *voorgeeft*, dan trekt men de waarheid van zijne woorden in twijfel; zegt men, dat hij iets *voorwendt*, dan weigert men hem geloof. *Hij geeft voor nog eerst twintig jaar oud te zijn*. *Vorsten en staatslieden weten behendig ziekte voor te wenden, om zich van eene onaangename taak te versoonen*.

Voorloopig, zie **Voorbaat (bij)**.

Voornaam, zie **Aanzienlijk**.

Voornemen, zie **Doel**.

Voornemen, zie **Aanslag**.

Vooroordeel, zie **Dwaling**.

Voorouders, zie **Voorgeslacht**.

Voorrede, zie **Voorbericht**.

Voorschrift, zie **Bevel**.

Voorslag, zie **Voorstel**.

Voorspellen, zie **Aankondigen**.

Voorspoed, zie **Welstand**.

Voorstel — **voorslag**. Hetgeen men aan iemands oordeel onderwerpt om er zijne goedkeuring op te erlangen. *Voorstel* en *voorslag* verschillen onder andere hierin, dat een *voorstel* ernstiger gemeend, beter overwogen is van den kant van hem, die het doet, en meer aandacht onderstelt van den kant van hem, aan wien het gedaan wordt. *Hem toevallig op straat ontmoetende sloeg ik hem voor mij naar den heer X. te vergezellen.*

Voortgaan — **voortvaren**. Met iets aanhouden. Het tweede woord zegt meer dan het eerste: het onderstelt eene hoogere mate van ernst, eene soort van drift om datgene, waar men aan bezig is, tot een goed einde te brengen, wat bij *voortgaan* niet altijd het geval is. *Eene voortgaande beweging. Een voortvarend man.*

Voortvaren, zie **Voortgaan**.

Voorvaderen, zie **Voorgeslacht**.

Voorval, zie **Avontuur**.

Voorwaarde, zie **Beding**.

Voorwenden, zie **Vorgeven**.

Voorzeggen, zie **Aankondigen**.

Voorzichtig, zie **Bedachtzaam**.

Vorderen, zie **Eischen**.

Vorm, zie **Figuur**.

Vorst, zie **Prins**.

Vreemd, zie **Buitenlandsch**.

Vreemde — **vreemdeling**. Onder *vreemdeling* verstaat men eigenlijk een buitenlander, ofschoon het woord ook gebezigd wordt voor een *onbekende*.

Vreemdeling, zie **Vreemde**.

Vrees, zie **Angst**.

Vreesachtig, zie **Bloode**.

Vreeselijk, zie **Afgrijselijk**.

Vreugde, zie **Blijdschap**.

Vrij, zie **Onafhankelijk**.

Vrijmoedig — **vrijpostig**. *Vrijmoedig* heet wie door geen schroom in zijn denken, spreken en doen belemmerd wordt; *vrijpostig* wie van de hem toegestane vrijheid misbruik maakt. *Iets met gepaste vrijmoedigheid voordragen. De vrijpostige neemt, wanneer men hem den vinger geeft, de geheele hand.*

- Vrijpostig**, zie **Vrijmoedig**.
Vrijster, zie **Dochter**.
Vrijwillig, zie **Gaarne**.
Vroolijkheid, zie **Blijdschap**.
Vroomheid, zie **Deugd**.

W.

- Waaen**, zie **Blazen**.
Waanwijs, zie **Eigenwijs**.
Waanzinnig, zie **Krankzinnig**.
Waar, zie **Echt**.

Waar — waarschijnlijk. Uit de samenstelling van het laatste woord valt gemakkelijk op te maken, dat het een zwakker begrip uitdrukt dan het eerste. Maar in een aantal gevallen b.v. op historisch gebied is de *waarheid* onbereikbaar en moeten wij ons met *waarschijnlijkheid* vergenoegen. Wanneer daar dus de eene of andere voorstelling van een persoon of een tijdperk een grooten *schijn van waarheid* heeft, is zij met *waarheid* gelijk te stellen: Ranke en Macaulay b.v. wijken zeer ver van elkander af in de opvatting van de Engelsche omwenteling en van de personen van Karel I en Karel II, en niet minder groot is het verschil van beschouwing tusschen Motley en Nuyens ten aanzien van den tachtigjarigen oorlog en de hoofdpersonen, die er in zijn opgetreden. Uit de smeltkroes der critiek zal ten slotte die voorstelling als *de ware* te voorschijn komen, die *de meeste waarschijnlijkheid* voor zich heeft.

- Waard**, zie **Dierbaar**.
Waard zijn, zie **Verdieneu**.

Waarde — waardij. Datgene wat een ding waard is. Beide woorden drukken zoowel eene waarde in geld als eene zedelijke waarde uit. Het eenige verschil is, dat *waardij* tot den hoogeru stijl behoort. *Ik zal er u de volle waarde voor geven. Door den aanleg van het Oosterspoor is de waarde der gronden in het Gooi geducht gestegen. De dichter spreekt te ver beneden 's mans waardij.*

Leer mij uw wet steeds schatten op haar waarde.

Gods lof verbreiden naar waardij.

- Waarde**, zie **Prijs**.
Waardeeren, zie **Achten**.

Waardig, zie **Dierbaar**.

Waardig zijn, zie **Verdieneu**.

Waardigheid, zie **Ambt**.

Waardij, zie **Waarde**.

Waarnemen, zie **Bemerken**.

Waarnemen, zie **Aanmerking nemen (in)**.

Waarschijnlijk, zie **Waar**.

Wachten (zich), zie **Acht nemen (zich in)**.

Wachten, zie **Afwachten**.

Wachten, zie **Beiden**.

Wagen, zie **Durven**.

Wakker, zie **Dapper**.

Wal, zie **Boord**.

Walg, zie **Afkeer**.

Walging, zie **Afkeer**.

Wanbegrip, zie **Dwaling**.

Wand — muur. Afscheiding tusschen huizen, kamers, enz. Een *muur* is altoos van steen, een *wand* kan ook van hout, riet, turf, enz. zijn.

Wandelen, zie **Gaan**.

Wanen, zie **Achten**.

Wang — koon. *Koon* komt tegenwoordig, voor zoover het niet tot het taaleigen van eene bepaalde streek (Rotterdam b. v.) behoort, meer alleen in den dichtsterlijken stijl voor. *Wang* wordt overdrachtelijk gebruikt voor de boorden van waterleidingen en de klampen, die den scheepsmast stutten.

Wangunst, zie **Afgunst**.

Wanneer — als — bijaldien — indien — in geval — mits — tenzij — zoo. Voorwaardelijke voegwoorden. *Als zij maar de uwe wordt, dan zult gij wel tevreden zijn. Indien ik van mijn leven trouw, uit Wijsberg neem ik vast een vrouw. Dan zullen we eerst tot macht, tot eer, tot aanzien steigeren, wanneer we aan hooger macht geen onderwerping weigeren. In geval ik meegaan mag, zal ik blijde zijn. Ik zou dezen maatregel toejuichen, bijaldien hij uitvoerbaar ware. Zoo zij konden, hoe zouden zij zich op den grappenmaker wreken! Zoo ik hem kwaad kan doen, zal ik het niet nalaten. Ferdinand mag meeloopen, mits hij niet luistere. Ik mag mij aan niemand vertrouwen, tenzij ik wete aan wien.*

Wantrouwen, zie **Achterdocht**.

Wapenschorsing, zie **Bestand**.

Wapenstilstand, zie **Bestand**.

Wed, zie **Drenkplaats**.

Weder — terug. *Weder* duidt eene herhaling aan met betrekking tot den tijd, *terug* eene herhaling met betrekking tot de plaats, met andere woorden, eene achteruitgaande beweging, waardoor iets terug komt naar de plaats, vanwaar het gekomen is. *Wederaankleeden*, *wederbeginnen*, *wederverschijnen*; *terugtreden*, *terugreizen*, *terugvallen*, *terugbegeeren*. Ook in die samenstellingen, waarin beide woorden gebruikt worden, blijft dit verschil voelbaar. *Wederkeeren*, *terugkeeren* (iemand *keert terug* naar zijn huis; zijne huisgenooten zien hem *wederkeeren*); *wederkoopen*, *terugkoopen*; *wedernemen*, *terugnemen*; *wederbrengen*, *terugbrengen*, enz.

Wederkeurig, zie **Onderling**.

Wederom, zie **Alweder**.

Wederstaan, zie **Aankanten**.

Wederstreven, zie **Aankanten**.

Wedervaren — bejegenen. Worden gebruikt van de lotgevallen, de ontmoetingen die iemand heeft. *Bejegenen* onderstelt, dat deze van een onaangenaamen aard zijn. De reiziger, die verhaalt, dat hem niets *bejegend* is, wil zeggen, dat hij geen onaangename ontmoeting heeft gehad

Wederwaardigheid, zie **Beproeving**.

Wederzijdsch, zie **Onderling**.

Week, zie **Zacht**.

Weelderig, zie **Dartel**.

Weenen, zie **Grijnen**.

Weerzin, zie **Afkeer**.

Weetgierig, zie **Benieuwd**.

Weg, zie **Baan**.

Wegblijven, zie **Uitblijven**.

Wegsluiten, zie **Bergen**.

Wegwaaien, zie **Afwaaien**.

Weide, zie **Beemd**.

Weifelen, zie **Aarzelen**.

Weigeren, zie **Afslaan**.

Weiland, zie **Beemd**.

Wel, zie **Bron**.

Welbespraakt — welsprekend — woordenrijk. *Woordenrijk* noemt men hem, die veel woorden tot zijne beschikking heeft (veelal met de bijbedoeling, dat er weinig mee gezegd wordt); *welbespraakt* hem, die zijne gedachten gemakkelijk en helder ontwikkelt; *welsprekend* hem, die niet alleen gemakkelijk en helder, maar ook

sierlijk en aangenaam spreekt, en zich daarenboven van de verschillende hulpmiddelen weet te bedienen, die den indruk van het gesproken woord verhoogen. *Geen ware welsprekendheid, die niet uit het hart komt.*

Weldra, zie **Aanstonds**.

Welgemanierd, zie **Beschaafd**.

Welhaast, zie **Aanstonds**.

Wellevend, zie **Beschaafd**.

Welsprekend, zie **Welbespraakt**.

Welstand — welvaart — welzijn — welvaren — voorspoed — bloei. Gunstige toestand, waarin iets verkeert. *Bloei* ziet overdrachtelijk op volheid van leven, rijkdom van ontwikkeling, frisheid en kracht; *voorspoed* op het bewaard blijven voor of het gelukkig te boven komen van wederwaardigheden; *welvaart*, *welvaren*, *welstand* en *welzijn* op een samenloop van gunstige omstandigheden en een daardoor veroorzaakten ongemeen gunstigen toestand. Tusschen *welvaren* en *welvaart* heeft men dit verschil meenen op te merken, dat *welvaart* zou zien op een reeds aanwezigen, *welvaren* op een nog te verwachten staat van geluk. Men wijdt b.v. een dronk aan het *welvaren* van een huis. Een ander, meer wezenlijk verschil is hierin gelegen, dat men om lichamelijken voorspoed, het bezit eener goede gezondheid, aan te duiden, zich gemeenlijk naast *welstand* en *welzijn* van *welvaren* bedient, maar zelden van *welvaart*. *Naar iemands welvaren, welstand of welzijn vernemen*. Wat het onderscheid tusschen *welvaart* en *welstand* aangaat, — terwijl *welstand* alleen den toestand op het oog heeft, gelijk hij op het oogenblik is, ligt in *welvaart* het bijdenkbeeld van duurzaamheid. *Voor de welvaart van een land is de welstand van landbouw en veeteelt een allereerst vereischte*.

Welvaart, zie **Welstand**.

Welvaren, zie **Welstand**.

Welzijn, zie **Welstand**.

Wenden, zie **Draaien**.

Wenschen, zie **Begeeren**.

Wenschen, zie **Hopen**.

Wentelen, zie **Draaien**.

Wereld, zie **Aarde**.

Wereldsch, zie **Aardsch**.

Werk, zie **Arbeid**.

Werken, zie **Bedrijven**.

Werkman, zie **Arbeider**.

Werktuig, zie **Gereedschap**.

Werkzaam, zie **Arbeidzaam**.

Werkzaamheid, zie **Arbeid**.

Werpen, zie **Gooien**.

Wetenschap, zie **Kunst**.

Wetschennis, zie **Wetsovertreding**.

Wetsovertreding — **wetschennis**. *Wetschennis is wetsovertreding van de zijde van hem, die geroepen is de wet te handhaven en toe te passen.*

Wezen, zie **Aangezicht**.

Wezen, zie **Ding**.

Wijd, zie **Breed**.

Wijdloopig, zie **Omslachtig**.

Wijs, zie **Geleerd**.

Wijten, zie **Danken**.

Wijzen — **toon**. Laten zien. In *wijzen* ligt meer dan in *toon* het bijdenkbeeld, dat het geschiedt om iemand te onderrichten. *Wijzen* onderstelt altijd behoefte aan onderricht van de zijde van hem, ten wiens behoefte het plaats grijpt. De leerling *toont* den meester zijn werk; de meester *wijst* hem, hoe hij zijn werk moet verrichten. *Wijs mij de plaats waar ik gezaaid heb.*

Wat Godheid gaat zijn schreden voor,

En wijst naar Romes tempeltinnen

Den fieren jongling 't blinkend spoor?

Wijzen (van de hand), zie **Afwijzen**.

Wikkelen (in), zie **Betrekken**.

Wildernis — **woesteni** — **woestijn**. *Wildernis, woesteni* noemt men eene streek, welke het enkel aan kultuur ontbreekt; eene *woestijn* mist vruchtbaarheid.

Want zonder zulk een morgenschijn,

Zou de aard niets dan een woestenijs,

De mensch een wreede helharpje

En God een dwingland zijn.

Willekeurig — **eigendunkelijk**. Men handelt *willekeurig*, wanneer men zich niet aan voorschriften stoort, die opgevolgd moesten worden, of wanneer men geen enkele gegronde reden voor zijn gedrag kan opgeven; men handelt *eigendunkelijk*, wanneer men alleen een besluit neemt in zulke zaken, waarover ook het gevoelen van anderen had moeten worden ingewonnen. *Te midden van den Fransch-Duitschen oorlog deed Rusland eigendunkelijk eenige bepalingen van het traktaat van 1856 te niet.*

Winst, zie **Baat**.

Winst, zie **Bijval**.

Wit — blank — bleek. *Wit* noemt men een voorwerp door welks oppervlakte alle lichtstralen worden teruggekaatst; *bleek* hetgeen niet hoog van kleur is of wat naar het witte overhelt. *Een wit paard, witte sneeuw, eene bleeke kleur, bleeke inkt, een bleek gelaat.* *Blank* wordt enkel gebezigd van eene gladde, blinkende oppervlakte, b.v. van de huid van sommige menschen en dieren. *De blanken. Blank als zilver. Een blank zwaard. De velden staan blank.* Figuurlijk heeft *blank* de beteekenis van *rein, oprecht. Een blank gemoed.*

Woeden, zie **Aangaan**.

Woedend, zie **Dol**.

Woest, zie **Bar**.

Woesteniĳ, zie **Wildernis**.

Woestijn, zie **Wildernis**.

Wonden, zie **Bezeeren**.

Woordenrijk, zie **Welbespraakt**.

Woordenwisseling, zie **Gesprek**.

Worst, zie **Beuling**.

Woud, zie **Bosch**.

Wraken — afkeuren. Iets als ongeschikt of onwaardig verwerpen. In sommige gevallen kan het een of het andere woord naar verkiezing gebezigd worden, ofschoon *wraken* altijd iets sterker is. In één geval is *wraken* alleen de juiste uitdrukking, namelijk in den rechtsterm: *getuigen, enz. wraken.*

Wrang, zie **Bitter**.

Wreed, zie **Barbaarsch**.

Wroeging, zie **Berouw**.

Wulpsch, zie **Dartel**.

Z.

Zaak, zie **Ding**.

Zaakgelastigde, zie **Afgezant**.

Zaal, zie **Kamer**.

Zacht — **week**. *Zacht* noemt men wat het gevoel aangenaam aandoet; *week* wat zich gemakkelijk laat samendrukken. *Week brood, weeke boter, weeke grond; zachte wol, zacht haar, zacht leder*. Op die voorwerpen, die beide hoedanigheden bezitten, past men het een of het andere praedikaat toe naar gelang der hoedanigheid, welke men wil doen nitkomen. Bij uitbreiding: *een zachte winter, een zachte dood, een zacht verwijt; een week gemoed*.

Zalf — **balsem**. Een geneeskrachtig mengsel. *Balsem* is altijd welriekend en gewoonlijk van een vloeibaren aard. *Balsem* wordt in de wond gegoten; *zalven* heeft de beteekenis van met welriekende olie bedruppelen. *Koningen werden oudtijds gezalfd. Balsemen* ziet inzonderheid op het vullen van een lijk met balsemachtige stoffen om de verrotting voor te komen.

Zak, zie **Baal**.

Zakje, zie **Beurs**.

Zakken, zie **Dalen**.

Zedelijk, zie **Bescheiden**.

Zeden, zie **Gebruik**.

Zedig, zie **Bescheiden**.

Zee, zie **Meer**.

Zecarm, zie **Baal**.

Zege, zie **Overwinning**.

Zegepraal, zie **Overwinning**.

Zeker, zie **Uitgemaakt**.

Zeldzaam, zie **Bijzonder**.

Zeldzaam — **schaarsch**. Wat niet veel wordt aangetroffen, wat niet in grooten getale aanwezig is. *Schaarsch* heeft het bijdenkbeeld, dat hierdoor nadeel ontstaat, een gebrek veroorzaakt wordt. *De ooievaars beginnen in Nederland zeldzaam te worden. De visch wordt in onze rivieren schaarsch*.

De feestvlag woei ten toren uit,

De zware slotklok werd geluid

En 't zeldzaam huwelijk was gesloten.

Zengen, zie **Blaken**.

Zetel, zie **Bank**.

Zieden — koken. *Zieden* duidt een sterkeren graad van verhitting aan dan *koken*. Spijzen worden *gekookt*, maar men *ziedt* zout, zeep en dergelijke. Figuurlijk: *het koken van de zee, van eene rivier. Het kookt in mijn binnenste. Van toorn zieden.*

Ziel, zie Geest.

Zielloos, zie Onbezielfd.

Zilt, zie Brak.

Zln, zie Beteekenis.

Zinken, zie Dalen.

Zinneloos, zie Krankzinnig.

Zinrijk, zie Aardig.

Zoen — kus. *Kus* is volgens het tegenwoordig taalgebruik deftiger, eerbiediger; *zoen* hartelijker, vuriger. *Een handkus. Een voetkus. Iemand een kus toewerpen. Zoenen dat het kapt.* In sommige streken, b.v. in Twente, is alleen *kus* gebruikelijk.

Zonderling, zie Bijzonder.

Zondig, zie Goddeloos.

Zondigen, zie Dwalen.

Zoo, zie Aanstonds.

Zoo, zie Wanneer.

Zoom, zie Boord.

Zorgelijk, zie Bedenkelijk.

Zorgeloos, zie Onbezorgd.

Zorgvuldig, zie Bezorgd.

Zorgzaam, zie Bezorgd.

Zot, zie Dwaas.

Zout, zie Brak.

Zuiper, zie Drinker.

Zuiver, zie Echt.

Zuur, zie Bitter.

Zwaar, zie Hard.

Zwaarlijvig, zie Dik.

Zwaarmoedig, zie Bedroefd.

Zwak — krachteloos. *Krachteloos* heeft de beteekenis van geheel zonder kracht of van alle kracht beroofd; *zwak* die van week en bij uitbreiding van ongeschikt om veel tegenstand te bieden. *Zwak ijs, eene zwakke vesting, eene zwakke gezondheid. Krachteloos, als het sterkere, kan dus in sommige gevallen of in het geheel niet, of niet zonder wijziging van het begrip door zwak vervangen worden, b.v. in eene wel krachteloos maken, een krachteloos bewijs.*

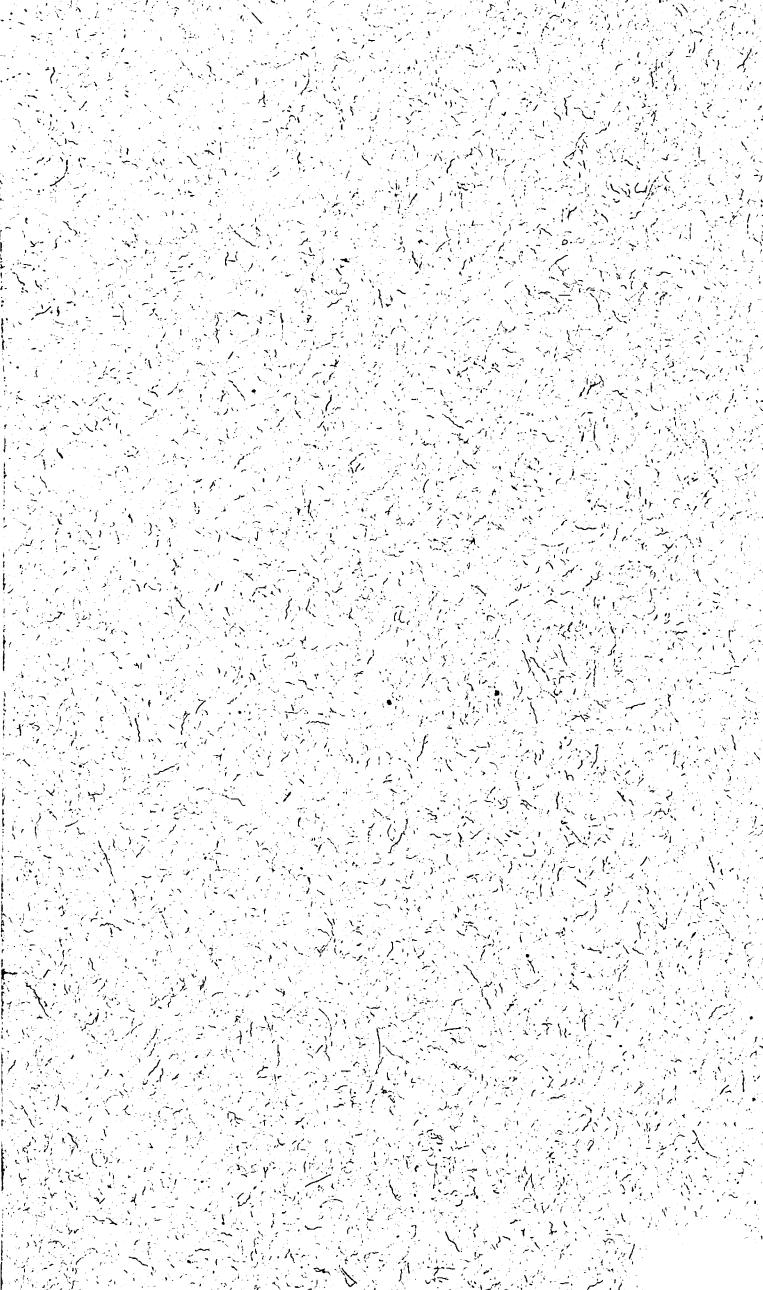
Zwellen, zie Dijen.

Zwerven — dolen — dwalen. Her- en derwaarts gaan, trekken. Bij *dwalen* geschiedt dit, omdat men den weg verloren heeft; bij *dolen*, omdat men het spoor geheel bijster is geworden; bij *zwerven*, omdat men geen tehuis komen heeft.

*Geen rusteloos zwerven en smachten
Is 't leven : een Doel licht ons voor ;
En worstlende winnen wij krachten ,
En dwalende vinden wij 't spoor !*

Door A. TER GUNNE te Deventer zijn mede uitgegeven

VOOR SCHOOL EN ONDERWIJS:

- L. HERRIG**, *Premières lectures françaises*. Voor Nederland bewerkt door J. H. MEIJER; 2e druk . . . . . f 0.90.
- M. R. BRUCK**, *Theoretisch-practisches Lehrbuch der deutschen Sprache*, zum Schul- und Privatgebrauch. *Dritte verbesserte Auflage* . . . . . 1.25.
- **Deutsches Sprach-, Lese- und Übungsbuch**. Eine Auswahl der neuesten Dichtungen und Prosastücke enthaltend. *Dritte, vermehrte Auflage* . . . . . 0.90.
- **Deutsches Lesebuch** Prosa und Poesie. (Nebst einem deutsch-holländischen Wörterbuche.) *Zweite, verbesserte Auflage* . . . . . 1.10.
- **Abrisz der Geschichte der deutschen Literatur**. Für höhere Lehranstalten bearbeitet . . . . . 0.50.
- **Die klassischen Perioden der deutschen Literatur**. Ein Handbuch der Geschichte der Blüthezeiten deutscher Dichtung. Erste Abtheilung: Die Blüthe der deutschen Dichtung im Zeitalter der Hohenstaufen. Erstes Bändchen . . . . . 1.—.
- **Dasselbe**. Zweites Bändchen . . . . . 0.90.
- **Dasselbe**. Zweite Abtheilung: Neue Zeit. Erstes Bändchen . . . . . 1.10.
- **Die deutschen Nennwörter und ihre Flexionen**, in alphabetischer Ordnung tabellarisch dargestellt. *Zweite, stark vermehrte und verbesserte Auflage*. - 1.25.
- Hetzelfde werk in Eng. linnen band geb. 1.50
- Auswahl aus HEINRICH HEINE'S Gedichten** . . . . . f 1.25; geb. - 1.75.
- In deze uitgave is „Alles Lüsterne und Obscöne“ weggelaten, en ze daardoor voor *dames, jonge lieden* en het *onderwijs* geschikt gemaakt.
- S. VAN DER LEIJ**, *Leerboek voor het Koopmans-Rekenen* . . . . . f 0.90.

C

Digitized by Google

(36426)

